एवं यश्चंडिकापाठं सहस्रं तु समाचरेत् ॥ तस्य स्यात्कार्यसिद्धिस्तु नात्र कार्या विचारणा ॥ इति सहस्रचण्डीविधानम् ॥ अथ शतचण्डीसहस्रचण्डीप्रयोगः ॥ तत्र यजमानः पूर्वोक्तचंद्रतारादिबलान्विते सुमुहूर्ते शंकरस्य भवान्या वा प्रासादसमीपे सुसमे भूप्रदेशे स्वाभीष्टमामानां भूमिं स्वीकृत्य खननसंप्लावनमार्जनसंलेपनादिभिः संशोध्य । तत्र मण्डपं चिकीर्षुः गणेशकूर्मानंतवसुधाद्विजान् संपूज्य पंचगव्येन संप्रोक्ष्य श्वेतसर्षपान् विकीर्य भूम्यै अर्घ्यं दद्यात् । ततः शतचंड्यां षोडशहस्तम् (सहस्रचंड्यां विंशतिहस्तात्मकम्) चतुर्द्वारतोरणपताकादियुतं निर्वातं मंडपं विधाय तन्मध्ये मण्डपतृतीयांशेन चतुर्हस्तां वा अष्टकोणयुतां वा चतुरस्रां पक्वेष्टकरचितां रम्यां हस्तोच्छ्रितां वेदिं कृत्वा । तत्पश्चिमे शतचंड्यां द्विहस्तं सहस्रचंड्यां चतुर्हस्तं कुंडं पद्माकृतिं चतुरस्रं वा मेखलायोनिकण्ठनाभिनालयुतं कुर्यात् (ग्रहमखपक्षे तदीशान्यां हस्तमात्रां द्व्यंगुलवप्रां ग्रहवेदिमपि कुर्यात्) एवं कुण्डग्रंथोक्तविधिना मण्डपादि रचयित्वा शतचंड्यां पलसुवर्णेन सहस्रचंड्यां पलपंचकेन मूर्त्यध्यायप्रतिपादितां महिषमर्दिनीप्रतिमां सावयवां कुर्यात् । एतत्सर्वमधिवासनदिनात्पूर्वं विधेयम् ॥ अथानुष्ठानारंभदिनकृत्यम् ॥ प्रारंभदिने सुमुहूर्ते सपत्नीको यजमानः प्रातस्तिलतैलाभ्यंगपूर्वकमुष्णोदकेन मङ्गलस्नानं कृत्वा शुक्लधौतवासांसि परिधाय यथायोग्यालंकृतो धृतकुंकुमकेशरान्यतममङ्गलत्रिपुड्रतिलकः संपूर्णकलशहस्तः ॥ 'ॐ भद्रंकर्णेभिरि' ति मण्डपं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चिमद्वारेण प्रविश्य । स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य । दक्षिणपार्श्वे संभारान् संस्थाप्य । पत्न्या समा

रध्यः । आचम्य । प्राणानायम्य । ॐ आनोभद्रा । इति शांतिपाठं पठित्वा लक्ष्मीनारायणादिस्मरणं च कुर्यात् ॥ ततस्ताम्रपा त्रे कुशजलगन्धपुष्पाणि कृत्वा । देशकालौ संकीर्त्य । अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं ममामुककामनासिद्ध्यर्थं सनवग्रहमखां शतचण्डीं (सहस्रचण्डीं वा) ब्राह्मणद्वारा कारयिष्ये ॥ तदंगतया विहितं गणेशपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धमाचार्यादिव रणं च करिष्ये । इति संकल्प्य । सुमुखश्चैकदंतश्चेत्यादिस्मरणपूर्वकं गणपतिपूजनपुण्याहवाचननांदीश्राद्धानि पूर्ववत्कृत्वाचार्यादिव रणं कुर्यात् ॥ अथाचार्यादिवरणप्रयोगः ॥ तत्र तावत् । आचार्यादीनुदङ्मुखानासनेषूपवेश्य स्वयं प्राङ्मुख उपविश्य । आचम्य । प्राणानायम्य । आचार्यस्य पादप्रक्षालनं कृत्वा । देशकालौ संकीर्त्य । अमुककार्यसिद्ध्यर्थं करिष्यमाणशतचंडीविधानयज्ञकर्मणि अमुकगोत्रोत्पन्नममुकवेदशाखाध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिर्गंधाक्षतपुष्पतांबूलस्वर्णांगुलीयकासनमालाकमंडलुवासोभिराचार्य

---

१ कामनाभेदेन पृथक्पृथक् संकल्पाः ॥ ममेह जन्मनि दुर्गाप्रीतिद्वारा सर्वापच्छांतिपूर्वकदीर्घायुर्विपुलधनधान्यपुत्रपौत्राद्यनवच्छिन्नसंततिस्थिरलक्ष्मीकीर्त्तिलाभशत्रुपराजयसद भीष्टसिद्ध्यर्थं दुर्गाप्रीतिकामो वा अनावृष्ट्यादिदुरितशांत्यर्थं वा नृपोपद्रवशांत्यर्थं वा दुर्भिक्षनिवारणार्थं वा भूमिकंपदोषनिवृत्यर्थं वा परचक्रभयराज्यभ्रंशादिभयविनाशार्थं वा विषू चिकाकालस्फोटकालज्वराद्यमुकजनमारमहारोगोपशांत्यर्थं वा नानाकेतूदयोल्कापातादिदोषनिवृत्त्यर्थं वा । मम जीवच्छरीराऽविरोधेनामुकरोगस्य समूलनाशनेनापमृत्युनिवारणद्वारा क्षिप्रारोग्यार्थं वा । अमुकराजकीयाभियोगनिवृत्त्यर्थं वा मम जन्मराशेः सकाशान्नामराशेः सकाशाद्वा जन्मलग्नाद्वर्षलग्नाद्गोचाराद्वा चतुर्थाष्टमद्वादशाद्यनिष्टस्थानस्थिताऽमुकग्रहसूचितं सूचयिष्यमाणं च यत्सर्वारिष्टं तद्विनाशार्थं सर्वदा तृतीयैकादशशुभस्थानस्थितवहुतमफलप्राप्त्यर्थमथ वा अमुकमारकग्रहदशान्तर्दशातत्सम्बधिदशाचोपदशादिनदशावा षष्ठा ष्टमद्वादशादिनिषिद्धभावाधिपतिदशाजनितपीडाल्पायुराधिदैवाधिभौतिकाध्यात्मजनितक्लेशनिवृत्त्यर्थम् , आयुरारोग्यप्राप्त्यर्थं मदपुत्रत्वभार्यावंध्यत्वदोषनिवृत्तिपूर्वकसत्पुत्रप्राप्त्यर्थं शतचंडीविधानं ब्राह्मणद्वारा करिष्ये । इति संकल्पः कार्यः ॥

त्वेन त्वामहं वृणे । इति वृत्वा ॐ वृतोस्मीति प्रतिवचनानन्तरमाचार्यहस्ते यज्ञकंकणं बद्ध्वा गंधादिभिः संपूज्य ॐ आचार्यस्तु यथा स्वर्गे शक्रादीनां बृहस्पतिः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन्नाचार्यो भव सुव्रत ॥ १ ॥ इति प्रार्थयेत् । ततो नवऋत्विग्वरणमेकतंत्रेण पृथक् वा कुर्यात् । तद्यथा । सर्वेषां पादप्रक्षालनं कृत्वा । देशकालौ संकीर्त्य । अद्य करिष्यमाणशतचंडीविधानकर्मणि अमुकामुकगोत्रोत्पन्नानमुकामुकशर्मणो नव विप्रानेभिर्गंधाक्षतपुष्पतांबूलस्वर्णांगुलीयकासनमालाकमंडलुवासोभिराचार्येण सह नवार्णमंत्रजपपूर्वकं मार्कंडेयपुराणोक्तचंडीसप्तशतीस्तवशतसंख्यापरिमितपाठकरणार्थम् ऋत्विक्त्वेन युष्मानहं वृणे । इति वृत्वा । वृताः स्म इति तैरुक्ते प्रत्येकहस्ते वरणद्रव्याणि समर्प्य यज्ञकंकणं बद्ध्वा गंधादिभिः संपूज्य । " ॐ ऋत्विजश्च यथापूर्वं शक्रादीनां मखेऽभवन् ॥ यूयं तथा मे भवितुमृत्विजोऽहथ सत्तमाः ॥ १ ॥ अस्य यागस्य निष्पत्तौ भवन्तोऽभ्यर्थिता मया ॥ सुप्रसन्नैः प्रकर्त्तव्यं शांतिकं विधिपूर्वकम् ॥ २ ॥ पावनाः सर्ववर्णानां ब्राह्मणा ब्रह्मरूपिणः ॥ अनुगृह्णंतु मामद्य शतचंड्याख्यकर्मणि ॥ ३ ॥ शतचंडीजपे पूज्याः संतु मे नियमान्विताः ॥ अक्रोधनाः शौचपराः सततं ब्रह्मचारिणः ॥ ४ ॥ चंडीध्यानरता नित्यं प्रसन्नमनसः सदा ॥ मालीकभाषिणः सन्तु मा सन्तु परनिंदकाः ॥ ५ ॥ ममापि नियमा ह्येते भवंतु भवतामपि ॥ इति प्रार्थ्यार्घ्यं निवेदयेत् ॥ (एवं शतचंडीजपे ऋत्विजो नव ९ आचार्यो दशमः १०) (सहस्रचंड्यां शतमृत्विजः अष्टौ द्वारपालाश्च) तत आचार्यादीनां सर्वेषां मधुपर्कपूजां कृत्वा प्रत्येकं वस्त्रद्वयम् । आसनम् अर्घ्यपात्रम् आचमनपात्रं जलपात्रं सुवर्णांगुलीयककर्णभूषणरुद्राक्षमाला

दि च यथाशक्ति दद्यात् । आचार्याय द्विगुणं देयम् ॥ तत आचार्यो देशकालौ संकीर्त्य–यजमानेन वृतोहमाचार्यकर्म करिष्ये । इति संकल्प्य । ॐ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वतः ॥ स्थानं त्यक्त्वा तु तत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥१॥ भूतप्रेतपिशाचाद्या ह्यपक्रामन्तु राक्षसाः ॥ स्थानादस्माद्व्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमि भुवं त्विमाम् ॥ इत्युक्त्वा ईशानादिसर्वदिक्षु गौरसर्षपान् विकीर्य आचमनं कृत्वा पंचगव्येन कुशैः । पावमानसूक्तेन 'आपोहिष्ठामयोभुव' इतित्र्यृचेन च मण्डपं सर्वत्र प्रोक्ष्य कृतांजलिः 'स्वस्तिनऽइन्द्र' इति मंत्रं वारत्रयं पठेत् (ततो मण्डपपक्षे मंडपदेवतापूजां ध्वजपताकोच्छ्रयणं च कुर्यात्) ततो मध्यवेद्याः पश्चिमतः सुखासने प्राङ्मुख उपविश्य । ॐ पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ १ ॥ इति भूमिं प्रार्थ्य । ॐ पृथ्वीकूर्मानंतदेवताभ्यो नमः । इति संपूज्य । भूमौ वामपादाघातत्रयं कृत्वा यथोपदेशं विस्तरतः संक्षेपेण वा भूतशुद्ध्यादि कलामातृकान्यासांतं पूर्ववत् कृत्वा नवार्णविध्युक्तैकादश न्यासान् कुर्यात् अथवा एकादशमेवैकं न्यासं कुर्यात् (ते च न्यासाः पत्रे (२०३) द्रष्टव्याः) ततो योनिमुद्रां प्रदर्श्य श्रीमहालक्ष्मीं ध्यायेत् । "श्वेतानना नीलभुजा सुश्वेतस्तनमण्डला ॥ रक्तमध्या रक्तपादा नीलजंघोरुरुन्मदा ॥ १ ॥ सुचित्रजघना चित्रमाल्यांबरविभूषणा ॥ चित्रानुलेपना कान्तिरूपसौभाग्यशालिनी ॥ २ ॥ अष्टादशभुजा पूज्या सा सहस्रभुजा सती ॥ आयुधान्यत्र वक्ष्यन्ते दक्षिणाधःकरक्रमात् ॥ ३ ॥ अक्षमाला च कमलं बाणोसिः कुलिशं गदा ॥ चक्रं त्रिशूलं परशुः शङ्खो घंटा च पाशकः ॥ ४ ॥ शक्तिर्दंडश्चर्म चापं पानपात्रं कमण्डलुः ॥" इति

ध्यानं कृत्वा मानसोपचारैः संपूज्य पात्रासादनं कुर्यात् । ततो मध्यवेद्यां सर्वतोभद्रं तन्मध्यकोष्ठेषु अष्टदलं च लिखित्वा तत्र ब्रह्मादिमण्डलदेवताः स्वस्वमन्त्रेण संस्थाप्य षोडशोपचारैः संपूज्य । तन्मध्ये पीठपूजां कुर्यात् । तद्यथा । ॐ मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः इति पीठदेवताः संपूज्य । पूर्वादिषु । ॐ जयायै नमः ॥ १ ॥ विजयायै नमः ॥ २ ॥ अजितायै० ॥ ३ ॥ अपराजितायै० ॥ ४ ॥ नित्यायै० ॥ ५ ॥ विलासिन्यै० ॥ ६ ॥ दोग्ध्यै नमः ॥ ७ ॥ घोरायै नमः ॥ ८ ॥ मध्ये मङ्गलायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् । ॐ ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय सर्वात्मसंसर्गयोगपीठात्मने नमः । इति पुष्पाञ्जलिनासनं दत्त्वा तत्र महीद्यौरित्यादिपूर्वोक्तैर्मंत्रैर्बृहत्ताम्रकलशं संस्थाप्य । तस्मिन् गन्धपुष्पफलसर्वौषधीदूर्वापञ्चपल्लवपञ्चरत्नसुवर्णसप्तमृत्तिकादीनि तत्तन्मन्त्रेण निक्षिप्य कौशेयवस्त्रद्वयेन संवेष्ट्य तदुपरि ताम्रपूर्णपात्रं निधाय कलशे 'तत्त्वायामीति' वरुणमावाह्य संपूज्य । कलशदेवताः स्मृत्वा । 'कलशस्य मुखे विष्णुः' इत्यभिमन्त्र्य । 'देवदानवसंवादे' इत्यादि प्रार्थयेत् । ततः कलशोपरिष्ठपूर्णपात्रे रक्तवस्त्रेऽष्टगन्धेन यन्त्रं लिखेत् (अथवा) ताम्रपात्रे लिखितं यन्त्रं स्थापयेत् । (यन्त्रप्रकारः *) मध्ये त्रिकोणं तद्बहिः षट्कोणं तद्बाह्ये वृत्तं तद्बाह्येऽष्टौ दलानि तद्बाह्ये चतुर्विंशतिदलानि तद्बाह्ये चतुर्द्वारं (चतुरस्रत्रयमिति यन्त्रं विलिख्य तत्र सिंहासने शतचण्ड्यां पलसुवर्णेन (सहस्रचंड्यां पंचपलेन) तदर्धेन तदर्धार्धेन वाष्टादशभुजाम् अष्टभुजां वा सिंहारूढां

* अत्रत्यं चण्डिकायन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

पूर्वोक्तध्यानयुतां देवीमूर्तिं कारयित्वा अग्न्युत्तारणपूर्वकं संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा पूजयेत ॥ (प्राणप्रतिष्ठामन्त्राः पूर्वमुक्ता एव) अथ पूजनप्रकारः ॥ स्ववामे कर्पूरादियुतगङ्गाजलपूर्णं कलशं निधाय संपूज्य । 'कलशस्य मुखे विष्णुः' इत्यादि पठित्वा कलश मुद्रां प्रदर्श्य दक्षिणतः शंखं संपूज्य शंखमुद्रां प्रदर्श्य शंखोदकेनात्मानं पूजाद्रव्याणि च प्रोक्ष्य नवरात्रोक्तविधानवत् मूलेन श्रीसूक्तेन वा आवाहनादिपुष्पान्तैरुपचारैः भगवतीं संपूज्य आवरणपूजां कुर्य्यात् ॥ अथावरणपूजा ॥ पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राचीं प्रकल्प्य प्रदक्षिणक्रमेण पूजयेत् । तद्यथा-त्रिकोणमध्ये मूलमन्त्रेण देवीं गन्धादिभिः संपूज्य त्रिकोणस्य (पूर्वकोणे) ॐ सरस्वतीसहिताय ब्रह्मणे नमः ॥ १ ॥ (नैर्ऋत्याम्) ॐ श्रीसहिताय विष्णवे नमः ॥ २ ॥ (वायव्याम्) ॐ उमासहिताय शिवाय नमः ॥ ३ ॥ (उत्तरे) ॐ सिंहाय नमः ॥ ४ ॥ (दक्षिणे) ॐ महिषाय नमः ॥ ५ ॥ (इति त्रिकोणदेवताः पूजयेत्) (षट्कोणमण्डले) पूर्वादिषट्कोणे वामक्रमेण ॐ नं नंदजायै नमः ॥ १ ॥ ॐ रं रक्तदंतिकायै नमः ॥ २ ॥ ॐ शां शाकंभर्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ दुं दुर्गायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ भीं भीमायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ भ्रां भ्रामर्य्यै नमः ॥ ६ ॥ (अष्टदले वाममार्गक्रमेण) ॐ ब्रां ब्राह्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ मां माहेश्वर्य्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कौं कौमार्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ वैं वैष्णव्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ वां वाराह्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ नां नारसिंह्यै नमः ॥ ६ ॥ ऐं ऐन्द्र्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ चां चामुंडायै नमः ॥ ८ ॥ (ततश्चतुर्विंशतिदलेष्वपि तेनैव क्रमेण) ॐ विं विष्णुमायायै नमः ॥ १ ॥ ॐ चें चेतनायै नमः ॥ २ ॥ ॐ बुं बुद्ध्यै नमः ॥ ३ ॥

ॐ निं निद्रायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ क्षुं क्षुधायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ छां छायायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ शं शक्त्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ तृं तृष्णायै नमः ॥ ८ ॥ ॐ क्षां क्षांत्यै नमः ॥ ९ ॥ ॐ जां जात्यै नमः ॥ १० ॥ ॐ लं लज्जायै नमः ॥ ११ ॥ ॐ शां शांत्यै नमः ॥ ॥ १२ ॥ ॐ श्रं श्रद्धायै नमः ॥ १३ ॥ ॐ कां कांत्यै नमः ॥ १४ ॥ ॐ लं लक्ष्म्यै नमः ॥१५॥ ॐ धृं धृत्यै नमः ॥१६॥ ॐ वृं वृत्त्यै नमः ॥ १७॥ ॐ श्रुं श्रुत्यै नमः ॥ १८ ॥ ॐ स्मृं स्मृत्यै नमः ॥ १९ ॥ ॐ तुं तुष्ट्यै नमः ॥ २० ॥ ॐ पुं पुष्ट्यै नमः ॥ २१ ॥ ॐ दं दयायै नमः ॥ २२ ॥ ॐ मां मात्रे नमः ॥ २३ ॥ ॐ भ्रां भ्रांत्यै नमः ॥ २४ ॥ ततो बहिर्भूगृहचतुष्कोणेषु । (ईशान्याम्) ॐ गं गणपतये नमः ॥ १ ॥ (आग्नेय्याम्) ॐ क्षं क्षेत्रपालाय नमः ॥ २ ॥ (नैर्ऋत्याम्) ॐ बं बटुकाय नमः ॥ ३ ॥ (वायव्याम्) ॐ यों योगिनीभ्यो नमः ॥ ४ ॥ पुनः (पूर्वादिषु) प्रदक्षिणक्रमेण ॥ ॐ लं इंद्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ रं अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ मं यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्षं निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वं वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ यं वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ सों सोमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ हं रुद्राय नमः ॥८॥ ॐ ब्रं ब्रह्मणे नमः ॥९॥ (अधः) ॐ अं अनंताय नमःइति पूजयेत् । तद्बाह्ये ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ शक्तये नमः ॥ २ ॥ दंडाय नमः ॥ ३ ॥ खड्गाय नमः ॥ ४ ॥ पाशाय नमः ॥ ५ ॥ अंकुशाय नमः ॥ ६ ॥ गदायै नमः ॥ ७ ॥ त्रिशूलाय नमः ॥८॥ पद्माय नमः ॥९॥ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इत्यायुधानि च पूजयेत् । एवमावरणपूजां कृत्वा देव्यै हरिद्राकुंकुमसिंदूररक्तचंदनालक्तकपरिमलद्रव्याणि समर्पयेत् ॥ अथांगपूजा ॥ ॐ दुर्गायै नमः पादौ

पूजयामि ॥ ॐ गिरिजायै नमः गुल्फौ पूजयामि ॥ ॐ अपर्णायै नमः जानुनी पूजयामि ॥ ॐ हरिप्रियायै नमः ऊरू० ॥ ॐ पार्वत्यै० कटिं पू० । ॐ आर्यायै नमः नाभिं० । ॐ जगन्मात्रे० उदरं० । ॐ मंगलायै० कुक्षिं० । ॐ शिवायै० हृदयं० । ॐ माहेश्वर्य्यै० कंठं० । ॐ विश्ववंद्यायै० स्कंधौ० । ॐ काल्यै० बाहू० । ॐ आद्यायै हस्तौ० । ॐ वरदायै मुखं० । ॐ सुवाण्यै० नासिकां० । ॐ कमलाक्ष्यै०नेत्रे० । ॐ अंबिकायै० शिरः० । ॐ देव्यै० सर्वांगं पूजयामि । इत्यंगपूजां कृत्वा ततः पूर्वोक्तमंत्रैर्धूपदीपनानाविधनैवेद्यतांबूलपूगीफलदक्षिणादिमंत्रपुष्पांतपूजां कृत्वा राजोपचारान्निवेद्य शतवर्तिकाभिर्दशभिर्वा कर्पूरगर्भिताभिर्महानीराजनं प्रदक्षिणामेकां नमस्कारांश्च कृत्वा । 'नमो देव्यै महादेव्यै' इत्यादिमंत्रैः स्तुतिं कृत्वा यथासंभवं छत्रचामरव्यजनघंटागीतनृत्यवाद्यादि समर्प्य कूष्मांडनारीकेलकदलीफलेक्षुदंडादिबलिं दत्त्वा अखण्डदीपकं प्रतिष्ठापयेत् । ततो योगिनीक्षेत्रपालपूजां कुर्यात् ॥ अथ चतुःषष्टियोगिनीपूजा ॥ देव्यग्रे रक्तवस्त्रोपरि तंडुलान्नेन गोधूमैर्वा अष्टौ पङ्क्तिरूपेण चतुःषष्टिकोष्ठानि कृत्वा तत्र क्रमेण । ॐ जये इहागच्छ इहतिष्ठ इत्यावाहयेत् ॥१॥ एवं ॐ विजये इहागच्छ इहतिष्ठ॥२॥ॐ जयंति इहा० ॥ ३ ॥ ॐ अपराजिते इहा० ॥ ४ ॥ ॐ दिव्ययोगिनि० ॥ ५ ॥ ॐ महायोगिनि० ॥ ६ ॥ ॐ सिद्धयोगिनि० ॥ ७ ॥ ॐ गणेश्वरि० ॥ ॥ ८ ॥ (इति प्रथमाष्टकम्) ॐ प्रेताशनि इहा० ॥ ९ ॥ ॐ डाकिनि इहा० ॥ १० ॥ ॐ कालि इहा० ॥ ११ ॥ ॐ कालरात्रि इहा० ॥ १२ ॥ ॐ निशाचरि इहा० ॥ १३ ॥ ॐ टङ्कारिणि इहा० ॥ १४ ॥ ॐ रुद्रवेतालिनि इहा० ॥ १५ ॥ ॐ हुङ्का

रिणि इहा० ॥ १६ ॥ (इति द्वितीयाष्टकम्) ॐ ऊर्ध्वकेशि इहा० ॥ १७ ॥ ॐ विरूपाक्षि इहा० ॥ १८ ॥ ॐ शुष्कांगि इहा० ॥
॥ १९ ॥ ॐ नरभोजिनि इहा० ॥ २० ॥ ॐ फट्कारिणि इहा० ॥ २१ ॥ ॐ वीरभद्रे इहा० ॥ २२ ॥ ॐ धूम्रांगि इहा० ॥२३॥
ॐ कलहप्रिये इहा० ॥ २४ ॥ (इति तृतीयाष्टकम्) ॐ राक्षसि इहा० ॥ २५ ॥ ॐ रक्ताक्षि इहा० ॥ २६ ॥ ॐ विश्वरूपे
इहा० ॥ २७ ॥ ॐ भयंकरि इहा० ॥ २८ ॥ ॐ वीरकौमारि इहा० ॥ २९ ॥ ॐ चंडिके इहा० ॥ ३० ॥ ॐ वाराहि इहा०
॥ ३१ ॥ ॐ मुंडधारिणि इहा० ॥ ३२ ॥ (इति चतुर्थाष्टकम्) ॐ भैरवि इहा० ॥ ३३ ॥ ॐ ध्वांक्षिणि इहा० ॥ ३४ ॥ ॐ
धूम्रांगि इहा० ॥ ३५ ॥ ॐ प्रेतवाराहि इहा० ॥ ३६ ॥ ॐ खड्गिनि इहा० ॥ ३७ ॥ ॐ दीर्घलम्बोष्ठि इहा० ॥ ३८ ॥ ॐ मा
लिनि इहा० ॥ ३९ ॥ ॐ मन्त्रयोगिनि इहा० ॥ ४० ॥ (इति पञ्चमाष्टकम्) ॐ कालिनि इहा० ॥ ४१ ॥ ॐ चक्रिणि
इहा० ॥ ४२ ॥ ॐ कंकालि इहा० ॥ ४३ ॥ ॐ भुवनेश्वरि इहा० ॥४४॥ ॐ शटकि इहा० ॥ ४५ ॥ ॐ महामारि इहा० ॥४६॥
ॐ यमदूति इहा० ॥ ४७ ॥ ॐ करालिनि इहा० ॥ ४८ ॥ (इति षष्ठाष्टकम्) ॐ केशिनि इहा० ॥ ४९ ॥ ॐ मर्दिनि
इहा० ॥ ५० ॥ ॐ रोमजंघे इहा० ॥ ५१ ॥ ॐ निवारिणि इहा० ॥ ५२ ॥ ॐ विशालिनि इहा० ॥ ५३ ॥ ॐ कार्मुकि
इहा० ॥ ५४ ॥ ॐ लोलि० इहा० ॥५५॥ ॐ अधोमुखि इहा० ॥५६॥ (इति सप्तमाष्टकम्) ॐ मुण्डाग्रधारिणि इहा० ॥५७॥
ॐ व्याघ्रि इहा० ॥ ५८ ॥ ॐ कांक्षिणि इहा० ॥ ५९ ॥ ॐ प्रेतरूपिणि इहा० ॥ ६० ॥ ॐ धूर्जटि इहा० ॥ ६१ ॥ ॐ

घोरि इहा० ॥ ६२ ॥ ॐ करालि इहा० ॥ ६३ ॥ ॐ विषलम्बिनि इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ ६४ ॥ (इत्यष्टमाष्टकम्) एवमावाह्य । ॐ मनोजूतिरिति प्रतिष्ठाप्य ॐ चतुःषष्टियोगिनीभ्यो नमः । इति नाममन्त्रेण षोडशोपचारैः सम्पूज्य पायसबलिं दद्यात् ॥ ततस्तत्रैव एकदेशे ॐ बं बटुकाय नमः । ॐ क्षं क्षेत्रपालाय नमः । इति संपूज्य ॥ ॐ बं बटुकाय पिंगलभासुरनेत्राय बलिं गृहाण गृहाण भक्ष भक्ष कन्दन कन्दन ह्रीं हूं स्वाहा।इति मन्त्रेण बटुकाय क्षेत्रपालाय पायसादिनानाद्रव्यबलिं दत्त्वा।हस्तौ प्रक्षाल्याचामेत् ॥ ततः अनेन पूजनेन श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वत्यः प्रीयन्तामिति देवीदक्षिणतो जलमुत्सृज्य देव्यग्रे कुमारीपूजां कुर्यात् । तद्यथा । देशकालौ संकीर्त्य । शतचण्डीजपांगत्वेन कुमारीपूजां करिष्ये इति संकल्प्य । नवार्णमन्त्रेण पूर्वोक्तं षडङ्गन्यासं कृत्वा । "ॐ मन्त्राक्षरमयीं देवीं मातॄणां रूपधारिणीम् ॥ नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ इत्यावाह्य पूर्वोक्त नवरात्रविधिना यथासम्भवं पूजयेत् । कुमार्यश्च प्रत्यहं शतं नव वा यथाशक्ति वा पूज्याः प्रत्यहमेकवृद्ध्या वा पूजयेत् । ततो ब्राह्मणसुवासिनीपूजा । एवं देवीकुमार्यादिपूजा प्रत्यहं कार्या । द्वितीयदिने द्विगुणा २ तृतीये त्रिगुणा३ चतुर्थे च चतुर्गुणा४ विधेया । इति पूजाप्रयोगः । अथ पाठक्रमः । तावत् दुर्गापुरतो मृद्वासनेषूपविष्टाः सर्वे विप्राः पूर्वोक्तनवार्णमन्त्रकृताङ्गन्यासाः समाहितमनसो वाग्यताः भगवतीं स्मरन्तो मन्त्रार्थगतमानसाः कवचार्गलाकीलकानि सकृज्जप्त्वा प्रत्येकं शतं नवार्णमन्त्रं च जप्त्वा । ग्रन्थार्थं बुध्यमानाः स्पष्टाक्षरं नातिशीघ्रं नातिमन्दं रसभावस्वरयुतं मार्कंडेयपुराणोक्तं सप्तशतीस्तवं जपेयुः । ततो जपान्ते रहस्यत्रयं

पुनर्नवार्णमन्त्रशतं रहस्यत्रयं च जपेयुः । एकस्मिन्दिने अनेकावृत्तौ तु कवचादीनां प्रत्यावृत्तौ नावृत्तिः । एवं प्रथमदिने एकावृत्तिः ॥ द्वितीये द्वे तृतीये तिस्रः३चतुर्थे चतस्रः४रूपाणीत्येवं जपं कुर्युः । यजमानसहिताः सर्वे भूमौ शयानाः नित्यं क्षीरान्नभोजनाः अशक्तौ हविष्यमश्नंतः संतुष्टास्त्यक्तमत्सरा ब्रह्मचर्यास्पृश्यास्पर्शादिनियमांश्चरेयुः । एवं शतसहस्रावृत्तयः संपद्यन्ते । (क्रोडतन्त्रे त्रिपञ्चसतनवभिर्दिनैः पक्षेण वा पुनः ॥ अदीर्घदिवसैः क्षिप्रं विदध्याच्चाण्डिकामखमित्यपि लिखितम्) प्रत्यहं सहस्रं शतं दश वा ब्राह्मणान् भोजयेत् । प्रत्यहं रात्रौ जागरणं कार्यम् । ततः पञ्चमेह्नि होमः । नवरात्रे तु नवम्यामेव होमः । चतुर्दश्यष्टमीनवम्यन्यतमदिने समाप्तिः कार्या । अथ होमप्रयोगः । देशकालौ संकीर्त्य मया ब्राह्मणद्वारा कृतस्य शतचंडीजपस्य तत्संपूर्णतासिद्ध्यर्थं जपदशांशेन तिलादिमिश्रपायसद्रव्येण होमं करिष्ये । तदंगत्वेन कुंडसंस्कारपूर्वकमग्निप्रतिष्ठापनं च करिष्ये । इति संकल्प्य । सामान्यतो गणपतिपूजनं विधाय कुंडे स्थंडिले वा पञ्चभूसंस्कारान् कृत्वा तत्र शतनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्य सुसमिध्य ध्यायेत् [अत्र केचित्तु पुण्याहवाचनं तथा नान्दीश्राद्धं सर्वतोभद्रादिमण्डलपूजनं च कुर्वन्ति] तत ईशान्यां दिशि ग्रहवेद्यां तत्तन्मन्त्रेण सूर्यादिग्रहान्संस्थाप्य संपूज्य तदीशान्यां पूर्ववत्कलशं स्थापयेत् । ततः पूर्ववत् यन्त्रावरणदेवतापूजां देवीपूजां च कृत्वा ततोऽग्निसमीपमागत्य कुशकंडिकां कृत्वा आघारावाज्यभागौ हुत्वा देशकालौ संकीर्त्य क्रियमाणे शतचण्डीजपाङ्गहोमे इदं हवनीय द्रव्यं यथादैवतमस्तु न मम इति त्यागं कृत्वा । सूर्यादिग्रहेभ्योऽर्कादिसमिच्चरुतिलाज्यद्रव्यैरष्टाविंशतिसंख्याकाभिराहुतिभि

स्तैरेव द्रव्यैरधिप्रत्यधिदेवताभ्यश्चतुश्चतुःसंख्याकाभिः । विनायकादिदिक्पालान्तक्रतुसंरक्षकदेवताभ्यश्च द्विद्विसंख्याकाभिश्च जुहुयात् । ततः सर्वतोभद्रमण्डलस्थदेवताहोमं कृत्वा प्रधानदेवतामहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीभ्यो गुडूचीपायसदूर्वातिलपलाशपुष्पसर्षपपूगीफललाजायवबिल्वफलरक्तचन्दनगुग्गुलुद्राक्षारम्भाफलद्रव्यैस्त्रिमध्वक्तैरिक्षुखण्डैर्नारिकेलशकलैर्जातीफलैर्मातुलुङ्गैरन्यैर्मधुरवस्तुभिश्च तिलमिश्रघृताक्तपायसेन वा (शूलेन पाहि नो देवि इत्यादि चतुर्मन्त्रवर्जसप्तशत्या दशावृत्त्या प्रतिश्लोकं जुहुयुः) तैरेव द्रव्यैर्नवार्णमन्त्रजपदशांशेनापि जुहुयुः । अध्यायसमाप्तौ उवाचस्थले च पत्रपुष्पैर्होमः कार्यः । एवं प्रधानदेवहोमं कृत्वा पूर्वोक्तजयादिपीठशक्तिभ्यो यन्त्रावरणदेवताभ्यश्च योगिनीभ्यश्च एकैकयाहुत्या साज्यं पायसं च जुहुयात् । ततः स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमान्तं कृत्वा इन्द्रादिलोकपालेभ्यः सूर्यादिग्रहेभ्यः क्षेत्रपालादिभ्यश्च माषभक्तबलींस्तत्तन्मन्त्रैर्दद्यात् । ततो हस्तौ पादौ प्रक्षाल्याचम्य । 'समुद्रादूर्मिः' इत्यादिमन्त्रैः । नवार्णमन्त्रेण 'नमो देव्यै महादेव्यै' इत्यादिमन्त्रैश्च पूर्णाहुतिं दत्त्वा प्रणीताविमोकादिकर्म्मशेषं समाप्य होमान्ते जले चण्डिकां संपूज्य मूलमन्त्रेण होमदशांशेन दुग्धमिश्रजलेन । ॐ देवीं चंडिकां तर्पयामीत्युक्त्वा तर्पणं कार्यम् ॥ ततस्तर्पणदशांशेन मूलमन्त्रान्ते । आत्मानमभिषिंचामि नमः । इति यजमानमूर्ध्न्यभिषेकः कार्यः । ततो यजमानः आचार्यादीन् वस्त्राद्यैः संपूज्य तेभ्यो निष्कं सुवर्णं वा गोमिथुनानि च प्रत्येकं दक्षिणां

१ मधुरत्रयमाह कात्यायनः । 'आज्यं क्षीरं मधु तथा मधुरत्रयमुच्यते ।'

दद्यात्। आचार्याय द्विगुणं देयम्। सति संभवे कपिलगोनीलमणिश्वेताश्वच्छत्रचामरभूमिशय्यासप्तधान्यानि यथासंभवं दद्यात्। तत आचार्यादयः कलशोदकेन सपत्नीकं सकुटुंबं यजमानं वेदमंत्रैः 'सुरास्त्वा०' इत्यादिपौराणिकैर्ग्रहमंत्रैश्चाभिषिंचेयुः। ततो यजमानो ग्रहाणामुत्तरपूजां कृत्वा ग्रहाग्निं विसृज्य। देवीं पंचोपचारैः संपूज्य॥ महाबलिं दद्यात्॥ (तत्र क्षत्रियादिनाऽश्वमेषच्छाग महिषाणामन्यतरो देयः) विप्रेण तु कूष्मांडबिल्वफलमिक्षवश्च देयाः। तद्यथा। देवीं द्रोणपुष्पबिल्वपत्राम्रदलजातीचंपकैः संपूज्य कर्ता उदङ्मुखः पूर्वमुखं देव्यभिमुखं वा बलिं गंधादिनाभ्यर्च्य। पशुस्त्वं बलिरूपेण मम भाग्यादुपस्थितः॥ प्रणमामि ततः सर्वरूपिणं बलिरूपिणम्॥ १॥ चंडिकाप्रीतिदानेन दातुरापद्विनाशनम्॥ चामुंडाबलिरूपाय बले तुभ्यं नमोस्तु मे॥ २॥ यज्ञार्थं बलयः सृष्टाः स्वयमेव स्वयंभुवा॥ अतस्त्वां घातयाम्यद्य तस्माद्यज्ञे वधोऽवधः॥ ३॥" इति बलिमभिमन्त्र्य ॐ ह्रीं श्रीं इति मंत्रपुष्पं क्षिप्त्वा। "रसना त्वं चंडिकायाः सुरलोकप्रसाधकः॥ १॥" ॐ ह्रां ह्रीं खड्ग आं हुं फट्। इति खड्गमन्यद्वा शस्त्रं संपूज्य। ॐ कालिकालि यज्ञेश्वरि लोहदंडायै नमः। इति बलिं छेदयित्वा। ॐ ऐं ह्रीं कौशिकि रुधिरेणाप्यायताम्। इति देव्यै निवेद्य। ततो माषपिष्टमयं शत्रुं कृत्वा खड्गेन च्छेदयित्वा स्कंदाय विशिखाय च दत्त्वा बलिशेषं रक्षोभ्यो हरेत्। मंत्रस्तु। ॐ ह्रीं स्फुरस्फुर कुंभ २ सुनु २ गुलु २ धुनु २ मारय २ विद्रावय २ विदारय २ कंपय २ कंपातय २ पूरय २ ॐ ह्रीं ॐ हुं फट् हुंमर्दय २ हुम्। ततः शेषबलिं बहिर्दद्यात्॥ "बलिं गृह्णन्त्विमं देवा आदित्या वसवस्तथा॥ मरुतश्चा

श्विनौ रुद्राः सुपर्णाः पन्नगाः खगाः ॥ असुरा यातुधानाश्च पिशाचोरगराक्षसाः ॥ डाकिन्यो यक्षवेताला योगिन्यः पूतनाः शिवाः ॥ जृंभकाः सिद्धगंधर्वा नागा विद्याधरा नगाः ॥ दिक्पाला लोकपालाश्च ये च विघ्नविनायकाः ॥ जगतां शांतिकर्तारो ब्रह्माद्याश्च महर्षयः । मा विघ्नं मा च मे पापं मा संतु परिपंथिनः ॥ सौम्या भवंतु तृप्ताश्च भूतप्रेताः सुखावहाः ॥ " इति मंत्रान् पठेत् । अयं बलिः शूद्रेण दुर्ब्राह्मणेन वा नेयः । ततः स्नात्वा तिलकं धृत्वा देवीं प्रार्थयेत् ॥ तत्र मंत्राः । " खड्गिनी शूलिनी घोरा० ॥ १ ॥ शूलेन पाहि नो देवि० ॥ ४ ॥ नमो देव्यै महादेव्यै० ॥ ५ ॥ रूपं देहि यशो देहि भगं भगवति देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान्कामांश्च देहि मे ॥ १ ॥ महिषघ्नि महामाये चामुंडे मुंडमालिनि ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं देहि देवि नमोस्तु ते ॥ २ ॥ इति देवीं संप्रार्थ्य । गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ॥ सिद्धिर्भवतु मे देवि प्रसादात्तव सुंदरि ॥ १ ॥ इति देव्यै जपं निवेद्य । देशकालौ संकीर्त्य कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं कुमारीब्राह्मणसुवासिनीभोजयिष्ये । इति संकल्प्य पूजापूर्वकं ब्राह्मणशतं नानाभक्ष्यभोज्यैः संभोज्य तेभ्यो भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा प्रदक्षिणां कृत्वा आशिषो गृह्णीयात् । ततो मूल मंत्रेण पुष्पेण देवीमुद्वास्य तेनैव षडंगं कृत्वा । " उत्तिष्ठ ब्रह्मण० ॥ १ ॥ उत्तिष्ठ देवि चंडेशि शुभां पूजां प्रगृह्य च ॥ कुरुष्व मम कल्याणमष्टाभिः शक्तिभिः सह ॥ २ ॥ " इति विसृज्य प्रतिमामाचार्याय दत्त्वा मंत्र पठेत् ॥ " त्रैलोक्यमातर्देवि त्वं सर्वभूतदयान्विते ॥ दानेनानेन संतुष्टा सुप्रीता वरदा भव ॥ १ ॥ ततः यस्यस्मृत्या० ॥ १ ॥ प्रमादात्कुर्वतां० ॥ २ ॥ " इत्यादि पठित्वा कर्म

श्वरार्पणं कृत्वा सुहृद्युक्तो भुंजीत । एतद्दशगुणो विधिः सहस्रचंड्यां तद्दशगुणो विधिरयुतचंड्यां च ज्ञेयः शेषं शतचंडीवत् ॥
एवं कृते जगद्वश्यं सर्वे नश्यंत्युपद्रवाः ॥ राज्यं धनं यशः पुत्रानिष्टमन्यल्लभेत सः ॥ १ ॥ इति पण्डितश्रीचतुर्थीलालगौडविरचिते
ऽनुष्ठानप्रकाशे शतचण्डीविधानप्रयोगः ॥ श्रीचंडिकार्पणमस्तु ॥ ॥ अथ देव्यथर्वशीर्षम् ॥ ॐ सर्वेवैदेवादेवीमुपतस्थुःकासि
त्वंमहादेवीसाब्रवीदहंब्रह्मस्वरूपिणीमत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकंजगच्छून्यंचाशून्यंचअहमानन्दानानन्दौअहंविज्ञानाविज्ञाने अहंब्रह्माब्रह्मणी
द्वेब्रह्मणीवेदितव्ये ॥ इति चाथर्वणीश्रुतिः ॥ अहंपञ्चभूतानिअहंपञ्चतन्मात्राणिअहमखिलंजगत्वेदोहमवेदोहंविद्याहमविद्याहम् अजा
हमनजाहम्अधश्चोर्ध्वंचतिर्यश्चाहम्अह ँ रुद्रेभिर्वसुभिश्चरामिअहमादित्यैरुतविश्वदेवैःअहंमित्रावरुणावुभौबिभर्मिअहमिन्द्राग्नी अ
हमश्विनावुभौअह ँ सोमन्त्वष्टारंपूषणंभगंदधामिअहंविष्णुमुरुक्रमं ब्रह्माणमुतप्रजापतिं दधामि अहंदधामि द्रविण ँ हविष्मतेसु
प्राव्येयजमानायसुन्वते अह ँ राज्ञीसङ्गमनीवसूनाचिकितुषीप्रथमायज्ञियानाम् अह ँ सुवे पितरमस्य मूर्द्धन्मम योनिरप्स्वन्त
समुद्रेयएवंवेदसदैवी ँ सम्पदमाप्नोतितेदेवाअब्रुवन् "नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ॥ नमः प्रकृत्यै भद्रायै
नियताः प्रणताः स्म ताम्॥तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां दुर्गां देवीं शरणं प्रपद्यामहेऽसुरान्नाशयित्र्यै तेनमः
देवींवाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति । सानोमन्द्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु । कालरात्रीं ब्रह्मस्तुतां वै
ष्णवीं स्कन्दमातरम् । सरस्वतीमदितिंदक्षदुहितरं नमामः । पावनां शिवाम् । महालक्ष्म्यैचविद्महेसर्वशक्त्यैचधीमहि । तन्नोदेवीप्रचो

दयात् । अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव । तांदेवाअन्वजायन्ते भद्राअमृतबन्धवः कामोयोनिः कमलावज्रपाणिर्गुहाहंसामातरिश्वा भ्रमिन्द्रः पुनर्गुहा सकलामायया चापृथक् क्लेशाविश्वमातादिविद्याः । एषात्मशक्तिः एषाविश्वमोहिनीकाशाङ्कुशधनुर्बाणधरा । एषाश्रीमहाविद्या । यएवंवेदसशोकंतरति । नमस्तेभगवतिमातरस्मान्पाहिसर्वतः । सैषावैष्णवावसवः सैवैकादशरुद्राः सैषाद्वादशादित्याः सैषाविश्वेदेवाः सोमपाअसोमपाश्चैसषायातुधानाअसुरारक्षांसिपिशाचयक्षसिद्धाः सैषासत्त्वरजस्तमांसिसैषाब्रह्मविष्णुरुद्ररूपिणी सैषाप्रजापतीन्द्रमनवः सैषाग्रहनक्षत्रज्योतिष्कलाकाष्ठादिविश्वरूपिणीतामहं प्रणौमिनित्यम् । पापापहारिणीदेवीभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी । अनन्तांविजयांशुद्धांशरण्यांसर्वदाशिवाम् ॥ वियदाकारसंयुक्तंवीतिहोत्रसमन्वितम् ॥ अर्द्धेन्दुलसितं देव्याबीजंसर्वार्थसाधकम् । एवमेकाक्षरंमन्त्रं यतयः शुद्धचेतसः ॥ ध्यायन्तिपरमानन्दमयाज्ञानाम्बुराशयः ॥ वाङ्मयाब्रह्मभूस्तस्मात्षष्ठवक्त्रसमन्वितम् ॥ सूर्योवामश्रोत्रबिंदुसंयुक्ताष्टतृतीयकम् । नारायणेनसंमिश्रोवायुश्चाधारयुक्तयः । विच्चेनवार्णकोणस्यमहानानंददायकः । हृत्पुण्डरीकमध्यस्थांप्रातःसूर्यसमप्रभाम् ॥ पाशाङ्कुशधरांसौम्यांवरदाभयहस्तिकाम् ॥ त्रिनेत्रांरक्तवसनां भक्तकामदुहंभजे । भजामित्वांमहादेवि महाभयविनाशिनि । महादारिद्र्यशमनीमहाकारुण्यरूपिणी ॥ यस्याः स्वरूपंब्रह्मादयोनजानन्तितस्मादुच्यते अज्ञेया । यस्या अन्तोनलभ्यतेतस्मादुच्यतेऽनन्ता । यस्यालक्षंनोपलक्ष्यतेतस्मादुच्यतेअलक्ष्या । यस्याजननंनोपलक्ष्यते तस्मादुच्यते अजा । एकैवसर्वत्रवर्ततेतस्मादुच्यते एका । एकैवविश्वरूपिणीतस्मादुच्यतेऽनेका । अतएवोच्यतेऽज्ञेयानन्तालक्ष्याजैकानेकामंत्राणांमातृका

देवीशब्दानांज्ञानरूपिणी ज्ञानानांचिन्मयातीताशून्यानांशून्यसाक्षिणी । यस्याः परतरंनास्तिसैषादुर्गाप्रकीर्तिता । तांदुर्गांदुर्गमांदेवीं
दुराचारविघातिनीम् ॥ नमामिभवभीतोहंसंसारार्णवतारिणीम् ॥ इदमथर्वशीर्षंयोऽधीते सपञ्चाथर्वशीर्षफलमाप्नोति । इदमथर्वशीर्षम
ज्ञात्वायोऽर्चां स्थापयति । शतलक्षंप्रजप्त्वापि नार्चाशुद्धिं च विन्दति।शतमष्टोत्तरंचास्यपुरश्चर्याविधिः स्मृतः ॥ दशवारंपठेद्यस्तु
सद्यः पापात्प्रमुच्यते । महादुर्गाणि तरति महादेव्याः प्रसादतः । सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रिकृतं
पापं नाशयति । सायंप्रातः प्रयुंजानोऽपापोभवति । निशीथेतुरीयसंध्यायांजप्त्वावाक्सिद्धिर्भवति । नूतनायांप्रतिमायांजप्त्वादेवतासान्नि
ध्यंभवति । भौमाश्विन्यांमहादेवीसन्निधौजप्त्वामहामृत्युंतरति । समहामृत्युंतरति । यएवंवेद । इत्युपनिषत्॥इतिदेव्यथर्वशीर्षं समाप्तम् ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ लक्ष्मीमंत्रानुष्ठानविधानम् ॥ (शारदातिलके) अथ वक्ष्ये श्रियो मंत्रान् श्रीसौभाग्यफलप्रदान् ॥ यस्याः
कटाक्षमात्रेण त्रैलोक्यमपि वर्द्धते ॥ १ ॥ तत्र तावल्लक्ष्म्या एकाक्षरमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः । मंत्रस्वरूपं यथा ॥ श्रीं ॥ इत्येकाक्षरो
बीजमंत्रः ॥ १ ॥ ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं इति चतुर्बीजात्मको मंत्रः ॥ २ ॥ अस्य लक्ष्मीबीजमंत्रस्य भृगुर्ऋषिः निचृच्छंदः श्रीलक्ष्मीः देवता
शं बीजम् । ईं शक्तिः ॥ रं कीलकम् ॥ सर्वेष्टसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ भृगुऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ निचृच्छंदसे नमः मुखे
॥ २ ॥ ॐ श्रीदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ शं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ईं शक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ रं कीलकाय नमः
सर्वाङ्गे ॥ ६ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ श्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रूं मध्यमाभ्यां नमः

॥ ३ ॥ ॐ श्रैँ अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ श्रौँ कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ (एकाक्षरमंत्रध्यानम्) कांत्या कांचनसन्निभां हिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्तोत्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैरासिच्यमानां श्रियम् ॥ बिभ्राणां वरमब्जयुग्ममभयं हस्तैः किरीटोज्ज्वलां क्षौमाबद्धनितंबबिंबलसितां वंदेऽरविंदस्थिताम् ॥ १ ॥ (अथ चतुरक्षरमंत्रध्यानम्) माणिक्यप्रतिमप्रभाहिमनिभैस्तुंगैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्ताग्राहितरत्नकुंभसलिलैरासिच्यमानां मुदा ॥ हस्ताब्जैर्वरदानमंबुजयुगाभीतीर्दधानां हरेः कांतां कांक्षितपारिजातलतिकां वंदे सरोजासनाम् ॥ २ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्यात् ॥ ॐ मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः इति पीठदेवताः संपूज्य पूर्वादिषु ॐ विभूत्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ उन्नत्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कांत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ सृष्ट्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ कीर्त्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ सन्नत्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ पुष्ट्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ उत्कृष्टायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ ऋद्ध्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ तदुपरि श्रीकमलासनाय नमः इत्यासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ (षट्कोणे) आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च ॐ श्रीं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ श्रूं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ श्रैं कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ श्रः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगानि पूजयेत् । तद्बहिरष्टदले पूर्वादिचतुर्दिक्षु क्रमेण ॐ वासुदेवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ संकर्षणाय नमः ॥ २ ॥

देवीशब्दानांज्ञानरूपिणी ज्ञानानांचिन्मयातीताशून्यानांशून्यसाक्षिणी । यस्याः परतरंनास्तिसैषादुर्गाप्रकीर्तिता । तांदुर्गांदुर्गमांदेवीं दुराचारविघातिनीम् ॥ नमामिभवभीतोहंसंसारार्णवतारिणीम् ॥ इदमथर्वशीर्षंयोऽधीते सपञ्चाथर्वशीर्षफलमाप्नोति । इदमथर्वशीर्षम ज्ञात्वायोऽर्चाँ स्थापयति । शतलक्षंप्रजप्त्वापि नार्चाशुद्धिं च विन्दति।शतमष्टोत्तरंचास्यपुरश्चर्याविधिः स्मृतः ॥ दशवारंपठेद्यस्तु सद्यः पापात्प्रमुच्यते । महादुर्गाणि तरति महादेव्याः प्रसादतः । सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रिकृतं पापं नाशयति । सायंप्रातः प्रयुंजानोऽपापोभवति । निशीथेतुरीयसंध्यायांजप्त्वावाक्सिद्धिर्भवति । नूतनायांप्रतिमायांजप्त्वादेवतासान्नि ध्यंभवति । भौमाश्विन्यांमहादेवीसन्निधौजप्त्वामहामृत्युंतरति । समहामृत्युंतरति । यएवंवेद । इत्युपनिषत्॥इतिदेव्यथर्वशीर्षं समाप्तम् ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ लक्ष्मीमंत्रानुष्ठानविधानम् ॥ (शारदातिलके) अथ वक्ष्ये श्रियो मंत्रान् श्रीसौभाग्यफलप्रदान् ॥ यस्याः कटाक्षमात्रेण त्रैलोक्यमपि वर्द्धते ॥ १ ॥ तत्र तावल्लक्ष्म्या एकाक्षरमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः । मंत्रस्वरूपं यथा ॥ श्रीं ॥ इत्येकाक्षरो बीजमंत्रः ॥ १ ॥ ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं इति चतुर्बीजात्मको मंत्रः ॥ २ ॥ अस्य लक्ष्मीबीजमंत्रस्य भृगुर्ऋषिः निचृच्छंदः श्रीलक्ष्मीः देवता शं बीजम् । ईं शक्तिः ॥ रं कीलकम् ॥ सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ भृगुऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ निचृच्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ श्रीदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ शं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ईं शक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ रं कीलकाय नमः सर्वाङ्गे ॥ ६ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ श्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रूं मध्यमाभ्यां नमः

॥ ३ ॥ ॐ श्रैँ अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ श्रौँ कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ (एकाक्षरमंत्रध्यानम्) कांत्या कांचनसन्निभां हिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्तोत्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैरासिच्यमानां श्रियम् ॥ बिभ्राणां वरमब्जयुग्ममभयं हस्तैः किरीटोज्ज्वलां क्षौमाबद्धनितंबबिंबलसितां वंदेऽरविंदस्थिताम् ॥ १ ॥ (अथ चतुरक्षरमंत्रध्यानम्) माणिक्यप्रतिमप्रभाहिमनिभैस्तुंगैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्ताग्राहितरत्नकुंभसलिलैरासिच्यमानां मुदा ॥ हस्ताब्जैर्वरदानमंबुजयुगाभीतीर्दधानां हरेः कांतां कांक्षितपारिजातलतिकां वंदे सरोजासनाम् ॥ २ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्यात् ॥ ॐ मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः इति पीठदेवताः संपूज्य पूर्वादिषु ॐ विभूत्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ उन्नत्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कांत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ सृष्ट्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ कीर्त्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ सन्नत्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ पुष्ट्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ उत्कृष्टायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ ऋद्ध्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ तदुपरि श्रीकमलासनाय नमः इत्यासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ (षट्कोणे) आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च ॐ श्रीं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ श्रूं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ श्रैं कवचाय हुँ ॥ ४ ॥ ॐ श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ श्रः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगानि पूजयेत् । तद्बहिरष्टदले पूर्वादिचतुर्दिक्षु क्रमेण ॐ वासुदेवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ संकर्षणाय नमः ॥ २ ॥

ॐ प्रद्युम्नाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ अनिरुद्धाय नमः ॥ ४ ॥ (कोणदलेषु) ॐ दमकाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ सलिलाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ गुग्गुलाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ कुरुंडकाय नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् (ततो देवीदक्षिणभागे) ॐ शंखनिधये नमः ॥ १ ॥ ॐ वसुधायै नमः ॥ २ ॥ (देवीवामे) ॐ पद्मनिधये नमः ॥ १ ॥ ॐ वसुमत्यै नमः ॥ २ ॥ इति पूजयेत् । (ततोऽष्टदलाग्रेषु पूर्वादिक्रमेण) । ॐ बलाक्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ विमलायै नमः ॥ २ ॥ ॐ कमलायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ नवमालिकायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ विभीषिकायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ मालिकायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ शांकर्य्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ वसुमालिकायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये इन्द्रादीन् दशदिक्पालान् पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारांतं संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं द्वादशलक्षजपः । अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ तथा च " भानुलक्षं जपेन्मंत्रं दीक्षितो विजितेंद्रियः ॥ श्रियमभ्यर्च्चयेन्नित्यं सुगंधिकुसुमादिभिः ॥ १ ॥ तत्सहस्रं प्रजुहुयात्कमलैर्मधुरोक्षितैः ॥ जपान्ते जुहुयान्मन्त्री तिलैर्वा मधुराप्लुतैः ॥ २ ॥ बैल्वैः फलैर्वा जुहुयात्त्रिभिर्वा साधकोत्तमः ॥ इत्थं यो भजते देवीं विधिना साधकोत्तमः ॥ ३ ॥ धनधान्यसमृद्धिः स्याच्छ्रियमाप्नोत्यनिंदिताम् ॥ ४ ॥ वक्षःप्रमाणे सलिले स्थित्वा मंत्रमिमं जपेत् ॥ त्रिलक्षं संयतो मंत्री देवीं ध्यात्वार्कमंडले ॥ ५ ॥ स भवेदल्पकालेन रमाया वसतिः स्थिरा ॥ विष्णुगेहस्थबिल्वस्य मूलमास्थाय मन्त्रवित् ॥ ६ ॥ त्रिलक्षं प्रजपेन्मन्त्रं वांछितं लभते धनम् ॥ अशोकवह्नौ जुहुयात्तंडुलैराज्यलोलितैः ॥ ७ ॥ वशयत्यचिरादेव त्रैलोक्यमपि मंत्रवित् ॥ जुहु

यात्तंडुलैः शुद्धैरर्काग्नौ नियुतं वशी ॥ ८ ॥ राज्यश्रियमवाप्नोति राजपुत्रो महीयसीम् ॥ जुहुयात्खादिरे वह्नौ तंडुलैर्मधुरोक्षितैः ॥९॥ राजा वश्यो भवेच्छीघ्रं महालक्ष्मीश्च वर्द्धते ॥ बिल्वछायामधिवसन्बिल्वमिश्रहविष्यभुक् ॥ १० ॥ संवत्सरद्वयं हुत्वा तत्फलै रथवांबुजैः ॥ साधकेंद्रो महालक्ष्मीं चक्षुषा पश्यति ध्रुवम् ॥ ११ ॥ हविषा घृतसिक्तेन पायसेन ससर्पिषा ॥ हुत्वा श्रियमवाप्नोति नियुतं मंत्रवित्तमः ॥ १२ ॥ मधुराक्तारुणांभोजैर्जुहुयाल्लक्षमादरात् ॥ न मुंचति रमा तस्य वंशमाभूतसंप्लवम् ॥ इत्येकाक्षर चतुरक्षरलक्ष्मीमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥ ॥ अथ दशाक्षरलक्ष्मीमंत्रप्रयोगः ॥ (मंत्रो यथा) "नमः कमलवासिन्यै स्वाहा" इति दशाक्षरो मंत्रः । अस्य मंत्रस्य दक्षऋषिः । विराट् छंदः । लक्ष्मीर्देवता । इष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ दक्षऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ लक्ष्मीदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ देव्यै नमः अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ पद्मिन्यै नमः तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ विष्णु पत्न्यै नमः मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ वरदायै नमः अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ कमलरूपायै नमः कनि ष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं नेत्रहीनं हृदयादिपंचांगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् (ध्यानम्) आसीना सरसी रुहे स्मितमुखी हस्तांबुजैर्बिभ्रती दानं पद्मयुगाभये च वपुषा सौदामिनीसंनिभा ॥ मुक्तादामविराजमानपृथुलोत्तुंगस्तनोद्भासिनी पायान्नः कमला कटाक्षविभवैरानंदयंती हरिम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा । पूर्वोक्तावरणपूजां कृत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं

दशलक्षजपः । तथा च । " दशलक्षं जपेन्मंत्रं मंत्रविद्विजितेंद्रियः ॥ दशांशं जुहुयान्मंत्री मधुरात्कैः सरोरुहैः ॥ १ ॥ समुद्रगायां सरिति कंठमात्रे जले स्थितः ॥ त्रिलक्षं प्रजपेन्मंत्री साक्षाद्वैश्रवणो भवेत् ॥ २ ॥ आराध्योत्तरनक्षत्रं देवीं स्रक्चंदनादिभिः ॥ नंद्यावर्तभवैः पुष्पैः सहस्रं जुहुयात्ततः ॥ ३ ॥ पौर्णमास्यां फलैर्बैल्वैर्जुहुयान्मधुराप्लुतैः ॥ पंचम्यां विशदांभोजैः शुक्रवारे सुगंधिभिः ॥४॥ अन्यैर्वा विशदैः पुष्पैः प्रतिमासं विशालधीः॥स भवेदब्दमात्रेण सर्वदा संपदां निधिः॥५॥इतिदशाक्षरलक्ष्मीमंत्रप्रयोगःसमाप्तः॥ अथ महालक्ष्मीमंत्रपुरश्चरणम् ॥ मंत्रो यथा " ॐ ऐं ह्रीँश्रीँक्लींसौं जगत्प्रसूत्यै नमः " इति द्वादशाक्षरो मंत्रः ।अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः । महालक्ष्मीर्देवता । सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः । ॐब्रह्मऋषये नमः शिरसि॥१॥ॐ गायत्रीछंदसे नमः मुखे॥२॥ ॐ महालक्ष्मीदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ततो मूलेन हस्तौ संशोध्य ॐ ऐं नमः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं नमः तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रीँ नमः मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्लीँ नमः अनामिकाभ्यां नमः॥४ ॥ ॐ सौं नमः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ जगत्प्रसूत्यै नमः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः॥ ६ ॥ ॐ ऐंह्रीँ श्रीँ क्री सौंजगत्प्रसूत्यै नमः इति मूर्द्धादिचरणांतं व्यापकं न्यसेत् ॥ ७ ॥ इति करन्यासः ॥ ॐ ऐं नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ श्रीँ नमः वक्षसि ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ सौं नमः पादयोः ॥ इति पंचबीजानि विन्यसेत् ॥ ॐ जं नमः त्वचि ॥ १ ॥ ॐ गं नमः रक्ते ॥ २ ॥ ॐ त्प्रं नमः मांसे ॥ ३ ॥ ॐ सूं नमः मेदसि ॥ ४ ॥ ॐ त्यैं नमः अस्थिन ॥ ५ ॥ ॐ नं नमः मज्जा

याम् ॥ ६ ॥ ॐ मं नमः शुक्रे ॥ ७ ॥ इति सप्तवर्णान् सप्तधातुषु हृदये न्यसेत् । ॐ ऐं ज्ञानाय अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं ऐश्वर्य्याय तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रीं शक्तये मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं बलाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ सौं वीर्याय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ जगत्प्रसूत्यै तेजसे नमः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ तत्रादावुद्यानस्मरणम् ॥ " चंपकाशोकपुंनागपाटलैरुपशोभितम् । लवंगमालतीबिल्वदेवदारुनमेरुभिः ॥ १ ॥ मंदारपारिजाताद्यैः कल्पवृक्षैः सुपुष्पितैः ॥ चन्दनैः कर्णिकारैश्च मातुलुंगैश्च वंजुलैः ॥ २ ॥ दाडिमीलकुचांकोलैः पूगैः कुरवकैरपि ॥ कदलीकुंदमंदारनारिकेरैरलंकृतैः ॥ ३ ॥ अन्यैः सुगंधिपुष्पाद्यैर्वृक्षसंघैश्च मण्डितम् ॥ मालतीमल्लिकाजातीकेतकीशतपत्रकैः ॥ ४ ॥ पारंतीतुलसीनंद्यावर्तैर्दमनकैरपि ॥ सर्वर्तुकुसुमोपेतैर्नमद्भिरुपशोभितम् ॥ ५ ॥ मंदमारुतसंभिन्नकुसुमामोदिदिङ्मुखम् ॥ तस्य मध्ये सदोत्फुल्लैः कुमुदोत्पलपंकजैः ॥ ६ ॥ सौगंधिकैश्च कह्लारैर्नवैः कुवलयैरपि ॥ हंससारसकारंडभ्रमरैश्चक्रनामभिः ॥ ७ ॥ अन्यैः कलकलारावैर्विहंगैरुपशोभितम् ॥ महासरसि तन्मध्ये पुलिनेऽतिमनोहरे ॥ ८ ॥ परितः पारिजाताद्यं मंडपं मणिकुट्टिमम् ॥ उद्यदादित्यसंकाशं भास्वरं शशिशीतलम् ॥ ९ ॥ चतुर्द्वारसमायुक्तं हैमप्राकारशोभितम् ॥ रत्नोपक्लप्तिसंशोभि कपाटाष्टकसंयुतम् ॥ १० ॥ नवरत्नसमाक्लप्तं तुंगगोपुरतोरणम् ॥ हेमदंडि समालंबि ध्वजावलिपरिष्कृतम् ॥ ११ ॥ नवरत्नसमाबद्धस्तंभराजिविराजितम् ॥ सहस्रदीपसंयुक्तदीपं दंडविराजितम् ॥ १२ ॥ तप्तहाटकसंक्लप्तवातायनमनोहरम् ॥ नाना

वर्णांशुकोद्बद्धसुवर्णशतकोटिभिः ॥ १३ ॥ किंकिणीमल्लिकायुक्तपताकाभिरलंकृतम् ॥ जातरूपमयैरत्नविचित्रैरतिविस्तृतैः ॥ १४ ॥
माणिक्यरत्नैर्वैडूर्य्यस्वर्णमालावलीयुतैः ॥ अंतरांतरसंबद्धरत्नैर्दृष्टिमनोहरैः ॥ १५ ॥ विचित्रैश्चित्रवर्णैश्च वितानैरुपशोभितम् ॥ सर्वै
रत्नसमायुक्तं हेमकुट्टिममुज्ज्वलम् ॥ १६ ॥ केतकीमालतीजातीचंपकोत्पलकेसरैः ॥ मल्लिकातुलसीजातीनंद्यावर्तकदंबकैः ॥ १७ ॥
एतैरन्यैश्च कुसुमैरलंकृतमहीतलम् ॥ अंबुकाश्मीरकस्तूरीमृगनाभितमालकैः ॥ १८ ॥ चंदनागरुकर्पूरैरामोदितदिगंतरम् ॥ एवं
संचिंत्य मनसा मंडपं सुमनोहरम् ॥ १९ ॥ तन्मध्ये भावयेन्मन्त्री पारिजातं मनोहरम् ॥ तस्याधस्तात्स्मरेन्मन्त्री रत्नसिंहासनं
शुभम् ॥ २०॥ " तस्मिन्संचिंतयेद्देवीं महालक्ष्मीं मनोरमाम् " ॥ (अथ ध्यानम्) "बालार्कद्युतिमिंदुखण्डविलसत्कोटीरहारोज्ज्व
लां रत्नाकल्पविभूषितां कुचनतां शालैः करैर्मंजरीम् ॥ पद्मं कौस्तुभरत्नमप्यविरतं संबिभ्रतीं सस्मितां फुल्लांभोजविलोचनत्रययुतां
ध्यायेत्परां देवताम् ॥ १ ॥ सिंजन्मंजीरसंशोभिपदांभोजविराजिताम् ॥ नवरत्नगणाकीर्णां कांचीदामविभूषिताम् ॥ २ ॥ मुक्ता
माणिक्यवैदूर्यसंबद्धोदरबंधनाम् ॥ विभ्राजमानां मध्येन वलित्रितयशोभिताम् ॥ ३ ॥ जाह्नवीसरिदावर्तशोभिनाभिविभूषिताम् ॥
पाटीरपंककर्पूरकुंकुमालंकृतस्तनीम् ॥ ४ ॥ वारिवाहविनिर्मुक्तमुक्तादामगरीयसीम् ॥ वहंतीमुत्तरासंगं दुकूलपरिकल्पिताम् ॥ ५ ॥
तप्तकांचनसन्नद्धवैदूर्यांगदभूषणाम् ॥ पद्मरागस्फुरद्वर्णकंकणाढ्यकरांबुजाम् ॥ ६ ॥ माणिक्यशकलाबद्धमुद्रिकाभिरलंकृताम् ॥
तप्तहाटकसंक्लप्तमालग्रैवेयशोभिताम् ॥ ७ ॥ विचित्रविविधाकल्पकंबुसंकाशकंधराम् ॥ उद्यद्दिनकराकारमणिताटंकमंडिताम् ॥ ८ ॥

॥२३५॥

रत्नांकितलसत्स्वर्णकर्णपूरोपशोभिताम् ॥ जपाविद्रुमलावण्यललिताधरपल्लवाम् ॥ ९ ॥ दाडिमीफलबीजाभदंतपंक्तिविभूषिताम् ॥ कलंककार्श्यनिर्मुक्तशरच्चंद्रनिभाननाम् ॥ १० ॥ पुंडरीकदलाकारनयनत्रयसुंदरीम् ॥ भ्रूलताजितकंदर्पकरकार्मुकविभ्रमाम् ॥ ११ ॥ विलसत्तिलपुष्पश्रीविजयोद्यतनासिकाम् ॥ ललाटकांतिविभवविजितार्द्धसुधाकराम् ॥ १२ ॥ सांद्रसौरभसंपन्नकस्तूरीतिलकांकिताम् ॥ मत्तालिमालाविलसदलकाढ्यमुखांबुजाम् ॥ १३ ॥ पारिजातप्रसूनश्रीवाहिधम्मिल्लबंधनाम् ॥ अनर्घ्यरत्नघटितमुकुटांकितमस्तकाम् ॥ १४ ॥ सर्वलावण्यवसतिं भवनं विभ्रमश्रियः ॥ तेजसां जन्मभूमिं तां महालक्ष्मीं मनोहराम् ॥१५॥"

एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पूर्वोक्ते श्रीबीजोदिते पीठे मूलेन *मूर्तिं प्रकल्प्य। पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्यावरणपूजां कुर्यात्॥ तद्यथा (लक्ष्म्या दक्षभागे) ॐ शंकरनंदनाय नमः ॥ १ ॥ (वामभागे) ॐ पुष्पधन्वने नमः ॥ २ ॥ ततः षट्दले (पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राचीं प्रकल्प्य) आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च । ॐ ऐं ज्ञानाय नमः हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं ऐश्वर्याय नमः शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ श्रीं शक्त्यै नमः शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं बलाय नमः कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ सौं वीर्याय० नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ जगत्प्रसूत्यै नमः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगानि पूजयेत् ॥ ततोऽष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ उमायै नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रियै नमः ॥ २ ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ दुर्गायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ धरिण्यै नमः

---

* अत्रत्यं लक्ष्मीयंत्रं पूर्वं द्रष्टव्यम् ।

॥ ५ ॥ ॐ गायत्र्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ देव्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ उषायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ (दक्षिणे) ॐ जाह्नव्यै नमः ॥ १ ॥ (वामे) ॐ यमुनायै नमः ॥ २ ॥ इति संपूज्य । (पुनर्दक्षिणपार्श्वे) ॐ शंखनिधये नमः ॥ १ ॥ (वामपार्श्वे) ॐ पद्मनिधये नमः ॥ २ ॥ (पश्चिमे) ॐ वरुणाय नमः ॥ ३ ॥ इति पूजयेत् । (तद्बहिर्द्वादशदलेषु पूर्वादिक्रमेण) ॐ मेषाय नमः ॥ १ ॥ ॐ वृषाय नमः ॥ २ ॥ ॐ मिथुनाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ कर्काय नमः ॥ ४ ॥ ॐ सिंहाय नमः ॥ ॥ ५ ॥ ॐ कन्यायै नमः ॥६॥ ॐ तुलायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ वृश्चिकाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ धनुषे नमः ॥ ९ ॥ ॐ मकराय नमः ॥ ॥ १० ॥ ॐ कुंभाय नमः ॥ ११ ॥ ॐ मीनाय नमः ॥ १२ ॥ इति राशीन् पूजयेत् ॥ (तद्बहिः) ॐ सूर्याय नमः ॥ १ ॥ ॐ चन्द्रमसे नमः ॥ २ ॥ ॐ मंगलाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ बुधाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ बृहस्पतये नमः ॥ ५ ॥ ॐ शुक्राय नमः ॥ ॥ ६ ॥ ॐ शनैश्चराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ राहवे नमः ॥ ८ ॥ ॐ केतवे नमः ॥ ९ ॥ इति ग्रहान् पूजयेत् ॥ (तद्बाह्ये) ॐ ऐरावताय नमः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरीकाय नमः ॥ २ ॥ ॐ वामनाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ कुमुदाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ अंजनाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ पुष्पदंताय नमः ॥ ६ ॥ ॐ सार्वभौमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ सुप्रतीकाय नमः ॥ ८ ॥ इत्यष्टौ दिग्गजान्पूजयेत् ॥ (तद्बहिः) भूपुरे पूर्वादिदिक्षु । ॐ इंद्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ कुबेराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानाय नमः ॥ ८ ॥ (ऊर्ध्वम्) ॐ ब्रह्मणे

नमः ॥ ९ ॥ (अधः) ॐ अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति दशदिक्पालान् पूजयेत् ॥ (तद्बाह्ये) ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शक्तये नमः ॥ २ ॥ ॐ दंडाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ खड्गाय नमः ॥४॥ ॐ पाशाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंकुशाय नमः ॥६॥ ॐ गदायै नमः ॥ ७ ॐ त्रिशूलाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ पद्माय नमः ॥ ९ ॥ ॐ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इत्यायुधानि पूजयेत् ॥ एवं सप्ता वरणपूजां कृत्वा धूपदीपनैवेद्यतांबूलदक्षिणादिभिर्भगवतीं संपूज्य नीराजनं कृत्वा साष्टांगं प्रणम्य स्तोत्रैः स्तुत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं द्वादशलक्षजपः ॥ जपांते दशांशेन घृतपद्मबिल्वफलैर्होमं कृत्वा तत्तद्दशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि कुर्यात् ॥ तथा च (शारदातिलके) " एवं संचिंत्य यो देवीं हविष्याशी जितेंद्रियः ॥ भानुलक्षं जपेन्मंत्रं दशांशं जुहुयाद्घृतैः ॥१॥ जुहुयाच्छ्रीफलैः पद्मैः प्रत्येकमयुतं ततः ॥ तर्पयेत्सलिलैः शुद्धैः सुगंधिरयुतद्वयम् ॥ २ ॥ आगमोक्तेन विधिना सुगंधैः सुमनो हरैः ॥ पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैर्देवीमन्वहमादरात् ॥ ३ ॥ दूर्वाभिराज्यसिक्ताभिर्जुहुयादायुषे नरः ॥ दशरात्रे समिद्धेऽग्नौ अष्टोत्तरसहस्र कम् ॥ ४ ॥ गुडूचीमाज्यसंसिक्तां जुहुयात्सप्तवासरम् ॥ अष्टोत्तरसहस्रं यः स जीवेच्छरदां शतम् ॥ ५ ॥ हुत्वा तिलान्घृताभ्य क्तान्दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ आरभ्यार्कदिनं मंत्री दशरात्रं दिनेदिने ॥ ६ ॥ आज्याक्तार्कसमिद्धोमादारोग्यं लभते ध्रुवम् ॥ कंठमा त्रोदके स्थित्वा ध्यात्वा देवीं दिवाकरे ॥ ७ ॥ ऊर्ध्वबाहुर्दशशतमष्टोत्तरमिमं हुनेत् ॥ आरोग्यं लभते सद्यो वांछिता न्यपि मंत्रवित् ॥ ८ ॥ शालिभिर्जुह्वतो नित्यमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ अचिरादेव महती लक्ष्मीः संजायते ध्रुवम् ॥ ९ ॥ प्रसूनैर्जुहुया

न्मंत्री लक्ष्मीवल्लीसमुद्भवैः ॥ नंद्यावर्तसमुत्थैश्च सिद्धार्थैश्च घृतप्लुतैः ॥ १० ॥ महतीं श्रियमाप्नोति मान्यते सर्वजंतुभिः ॥ मरी
चजीरकोन्मिश्रैर्नारिकेलरजःप्लुतैः ॥ ११ ॥ सगुडैराज्यसंपक्वैरपूपैराज्यलोलितैः ॥ जुहुयात्पयआहारो मंत्रविद्विजितेंद्रियः ॥ १२ ॥
अष्टोत्तरशतं नित्यं मंडलाद्धनदो भवेत् ॥ हविषा गुडमिश्रेण जुहुयादर्थवान्भवेत् ॥ १३ ॥ जपापुष्पाणि जुहुयादष्टोत्तरसहस्र
कम् ॥ गृहीत्वा प्रजपेद्भस्म नागवल्लीसमन्वितम् ॥ १४ ॥ तिलकं तनुयात्तेन सर्ववश्यकरं भवेत् ॥ ब्रह्मवृक्षसमित्पुष्पैर्ब्राह्मणान्व
शयेद्वशी ॥ १५ ॥ जातीपुष्पैश्च राजानं वैश्यान् रक्तोत्पलैः शुभैः ॥ शूद्रान्नीलोत्पलैर्हुत्वा वशयेन्मंत्रविन्नरः ॥ १६ ॥ पुष्पैर्मधू
कजैर्हुत्वा वशमानयति स्त्रियः ॥ कृत्वा नवपदात्मानं मंडलं यंत्रभूषितम् ॥ १७ ॥ अभिषेकं प्रकुर्वीत विधिना सर्वसिद्धये ॥ क
लशान्स्थापयेत्तेषु पदेषु शुभलक्षणान् ॥ १८ ॥ चन्दनालिप्तसर्वांगान्दूर्वाशतसमन्वितान् ॥ दुकूलवेष्टितानेतान्पूरयेत्तीर्थवारिणा ॥
॥ १९ ॥ नवरत्नसमाबद्धं कर्षकांचनकल्पितम् ॥ मध्यकुम्भे क्षिपेत्पद्मं यन्त्राढ्यं देशकोत्तमः ॥ २० ॥ चन्दनोशीरकर्पूरजातीकं
कोलकुंकुमम् ॥ कुष्ठागरुतमालैलायुतं संपिष्य भागतः ॥ २१ ॥ विलोड्य सर्वकुम्भेषु रत्नान्यपि विनिक्षिपेत् ॥ लक्ष्मीदूर्वा
सहाभद्रासहदेवीमधुव्रताः ॥ २२ ॥ मुशलीं शक्रवल्लीं च क्रांतापामार्गपत्रकान् ॥ प्रियङ्गुमुद्गगोधूमव्रीहींश्च सतिलान्यवान्
॥ २३ ॥ शालितण्डुलमाषांश्च प्रक्षाल्यैतेषु निक्षिपेत् ॥ धात्रीलकुचबिल्वानां कदलीनारिकेलयोः ॥ २४ ॥ फलान्यपि विनि
क्षिप्य पुष्पाण्येतानि निक्षिपेत् ॥ पद्मसौगन्धिकं जातिं मल्लिकां बकुलं तथा ॥ २५ ॥ चम्पकाशोकपुन्नागतुलसीकेतकोद्भवम् ।

पल्लवानिवटाश्वत्थप्लक्षोदुम्बरशाखिनाम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मकूर्चं विनिक्षिप्य चषकैः सुफलान्वितैः ॥ पिधाय कुंभवक्त्राणि क्षौमैराच्छादयेत्ततः ॥ २७ ॥ आवाह्य कलशमध्ये महालक्ष्मीं प्रपूजयेत् ॥ यजेदुमाद्याः शिष्टेषु कलशेष्वष्टसु क्रमात् ॥ २८ ॥ गन्धैर्मनोहरैः पुष्पैर्धूपदीपसमन्वितैः ॥ निवेद्य भक्ष्यभोज्यानि तान्स्पृष्ट्वा प्रजपेन्मनुम् ॥ २९ ॥ त्रिसहस्रं जपस्यांते साध्यमानीय संयुतम् ॥ संस्थाप्य स्थंडिले पीठं तस्मिंस्तं विनिवेशयेत् ॥ ३० ॥ रम्यैरावरणैर्वस्त्रैरलंकृत्य तमादरात् ॥ सुमङ्गलाभिर्नारीभिःक्षिप्तपुष्पाक्षतान्वितम् ॥ ३१ ॥ अर्चितानां द्विजातीनामाशीर्वादपुरःसरम् ॥ नदत्सु पंचवाद्येषु मुहूर्ते शोभने सुधीः ॥ ३२ ॥ मध्यस्थं कुम्भमुत्सृज्य महालक्ष्मीमनुस्मरन् ॥ अभिषिंचेत्क्रमादन्यैः कलशैरपि देशिकः ॥ ३३ ॥ करेणास्य शिरः स्पृष्ट्वा प्रयुंजीताशिषं गुरुः ॥ भद्रमस्तु शिवं चास्तु महालक्ष्मीः प्रसीदतु ॥ ३४ ॥ रक्षन्तु त्वां सदा देवाः संपदः सन्तु सर्वदा ॥ अथोत्थायाभिषिक्तः सन् वाससी परिधाय च ॥ ३५ ॥ यथाविधि समाचम्य दण्डवत्प्रणमेद्गुरुम् ॥ वस्त्रैराभरणैर्धान्यैर्धनैर्गोमहिषादिभिः ॥ ३६ ॥ दासीदासैश्च विधिवत्तोषयेद्देवताधिया ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दीनांधकृपणैः सह ॥ ३७ ॥ महांतमुत्सवं कुर्याद्भवने बंधुभिः सह ॥ तदा कृतार्थमात्मानं मन्यते मनुजोत्तमः ॥ ३८ ॥ अभिषिक्तो नरपतिः परान्विजयतेऽचिरात् ॥ पदेच्छुः पदमाप्नोति राजपुत्रो न संशयः ॥ ३९ ॥ अभिषिक्ता सती वन्ध्या सूते पुत्रं महामतिम् ॥ महारोगेषु जातेषु कृत्याद्रोहेषु देशिकः ॥ ४० ॥ भूतेषु दुर्निमित्तादौ विदध्यादभिषेचनम् ॥ सर्वसंपत्करं पुंसां सर्वसौभाग्यसिद्धिदम् ॥ ४१ ॥ सर्वरोगप्रशमनं सर्वा

पद्विनिवारणम् ॥ गर्भरक्षाकरं स्त्रीणां दीर्घायुर्जनकं परम् ॥ ४२ ॥ प्रसूतानामपि स्त्रीणां सूतिकागाररक्षकम् ॥ अन
ष्टपुष्पगर्भाणां पुष्पगर्भाभिरक्षणम् ॥ ४३ ॥ आसन्नशत्रुभीतीनां नाशनं च महीभृताम् ॥ अभिषेकमिमं प्राहुरागमार्थविशार
दाः ॥ ४४ ॥ सर्वदुःखप्रशमनं सर्वापद्विनिवारणम् ॥ बहुना किमिहोक्तेन परमस्मान्न विद्यते ॥४५॥ इति श्रीशारदातिलके महालक्ष्मी
मन्त्रपुरश्चरणं समाप्तम् ॥ अथ सप्तविंशतिवर्णात्मकमहालक्ष्मीमन्त्रप्रयोगः। मन्त्रो यथा। "ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसी
दप्रसीदश्रींह्रींश्रींमहालक्ष्म्यैनमः" इति सप्तविंशत्यक्षरो मन्त्रः ॥ अस्य मन्त्रस्य दक्षऋषिः। विराट् छन्दः।महालक्ष्मीर्देवता। सर्वेष्टसि
द्धये विनियोगः ॥ ॐ दक्षऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ महालक्ष्मीदेवतायै नमः हृदि ॥ इति
ऋष्यादिन्यासः ॥ श्रींह्रींश्रींप्रसीदकमलेश्रींह्रींश्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ श्रींह्रींश्रींप्रसीदकमलेश्रींह्रींश्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥
श्रींह्रींश्रींप्रसीदकमले श्रींह्रींश्रींमध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ श्रींह्रींश्रींप्रसीदकमलेश्रींह्रींश्रीं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ श्रींह्रीं
श्रींप्रसीदकमले श्रीं ह्रीं श्रीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः। एवं नेत्रहीनं पंचांगहृदयादिन्यासं कुर्यात् ॥ एवं
न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत्। "सिन्दूरारुणकांतिमब्जवसतिं सौंदर्यवारांनिधिं कोटीरांगदहारकुण्डलकटीसूत्रादिभिर्भूषिताम् ॥ हस्ता
ब्जैर्वसुपत्रमब्जयुगलादर्शौ वहंतीं परामावीतांपरिचारिकाभिरनिशं ध्यायेत्प्रियां शार्ङ्गिणः ॥ १ ॥" इति ध्यात्वा मानसोपचारैः
संपूज्य पूर्वोक्ते श्रीबीजपीठे पुष्पांतैरुपचारैः महालक्ष्मीं संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात्॥ षट्कोणकेसरेषु दिक्षु च ॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्रसी

द् कमले श्रीं ह्रीं श्रीं हृदयाय नमः ॥१॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्रसीदकमले श्रीं ह्रीं श्रीं शिरसे स्वाहा ॥२॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्रसीदकमले श्रीं ह्रीं श्रीं शिखायै वषट् ॥३॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्रसीदकमले श्रींह्रींश्रीं कवचाय हुं ॥४॥ श्रीं ह्रीं श्रीं प्रसीदकमले श्रीं ह्रीं श्रीं अस्त्राय फट् । इति पंचांगानि पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदलमूले पूर्वादिक्रमेण ॐ श्रीधराय नमः ॥ १ ॥ ॐ हृषीकेशाय नमः ॥ २ ॥ ॐ वैकुण्ठाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ विश्वरूपाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ वासुदेवाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ संकर्षणाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ प्रद्युम्नाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ अनिरुद्धाय नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततः पूर्वादिदिग्दलमध्येषु ॐ भारत्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ पार्वत्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ चांद्र्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ शच्यै नमः ॥ ४ ॥ (विदिग्दलमध्ये) ॐ दमकाय नमः ॥ ५ ॥ ॐसलिलाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ गुग्गुलवे नमः ॥ ७ ॥ ॐ कुरुंटकाय नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततो दलाग्रेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ अनुरागाय नमः ॥ १ ॥ ॐ संवादाय नमः ॥ २ ॥ ॐ विजयाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ वल्लभाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ मदाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ हर्षाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ बलाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ तेजसे नमः ॥ ८ ॥ इति महालक्ष्मीबाणान् पूजयेत् ॥ ततो भूपुरे इन्द्रादीन् दशदिक्पालान् तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् । इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनांतं संपूज्य जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः ॥ तथा च (शारदायाम्) लक्षं जपेत्फलैर्बैल्वैर्जुहुयान्मधुरोक्षितैः ॥ दशांशं संस्कृते वह्नौ प्राक्प्रोक्तेनैव वर्त्मना ॥१॥ अनेन विधिना देवीं महालक्ष्मीमुपासते ॥ ये तेषु निवसेल्लक्ष्मीरस्मरंती निजालयम् ॥ २ ॥ उत्पलैर्जुहुयाल्लक्षं चंदनांभसि लोलितैः ॥ शत्रूणां लभते राज्यं विना

युद्धेन पार्थिवः ॥ ३ ॥ जपन् राजसभां गच्छेत्संभाव्येत तया नरः ॥ दूर्वा देवी महालक्ष्मीर्विष्णुकांता मधुव्रता ॥ ४ ॥ मुसली शक्रवल्ली च सदा भद्रांजलिप्रिया ॥ हरिचंदनकर्पूरचन्दनाकोलरोचना ॥ ५ ॥ मालूरकेसरौ कुष्ठं सर्वं पिष्ट्वा निशारसैः ॥ अष्टोत्तरसहस्रं तु जपित्वा तिलकक्रियाम् ॥ ६ ॥ कुर्वतो मन्त्रिणः सर्वे वशे तिष्ठन्त्यहर्निशम् ॥ श्रियो मन्त्रं भजेन्मन्त्री श्रीसूक्तान्यपि संयजेत् ॥ ७ ॥ भूयसीं श्रियमाकांक्षन्सत्यवादी भवेत्सदा ॥ प्रत्यगाशामुखोऽश्नीयात्स्थितपूर्वप्रियं वदेत् ॥ ८ ॥ पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैरात्मानं नियतः शुचिः ॥ शयीत शुद्धशय्यायां तरुण्या सह नान्यथा ॥ ९ ॥ नग्नो नावतरेदंभस्तैलाभ्यक्तो न भक्षयेत् ॥ हरिद्रां न मुखे लिंपेन्न स्वपेदशुचिः क्वचित् ॥ १० ॥ न वृथा विलिखेद्भूमिं न बिल्वं द्रोणमंबुजम् ॥ धारयेन्मूर्ध्नि नैवाद्याल्लोणतैलं च केवलम् ॥ ११ ॥ मलिनो न भवेज्जातु कुत्सितान्नं न भक्षयेत् ॥ द्रोणपंकजबिल्वानि पद्भ्यां जातु न लंघयेत् ॥ १२ ॥ सहदेवीमिंद्रवल्लीं श्रीवल्लीं विष्णुवल्लभाम् ॥ कन्यांबुजप्रवालं च धारयेन्मूर्ध्नि सर्वदा ॥ १३ ॥ इत्याचारपरो नित्यं विष्णुभक्तो दृढव्रतः ॥ श्रियमाप्नोति महतीं देवानामपि दुर्लभाम् ॥ इति सप्तविंशत्यक्षरलक्ष्मीमंत्रप्रयोगः ॥

अथ लक्ष्मीस्तोत्रप्रारंभः ॥ सिंहासनगतः शक्रः सम्प्राप्य त्रिदिवं पुनः ॥ देवराज्ये स्थितो देवीं तुष्टावाब्जकरां ततः ॥ १ ॥ इन्द्र उवाच ॥ नमस्ये सर्वभूतानां जननीमब्जसंभवाम् ॥ श्रियमुन्निद्रपद्माक्षीं विष्णुवक्षःस्थलस्थिताम् ॥ २ ॥ पद्मालयां पद्मकरां पद्मपत्रनिभेक्षणाम् ॥ वंदे पद्ममुखीं देवीं पद्मनाभप्रियामहम् ॥ ३ ॥ त्वं सिद्धिस्त्वं स्वधा स्वाहा सुधा त्वं लोकपावनी ॥ सन्ध्या

रात्रिः प्रभा भूतिर्मेधा श्रद्धा सरस्वती ॥४॥ यज्ञविद्या महाविद्या गुह्यविद्या च शोभने ॥ आत्मविद्या च देवि त्वं विमुक्तिफलदायिनी
॥५॥ आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता दंडनीतिस्त्वमेव च ॥ सौम्या सौम्यैर्जगद्रूपैस्त्वयैतद्देवि पूरितम् ॥ ६ ॥ का त्वन्या त्वामृते देवि सर्व
यज्ञमयं वपुः ॥ अध्यास्ते देवदेवस्य योगचिंत्यं गदाभृतः ॥ ७ ॥ त्वया देवि परित्यक्तं सकलं भुवनत्रयम् ॥ विनष्टप्रायमभवत्त्वये
दानीं समेधितम् ॥ ८ ॥ दाराः पुत्रास्तथाऽगारं सुहृद्धान्यं धनादिकम् ॥ भवत्येतन्महाभागे नित्यं त्वद्वीक्षणान्नृणाम् ॥ ९ ॥
शरीरारोग्यमैश्वर्यमरिपक्षक्षयः सुखम् ॥ देवि त्वद्दृष्टिदृष्टानां पुरुषाणां न दुर्लभम् ॥ १० ॥ त्वमंबा सर्वभूतानां देवदेवो हरिः पिता ॥
त्वयैतद्विष्णुना चांब जगद्व्याप्तं चराचरम् ॥ ११ ॥ मा नः कोशं तथा कोष्ठं मा गृहं मा परिच्छदम् ॥ मा शरीरं कलत्रं च त्यजेथाः
सर्वपावनि ॥ १२ ॥ मा पुत्रान्मा सुहृद्वर्गान्मा पशून्मा विभूषणम् ॥ त्यजेथा मम देवस्य विष्णोर्वक्षःस्थलाश्रये ॥ १३ ॥ सत्त्वेन
सत्यशौचाभ्यां तथा शांत्यादिभिर्गुणैः ॥ त्यज्यंते ते नराः सद्यः संत्यक्ता ये त्वयाऽमले ॥ १४ ॥ त्वयावलोकिताः सद्यः शीला
द्यैरखिलैर्गुणैः ॥ कुलैश्वर्यैश्च युज्यन्ते पुरुषा निर्गुणा अपि ॥ १५ ॥ स श्लाघ्यः स गुणी धन्यः स कुलीनः स बुद्धिमान् ॥ स
शूरः स च विक्रान्तो यस्त्वया देवि वीक्षितः ॥ १६ ॥ सद्यो वैगुण्यमायांति शीलाद्याः सकला गुणाः ॥ पराङ्मुखी जगद्धात्री यस्य
त्वं विष्णुवल्लभे ॥ १७ ॥ न ते वर्णयितुं शक्ता गुणाञ्जिह्वाऽपि वेधसः ॥ प्रसीद देवि पद्माक्षि माऽस्मांस्त्याक्षीः कदाचन ॥ १८ ॥
पराशर उवाच ॥ एवं श्रीः संस्तुता सम्यक्प्राह हृष्टा शतक्रतुम् ॥ शृण्वतां सर्वदेवानां सर्वभूतस्थिता द्विज ॥ १९ ॥ श्रीरुवाच ॥

परितुष्टास्मि देवेश स्तोत्रेणानेन ते हरे ॥ वरं वृणीष्व यस्त्विष्टो वरदाऽहं तवागता ॥ २० ॥ इन्द्र उवाच ॥ वरदा यदि मे देवि
वरार्हो यदि वाऽप्यहम् ॥ त्रैलोक्यं न त्वया त्याज्यमेष मेऽस्तु वरः परः ॥ २१ ॥ स्तोत्रेण यस्तवैतेन त्वां स्तोष्यत्यब्धिसंभवे ॥
स त्वया न परित्याज्यो द्वितीयोऽस्तु वरो मम ॥ २२॥ श्रीरुवाच ॥ त्रैलोक्यं त्रिदशश्रेष्ठ न संत्यक्ष्यामि वासव ॥ दत्तो वरो मयाऽ
यं ते स्तोत्राराधनतुष्टया ॥ २३ ॥ यश्च सायं तथा प्रातः स्तोत्रेणानेन मानवः ॥ मां स्तोष्यति न तस्याहं भविष्यामि पराङ्
मुखी ॥ २४ ॥ पराशर उवाच ॥ एवं वरं ददौ देवी देवराजाय वै पुरा ॥ मैत्रेय श्रीर्महाभागा स्तोत्राराधनतोषिता ॥ २५ ॥ भृगोः
ख्यात्यां समुत्पन्ना श्रीः पूर्वमुदधेः पुनः ॥ देवदानवयत्नेन प्रसूताऽमृतमंथने ॥ २६ ॥ एवं यथा जगत्स्वामी देवराजो जनार्दनः ॥
अवतारं करोत्येषा तथा श्रीस्तत्सहायिनी ॥ २७ ॥ पुनश्च पद्मा संभूता यदाऽऽदित्योऽभवद्धरिः ॥ यदा च भार्गवो रामस्तदाऽभूद्ध
रणी त्वियम् ॥ २८ ॥ राघवत्वेऽभवत्सीता रुक्मिणी कृष्णजन्मनि ॥ अन्येषु चावतारेषु विष्णोरेषाऽनपायिनी ॥ २९ ॥ देवत्वे
देवदेहेयं मानुषत्वे च मानुषी ॥ विष्णोर्देहानुरूपं वै करोत्येषाऽऽत्मनस्तनुम् ॥ ३० ॥ यश्चैवं शृणुयाज्जन्म लक्ष्म्या यश्च पठेन्नरः ॥
श्रियो न विच्युतिस्तस्य गृहे यावत्कुलत्रयम् ॥ ३१ ॥ पठ्यते येषु चैवैष गृहेषु श्रीस्तवो मुने ॥ अलक्ष्मीः कलहाधारा न तेष्वास्ते
कदाचन ॥ ३२ ॥ एतत्ते कथितं ब्रह्मन् यन्मां त्वं परिपृच्छसि ॥ क्षीराब्धौ श्रीर्यथा जाता पूर्वं भृगुसुता सती ॥ ३३ ॥ इति
सकलविभूत्यवाप्तिहेतुः स्तुतिरियमिंद्रमुखोद्गता हि लक्ष्म्याः ॥ अनुदिनमिह पठ्यते नृभिर्यैर्वसति न तेषु कदाचिदप्यलक्ष्मीः ॥३४॥

रात्रिः प्रभा भूतिर्मेधा श्रद्धा सरस्वती ॥४॥ यज्ञविद्या महाविद्या गुह्यविद्या च शोभने ॥ आत्मविद्या च देवि त्वं विमुक्तिफलदायिनी ॥५॥ आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता दंडनीतिस्त्वमेव च ॥ सौम्या सौम्यैर्जगद्रूपैस्त्वयैतद्देवि पूरितम् ॥ ६ ॥ का त्वन्या त्वामृते देवि सर्वयज्ञमयं वपुः ॥ अध्यास्ते देवदेवस्य योगचिंत्यं गदाभृतः ॥ ७ ॥ त्वया देवि परित्यक्तं सकलं भुवनत्रयम् ॥ विनष्टप्रायमभवत्त्वयेदानीं समेधितम् ॥ ८ ॥ दाराः पुत्रास्तथाऽगारं सुहृद्धान्यं धनादिकम् ॥ भवत्येतन्महाभागे नित्यं त्वद्वीक्षणान्नृणाम् ॥ ९ ॥ शरीरारोग्यमैश्वर्यमरिपक्षक्षयः सुखम् ॥ देवि त्वद्दृष्टिदृष्टानां पुरुषाणां न दुर्लभम् ॥ १० ॥ त्वमंबा सर्वभूतानां देवदेवी हरिः पिता ॥ त्वयैतद्विष्णुना चांब जगद्व्याप्तं चराचरम् ॥ ११ ॥ मा नः कोशं तथा कोष्ठं मा गृहं मा परिच्छदम् ॥ मा शरीरं कलत्रं च त्यजेथाः सर्वपावनि ॥ १२ ॥ मा पुत्रान्मा सुहृद्वर्गान्मा पशून्मा विभूषणम् ॥ त्यजेथा मम देवस्य विष्णोर्वक्षःस्थलाश्रये ॥ १३ ॥ सत्त्वेन सत्यशौचाभ्यां तथा शांत्यादिभिर्गुणैः ॥ त्यज्यंते ते नराः सद्यः संत्यक्ता ये त्वयाऽमले ॥ १४ ॥ त्वयावलोकिताः सद्यः शीलाद्यैरखिलैर्गुणैः ॥ कुलैश्वर्यैश्च युज्यन्ते पुरुषा निर्गुणा अपि ॥ १५ ॥ स श्लाघ्यः स गुणी धन्यः स कुलीनः स बुद्धिमान् ॥ स शूरः स च विक्रान्तो यस्त्वया देवि वीक्षितः ॥ १६ ॥ सद्यो वैगुण्यमायांति शीलाद्याः सकला गुणाः ॥ पराङ्मुखी जगद्धात्री यस्य त्वं विष्णुवल्लभे ॥ १७ ॥ न ते वर्णयितुं शक्ता गुणाञ्जिह्वाऽपि वेधसः ॥ प्रसीद देवि पद्माक्षि माऽस्मांस्त्याक्षीः कदाचन ॥ १८ ॥ पराशर उवाच ॥ एवं श्रीः संस्तुता सम्यक्प्राह हृष्टा शतक्रतुम् ॥ शृण्वतां सर्वदेवानां सर्वभूतस्थिता द्विज ॥ १९ ॥ श्रीरुवाच ॥

सर्वदावतु ॥ ९ ॥ ऋद्धिः पातु सदा देवी सर्वत्र शंभुवल्लभा ॥ वाग्भवी सर्वदा पातु पातु मां हरगेहिनी ॥ १० ॥
रमा पातु महादेवी पातु माया स्वराट् स्वयम् ॥ सर्वांगे पातु मां लक्ष्मीर्विष्णुमाया सरस्वती ॥ ११ ॥ विजया पातु भवने
जया पातु सदा मम ॥ शिवदूती सदा पातु सुंदरी पातु सर्वदा ॥ १२ ॥ भैरवी पातु सर्वत्र भेरुंडा सर्वदावतु ॥ त्वरिता
पातु नित्यमुग्रतारा सदावतु ॥ १३ ॥ पातु मां कालिका नित्यं कालरात्रिः सदावतु ॥ नव दुर्गाः सदा पान्तु कामाख्या सर्वदा
वतु ॥ १४ ॥ योगिन्यः सर्वदा पान्तु मुद्राः पान्तु सदा मम ॥ मात्राः पान्तु सदा देव्यश्चक्रस्था योगिनीगणः ॥ १५ ॥ सर्वत्र
सर्वकार्येषु सर्वकर्मसु सर्वदा ॥ पातु मां देवदेवी च लक्ष्मीः सर्वसमृद्धिदा ॥ १६ ॥ इति ते कथितं दिव्यं कवचं सर्वसिद्धये ॥ यत्र
तत्र न वक्तव्यं यदीच्छेदात्मनो हितम् ॥ १७ ॥ शठाय भक्तिहीनाय निंदकाय महेश्वरि ॥ न्यूनांगे ह्यतिरिक्तांगे दर्शयेन्न
कदाचन ॥ १८ ॥ न स्तवं दर्शयेद्दिव्यं संदर्श्य शिवहा भवेत् ॥ कुलीनाय महेशाय दुर्गाभक्तिरताय च ॥ १९ ॥ वैष्णवाय
विशुद्धाय दद्यात्कवचमुत्तमम् ॥ निजशिष्याय शांताय धनिने कुलिने तथा ॥ २० ॥ दद्यात्कवचमित्युक्तं सर्वतंत्रसम
न्वितम् ॥ शनौ मंगलवारे च रक्तचन्दनकैस्तथा ॥ २१ ॥ सुतिथौ शुभयोगे च श्रवणायां रवेर्दिने ॥ विलिखेत्प्रप
ठेत्स्तोत्रं शून्यागारे सुरालये ॥ २२ ॥ कुमारीं पूजयित्वा च यजेद्देवीं सनातनीम् ॥ घृताद्यैः सोपकरणैः पुष्प
धूपैर्विशेषतः ॥ २३ ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा च पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ आखेटकमुपाख्यानं तत्र कुर्याद्दिनत्रयम् ॥ २४ ॥

तदा धरेन्महारक्षां शंकरेण प्रभाषिताम् ॥ मारणद्वेषणादीनि लभते नात्र संशयः ॥ २५ ॥ स भवेत्पार्वतीपुत्रः सर्वशास्त्रपुरस्कृतः ॥ गुरुर्देवो हरः साक्षात्पत्नी तस्य हरिप्रिया ॥ अभेदेन यजेद्यस्तु तस्य सिद्धिरदूरतः ॥ २६ ॥ पठति य इह मर्त्यो नित्यमार्द्रान्तरात्मा जपफलमनुवेलं लप्स्यते यद्विशेषम् ॥ स भवति पदमुच्चैः सम्पदां पादनम्रक्षितिपमुकुटलक्ष्मीर्लक्षणानां चिराय ॥ २७ ॥ इति विश्वसारे श्रीलक्ष्मीकवचं समाप्तम् ॥ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ शम् ॥ ॥ अथ श्रीसूक्तविधानम् ॥

(ऋग्विधाने) य इच्छेद्वरदां देवीं श्रियं नित्यं कुले स्थिताम् ॥ स शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ १ ॥ श्रियः पंचदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् ॥ आवाहयेच्छ्रियं पद्मे पंचभिः कनकेन वा ॥ २ ॥ उपहारानुपहरेच्छुक्लान्भक्ष्यान्पयो दधि ॥ स्थालीपाकं च शालीनां पयसा संप्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥ चान्द्रायणकृतात्मा तु प्रपद्येत्प्रयतः श्रियै ॥ सर्वौषधीभिः पाठाभिः स्नात्वाऽद्भिः पावनैरपि ॥ ४ ॥ श्रीसूक्तं यो जपेद्भक्त्या तस्याऽलक्ष्मीर्विनश्यति ॥ जुहुयाद्यश्च धर्मज्ञो हविष्येण विशेषतः ॥ ५ ॥ ॥

अथ प्रयोगः ॥ तत्रादौ चान्द्रायणादिद्वारा प्रायश्चित्तं सम्पाद्य पूर्वदिने अयुतगायत्रीजपं कृत्वा प्रारंभदिने प्रातर्नद्यादौ स्नात्वा सन्ध्यादिनित्यकर्म्म समाप्य सर्वौषधियुक्तैरुष्णोदकैर्मङ्गलस्नानं कृत्वा नवे शुक्लवाससी परिधाय यथायोग्यालंकृतो देवालयादिषु विविक्ते देशे जपस्थानं प्रकल्पयेत् ॥ ततः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य सपवित्रकरः । आचम्य प्राणानायम्य । ॐ 'सुमुखश्च०' इत्यादिगणपतिस्मरणं कुर्य्यात् । ततो देशकालौ संकीर्त्य । मम अनन्ताव्यवच्छिन्नशाश्वतलक्ष्मीप्राप्तिद्वारा सुखसम्पदायुरारोग्य

प्राप्त्यर्थं श्रीमहालक्ष्मीदेवताप्रीत्यर्थं च अमुकसंख्यया श्रीसूक्तजपं करिष्ये । तदंगत्वेन न्यासध्यानादिकर्म्म करिष्ये । इति च सङ्कल्प्य न्यासं कुर्य्यात् । तद्यथा । अस्य हिरण्यवर्णामित्यादिपञ्चदशर्चस्य श्रीसूक्तस्य आनन्दकर्दमचिक्लीतेंदिरासुता ऋषयः आद्यानां तिसृणामनुष्टुप्छन्दः चतुर्थ्याः प्रस्तारपंक्तिश्छन्दः । पञ्चमीषष्ठयोस्त्रिष्टुप्छन्दः । ततोष्टानामनुष्टुप्छन्दः । अन्त्यायाः प्रस्तारपंक्तिश्छन्दः । श्रीविश्वावसुर्देवता स्थिरलक्ष्मीप्राप्तये न्यासे जपे विनियोगः । ॐ आनन्दकर्दमचिक्लीतेंदिरासुतऋषिभ्यो नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ अनुष्टुप्प्रस्तारपंक्तित्रिष्टुबनुष्टुप्प्रस्तारपंक्तिच्छन्दोभ्यो नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ श्रीविश्वावसुदेवताभ्यां नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ अथ सूक्तन्यासः । ॐ हिरण्यवर्णां हरिणीम्० इति शिरसि ॥ १ ॥ ॐ तांमआव ह० नेत्रयोः ॥ २ ॥ ॐ अश्वपूर्वामिति कर्णयोः ॥ ३ ॥ ॐ कांसोस्मितामिति नासिकयोः ॥ ४ ॥ ॐ चन्द्रांप्रभासामिति मुखे ॥ ५ ॥ ॐ आदित्यवर्णे इति गले ॥ ६ ॥ उपैतुमामिति बाह्वोः ॥ ७ ॥ ॐ क्षुत्पिपासेति हृदि ॥ ८ ॐ गन्धद्वारामिति नाभौ ॥ ९ ॥ ॐ मनसःकाममिति गुह्ये ॥ १० ॥ ॐ कर्दमेनेति गुदे ॥ ११ ॥ ॐ आपःसृजंत्विति ऊर्वोः ॥ १२ ॥ ॐ आर्द्रां पुष्करिणीमिति जानुनोः ॥ १३ ॥ ॐ आर्द्रां यस्करिणीमिति जंघयोः ॥ १४ ॥ ॐ तांमआवह इति पादयोः ॥१५॥ एवमेताः प्रणवादिनमोंता विन्यस्य ध्यायेत् "या सा पद्मासनस्था विपुलकटितटी पद्मपत्रायताक्षी गम्भीरा

वर्तनाभिस्तनभरनमिता शुभ्रवस्त्रोत्तरीया ॥ या लक्ष्मीर्दिव्यरूपैर्मणिगणखचितैः स्नापिता हेमकुंभैः सा नित्यं पद्महस्ता मम वसतु गृहे सर्वमाङ्गल्ययुक्ता ॥ १ ॥ " एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः सम्पूजयेत् ॥ ततः स्वपुरतः पीठे चतुर्द्वारचतुरस्त्रत्रयावृतमष्टदलं कमलं विधाय ॐ मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः ॥ इति पीठदेवताः संपूज्य ॐ विभूत्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ उन्नत्यै नमः ॥२॥ ॐ कांत्यै नमः ॥३॥ ॐ सृष्ट्यै नमः ॥४॥ ॐ कीर्त्यै नमः ॥५॥ ॐ संनत्यै नमः ॥६॥ ॐ पुष्ट्यै नमः ॥७॥ ॐ उत्कृष्ट्यै नमः ॥८॥ (मध्ये) ॐ ऋद्ध्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः संपूजयेत् ॥ तत्र ॐ श्रीं कमलासनाय नमः इत्यासनं दत्त्वा तत्र स्वर्णमयीं महालक्ष्मीप्रतिमां सावयवां संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा ॐ हिरण्यवर्णामित्यादिश्रीसूक्तेनावाहनादिश्वेतपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य पूर्वोक्तैकाक्षरप्रयोगवदावरणपूजां कृत्वा धूपदीपशुक्लभक्ष्यान् पयो दधि शुक्लानुपहारांश्च निवेद्य नीराजनांतं कृत्वा पूर्वोक्तस्तवेन स्तुत्वा सूक्तं पठेत् ॥ ॐ हिरण्यवर्णां हरिणींसुवर्णरजतस्त्रजाम् ॥ चन्द्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ १ ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहम् ॥२॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रबोधिनीम् ॥ श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषताम् ॥३॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीम् ॥ पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥४॥ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदाराम् ॥ तांपद्मिनीमींशरणमहंप्रपद्येऽअलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणे ॥ ५॥ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पति

स्तवंवृक्षोथबिल्वः ॥ तस्यफलानितपसानुदंतुममांतरायाश्वबाह्याअलक्ष्मीः ॥ ६ ॥ उपैतुमांदेवसखः कीर्तिश्वमणिनासह ॥ प्रादुर्भूतोस्मि
राष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे ॥७॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहम् ॥ अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृहात् ॥८॥ गंधद्वारां
दुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ ९ ॥ मनसः काममाकूतिंवाचः सत्यमशीमहि॥पशूनांरूपमन्न
स्यमयिश्रीः श्रयतांयशः ॥१०॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम ॥ श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीम् ॥११॥ आपः स्रजंतुस्निग्धा
निचिक्लीतवसमेगृहे । निचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥१२॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टींपिंगलांपद्ममालिनीम् । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजात
वेदोमआवह ॥ १३ ॥ आर्द्रांयष्करिणींयष्टींसुवर्णांहेममालिनीम् ॥ सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ १४ ॥ तांमऽआवह
जातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विन्देयंपुरुषानहम् ॥ १५ ॥ यः शुचिः प्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्य
मन्वहम् ॥ श्रियः पंचदशर्चंचश्रीकामः सततं जपेत् ॥ १६ ॥ इतिश्रीसूक्तम् ॥ एवं यथासंकल्पितसंख्यया सूक्तं पठित्वा प्रत्यहं
तत्संख्यया वा समिद्धेऽग्नौ घृतहोमं कृत्वा । भगवतीं प्रार्थयेत् । " सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशुभ्रे ॥ भग
वति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यम् ॥ १ ॥ धनमग्निर्धनंवायुर्धनंसूर्योधनंवसुः ॥ धनमिंद्रोबृहस्पतिर्वरुणंधन

मश्विनौ ॥ २ ॥ वैनतेयसोमंपिबसोमंपिबतुवृत्रहा ॥ सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमिनः ॥ ३ ॥ नक्रोधोनचमात्सर्यंनलोभोना
शुभामतिः ॥ भवन्तिकृतपुण्यानांभक्तानांजाप्यसूक्तके ॥ ४ ॥ पद्मानने पद्मऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे ॥ तन्मेभजसिपद्माक्षियेनसौ
ख्यं लभाम्यहम् ॥ ५ ॥ विष्णुपत्नींक्षमांदेवींमाधवींमाधवप्रियाम् । विष्णुप्रियसखीं देवीं नमाम्यच्युतवल्लभाम् ॥ ६ ॥ महालक्ष्म्यै
चविद्महेविष्णुपत्न्यैचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥ ७ ॥ पद्मानने पद्मिनि पद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ॥ विश्वप्रिये
विश्वमनोनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सन्निधत्स्व ॥ ८ ॥ आनंदः कर्दमः श्रीदश्चिक्लीतइतिविश्रुताः ॥ ऋषयः श्रियपुत्राश्चमयिश्री
देवीदेवता ॥ ९ ॥ ऋणरोगादिदारिद्र्यं पापञ्च अपमृत्यवः ॥ भयशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा ॥ १० ॥ श्रीवर्चस्यमायुष्यमारो
ग्यमाविधात्पवमानंमहीयते ॥ धनंधान्यंपशुंबहुपुत्रलाभंशतसंवत्सरं दीर्घमायुः ॥ ११ ॥ इति प्रार्थना ॥ (ऋग्विधाने) चन्द्रामिति
तु पद्मानि जुहुयात्सर्पिषा द्विजः ॥ आदित्यवर्णइत्यनया बिल्वहोमो विधीयते ॥ बिल्वमध्यएवाग्निः स्यात्स्थालीपाकं हुनेद्विजः ॥
दशसाहस्त्रिको होमः श्रीकामः प्रथमो विधिः ॥ हुत्वा तु प्रयुतं सम्यगनंतं विंदते श्रियम् ॥ अयुतं शतकृत्वस्तु हुत्वा शुक्लानि स
र्पिषा ॥ अनंतामव्यवच्छिन्नां शाश्वतीं विंदते श्रियम् ॥ अशक्तौ जप एवोक्तो दशसाहस्त्रिको वरः ॥ जप्त्वा तु प्रयुतं सम्यगनंतं विंदते
श्रियम्॥अयुतं शतकृत्वस्तु जप्त्वा श्रियमुपाश्नुते ॥ अप्स्वेव जुहुयान्नित्यं पद्मान्ययुतशो निशि ॥ दृष्ट्वा श्रियं तूपरमेत्किलासत्त्वाद्विभे
तवे॥बिल्वाशी बिल्वनिलये जुहुद्बिल्वानि सर्पिषा॥एकविंशतिरात्रेण परां सिद्धिं नियच्छति॥येनयेन च कामेन जुहोति प्रयतः श्रियै ॥

पद्मान्यथापि बिल्वानि स स कामः समृध्यति॥न जातु कृपणोर्थाय श्रियमावाहयेत्कचित्॥न च किंचनकामेन होमः कार्यः कथंचन॥ महद्वा प्रार्थ्यमानेन राज्यकामेन वा पुनः॥वाचः परं प्रार्थयिता यत्नाद्युक्तः श्रियं जपेत् ॥ (विष्णुधर्मोत्तरेपि) "श्रीसूक्तं यो जपेद्भक्त्या तस्याऽलक्ष्मीर्विनश्यति । जुहुयाद्यश्च धर्मज्ञो हविष्येण विशेषतः ॥ श्रीसूक्तेन तु पद्मानां घृताक्तानां भृगूत्तम । अयुतं होमये द्यस्तु वह्नौ भक्तियुतो नरः ॥ पद्महस्तद्दयालाभं भजन्तमुपतिष्ठति । दशायुतं तु पद्मानां जुहुयाद्यस्तथा जले ॥ नापैति तत्कुलाल्ल क्ष्मीर्विष्णोर्वक्षोगता यथा ॥ घृताक्तानां तु बिल्वानां हुत्वा रामायुतं तथा । बहुवित्तमवाप्नोति स यावन्मनसेच्छति ॥ बिल्वानां लक्ष होमेन कुले लक्ष्मीमुपाश्नुते॥पद्मानामथ बिल्वानां कोटिहोमं समाचरेत्॥सत्यलोकमवाप्नोति देवेंद्रत्वमपि ध्रुवम् ॥ संपूज्य देवीं वरदां यथावत्पद्मैः सितैर्वा कुसुमैस्तथान्यैः ॥ क्षीरेण धूपैः परमान्नभक्ष्यैर्लक्ष्मीमवाप्नोति विधानतश्च ॥ इति लक्ष्मीसूक्तविधानं समाप्तम् ॥ अथ सरस्वतीमंत्रानुष्ठानम् ॥ तत्र तावद्दशाक्षरात्मकवागीश्वरीमंत्रप्रयोगः । भूतशुद्ध्यादिनिवृत्त्यादिकलामातृकान्यासांतं पूर्ववत्कर्त्त व्यम् । मंत्रो यथा ("ॐ वदवदवाग्वादिनि स्वाहा" इति दशाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य कण्वः ऋषिः । विराट् छंदः।वाग्देवता॥विद्या प्राप्त्यर्थं जपे विनियोगः ॥ ॐ कण्वऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ वागीश्वरीसरस्वतीदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ वं नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ दं नमः दक्षश्रवणे ॥२॥ ॐ वं नमः वामश्रवणे ॥ ३ ॥ ॐ दं नमः दक्षिणनेत्रे ॥ ४ ॥ ॐ वां नमः वामनेत्रे ॥ ५ ॥ ॐ ग्वां नमः दक्षिणनासायाम् ॥६॥ ॐ दिं नमः वामनासायाम् ॥७॥ ॐ निं

नमः मुखे ॥ ८ ॥ ॐ स्वां नमः लिंगे ॥ ९ ॥ ॐ हां नमो गुदे ॥ १० ॥ इति मंत्रवर्णन्यासः ॥ ॐ अंकंखंगंघंङंआं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ इंचंछंजंझंञंईं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ उंटंठंडंढंणंऊं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ एंतंथंदंधंनंऐं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ ओंपंफंबंभंमंऔं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंयंरंलंवंअः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिषडङ्गन्यासं कुर्यात् ॥ अथ ध्यानम् ॥ तरुणशकलमिंदोर्बिभ्रती शुभ्रकांतिः कुचभरनमिताङ्गी सन्निषण्णा सिताब्जे ॥ निजकरकमलोद्यल्लेखनीपुस्तकश्रीः सकलविभवसिद्ध्यै पातु वाग्देवता नः ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठे आधारशक्त्यादिपरतत्त्वान्तपीठदेवताः पूर्ववत् संपूज्य पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ तद्यथा–प्राचीक्रमेण । ॐ मेधायै नमः ॥ १ ॥ ॐ प्रज्ञायै नमः॥२॥ॐ प्रभायै नमः ॥३॥ॐ विद्यायै नमः ॥४॥ॐ श्रियै नमः ॥५॥ ॐ धृत्यै नमः ॥६॥ॐ स्मृत्यै नमः ॥७॥ॐ बुद्ध्यै नमः॥८॥ (मध्ये) ॐ विद्येश्वर्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः संपूज्य । वर्णाब्जेनासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य आवाहनादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्यावरणपूजां कुर्यात् । तत्र षट्कोणे आग्नेयादिकेसरेषु मध्ये दिक्षु च । ॐ अंकंखंगंघंङंआं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ इंचंछंजंझंईं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ उंटंठंडंढंणंऊं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ एंतंथंदंधंनंऐं कवचायहुं ॥ ४ ॥ ॐ ओंपंफंबंभंमं औं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ अंयंरंलंवंअः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इत्यंगानि पूजयेत् । तद्बहिरष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ योगायै नमः ॥ १ ॥ ॐ सत्यायै नमः ॥ २ ॥ ॐ विमलायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ ज्ञानायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ बुद्ध्यै नमः ॥ ५ ॥

ॐ स्मृत्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ मेधायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ प्रज्ञायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततो दलाग्रेषु ॐ ब्राह्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ माहेश्वर्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कौमार्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ वैष्णव्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ वाराह्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ इन्द्राण्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ चामुण्डायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ महालक्ष्म्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये चतुरस्रे भूपुरे पूर्वादिषु इन्द्रादिदशदिक्पालान् संपूज्य तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥ एवमावरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनं तपूजां समाप्य ॥ स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं दशलक्षजपः ॥ तथा च (शारदायाम्) " दशलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं जुहुयात्ततः ॥ पुण्डरीकैः पयोभ्यक्तैस्तिलैर्वा मधुराप्लुतैः ॥ १ ॥ एवं संपूजयेन्मन्त्री जपहोमादितत्परः ॥ ब्रह्मचर्यरतः शुद्धः शुद्धदंतनखादिकः ॥ २ ॥ संस्मरन्सर्ववनिताः सततं देवताधिया ॥ कवित्वं लभते धीमान् मासैर्द्वादशभिर्ध्रुवम् ॥ ३ ॥ कृत्वा तन्मन्त्रितं तोयं सहस्रं प्रत्यहं पिबेत् ॥ महाकविर्भवेन्मन्त्री वत्सरेण न संशयः ॥ ४ ॥ उरोमात्रे जले स्थित्वा ध्यायेन्मार्तण्डमण्डले ॥ स्थितां देवीं प्रतिदिनं त्रिसहस्रं जपेन्मनुम् ॥ ५ ॥ लभते मण्डलात्सिद्धिं वाचमप्रतिमां भुवि ॥ पलाशबिल्वकुसुमैर्जुहुयान्मधुरोक्षितैः ॥ ६ ॥ समिद्भिर्वा तदुत्थाभिर्यशः प्राप्नोति वाक्पतेः ॥ होमोयं सर्वसौभाग्यलक्ष्मीवश्यप्रदो भवेत् ॥ ७ ॥ राजवृक्षसमुद्भूतैः प्रसूनैर्मधुराप्लुतैः ॥ तत्समिद्भिश्च जुहुयात्कवित्वमतुलं भवेत् ॥ ८ ॥ इत्थं दशाक्षरः प्रोक्तः सिद्ध्ये वाचमिच्छताम् ॥ इति दशाक्षरसरस्वतीमन्त्रप्रयोगः ॥ ॥ अथ षोडशवर्णात्मकसरस्वतीमन्त्रप्रयोगः ॥ (मन्त्रो यथा) " ऐं नमो भगवति

वद्वद्वाग्देविस्वाहा " इति षोडशाक्षरो मन्त्रः ॥ अस्य मंत्रस्य कण्व ऋषिः । विराट् छन्दः । सरस्वती देवता । ऐं बीजम् । स्वाहा शक्तिः । सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ कण्वऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ विराट्छन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ सरस्वतीदेवतायै नमः हृदये ॥३॥ ॐ ऐं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहा शक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ ऐं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ नमस्तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ भगवति मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ वदवद अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ वाग्देवि कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ शुभ्रां स्वच्छविलेपमाल्यवसनां शीतांशुखण्डोज्ज्वलां व्याख्यामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्तांबुजैः ॥ बिभ्राणां कमलासनां कुचनतां वाग्देवतां सुस्मितां वंदे वाग्विभवप्रदां त्रिनयनां सौभाग्यसंपत्करीम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पूर्वोक्ते पीठे पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः सम्पूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ (षट्कोणे) आग्नेयादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च ॐ हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ नमः शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ भगवति शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ वदवद कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ वाग्देवि नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ स्वाहा अस्त्राय फट् इति षडङ्गानि पूजयेत् । अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ अस्य पुरश्चरणमष्टलक्ष जपः ॥ तथा च " हविष्याशी जपेत्सम्यग्वसुलक्षमनन्यधीः ॥ दशांशं जुहुयादंते तिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥१॥ पिबेत्तन्मन्त्रितं तोयं प्रातःकाले दिनेदिने ॥ विद्वान्वत्सरतो मन्त्री भवेन्नास्ति विचारणा ॥ २ ॥ अभिषिंचेज्जलैर्जप्तैरात्मानं स्नानकर्मणि ॥ तर्पयेत्तां जलैः

शुद्धैरतिमेधामवाप्नुयात् ॥ ३ ॥ पुष्पगन्धादिकं जप्तं सर्वं तद्धारयेत्सुधीः ॥ सभायां पूज्यते सद्भिर्वादे च विजयी भवेत् ॥ ४ ॥ इति षोडशाक्षरात्मकमंत्रप्रयोगः ॥ अथैकादशाक्षरमंत्रप्रयोगः ॥ मंत्रो यथा-"ॐ ह्रींऐंह्रीं ॐ सरस्वत्यै नमः" इत्येकादशाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य कण्व ऋषिः। विराट् छंदः। सरस्वती देवता । ऐं बीजम् । नमः शक्तिः । सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः॥ ॐकण्वऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ विराट् छंदसे नमः मुखे ॥२॥ ॐसरस्वतीदेवतायै नमः हृदि ॥३॥ ॐऐं बीजाय नमः गुह्ये ॥४॥ ॐ नमः शक्तये नमः पादयोः ॥५॥इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ ॐ नमो ब्रह्मरंध्रे ॥१॥ ॐ ह्रीं नमो भ्रूमध्ये ॥२॥ ॐ ऐं नमः दक्षिणनेत्रे ॥३॥ ॐ ह्रीं नमः वामनेत्रे ॥ ४ ॥ ॐ ॐ नमः दक्षिणनासिकायाम् ॥ ५ ॥ ॐ सं नमः वामनासायाम् ॥ ६ ॥ ॐ रं नमः दक्षिणकर्णे ॥ ७ ॥ ॐ स्वं नमः वामकर्णे ॥ ८ ॥ ॐ त्यैं नमः मुखे ॥ ९ ॥ ॐ नं नमः लिंगे ॥ १० ॥ ॐ मं नमः गुदे ॥ ११ ॥ इति मंत्रवर्णन्यासः । ऐं अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ऐं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ऐं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ऐं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ऐं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ऐं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिषडंगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "वाणीं पूर्णनिशाकरोज्ज्वलमुखीं कर्पूरकुंदप्रभां चन्द्रार्धांकितमस्तकां निजकरैः संबिभ्रतीमादरात् ॥ वीणामक्षगुणां सुधाढ्यकलशं विद्यां च तुंगस्तनीं दिव्यैराभरणैर्विभूषिततनुं हंसाधिरूढां भजे * ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य

* अत्रत्यं सरस्वतीयन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

पूर्वोक्ते पीठे मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य आवाहनादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा—देव्याः (दक्षिणपार्श्वे) ॐ संस्कृतायै वाङ्मय्यै नमः ॥ १ ॥ (वामपार्श्वे) ॐ प्राकृतायै वाङ्मय्यै नमः ॥ २ ॥ इति संपूज्य षट्कोणे आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च ऐं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ऐं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ऐं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ऐं कवचायहुम् ॥ ४ ॥ ऐं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ऐं अस्त्राय फट् ॥ इति षडंगानि पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदले पूर्वादिक्रमेण । ॐ प्रज्ञायै नमः ॥ १ ॥ ॐ मेधायै नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रुत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ शक्त्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ स्मृत्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ वागीश्वर्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ मत्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ स्वस्त्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततो दलाग्रेषु ॐ ब्राह्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ माहेश्वर्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कौमार्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ वैष्णव्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ वाराह्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ इन्द्राण्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ चामुंडायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ महालक्ष्म्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इंद्रादिदशदिक्पालान् तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् । एवम् आवरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनांतं संपूज्य जपं कुर्य्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं द्वादशलक्षजपः ॥ तथा च । जपेद्वादशलक्षाणि तत्सहस्रं सितांबुजैः ॥ नागचंपककुसुमैर्वा जुहुयात्साधकोत्तमः ॥ १ ॥ इति संपूजयेद्देवीं साक्षाद्वाग्वल्लभो भवेत् ॥ दशाक्षरसमुक्तानि कर्म्माण्यत्रापि साधकः ॥ २ ॥ एवमुक्तेषु मन्त्रेषु दीक्षितो यतमानसः ॥ एवं यो भजते भक्त्या स भवेद्भुक्तिमुक्तिभाक् ॥ ३ ॥ सुसितैर्गंधकुसुमैः पूजा सारस्वते

विधौ ॥ दूर्वां बीजांकुरं पुष्पं राजवृक्षसमुद्भवम् ॥ ४ ॥ उत्पलानि प्रशस्तानि सिंदुवारांकुराणि च ॥ भजन्सारस्वतीं नित्यमेतानि परिवर्जयेत् ॥ ५ ॥ आम्रातं गृञ्जनं बिल्वं कलंजं लशुनं तथा ॥ तैलं पलांडुं पिण्याकं शाङ्गार्धमपि भोजने ॥ ६ ॥ सर्वं पर्युषितं त्याज्यं सदा सारस्वतार्थिनाम् ॥ नाचरेन्निशि तांबूलं स्त्रियं गच्छेद्दिवा न च ॥ ७ ॥ न सन्ध्ययोः स्वपेज्जातु नाशुचिः किंचिदुच्चरेत् ॥ प्रदोषेषु भवेन्मौनी दिग्वस्त्रां न विलोकयेत् ॥ ८ ॥ न पुष्पितां स्त्रियं गच्छेन्न निंदेद्वामलोचनाम् । न मृषावचनं ब्रूयान्नाक्रमेत्पुस्तकं सुधीः ॥ ९ ॥ अक्षराढ्याणि पत्राणि नोपेक्षेत न लंघयेत् ॥ चतुर्दश्यष्टमीपर्वप्रतिपद्ग्रहणेषु च ॥ १० ॥ संक्रमेषु च सर्वेषु विद्यां नैव पठेद्द्विजः ॥ व्याख्याने संत्यजेन्निद्रामालस्यं जृम्भणं बुधः ॥ ११ ॥ क्रोधं निष्ठीवनं तद्वन्नीचाङ्गस्पर्शनं तथा ॥ मनुष्यसर्पमार्जारमण्डूकनकुलादयः ॥ १२ ॥ अन्तरा यदि गच्छेयुस्तदा व्याख्यां परित्यजेत् ॥ निशासु दीपध्वंसेषु पाठं सद्यः परित्यजेत् ॥ १३ ॥ ज्ञात्वा दोषानिमान्सम्यग्भक्त्या यो भारतीं यजेत् ॥ वाचां सिद्धिमवाप्नोति वाचस्पतिरिवापरः ॥ १४ ॥ इति शारदातिलके सरस्वतीमन्त्रानुष्ठानप्रयोगः समाप्तः ॥ अथ सरस्वतीस्तोत्रम् ॥ अस्य श्रीवाग्वादिनीशारदामन्त्रस्य मार्कंडेय आश्वलायन ऋषिः । स्रग्धरानुष्टुप्छन्दांसि । श्रीसरस्वती देवता श्रीसरस्वतीप्रसादसिद्ध्यर्थं जपे विनियोगः ॥ अथ ध्यानम् ॥ "शुक्लां ब्रह्मविचारसारपरमामाद्यां जगद्व्यापिनीं वीणापुस्तकधारिणीमभयदां जाड्यांधकारापहाम् ॥ हस्ते स्फाटिकमालिकां विदधतीं पद्मासने संस्थितां वंदे तां परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदाम् ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ह्रींह्रींहृद्यैक

विद्ये शशिरुचिकमलाकल्पविस्पष्टशोभे भव्ये भावानुकूले कुमतिवनदहे विश्ववन्द्यांघ्रिपद्मे ॥ पद्मे पद्मोपविष्टे प्रणतजनमनोमोदसं पादयित्रि प्रोत्प्लुष्टाज्ञानकूटे हरिनिजदयिते देवि संसारसारे ॥ १ ॥ ऐंऐंऐं इष्टमन्त्रे कमलभवमुखांभोजरूपे स्वरूपे रूपारूपप्रकाशे सकलगुणमये निर्गुणे निर्विकारे ॥ न स्थूले नैव सूक्ष्मेप्यविदितविषये नापि विज्ञाततत्त्वे विश्वे विश्वांतराले सुरवरनमिते निष्कले नित्यशुद्धे ॥ २ ॥ ह्रींह्रींह्रीं जाप्यतुष्टे हिमरुचिमुकुटे वल्लकीव्यग्रहस्ते मातर्मातर्नमस्ते दहदह जडतां देहि बुद्धिं प्रशस्ताम् ॥ विद्ये वेदान्तगीते श्रुतिपरिपठिते मोक्षदे मुक्तिमार्गे मार्गातीतप्रभावे भव मम वरदा शारदे शुभ्रहारे ॥ ३ ॥ श्रींश्रींश्रीं धारणाख्ये धृति मतिनुतिभिर्नामभिः कीर्त्तनीये नित्येनित्ये निमित्ते मुनिगणनमिते नूतने वै पुराणे ॥ पुण्ये पुण्यप्रभावे हरिहरनमिते वर्णशुद्धे सुवर्णे मात्रे मात्रार्थतत्त्वे मतिमति मतिदे माधवप्रीतिनादे ॥४॥ ह्रीं क्षीं धीं ह्रीं स्वरूपे दहदह दुरितं पुस्तकव्यग्रहस्ते संतुष्टाकारचित्ते स्मितमुखि सुभगे जृम्भणिस्तंभविद्ये ॥ मोहे मुग्धप्रबोधे मम कुरु सुमतिं ध्वांतविध्वंसिनित्ये गीर्वाग्गौर्भारति त्वं कविवृषरसनासिद्धिदा सिद्धिसाध्या ॥५॥ सौंसौंसौं शक्तिबीजे कमलभवमुखांभोजभूतस्वरूपे रूपारूपप्रकाशे सकलगुणमये निर्गुणे निर्विकारे ॥ न स्थूले नैव सूक्ष्मेप्यविदितविभवे जाप्यविज्ञानतत्त्वे विश्वे विश्वांतराले सुरगणनमिते निष्कले नित्यशुद्धे ॥ ६ ॥ स्तौमि त्वां त्वां च वन्दे भज मम रसनां मा कदाचित्त्यजेथा मा मे बुद्धिर्विरुद्धा भवतु न मनो देवि मे यातु पापम् ॥ मा मे दुःखं कदाचिद्विपदि च समयेऽप्यस्तु मे नाकुलत्वं शास्त्रे वादे कवित्वे प्रसरतु मम धीर्मास्तु कुण्ठा कदाचित् ॥ ७ ॥ इत्येतैः श्लोकमुख्यैः प्रतिदिनमुषसि

स्तौति यो भक्तिनम्रो वाण्या वाचस्पतेरप्यतिमतिविभवो वाक्पटुर्नष्टपंकः ॥ स स्यादिष्टार्थलाभः सुतमिव सततं पाति तं सा च देवी सौभाग्यं तस्य लोके प्रसरति कविता विघ्नमस्तं प्रयाति ॥ ८ ॥ ब्रह्मचारी व्रती मौनी त्रयोदश्यां निरामिषः ॥ सारस्वतो नरः पाठात्स स्यादिष्टार्थलाभवान् ॥ ९ ॥ पक्षद्वयेपि यो भक्त्या त्रयोदश्येकविंशतिः ॥ अविच्छेदं पठेद्धीमान्ध्यात्वा देवीं सरस्वतीम् ॥ १० ॥ शुक्लांबरधरां देवीं शुक्लाभरणभूषिताम् ॥ वांछितं फलमाप्नोति स लोके नात्र संशयः ॥ ११ ॥ इति ब्रह्मा स्वयं प्राह सरस्वत्याः स्तवं शुभम् ॥ प्रयत्नेन पठेन्नित्यं सोऽमृतत्वं प्रयच्छति ॥ १२ ॥ इति ब्रह्मपुराणे ब्रह्मणा कृतं सरस्वत्याः स्तोत्रम् ॥ ॥ अथ अन्नपूर्णामंत्रप्रयोगः ॥ (मंत्रमहोदधौ) " अन्नपूर्णेश्वरीमंत्रं वक्ष्येऽभीष्टप्रदायकम् ॥ कुबेरो यामुपास्याशु लब्धवान्निधिनाथताम् ॥ १ ॥ शंभोः सख्यं दिगीशत्वं कैलासाधीशतामपि ॥ अथ प्रयोगः ॥ मंत्रो यथा–" ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं नमः भगवति माहेश्वरि अन्नपूर्णे स्वाहा" इति विंशतिवर्णो मंत्रः। अस्य अन्नपूर्णामंत्रस्य द्रुहिणः ऋषिः। कृतिः छंदः । अन्नपूर्णेशी देवता । ह्रीं बीजम्। स्वाहा शक्तिः । ममाखिलसिद्ध्यर्थं जपे विनियोगः ॥ ॐ द्रुहिणऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ कृतिच्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ अन्नपूर्णादेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ ॐ ह्रीं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ ह्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ ह्रूं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ ह्रैं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ ह्रौं कनिष्ठि

काभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ ह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिषडंगन्यासं कुर्यात् । ॐ नमः मुखे ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं नमः दक्षिणनासिकायाम् ॥ २ ॥ ॐ श्रीं नमः वामनासिकायाम् ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं नमः दक्षिणनेत्रे ॥ ४ ॥ ॐ नमो नमः वामनेत्रे ॥ ५ ॥ ॐ भगवति नमः दक्षिणकर्णे ॥ ६ ॥ ॐ माहेश्वरि नमः वामकर्णे ॥ ७ ॥ ॐ अन्नपूर्णे नमः लिंगे ॥ ८ ॥ ॐ स्वाहा नमः गुदे ॥ ९ ॥ इति मंत्रन्यासः ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत् ॥ " तप्तस्वर्णनिभा शशांकमुकुटा रत्नप्रभाभासुरा नानावस्त्रविराजिता त्रिनयना भूमीरमाभ्यां युता ॥ दर्वीहाटकभाजनं च दधती रम्योच्चपीनस्तनी नृत्यंतं शिवमाकलय्य मुदिता ध्येयान्नपूर्णेश्वरी ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा-मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताः संपूज्य पूर्वादिक्रमेण । ॐ जयायै नमः ॥ १ ॥ ॐ विजयायै नमः ॥ २ ॥ ॐ अजितायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ अपराजितायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ नित्यायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ विलासिन्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ दोग्ध्र्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ अघोरायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ मंगलायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ ॐ ह्रीं अन्नपूर्णात्मने नमः ॥ इत्यासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा-"त्रिकोणवेदपत्राष्टपत्रषोडशपत्रके ॥ भूपुरेण युते यंत्रे * प्रदद्यान्माययासनम् " आग्नेयादिकोणत्रितये क्रमेण । ॐ ह्रौं नमः शिवाय ॥ १ ॥ इति मंत्रेण शिवं पूजयेत् ॥ १ ॥ ततो द्विती

* अन्नपूर्णापूजायन्त्रमत्रत्यं पूर्वं द्रष्टव्यम् ।

यकोणे "ॐ नमो भगवते वराहरूपाय भूर्भुवः स्वः पतये भूपतित्वं मे देहि दापय स्वाहा" इति त्रयस्त्रिंशद्वर्णात्मकमंत्रेण वराहं पूजयेत् ॥ २ ॥ तृतीयकोणे ॐ 'नमो नारायणाय' इति माधवं पूजयेत् ॥ ३ ॥ तद्बाह्ये ॐ ह्रां हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ ह्रूं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ ह्रैं कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ ह्रः अस्त्रायफट् ॥ ६ ॥ इति षडंगानि पूजयेत् ॥ (ततो देव्या वामे) ग्लौं अन्नंमह्यन्नंमेदेह्यन्नाधिपतयेममान्नंप्रदापयस्वाहाग्लौं इति धरां पूजयेत् (ततो दक्षभागे) श्रीं अन्नंमह्यन्नंमेदेह्यन्नाधिपतयेममान्नंप्रदापयस्वाहाश्रीं इति लक्ष्मीं पूजयेत् ॥ २ ॥ ततश्चतुर्दले (पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राचीं प्रकल्प्य) प्राच्यादिक्रमेण ॐ परायै नमः ॥ १ ॥ ह्रीं भुवनेश्वर्यै नमः ॥ २ ॥ श्रीं कमलायै नमः ॥ ३ ॥ क्लीं सुभगायै नमः ॥ ४ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदले प्राच्यादिक्रमेण । ॐ ब्राह्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ माहेश्वर्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ कौमार्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ वैष्णव्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ वाराह्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ इंद्राण्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ चामुंडायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ महालक्ष्म्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये षोडशदले तेनैव क्रमेण नं अमृतायै नमः ॥१॥ मं मानदायै नमः ॥२॥ भं तुष्ट्यै नमः ॥३॥ गं पुष्ट्यै नमः॥४॥ वं प्रीत्यै नमः ॥५॥ तीं रत्यै नमः ॥६॥ मां ह्रियै नमः ॥ ७ ॥ हें श्रियै नमः ॥ ८॥ श्वं स्वधायै नमः ॥ ९ ॥ रिं स्वाहायै नमः ॥ १० ॥ अं ज्योत्स्नायै नमः ॥ ११ ॥ भं हैमवत्यै नमः ॥ १२ ॥ पूं छायायै नमः ॥ १३ ॥ ण पूर्णिमायै नमः ॥ १४ ॥ स्वां नित्यायै नमः ॥ १५ ॥ हां अमावास्यायै

नमः ॥ १६ ॥ इति पूजयेत् । तद्बहिः पूर्वादिदशदिक्षु । इंद्रादिदशदिक्पालान् तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् । इत्यावरणार्चनं कृत्वा धूपदीपनैवेद्याचमनीयतांबूलदक्षिणानीराजनैर्भगवतीं मूलेन संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्य्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः । घृतसहितेन चरुणा दशांशहोमः । तद्दशांशेन तर्पणं तद्दशांशेन मार्ज्जनं तद्दशांशेन ब्राह्मणभोजनं च कार्य्यम् ॥ इत्थं जपादिभिः सिद्धे मंत्रेऽस्मिन्धनसंचयैः ॥ कुबेरसदृशो मंत्री जायते जनवंदितः ॥ इत्यन्नपूर्णामंत्रपुरश्चरणं समाप्तम् ॥ ॥ अथान्नपूर्णाकवचम् ॥ देव्युवाच ॥ कथिता अन्नपूर्णाया याया विद्याः सुदुर्लभाः ॥ कृपया कथिताः सर्वाः श्रुताश्चाधिगता मया ॥ १ ॥ सांप्रतं श्रोतुमिच्छामि कवचं मंत्रविग्रहम् ॥ ईश्वर उवाच ॥ शृणु पार्वति वक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ २ ॥ ब्रह्मविद्यास्वरूपं च महदैश्वर्यदायकम् ॥ पठनाद्धारणान्मर्त्यस्त्रैलोक्यैश्वर्यभाग्भवेत् ॥ ३ ॥ त्रैलोक्यरक्षणस्यास्य कवचस्य ऋषिः शिवः ॥ छंदो विराट् देवता च अन्नपूर्णासमृद्धिदा ॥ ४ ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ ह्रीं नमो भगवत्यंते माहेश्वरिपदं ततः ॥ ५ ॥ अन्नपूर्णे ततः स्वाहा चैषा सप्तदशाक्षरी ॥ पातु मामन्नपूर्णा सा या ख्याता भुवनत्रये ॥ ६ ॥ विमायाप्रणवाद्यैषा तथा सप्तदशाक्षरी ॥ या त्वन्नपूर्णा सर्वांगे रत्नकुंभान्नपात्रदा ॥ ७ ॥ श्रीबीजाद्या तथैवैषा द्विरंभ्राणां तथा मुखम् ॥ प्रणवाद्या भ्रुवौ पातु कंठं वाग्बीजपूर्विका ॥ ८ ॥ कामबीजादिका चैषा हृदयं तु महेश्वरी ॥ ऐंश्रींह्रीं च नमोंते च भगवतिपदं ततः ॥ ९ ॥ माहेश्वरिपदं चान्नपूर्णे स्वाहेति पातु मे ॥ नाभिमेकोनविंशार्णा पायान्माहेश्वरी सदा ॥ १० ॥ तारं मायारमाकामः षोड

शार्णां ततः परम् ॥ शिरःस्था सर्वदा पातु विंशत्यर्णात्मिका परा ॥ ११ ॥ अन्नपूर्णा महाविद्या ह्रीं पातु भुवनेश्वरी ॥ शिरः श्रींह्रीं
तथा क्लीं च त्रिपुटा पातु मे गुदम् ॥१२॥ षड्दीर्घभाजा बीजेन षडङ्गानि पुनंतु माम् ॥ इन्द्रो मां पातु पूर्वे च वह्निकोणे नलोऽवतु
॥ १३ ॥ यमो मां दक्षिणे पातु नैऋत्यां नैर्ऋतिश्च माम् ॥ पश्चिमे वरुणः पातु वायव्यां पवनोऽवतु ॥ १४ ॥ कुबेरश्चोत्तरे पातु
ऐशान्यां शङ्करोऽवतु ॥ ऊर्द्ध्वाधः पातु सततं ब्रह्मानन्तो यथाक्रमात् ॥ १५ ॥ वज्राद्याश्चायुधाः पान्तु दशदिक्षु यथाक्रमात् ॥ इति
ते कथितं पुण्यं त्रैलोक्यरक्षणं परम् ॥ १६ ॥ यद्धृत्वा पठनाद्देवा सर्वैश्वर्यमवाप्नुयुः ॥ ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च धारणात्पठनाद्यतः
॥ १७ ॥ सृजत्यवति हंत्येव कल्पेकल्पे पृथक्पृथक् ॥ पुष्पाञ्जल्यष्टकं देव्यै मूलेनैव पठेत्ततः ॥ १८ ॥ युगायुतकृतायास्तु पूजा
याः फलमाप्नुयात् ॥ वाणी वक्रे वसेत्तस्य सत्यंसत्यं न संशयः ॥ १९ ॥ अष्टोत्तरशतं चास्य पुरश्चर्याविधिः स्मृतः ॥ भूर्जे
विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि ॥ २० ॥ कण्ठे वा दक्षिणे बाहौ सोऽपि पुण्यवतां वरः ॥ ब्रह्मास्त्रादीनि शस्त्राणि सद्गात्रं
प्राप्य पार्वति ॥ माल्यानि कुसुमान्येव सुखदानि भवंति हि ॥ २१ ॥ इति भैरवतन्त्रेऽन्नपूर्णाकवचं समाप्तम् ॥ ॥ अथान्नपू
र्णास्तोत्रम् ॥ ॐ नमः कल्याणदे देवि नमः शंकरवल्लभे ॥ नमो भुक्तिप्रदे देवि अन्नपूर्णे नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥ नमो मायागृहीताङ्गि
नमः शङ्करवल्लभे ॥ माहेश्वरि नमस्तुभ्यमन्नपूर्णे नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥ अन्नपूर्णे हव्यवाहपत्नीरूपे हरप्रिये ॥ कलाकाष्ठास्वरूपे च
अन्नपू० ॥ ३ ॥ उद्यद्भानुसहस्राभे नयनत्रयभूषिते ॥ चन्द्रचूडे महादेवि अन्नपूर्णे० ॥ ४ ॥ विचित्रवसने देवि अन्नदानरतेऽनघे ॥

शिवनृत्यकृतामोदे अन्नपू० ॥ ५ ॥ षट्कोणपद्ममध्यस्थे षडङ्गयुवतीमये ॥ ब्रह्मण्यादिस्वरूपे च अन्नपू० ॥ ६ ॥ देवि चन्द्रकृता पीठे सर्वसाम्राज्यदायिनि ॥ सर्वानन्दकरे देवि अन्नपू० ॥ ७ ॥ साधकाभीष्टदे देवि भवदुःखविनाशिनि ॥ कुचभारनते देवि अन्नपू० ॥ ८ ॥ इन्द्राद्यर्चितपादाब्जे रुद्रादिरूपधारिणि ॥ सर्वसंपत्प्रदे देवि अन्नपू० ॥ ९ ॥ पूजाकाले पठेद्यस्तु स्तोत्रमेतत्समाहितः ॥ तस्य गेहे स्थिरा लक्ष्मीर्जायते नात्र संशयः ॥ १० ॥ प्रातःकाले पठेद्यस्तु मंत्रजापपुरःसरम् ॥ तस्यैवान्नसमृद्धिः स्याद्वर्द्धमाना दिनेदिने ॥ ११ ॥ यस्मै कस्मै न दातव्यं न प्रकाश्यं कदाचन ॥ प्रकाशात्सिद्धिहानिः स्यात्तस्माद्यत्नेन गोपयेत् ॥ इत्यन्नपूर्णास्तोत्रं समाप्तम् ॥

॥ * अथ गङ्गामन्त्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥ (मन्त्रमहोदधौ) मन्त्रो यथा—"ॐ नमः शिवायै नारायण्यै दशहरायै गङ्गायै स्वाहा " इति विंशतिवर्णात्मको मन्त्रः । अस्य श्रीगङ्गामन्त्रस्य वेदव्यास ऋषिः। कृतिश्छंदः । गङ्गा देवता । ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ॐ वेदव्यासऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ कृतिच्छंदसे नमो मुखे ॥ २ ॥ ॐ गङ्गादेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ नमः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐ शिवायै तर्जनीभ्यां नमः ॥२॥ ॐ नारायण्यै मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ दशहरायै अनामिकाभ्यां नमः ॥४॥ ॐ गङ्गायै कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥५॥ ॐ स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादिषडङ्गन्यासं कृत्वा ध्यायेत् । " उत्फुल्लामलपुण्डरीकरुचिरा कृष्णेशविंध्यात्मिका

* अत्रत्यं गङ्गायंत्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

कुम्भेष्टाभयतोयजानि दधती श्वेतांबरालंकृता ॥ हृष्टास्या शशिशेखराखिलनदीशोणादिभिः सेविता ध्येया पापविनाशिनी मक
रगा भागीरथी साधकैः ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्यात् ॥ ॐ मण्डूकादिपरतत्त्वांतदेवताभ्यो नमः
इति पूर्ववत् पीठदेवताः संपूज्य । पूर्वादिषु ॐ जयायै नमः ॥ १ ॥ ॐ विजयायै नमः ॥ २ ॥ ॐ अजितायै० ॥ ३ ॥
ॐ अपराजितायै० ॥ ४ ॥ ॐ नित्यायै० ॥ ५ ॥ ॐ विलासिन्यै० ॥ ६ ॥ ॐ दोग्ध्र्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ अघोरायै० ॥ ८ ॥
(मध्ये) ॐ मङ्गलायै० नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ ततो मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य आवाहनादिपुष्पांतैरुपचारैर्गंगां
संपूज्य । आवरणपूजां कुर्यात् ॥ षट्कोणे आग्नेयादिकेसरेषु । ॐ नमः हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ शिवायै शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥
ॐ नारायण्यै शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ दशहरायै कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ गंगायै नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ स्वाहा अस्त्राय
फट् ॥ ६ ॥ इति षडङ्गानि पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदलेषु प्राचीक्रमेण । ॐ रुद्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ हरये नमः ॥ २ ॥ ॐ विधये
नमः ॥ ३ ॥ ॐ सूर्य्याय नमः ॥ ४ ॥ ॐ हिमाचलाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ मेनायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ भगीरथाय नमः ॥ ७ ॥
ॐ अपां पतये नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततो दलाग्रेषु । ॐ मीनाय नमः ॥ १ ॥ ॐ कूर्माय नमः ॥ २ ॥ ॐ मण्डूकाय
नमः ॥ ३ ॥ ॐ मकराय नमः ॥ ४ ॥ ॐ हंसेभ्यो नमः ॥ ५ ॥ ॐ कारंडवेभ्यो नमः ॥ ६ ॥ वकेभ्यो नमः ॥ ७ ॥ ॐ सार
सकेभ्यो नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये चतुरस्रे भूपुरे पूर्वादिदशदिक्षु इन्द्रादिदशदिक्पालान् तद्बहिर्वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥

एवमावरणपूजां कृत्वा धूपदीपादिनमस्कारांतैरुपचारैः संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः । तथा च लक्षं जपेद्दशांशेन जुहुयात्सघृतैस्तिलैः ॥ एवं संसाधितो मन्त्रोऽभीष्टं यच्छति मंत्रिणाम् ॥ १ ॥ ज्येष्ठशुक्लदशम्यां तां विशेषेण भजेद्बुधः ॥ दद्याद्दशभ्यो विप्रेभ्यो दशप्रस्थमितांस्तिलान् ॥ २ ॥ जप्त्वा सहस्रं हुत्वा चोपोष्य तत्र विकल्मषः ॥ सर्वभोगसमायुक्तो जायते मानवो भुवि ॥३॥ इति विंशतिवर्णात्मकश्रीगंगामन्त्रप्रयोगः ॥ अथ दशहरागंगास्तोत्रम् ॥ (स्कांदे काशीखंडे च) तत्रादौ स्नानार्चनविधिं विधाय पश्चाज्जलांतरे स्थित्वा देशकालौ संकीर्त्य मम दशविधपापप्रणाशनार्थं श्रीभगवतीगंगाप्रीत्यर्थं च ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे प्रतिपदमारभ्य दशमीपर्यंतं प्रतिदिनमुत्तरोत्तरवृद्ध्या दशहरास्तोत्रजपमहं करिष्ये । इति संकल्प्य पठेत् । ब्रह्मोवाच ॥ नमः शिवायै गंगायै शिवदायै नमोनमः ॥ नमस्ते विष्णुरूपिण्यै ब्रह्ममूर्त्यै नमो नमः ॥ १ ॥ नमस्ते रुद्ररूपिण्यै शांकर्य्यै ते नमोनमः ॥ सर्वदेवस्वरूपिण्यै नमो भेषजमूर्तये ॥ २ ॥ सर्वस्य सर्वव्याधीनां भिषक्छ्रेष्ठ्यै नमोनमः ॥ स्थाणुजङ्गमसम्भूतविषहंत्र्यै नमोनमः ॥ ३ ॥ भोगोपभोगदायिन्यै भोगवत्यै नमोनमः ॥ मन्दाकिन्यै नमस्तेऽस्तु स्वर्गदायै नमोनमः ॥ ४ ॥ नमस्त्रैलोक्यभूषायै जगद्धात्र्यै नमोनमः ॥ नमस्त्रिशुक्लसंस्थायै तेजोवत्यै नमोनमः ॥ ५ ॥ नन्दायै लिङ्गधारिण्यै नारायण्यै नमोनमः ॥ नमस्ते विश्वमुख्यायै रेवत्यै ते नमोनमः ॥ ६ ॥ बृहत्यै ते नमस्तुभ्यं लोकधात्र्यै नमो नमः ॥ नमस्ते विश्वमित्रायै नन्दिन्यै ते नमोनमः ॥ ७ ॥ पृथ्व्यै शिवामृतायै च सुवृषायै नमोनमः॥ शान्तायै च वशिष्ठायै वरदायै

नमोनमः ॥ ८ ॥ उस्रायै सुखदोग्ध्यै च सञ्जीविन्यै नमोनमः ॥ ब्रह्मिष्ठायै ब्रह्मदायै दुरितघ्न्यै नमोनमः ॥ ९ ॥ प्रणतार्तिप्रभं
जिन्यै जगन्मात्रे नमोऽस्तु ते ॥ सर्वापत्प्रतिपक्षायै मङ्गलायै नमोनमः ॥ १० ॥ शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ॥ सर्वस्यार्तिहरे
देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ११ ॥ निर्लेपायै दुर्गहंत्र्यै दक्षायै ते नमोनमः ॥ परात्परतरे तुभ्यं नमस्ते मोक्षदे सदा ॥ १२ ॥ गंगे
ममाग्रतो भूया गंगे मे देवि पृष्ठतः ॥ गंगे मे पार्श्वयोरेहि त्वयि गंगेऽस्तु मे स्थितिः ॥ १३ ॥ आदौ त्वमन्ते मध्ये च सर्वं त्वं गां
गते शिवे ॥ त्वमेव मूलप्रकृतिस्त्वं हि नारायणः परः ॥ १४ ॥ गङ्गे त्वं परमात्मा च शिवस्तुभ्यं नमः शिवे ॥ य इदं पठति
स्तोत्रं भक्त्या नित्यं नरोऽपि यः ॥ १५ ॥ शृणुयाच्छ्रद्धया युक्तः कायवाक्चित्तसम्भवैः ॥ दशधा संस्थितैर्दोषैः सर्वैरेव प्रमुच्यते
॥ १६ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति प्रेत्य ब्रह्मणि लीयते ॥ ज्येष्ठमासि सिते पक्षे दशमी हस्तसंयुता ॥ १७ ॥ तस्यां दशम्यामेतच्च
स्तोत्रं गङ्गाजले स्थितः ॥ यः पठेद्दशकृत्वस्तु दरिद्रो वापि चाक्षमः ॥ सोऽपि तत्फलमाप्नोति गङ्गां सम्पूज्य यत्नतः ॥ १८ ॥
अदत्तानामुपादानं हिंसा चैवाविधानतः॥ परदारोपसेवा च कायिकं त्रिविधं स्मृतम् ॥१९॥ पारुष्यमनृतं चैव पैशून्यं चापि सर्वशः॥
असंबद्धप्रलापश्च वाङ्मयं स्याच्चतुर्विधम् ॥२०॥ परद्रव्येष्वभिध्यानं मनसानिष्टचिंतनम्॥ वितथाभिनिवेशश्च मानसं त्रिविधं स्मृतम् ॥२६२॥
॥ २१ ॥ एतानि दश पापानि हर त्वं मम जाह्नवि ॥ दशपापहरा यस्मात्तस्माद्दशहरा स्मृता ॥ २२ ॥ त्रयस्त्रिंशच्छतं पूर्वान्पितॄनथ
पिता महान् ॥ उद्धरत्येव संसारान्मंत्रेणानेन पूजिता ॥२३॥ ॐ नमो भगवत्यै दशपापहरायै गङ्गायै नारायण्यै रेवत्यै शिवायै दक्षायै

अमृतायै विश्वरूपिण्यै नन्दिन्यै ते नमोनमः ॥ २४ ॥ सितमकरनिषण्णां शुभ्रवर्णां त्रिनेत्रां करधृतकलशोद्यत्सोत्पलामत्यभीष्टाम् ॥ विधिहरिहररूपां सेन्दुकोकीरजुष्टां कलितसितदुकूलां जाह्नवीं तां नमामि ॥ २५ ॥ आदावादिपितामहस्य निगमव्यापारपात्रे जलं पश्चात्पन्नगशायिनो भगवतः पादोदकं पावनम् ॥ भूयः शम्भुजटाविभूषणमणिर्जह्नोर्महर्षेरियं कन्या कल्मषनाशिनी भगवती भागीरथी दृश्यते ॥ २६ ॥ गङ्गागङ्गेति यो ब्रूयाद्योजनानां शतैरपि ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ २७ ॥ इति गंगा स्तोत्रं समाप्तम् ॥ अथ शीतलामन्त्रप्रयोगः (मन्त्रमहोदधौ) मन्त्रो यथा—"ॐ ह्रीं श्रीं शीतलायै नमः" इति नवाक्षरो मंत्रः॥ अस्य मन्त्रस्य उपमन्युर्ऋषिः। बृहती छन्दः। शीतला देवता। मामाभीष्टसिद्धयर्थे जपे विनियोगः॥ ॐउपमन्युऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ बृहतीछन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ शीतलादेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ह्रां श्रां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ह्रीं श्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ह्रूं श्रूं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ह्रैं श्रैं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ श्रौं ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ह्रः श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ ६ ॥ एवं हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् । "दिग्वाससं मार्जनिकां च शूर्पं करद्वये संदधतीं घनाभाम् ॥ श्रीशीतलां सर्वरुजार्तिनष्टौ रक्तांगरागस्रजमर्चयामि ॥ ॥ १ ॥ एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य अथवा स्वपुरतः प्रतिमायां भगवतीं शीतलां शीतजलेन पाद्यादिषोडशोपचारैः संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणमयुतजपः । तथा च—अयुतं प्रजपेन्मंत्रं पायसेन सहस्रकम् ॥ जुहुयात्पूर्वं

वत्पीठे स्फोटानां नाशिनी त्वियम् ॥ १ ॥ नाभिमात्रे जले स्थित्वा यः सहस्रं जपेन्मनुम् ॥ तेन समार्जितास्तीव्राः स्फोटा नश्यंति तत्क्षणात् ॥ २ ॥ इति शीतलामंत्रप्रयोगः ॥ ॥ अथ शीतलास्तोत्रम् ॥ ॐ अस्य श्रीशीतलास्तोत्रस्य महादेव ऋषिः । अनुष्टुप् छंदः । शीतला देवता । लक्ष्मीर्बीजम् । भवानी शक्तिः । सर्वविस्फोटकनिवृत्तये जपे विनियोगः ॥ ईश्वर उवाच ॥ वंदेहं शीतलां देवीं रासभस्थां दिगंबराम् ॥ मार्जनीकलशोपेतां शूर्पालंकृतमस्तकाम् ॥ १ ॥ वंदेहं शीतलां देवीं सर्वरोगभयापहाम् ॥ यामासाद्य निवर्तेत विस्फोटकभयं महत् ॥ २ ॥ शीतले शीतले चेति यो ब्रूयाद्दाहपीडितः ॥ विस्फोटकभयं घोरं क्षिप्रं तस्य प्रणश्यति ॥ ३ ॥ यस्त्वामुदकमध्ये तु धृत्वा पूजयते नरः ॥ विस्फोटकभयं घोरं गृहे तस्य न जायते ॥ ४ ॥ शीतले ज्वरदग्धस्य पूतिगंधयुतस्य च ॥ प्रनष्टचक्षुषः पुंसस्त्वामाहुर्जीवनौषधम् ॥ ५ ॥ शीतले तनुजान्रोगान्नृणां हरसि दुस्त्यजान् ॥ विस्फोटकविजीर्णानां त्वमेकामृतवर्षिणी ॥ ६ ॥ गलगंडग्रहा रोगा ये चान्ये दारुणा नृणाम् ॥ त्वदनुध्यानमात्रेण शीतले यांति संक्षयम् ॥ ७ ॥ न मंत्रो नौषधं तस्य पापरोगस्य विद्यते ॥ त्वामेकां शीतले धात्रीं नान्यां पश्यामि देवताम् ॥ ८ ॥ मृणालतंतुसदृशीं नाभिहृन्मध्यसंस्थिताम् ॥ यस्त्वां संचिंतयेद्देवि तस्य मृत्युर्न जायते ॥ ९ ॥ अष्टकं शीतलादेव्या यो नरः प्रपठेत्सदा ॥ विस्फोटकभयं घोरं गृहे तस्य न जायते ॥ १० ॥ श्रोतव्यं पठितव्यं च श्रद्धाभक्तिसमन्वितैः ॥ उपसर्गविनाशाय परं स्वस्त्ययनं महत् ॥ ११ ॥ शीतले त्वं जगन्माता शीतले त्वं जगत्पिता ॥ शीतले त्वं जगद्धात्री शीतलायै नमोनमः

॥ १२ ॥ रासभो गर्दभश्चैव खरो वैशाखनंदनः ॥ शीतलावाहनश्चैव दूर्वाकंदनिकृंतनः ॥ १३ ॥ एतानि खरनामानि शीतलाग्रे तु यः पठेत् ॥ तस्य गेहे शिशूनां च शीतलारुङ् न जायते ॥ शीतलाष्टकमेवेदं न देयं यस्य कस्यचित् ॥ १४ ॥ दातव्यं च सदा तस्मै श्रद्धाभक्तियुताय वै ॥ १५ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे शीतलास्तोत्रं संपूर्णम् ॥ श्रीशीतलाभगवत्यै नमः ॥ ॥ अथ पृथ्वीमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥ (शारदातिलके) मंत्रो यथा । "ॐ नमो भगवत्यै धरिण्यै धरणिधरे धरे स्वाहा" इत्येकोनविंशतिवर्णात्मको मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य वराह ऋषिः । निचृच्छंदः । पृथ्वी देवता । सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ॐ वराहऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ निचृच्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ पृथ्वी देवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ बीजाय नमः गुह्ये ॥ ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ नमः हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ भगवत्यै शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ धरिण्यै शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ धरणिधरे कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ धरे नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ स्वाहा अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ एवं षडंगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ " श्यामां विचित्रांशुकरत्नभूषणां पद्मासनां तुंगपयोधराननाम् ॥ इंदीवरे द्वे नवशालिमंजरीं शुकं दधानां वसुधां यजामहे ॥ १ ॥ " इति ध्यात्वा पूर्वोक्ते विष्णोः पीठे भगवतीं पृथ्वीं पुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणापूजां कुर्य्यात् । तद्यथा-षट्कोणे आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च पूर्ववत् षडंगानि पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदले प्राचीक्रमेण चतुर्दिग्दलेषु ॐ भूम्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ अद्भ्यो नमः ॥ ३ ॥ ॐ वायवे नमः ॥ ४ ॥

इति पूजयेत् ॥ तत आग्नेयादिकोणदलेषु तत्तत्कलां यजेत् । तद्यथा–ॐनिवृत्त्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ प्रतिष्ठायै नमः ॥२॥ ॐ विद्यायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ शांत्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ शांत्यतीतायै नमः ॥ ५ ॥ इति भूम्यादिकलां पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिदशदिक्पालान् तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनांतं संपूज्य जपं कुर्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः ॥ तथा च– " लक्षमेनं जपेन्मंत्री धराहृदयमादरात् ॥ ससर्पिषा पायसेन जुहुयात्तद्दशांशतः ॥ १ ॥ एवं सिद्धे मनौ मंत्री साधयेत्स्वमनोरथान् ॥ मधुत्रितयसंयुक्तैर्जुहुयादरुणोत्पलैः ॥ २ ॥ सहस्रं भूसमृद्धिः स्यात्तथा नीलोत्पलैर्भवेत् ॥ प्रियंगुपुष्पैर्मध्वक्तैर्धनधान्यमहाश्रियः ॥ ३ ॥ मंजरीशालिसंभूतां मधुरत्रयलोलिताम् ॥ जुहुयात्साधिते वह्नौ मंडलास्याद्धरापतिः ॥ ४ ॥ शुक्रवारे दिनमुखे गृहीत्वा साध्यभूमृदम् ॥ तामंभसि विनिःक्षिप्य शोधितेऽत्र चरुं पचेत् ॥ ५ ॥ पयोघृताभ्यां सहितं जुहुयात्तं हुताशने ॥ षण्मासं शुक्रवारेषु हुत्वैवं प्राप्नुयाद्धराम् ॥ ६ ॥ धरामेवं जपेन्मंत्री पशुरत्नधरादिभिः ॥ धराया वल्लभः स स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ७ ॥ इति पृथ्वीमंत्रपुरश्चरणं समाप्तम् ॥ ॥ अथ पृथ्वीस्तोत्रम् ॥ (देवीभागते) श्रीनारायण उवाच । जयेजये जलाधारे जलशीले जयप्रदे ॥ यज्ञसूकरजाये च जयं देहि जयावहे ॥ १ ॥ मंगले मंगलाधारे मांगल्ये मंगलप्रदे ॥ मंगलार्थे मंगलेशे मंगलं देहि मे भवे ॥ २ ॥ सर्वाधारे च सर्वज्ञे सर्वशक्तिसमन्विते ॥ सर्वकामप्रदे देवि सर्वेष्टं देहि मे भवे ॥ ३ ॥ पुण्यस्वरूपे पुण्यानां बीजरूपे सनातनि ॥ पुण्याश्रये पुण्यवतामालये

पुण्यदे भवे ॥ ४ ॥ सर्वसस्यालये सर्वसस्याढ्ये सर्वसस्यदे ॥ सर्वसस्यहरे काले सर्वसस्यात्मिके भवे ॥ ५ ॥ भूमे भूमिपसर्वस्वे भूमिपालपरायणे ॥ भूमिपानां सुखकरे भूमिं देहि च भूमिदे ॥ ६ ॥ इदं स्तोत्रं महापुण्यं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥ कोटिजन्मसु स भवेद्बलवान्भूमिपेश्वरः ॥ ७ ॥ भूमिदानकृतं पुण्यं लभ्यते पठनाज्जनैः ॥ भूमिदानहरात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ८ ॥ अंबुवाचीभूकरणपापात्स मुच्यते ध्रुवम् ॥ अन्यकूपे कूपखननपापात्स मुच्यते ध्रुवम् ॥ ९ ॥ परभूमिहरात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ भूमौ वीर्यत्यागपापाद्भूमौ दीपादिस्थापनात् ॥ १० ॥ पापेन मुच्यते सोपि स्तोत्रस्य पठनान्मुने ॥ अश्वमेधशतं पुण्यं लभते नात्र संशयः ॥ ११ ॥ भूमिदेव्या महास्तोत्रं सर्वकल्याणकारकम् ॥ इति भूमिस्तोत्रम् ॥ अथ भूमौ शंखादिस्थापने दोषाः। (देवीभागवते । स्कं० ९ अ० ९ श्लो० ३९) वसुधोवाच । मुक्तां शुक्तिं हरेरर्चां शिवलिंगं शिवां तथा ॥ शंखं प्रदीपं यंत्रं च माणिक्यं हीरकं तथा ॥ १ ॥ यज्ञसूत्रं च पुष्पं च पुस्तकं तुलसीदलम् ॥ जपमालां पुष्पमालां कर्पूरं च सुवर्णकम् ॥ २ ॥ गोरोचनं चंदनं च शालग्रामजलं तथा ॥ एतान् वोढुमशक्ताहं क्लिष्टा च भगवञ्छृणु ॥ ३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ द्रव्याण्येतानि ये मूढा अर्पयिष्यंति सुंदरि ॥ यास्यंति कालसूत्रं ते दिव्यं वर्षशतं त्वयि ॥ ४ ॥ (तत्रैव अ० १० श्लो० १३) कामी भूमौ च रहसि वीर्यत्यागं करोति यः। भूमिरेणुप्रमाणं च वर्षं तिष्ठति रौरवे ॥ १ ॥ भूमौ दीपं योर्पयति सचांधः सप्तजन्मसु ॥ भूमौ शंखं च संस्थाप्य कुष्ठं जन्मांतरे लभेत् ॥ २ ॥ मुक्तं माणिक्यहीरौ च सुवर्णं च मणिं तथा ॥ पंच संस्थापयेद्भूमौ स चांधः सप्तजन्मसु

॥ ३ ॥ शिवलिंगं शिवामर्चां यश्चार्पयति भूतले ॥ शतमन्वंतरं यावत् कृमिभक्षः स तिष्ठति ॥ ४ ॥ शंखं यंत्रं शिलातोयं पुष्पं च तुलसीदलम् ॥ यश्चार्पयति भूमौ च स तिष्ठेन्नरके ध्रुवम् ॥ ५ ॥ जपमालां पुष्पमालां कर्पूरं रोचनं तथा ॥ यो मूढश्चार्पयेद्भूमौ स याति नरकं ध्रुवम् ॥ ६ ॥ भूमौ चंदनकाष्ठं च रुद्राक्षं कुशमूलकम् ॥ संस्थाप्य भूमौ नरके वसेन्मन्वन्तरावधि ॥ ७ ॥ पुस्तकं यज्ञसूत्रं च भूमौ संस्थापयेन्नरः ॥ न भवेद्विप्रयोनौ च तस्य जन्मान्तरे जनिः ॥ ८ ॥ अथ गायत्रीपुरश्चरणप्रयोगः ॥ अथो वक्ष्यामि गायत्रीं तत्त्वरूपां त्रयीमयीम् ॥ यया प्रकाश्यते ब्रह्म सच्चिदानन्दलक्षणम् ॥ १ ॥ तत्र चन्द्रतारादिबलान्विते पूर्वोक्ते सुमुहूर्ते शिवालयादिपवित्रस्थले जपस्थानं प्रकल्प्य गोमयोपलेपनादिभिः संशोध्य तत्रासन्नभूमौ कूर्मशोधनं दीपस्थानशोधनं च कृत्वा अनुष्ठानारंभं कुर्यात् ॥ तद्यथा-कर्ता प्रारंभात्पूर्वदिने ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय नद्यादौ स्नात्वा प्रातःसंध्यादिनित्यकर्म समाप्य आचार्यमाहूय संपूज्य तदनुज्ञया स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य सपवित्रकरः आचम्य प्राणानायम्य सामान्यतो गणपत्यादिस्मरणं कृत्वा देहशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं कुर्यात् ॥ देशकालौ संकीर्त्य करिष्यमाणगायत्रीपुरश्चरणेऽधिकारसिद्ध्यर्थं कृच्छ्रत्रयममुकप्रत्याम्नायेनाहमाचरिष्ये इति संकल्प्य धेनुदानतिलहोमसुवर्णादिप्रत्याम्नायद्वारा कृच्छ्राणि संपाद्य कृतांजलिः अमुकशर्मणो मम गायत्रीपुरश्चरणे अनेन कृच्छ्रत्रयानुष्ठानेनाधिकारसिद्धिरस्त्विति विप्रान् वदेत् । विप्रा अधिकारसिद्धिरस्त्विति ब्रूयुः । पुनर्देशकालौ संकीर्त्य करिष्यमाणपुरश्चरणांगत्वेन मन्त्रसिद्ध्यर्थं गायत्र्या अयुतजपं करिष्ये

इति संकल्प्य स्वयं विप्रद्वारा वा कुर्यात्। एवं सप्रणवव्याहृतिगायत्र्ययुतं जप्त्वा तर्पणं कुर्यात्। तद्यथा–ॐ तत्सवितुरित्यस्याऽऽचार्यं ऋषिं विश्वामित्रं तर्प्पयामि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछन्दसं तर्पयामि ॥ २ ॥ ॐ सवितारं देवं तर्पयामि ॥ ३ ॥ इति तर्पणं कृत्वा रुद्रं नमस्कृत्य कद्रुद्रायेत्यादीनि रुद्रसूक्तानि सकृज्जपेत् ॥ इति पूर्वदिनकृत्यम् ॥ ततो जपप्रारंभदिने सुमुहूर्ते सपत्नीको यजमानः सुगन्धतैलाभ्यङ्गपूर्वकमुष्णोदकेन मंगलस्नानं कृत्वा शुक्लधौतवासांसि परिधाय यथायोग्यालंकृतो धृतकुंकुमादित्रिपुण्ड्रतिलकः सपवित्रोपग्रहः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य मम इह जन्मनि जन्मान्तरेषु च कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकसमस्तपापक्षयार्थं पुत्रपौत्रधनधान्याभिवृद्ध्यर्थं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं सप्रणवव्याहृतिपूर्वकचतुर्विंशतिलक्षजपात्मकगायत्रीपुरश्चरणं (स्वयं) विप्रद्वारा वा करिष्ये तदंगत्वेन गणेशपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धमाचार्यजपकर्तृवरणं च करिष्ये, इति संकल्प्य गणेशपूजनादिनान्दीश्राद्धान्तं पूर्ववत् कृत्वा नान्दीश्राद्धान्ते सविता प्रीयतामिति पठित्वा आचार्यजपकर्तृवरणं कुर्यात्। तद्यथा–आचार्यं जपकर्तॄंश्चोदङ्मुखानासनेषूपवेश्य स्वयंप्राङ्मुख उपविश्य सर्वेषां पादप्रक्षालनं कृत्वा दक्षिणहस्ते वरणद्रव्याणि गृहीत्वा देशकालौ संकीर्त्य मम सकलपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं करिष्यमाणगायत्रीजपपुरश्चरणकर्मणि अमुकगोत्रोत्पन्नममुकवेदशाखाध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिर्गंधाक्षतताम्बूलस्वर्णांगुलीयकासनमालाकमण्डलुयुग्मवासोभिर्जपकरणार्थमाचार्यत्वेन त्वामहं वृणे इत्याचार्यं वृत्वा ॐ वृतोस्मीति प्रतिव

वचनानंतरं हस्ते यज्ञकंकणं बद्धा गन्धपुष्पादिभिः पूजां कुर्यात् । ततो जापकवरणं देशकालौ संकीर्त्य मम सकलपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं करिष्यमाणगायत्रीपुरश्चरणकर्मणि नानागोत्रोत्पन्नानमुकाऽमुकशर्मणो विप्रानेभिर्गंधाक्षतताम्बूलस्वर्णांगुलीयकासनमालाकमंडलुवासोभिर्विहितजपकरणार्थं जापकत्वेन युष्मानहं वृणे । ॐ वृताः स्म इति प्रतिवचनानंतरं पृथक्पृथक् हस्ते कंकणं बद्धा गन्धादिभिः संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ ॐ अस्य यागस्य निष्पत्तौ भवंतोऽभ्यार्थिता मया ॥ सुप्रसन्नैः प्रकर्त्तव्यो मद्यज्ञो विधिपूर्वकम् ॥ १ ॥ अङ्गीकुर्वंतु कर्मैतत्कल्पद्रुमसमाशिषः ॥ यथोक्तनियमैर्युक्ता जपार्थं स्थिरबुद्धयः ॥ २ ॥ अस्मिन्यज्ञे मया पूज्याः संतु मे नियमान्विताः ॥ अक्रोधनाः शौचपराः सततं ब्रह्मचारिणः ॥ ३ ॥ जपध्यानरता नित्यं प्रसन्नमनसः सदा ॥ अदुष्टभाषणाः सन्तु मा सन्तु परनिन्दकाः ॥ ४ ॥ ममापि नियमा ह्येते भवन्तु भवतामपि ॥ ५ ॥ इति प्रार्थ्य मधुपर्कपूजां कृत्वा प्रत्येकं वस्त्रद्वयमासनमर्घ्यपात्रमाचमनपात्रं जलपात्रं सुवर्णांगुलीयकं मालां च दद्यात् ॥ (अत्र जापकास्त्वेकविंशतिः न्यूनाधिका वा कार्याः) ततः सर्वे जापका आचम्य प्राणानायम्य । " ॐ सूर्यः सोमो यमः कालः संध्ये भूतान्यहः क्षपा ॥ पवमानो दिक्पतिर्भूराकाशं खेचरामराः ॥ ब्रह्मशासनमास्थाय कल्पध्वमिह सन्निधिम्" इति प्रार्थयेयुः ॥ ततो देशकालौ संकीर्त्य ममामुकशर्मणो यजमानस्य वा सकलपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थम् (यजमानानुज्ञया) गायत्रीपुरश्चरणांतर्गतामुकसहस्रसंख्यापरिमितविहितगायत्रीजपं करिष्ये तदंगत्वेन भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठामंतर्मातृकाबहिर्मातृकान्यासं च करिष्ये । इति संकल्प्य ।

पूर्वोक्तपद्धतिकाण्डमार्गेण भूतशुद्ध्यादिबहिर्मातृकान्यासांतं कृत्वा गायत्रीन्यासं कुर्यात् । तद्यथा—ॐ प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः । परमात्मा देवता । शरीरशुद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ॐ ब्रह्मऋषये नमः शिरसि । ॐ गायत्रीछंदसे नमः मुखे ॥२॥ ॐ परमात्मदेवतायै नमः हृदये ॥३॥ इति प्रणवन्यासः । सप्तव्याहृतीनां जमदग्निभारद्वाजात्रिगौतमकश्यपविश्वामित्रवसिष्ठाः ऋषयः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपङ्क्तित्रिष्टुब्जगत्यश्छंदांसि । अग्निवायुसूर्यबृहस्पतिवरुणेंद्रविश्वेदेवा देवताः । न्यासे जपे च विनियोगः ॥ ॐ जमदग्निभारद्वाजात्रिगौतमकश्यपविश्वामित्रवसिष्ठऋषिभ्यो नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपङ्क्तित्रिष्टुब्जगतीछंदोभ्यो नमः मुखे ॥२॥ ॐ अग्निवायुसूर्यबृहस्पतिवरुणेंद्रविश्वेदेवदेवताभ्यो नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति व्याहृतिऋष्यादिन्यासः । ॐ गायत्र्या विश्वामित्रऋषिः । गायत्री छंदः । सविता देवता । न्यासे जपे च विनियोगः ॥ ॐ विश्वामित्रऋषये नमः शिरसि । ॐ गायत्री छन्दसे नमो मुखे । ॐ सवितृदेवतायै नमः हृदये । इति गायत्र्या ऋष्यादिन्यासः । ॐ शिरसः प्रजापतिः ऋषिः ब्रह्माग्निवायुसूर्या देवताः । यजुश्छंदः । प्राणायामे विनियोगः । ॐ प्रजापतिऋषये नमः शिरसि । ॐ यजुश्छंदसे नमः मुखे । ॐ ब्रह्माग्निवायुसूर्यदेवताभ्यो नमः हृदये । इति शिरस ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ भूः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ भुवः तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ स्वः मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यम् अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ भर्गो देवस्य धीमहि कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ धियो यो नः प्रचोदयात् करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः । एवमेव हृदयादि

न्यासं कुर्यात् । ततः । ॐ भूः नमः हृदये ॥ १ ॥ ॐ भुवः नमो मुखे ॥ २ ॥ ॐ स्वः नमो दक्षांसे ॥३॥ ॐ महः नमो वामांसे ॥ ४ ॥ ॐ जनः नमो दक्षिणोरौ ॥ ५ ॥ ॐ तपः नमो वामोरौ ॥ ६ ॥ ॐ सत्यं नमः जठरे ॥ ७ ॥ इति व्याहृतिन्यासः ॥ अथ गायत्री वर्णन्यासः । ॐ तत् नमः पादद्वयांगुलिमूलयोः ॥ १ ॥ ॐ सं नमः गुल्फयोः ॥ २ ॥ ॐ विं नमः जानुनोः ॥ ३ ॥ ॐ तुं नमः पादमूलयोः ॥ ४ ॥ ॐ वं नमः लिंगे ॥ ५ ॥ ॐ रें नमः नाभौ ॥ ६ ॥ ॐ णिं नमः हृदये ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः कण्ठे ॥ ८ ॥ ॐ भं नमः हस्तद्वयाङ्गुलीमूलयोः ॥ ९ ॥ ॐ गीं नमः मणिबंधयोः ॥ १० ॥ ॐ दें नमः कूर्परयोः ॥ ११ ॥ ॐ वं नमः बाहुमूलयोः ॥ १२ ॥ ॐ स्यं नमः आस्ये ॥ १३ ॥ ॐ धीं नमः नासापुटयोः ॥ १४ ॥ ॐ मं नमः कपोलयोः ॥ १५ ॥ ॐ हिं नमः नेत्रयोः ॥ १६ ॥ ॐ धिं नमः कर्णयोः ॥ १७ ॥ ॐ यों नमः भ्रूमध्ये ॥ १८ ॥ ॐ यों नमः मस्तके ॥ १९ ॥ ॐ नं नमः पश्चिमवक्त्रे ॥ २० ॥ ॐ प्रं नमः उत्तरवक्त्रे ॥ २१ ॥ ॐ चों नमः दक्षिणवक्त्रे ॥ २२ ॥ ॐ दं नमः पूर्ववक्त्रे ॥ २३ ॥ ॐ यात् नमः उर्ध्ववक्त्रे ॥ २४ ॥ इति गायत्र्यक्षरन्यासः ॥ ॐ तत् नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ सवितुर्नमः भ्रुवोर्मध्ये ॥ २ ॥ ॐ वरेण्यं नमः नेत्रयोः ॥ ३ ॥ ॐ भर्गो नमः मुखे ॥ ४ ॥ ॐ देवस्य नमः कंठे ॥५॥ ॐ धीमहि नमः हृदये ॥६॥ ॐ धियो नमः नाभौ॥७॥ ॐ यो नमः गुह्ये॥८॥ ॐ नः नमः जानुनोः ॥९॥ ॐ प्रचोदयात् नमः पादयोः ॥१०॥ ॐ आपोज्योतीरसोमृतं ब्रह्मभूर्भुवः स्वरोमिति शिरसि॥११॥ इति पदन्यासः॥ ततः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं नमः नाभ्यादिपादांगुलीपर्यंतम् ॥१॥ ॐ भर्गोदेवस्य धीमहि नमः

हृदयादि नाभ्यन्तम्॥२॥ॐ धियो यो नः प्रचोदयात् नमः मूर्द्धादिहृदयांतम्॥३॥ इति विन्यस्य षडंगन्यासं कुर्यात्॥ॐ तत्सवितु ब्रह्मणे हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ वरेण्यं विष्णवे शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ भर्गोदेवस्य रुद्राय शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ धीमहि ईश्वराय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ धियो यो नः सदाशिवाय नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ प्रचोदयात् सर्वात्मने अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिंदुनिबद्धरत्नमुकुटां तत्त्वार्थवर्णात्मिकाम् ॥ सावित्री वरदाभयांकुशकशां पाशं कपालं गुणं शंखं चक्रमथारविंदयुगलं हस्तैर्वहंतीं भजे ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा । ॐ लँ पृथिव्यात्मकं गन्धं समर्पयामि ॥ १ ॥ ॐ हँ आकाशात्मकं पुष्पं समर्पयामि ॥ २ ॥ ॐ यँ वाय्वात्मकं धूपं समर्पयामि ॥ ३ ॥ ॥ ॐ रँ तेजआत्मकं दीपं समर्पयामि॥ ४ ॥ ॐ वँ अमृतात्मकं नैवेद्यं समर्पयामि ॥५॥ ॐ सँ सर्वात्मकं मंत्रपुष्पं समर्पयामि ॥ ६ ॥ इति मानसोपचारैः संपूज्य (भेदपक्षे) त्रिकोणपीठपूजां कुर्य्यात् ॥ तद्यथा–पूर्वादिचतुर्दिक्षु मध्ये च । ॐ प्रभूताय नमः ॥ १ ॥ ॐ विमलाय नमः ॥ २॥ ॐ साराय नमः ॥ ३ ॥ ॐ समाराध्याय नमः ॥ ४ ॥ (मध्ये) ॐ परमसुखाय नमः ॥ ५ ॥ इति संपूज्य तद्बहिः । ॐ अं अनन्ताय नमः ॥ १ ॥ ॐ पृं पृथिव्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ अं अमृतसागराय नमः ॥ ३ ॥ ॐ रं रत्नद्वीपाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ हें हेमगिरये नमः ॥ ५ ॥ ॐ नं नन्दनोद्यानाय नमः ॥६॥ ॐ कं कल्पवृक्षेभ्यो नमः ॥ ७ ॥ ॐ मं मणिभूषितभूतलाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ सं सोममंडलाय नमः ॥ ९ ॥ ॐ अं अग्निमंडलाय नमः ॥ १० ॥

ॐ सूं सूर्यमंडलाय नमः ॥ ११ ॥ इति पीठदेवताः संपूजयेत् । ततः (पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राचीं प्रकल्प्य) पूर्वादिक्रमेण । ॐ रां दीप्तायै नमः ॥ १ ॥ ॐ रीं सूक्ष्मायै नमः ॥ २ ॥ ॐ रूं जयायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ रें भद्रायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ रैं विभूत्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ रों विमलायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ रौं अमोघायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ रं विद्युतायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ रः सर्वतोमुख्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः संस्थाप्य गंधपुष्पैः पूजयेत् । तन्मध्ये ॐ ब्रह्मविष्णुशिवात्मकाय सौराय योगपीठात्मने नमः । इति पुष्पांजलिना आसनं दत्त्वा । तत्र सर्वतोभद्रमध्ये गायत्रीयंत्रं विलिख्य तदुपरि "ॐ महीद्यौः" इत्यादिमंत्रैः पूर्णपात्रांतं पूर्ववत्ताम्रकलशं संस्थाप्य। "तत्त्वायामि" इति वरुणमावाह्य संपूज्य । कलशस्य मुखे विष्णुइत्याद्यभिमंत्र्य । देवदानवसंवादे इत्यादि प्रार्थयेत् । ततः तदुपरि पट्टवस्त्रे शक्तिगंधाष्टकेन * यंत्रं विलिख्य तन्मध्ये मूलमंत्रेण । पलस्वर्णमयीं पूर्वोक्तध्यानप्रतिपादितां भगवत्या गायत्र्याः प्रतिमां सावयवां वा त्रिकोणाकारामग्न्युत्तारणपूर्विकां संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा मूलेन तस्यां भगवतीं वेदमातरं श्रीगायत्रीमावाह्य पुरुषसूक्तेन श्रीसूक्तेन पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य । आवरणार्च्चनं कुर्य्यात् । तद्यथा-तत्र त्रिकोणस्य पूर्वकोणे ॐ गायत्र्यै नमः ॥ १ ॥ (निर्ऋतिकोणे) ॐ सावित्र्यै नमः ॥ २ ॥ (वायुकोणे) ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ ३ ॥ (त्रिकोणांतरालेषु) ॐ ब्रह्मणे नमः ॥ १ ॥ ॐ विष्णवे नमः ॥ २ ॥ ॐ रुद्राय नमः ॥ ३ ॥ इति पूज

* अत्रत्यं गायत्रीपूजायन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

येत् ॥ ततो मूलेन पुष्पांजलिं गृहीत्वा " अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ॥ भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम्" इति पुष्पांजलिं दत्त्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य 'पूजितास्तर्पिताः सन्तु' इति वदेत् ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ ततोऽष्टदले पूर्वादिचतुर्दिक्षु ॐ आदित्याय नमः ॥ १ ॥ ॐ भानवे नमः ॥ २ ॥ ॐ भास्कराय नमः ॥ ३ ॥ ॐ रवये नमः ॥ ४ ॥ (आग्नेयादिकेसरेषु) ॐ उषायै नमः ॥ १ ॥ ॐ प्रज्ञायै नमः ॥ २ ॥ ॐ प्रभायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ संध्यायै नमः ॥ इति पूजयेत् । ततो मूलमुच्चरन् 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इत्यादिना पुष्पांजलिं दद्यात् ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ ततः षट्कोणे आग्नेयादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च । ॐ ब्रह्मणे हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ विष्णवे शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ रुद्राय शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ ईश्वराय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ सदाशिवाय नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ सर्वात्मने नमः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगानि पूजयेत् ॥ ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य । 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तर्पिताः संतु' इति वदेत् । इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ ततो वर्तुले प्राचीक्रमेण । ॐ प्रह्लादिन्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ प्रभायै नमः ॥ २ ॥ ॐ नित्यायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ विश्वंभरायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ विशालिन्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ प्रभावत्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ जयायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ शांत्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य । 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तर्पिताः संतु' इति वदेत् । इति चतुर्थावरणम् ॥ ४ ॥ तद्बाह्ये वर्तुले प्राचीक्रमेण । ॐ कांत्यै

नमः ॥ १ ॥ ॐ दुर्गायै नमः ॥ २ ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ विश्वरूपायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ विशालायै नमः ॥ ५
ॐ ईशायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ चापिन्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ विमलायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् । ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूल
च्चार्य 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तर्पिताः संतु' इति वदेत् । इति पञ्चमावरणम् ॥ ५ ॥ तद्बाह्ये
दलमूले पूर्वादिक्रमेण । ॐ अपहारिण्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ सूक्ष्मायै नमः ॥२॥ ॐ विश्वयोन्यै नमः॥ ३ ॥ ॐ जयावहायै नमः॥
ॐ पद्मालयायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ परायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ शोभायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ पद्मरूपायै नमः ॥ ८ ॥ इ
पूजयेत् । पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तर्पिताः सन्तु' इति षष्ठावरण
॥ ६ ॥ ततोऽष्टदलमध्ये पूर्वादिक्रमेण ॐ आं ब्राह्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ ईं माहेश्वर्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ ऊं कौमार्यै नमः ॥ ३
ॐ ऋं वैष्णव्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ लृं वाराह्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ ऐं इन्द्राण्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ औं चामुंडायै न
॥ ७ ॥ ॐ अः महालक्ष्म्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् । ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इ
पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तर्पिताः संतु' इति वदेत् ॥ इति सप्तमावरणम् ॥ ७ ॥ ततो दलाग्रेषु ॐ सों सोमाय नमः ॥ १ ॥ ॐ
भौमाय नमः ॥ २ ॥ ॐ बुं बुधाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ बृं बृहस्पतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ शुं शुक्राय नमः ॥ ५ ॥ ॐ शं शनैश्चर
नमः ॥ ६ ॥ ॐ रां राहवे नमः ॥ ७ ॥ ॐ कें केतवे नमः ॥ इति पूजयेत् । ततो पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य । 'अभीष्ट

द्धिं मे देहि० ' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा ' पूजितास्तार्पिताः संतु ' इति वदेत् ॥ इत्यष्टमावरणम् ॥८॥ ततो भूपुरे पूर्वादिदशदिक्षु ॐ लं इन्द्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ रं अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ मं यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्षं निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वं वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ यं वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ सं सोमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईं ईशानाय नमः ॥ ८ ॥ (ईशानपूर्वयोर्मध्ये) ॐ आं ब्रह्मणे नमः ॥ ९ ॥ (निर्ऋतिपश्चिमयोर्मध्ये) ॐ अं अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति पूजयेत् । ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य ' अभीष्टसिद्धिं मे देहि० ' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा ' पूजितास्तार्पिताः संतु' इति वदेत् ॥ इति नवमावरणम् ॥९॥ तद्बहिस्तत्तत्समीपे ॐ वं वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शं शक्तये नमः० ॥ २ ॥ ॐ दं दंडाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ खं खड्गाय नमः ॥४॥ ॐ पं पाशाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अं अंकुशाय नमः ॥६॥ ॐ गं गदायै नमः ॥७॥ ॐ त्रिं त्रिशूलाय नमः॥८॥ ॐ पं पद्माय नमः॥९॥ ॐ चं चक्राय नमः ॥१०॥ इति पूजयेत् ॥ ततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य 'अभीष्टसिद्धिं मे देहि०' इति पुष्पांजलिं दत्त्वा 'पूजितास्तार्पिताः संतु' इति वदेत् । इति दशमावरणम् ॥१०॥ "इत्थमावरणैर्देवीं दशभिः परिपूजयेत् ॥ धर्म्मार्थकाममोक्षाणां भोक्ता स्याद्द्विजसत्तमः ॥१॥" इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनांतं संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा शापविमोचनं पठित्वा यथाविधि जपं कुर्यात् । तत्र मंत्रः। "ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥" इति वैदिको मंत्रः । सर्वेषां समान एव जपो नतु न्यूनाधिकः॥ (उत्तमजपो द्विसाहस्रः मध्यमः सार्द्धद्विसाहस्रः अधमस्त्रिसाहस्रो ज्ञेयः अस्य पुरश्चरणं चतुर्विंशतिलक्षजपः) ततो जपांते पूर्वोक्त

ऋष्यादिन्यासं हृदयादिषडंगन्यासं च कृत्वा कवचं पठेयुः। ततो देवीं पुनः पंचोपचारैः संपूज्य नीराजनं कृत्वा पुष्पांजलिं च
दत्त्वा देव्या दक्षिणकरे जपसमर्पणं कुर्युः। ततः सर्वे जापकाः भूमौ शयानाः हविष्यान्नमश्नंतो ब्रह्मचर्यास्पृश्यास्पर्शादिनियमांश्च
रेयुः प्रत्यहम् 'ॐ यज्जाग्रतो' इति शिवसंकल्पं त्रिः पठेयुः, ततः पुरश्चरणजपसमाप्तौ होमः। तद्यथा देशकालौ संकीर्त्य अद्य पुरश्च
णसांगतासिद्ध्यर्थं होमविधिं करिष्ये। इति संकल्प्य गणपतिपूजनादिनांदीश्राद्धांतं पूर्ववत् कुर्यात् ॥ ततः कुंडे स्थंडिले वा स्वगृ
ह्योक्तविधिना पंचभूसंस्कारपूर्वकमग्निं प्रतिष्ठाप्य ग्रहपीठे सूर्यादिनवग्रहमंडलदेवानावाह्य संपूज्य तदीशान्यां रुद्रकलशं स्थापये
त्। ततो मध्यपीठे सर्वतोभद्रमंडले ताम्रकलशोपरि स्वर्णप्रतिमायां भगवंतं सवितारं गायत्रीं च षोडशोपचारैः संपूज्य पूर्वो
क्तावरणदेवतापूजां विधाय गीतवादित्रादिभिः सह महानीराजनं कृत्वा सप्त प्रदक्षिणाश्च कृत्वा साष्टाङ्गं प्रणमेत्। ततः कुशकं
डिकां संपाद्य आघारावाज्यभागौ हुत्वा 'ॐ इदं हवनीयद्रव्यमन्वाधानोक्तदेवताभ्योऽस्तु न मम' इति यजमानो द्रव्यत्यागं कुर्य्यात्।
ततः सूर्यादिग्रहेभ्यः अर्कादिसमिच्चर्वाज्यतिलाहुतिभिः प्रत्येकमष्टाविंशतिरष्टौ वा हुत्वा तैरेव द्रव्यैरधिप्रत्यधिदेवताभ्यश्चतुश्चतुः
संख्याकाभिः पंचलोकपालदशदिक्पालेभ्यश्च द्विद्विसंख्याकाभिश्च जुहुयात् ॥ ततो बहुजपकर्तृकपक्षे जपदशांशेन पायसादि
होमः कार्यः। तथा च-(देवीभागवते) "जुहुयात्तद्दशांशेन सघृतेन पयोऽन्धसा ॥ तिलैः पत्रैः प्रसूनैश्च यवैश्च मधुरान्वितैः ॥१॥"
एकजपकर्तृकपक्षे तु शतांशहोमः कार्यः। तथा च (शारदातिलके) "तत्त्वसंख्यासहस्राणि मन्त्रविज्जुहुयात्तिलैः ॥ सर्वपापविनि

मुक्तो दीर्घमायुः स विन्दति ॥ १ ॥ " अथ शतांशहोमप्रकारः ॥ प्रधानदेवसवित्रे चतुर्विंशतिसहस्रतिलाहुतिभिस्त्रिसहस्रपायसाहुतिभिस्तावतीभिर्घृताहुतिभिर्दूर्वाहुतिभिस्तावतीभिः क्षीरद्रुमसमिधाहुतिभिश्च हुत्वा पूर्वोक्तावरणदेवताभ्यश्चर्वादिद्रव्यैरेकैकाहुतीर्हुत्वा शेषेण स्विष्टकृद्धोमं च कृत्वा समापयेत् । होमकाले ' इदं सवित्रे न मम ' इति त्यागः ॥ (होमे सप्रणवा व्याहृतिरहिता स्वाहांता गायत्री दूर्वात्रयस्यैकाहुतिः । दूर्वासमिधां दधिमध्वाज्याक्तानां होमः) ततो होमांते बलिदानम् । यजमानस्याभिषेकश्च कार्य्यः ॥ अभिषेकांते तत्समये एव दक्षिणां दद्यात् ॥ अदाने प्रत्यवायी भवति । क्षणेक्षणे पापभागी भवति । दक्षिणा च प्रतिलक्षं सुवर्णनिष्कत्रयं तदर्द्धं वा शक्त्या वा देया । ततो जले सवितारं रक्तचन्दनादिभिः संपूज्य होमदशांशेन मूलमन्त्रान्ते सवितारं तर्पयामि ॥ इत्युक्त्वा दुग्धमिश्रजलेन तर्पणं कार्य्यम् ॥ ततस्तर्पणदशांशेन गायत्र्यंते ' आत्मानमभिषिंचामि न मम' इति यजमानमूर्ध्न्यभिषेकः कार्यः । ततः अभिषेकदशांशसंख्ययाधिकं वा ब्राह्मणभोजनम् । (होमतर्पणाभिषेकानां मध्ये यदेव न संभवति तत्स्थाने तद्द्विगुणो जपः कार्य्यः । ततो भूयसी दक्षिणा विप्राशीर्वादश्च । ततः कृतांजलिपुटः । ॐ चतुर्विंशतिलक्षात्मकगायत्रीपुरश्चरणं संपूर्णमस्त्विति भवन्तो ब्रुवंत्विति विप्रान् प्रार्थ्य । ते च-ॐ गायत्रीपुरश्चरणं संपूर्णमस्त्विति ब्रूयुः । इति प्रतिवचनानन्तरं कर्म्मपूर्तिकामो विष्णुं स्मरेत् । एवं कृते सर्वपापक्षयो भवति दीर्घायुश्च विन्दति) (शारदातिलके) " व्याहृतित्रयसंयुक्तां गायत्रीं दीक्षितो यजेत् ॥ तत्त्वलक्षं विधानेन भिक्षाशी विजितेन्द्रियः ॥ १ ॥ क्षीरौदनतिलान्दूर्वाक्षीरद्रुमसमिद्वरान् ॥ पृथक्सहस्रत्रितयं

जुहुयान्मंत्रसिद्धये ॥ २ ॥ तत्त्वसंख्यासहस्राणि मंत्रविज्जुहुयात्तिलैः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो दीर्घमायुः स विन्दति ॥ ३ ॥ आयुषे साज्यहविषा केवलेनापि सर्पिषा ॥ दूर्वात्रिकैस्तिलैर्मंत्री जुहुयात्त्रिसहस्रकम् ॥ ४ ॥ अरुणाब्जैस्त्रिमध्वक्तैर्जुहुयादयुतं ततः ॥ महालक्ष्मीर्भवेत्तस्य षण्मासान्नात्र संशयः ॥ ५ ॥ श्रियै प्रजुहुयात्प्रसूनैर्बिल्ववृक्षजैः ॥ बहुना किमिहोक्तेन यथावत्साधु साधिता ॥ ६ ॥ द्विजन्मनामियं विद्या सिद्धा कामदुघा मता ॥" (गायत्रीपटले) " आदित्यस्योदये स्नात्वा सहस्रं प्रत्यहं जपेत् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं धनं च लभते ध्रुवम् ॥ १ ॥ त्रिरात्रोपोषितः सम्यग्घृतं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं लाभमाप्नोति हुत्वाग्नौ खादिरैंधनम् ॥ २ ॥ पालाशीभिः समिद्भिश्च घृताक्ताभिर्हुताशने ॥ सहस्रं लाभमाप्नोति राहुसूर्यसमागमे ॥ ३ ॥ हुत्वा तु खदिरं वह्नौ घृताक्तं रक्तचन्दनम् ॥ हेम्ना सहस्रमाप्नोति राहुचन्द्रसमागमे ॥ ४ ॥ रक्तचन्दनमिश्रं तु सघृतं हव्यवाहने ॥ हुत्वा गोमयमाप्नोति सहस्रं गोमयं द्विजः ॥ ५ ॥ जातीचम्पकराजार्ककुसुमानां सहस्रशः ॥ हुत्वा वस्त्रमवाप्नोति घृताक्तानां हुताशने ॥ ६ ॥ सूर्यमंडलबिंबे च हुत्वा तोयं सहस्रशः ॥ सहस्रं प्राप्नुयाद्धेम रौप्यमिन्दुमये हुते ॥ ७ ॥ अलक्ष्मीपापसंयुक्ते मलव्याधिविनाशने ॥ जाप्यैः सहस्रैर्मुच्येत स्नायाद्यस्तु जलेन वै ॥ ८ ॥ गोघृतेन सहस्रेण लोध्रेण जुहुयाद्यदि ॥ चौराग्निमारुतोत्थान्यभयानि न भवंति वै ॥ ९ ॥ क्षीराहारो जपेल्लक्षमपमृत्युमपोहति ॥ घृताशी प्राप्नुयान्मेधां बहुविज्ञानसंचयाम् ॥ १० ॥ हुत्वा वेतसपत्राणि घृताक्तानि हुताशने ॥ लक्षाधिपस्य पदवीं सार्वभौमत्वमाप्नुयात् ॥ ११ ॥ लक्षेण भस्महोमस्य हुत्वा ह्युत्तिष्ठते जलात् ॥ आ

दित्याभिमुखं स्थित्वा नाभिमात्रजले शुचौ ॥ १२ ॥ गर्भपातादिप्रदराश्चान्ये स्त्रीणां महारुजः ॥ नाशमेष्यंति ते सर्वे मृतवत्सा
दिदुःखदाः ॥ १३ ॥ तिलानां लक्षहोमेन घृताक्तानां हुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मा परं स्थानमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥ यवानां लक्ष
होमेन घृताक्तानां हुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मा परां सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥ घृतस्याहुतिलक्षेण सर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥
पञ्चगव्याशनो लक्षं जपेज्जातिस्मृतिर्भवेत् ॥ १६ ॥ तदेव ह्यनले हुत्वा प्राप्नोति बहुशो धनम् ॥ अन्नादिहवनान्नित्यमन्नाद्यं च भवे
त्सदा ॥ १७ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्याऽयुतसंख्यया ॥ रक्तसिद्धार्थकान्हुत्वा सर्वान्साधयते रिपून् ॥ १८ ॥ लवणं मधुसं
युक्तं हुत्वा सर्ववशी भवेत् ॥ हुत्वा तु करवीराणि रक्तानि ज्वालयेज्ज्वलम् ॥१९॥ हुत्वा भल्लातकं तैलं देशादेव प्रचालयेत् ॥ हुत्वा
तु निम्बपत्राणि विद्वेषशांतये नृणाम् ॥२०॥ रक्तानां तंडुलानां च घृताक्तानां हुताशने॥ हुत्वा बलमवाप्नोति शत्रुभिर्न स जीयते ॥२१॥
ब्रह्मचारी जिताहारो यः सहस्रत्रयं जपेत् ॥ संवत्सरेण लभते धनैश्वर्यं न संशयः ॥ २२ ॥ शमीबिल्वपलाशानामर्कस्य तु विशे
षतः ॥ पुष्पाणां समिधश्चैव हुत्वा हेम ह्यवाप्नुयात् ॥ २३ ॥ आब्रह्मत्र्यंबकादीनां यस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेल्लक्षं निराहारो स
तस्य वरदो भवेत् ॥ २४ ॥ बिल्वान लक्षहोमेन घृताक्तानां हुताशने ॥ परां श्रियमवाप्नोति यदि न भ्रूणहा भवेत् ॥ २५ ॥
पद्मानां लक्षहोमेन घृताक्तानां हुताशने ॥ प्राप्नोति राज्यमखिलं सुसंपन्नमकंटकम् ॥ २६ ॥ पञ्चविंशतिलक्षेण दधि क्षीरं हुताशने॥
स्वदेहे सिद्ध्यते जंतुः कौशिकस्य मतं तथा ॥ २७ ॥ एकाहं पञ्चगव्याशी एकाहं मारुताशनः ॥ एकाहं च द्विजोन्नाशी गाय

त्रीजप उच्यते ॥ २८ ॥ महारोगा विनश्यंति लक्षजप्यानुभावतः ॥ स्नात्वा शतेन गायत्र्याः शतमंतर्जले जपेत् ॥ शतेन यस्त्वपः पीत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २९ ॥ गोघ्नः पितृघ्नमातृघ्नौ ब्रह्महा गुरुतल्पगः ॥ स्वर्णहारी तैलहारी यस्तु विप्रः सुरां पिबेत् ॥३०॥ चन्दनद्वयसंयुक्तं कर्पूरं तंडुलं यवम् ॥ लवंगं सुफलं चाज्यं सिता चाम्रस्य दारुकैः ॥ ३१ ॥ अयं न्यूनविधिः प्रोक्तो गायत्र्याः प्रीतिकारकः ॥ एवं कृते महासौख्यं प्राप्नोति साधको ध्रुवम् ॥ ३२ ॥ अन्नाज्यभोजनं हुत्वा कृत्वा वा कर्म गर्हितम् ॥ न सीदेत्प्रतिगृह्णानो महीमपि ससागराम् ॥ ३३ ॥ ये चास्य उत्थिता लोके ग्रहाः सूर्यादयो भुवि ॥ ते यांति सौम्यतां सर्वे शिवे इति न संशयः ॥ ३४ ॥ इति गायत्रीपुरश्चरणं समाप्तम् ॥ अथ गायत्रीकवचप्रारंभः ॥ अस्य श्रीगायत्रीकवचस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः । ऋग्यजुःसामाथर्वाणि च्छंदांसि । परब्रह्मस्वरूपिणी गायत्री देवता । भूः बीजम् । भुवः शक्तिः । स्वः कीलकम् । श्रीगायत्रीप्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । वर्णास्त्रां कुंडिकाहस्तां शुद्धनिर्मलज्योतिषीम् ॥ सर्वतत्त्वमयीं वन्दे गायत्रीं वेदमातरम् ॥ १ ॥ अथ ध्यानम् । मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिंदुनिबद्धरत्नमुकुटां तत्त्वार्थवर्णात्मिकाम् ॥ गायत्रीं वरदाभयांकुशकशां शूलं कपालं गुणं शंखं चक्रमथारविंदयुगलं हस्तैर्वहन्तीं भजे ॥१॥ ॐ गायत्री पूर्वतः पातु सावित्री पातु दक्षिणे ॥ ब्रह्मविद्या च मे पश्चादुत्तरे मां सरस्वती ॥ १ ॥ पावकीं मे दिशं रक्षेत्पावकोज्ज्वलशालिनी ॥ यातुधानीं दिशं रक्षेद्यातुधानगणार्दिनी ॥ २ ॥ पावमानीं दिशं रक्षेत्पवमानविलासिनी ॥ दिशं रौद्रीमवतु मे रुद्राणी रुद्ररूपिणी ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वं ब्रह्माणी मे रक्षेदधस्ताद्वैष्णवी तथा ॥ एवं

दश दिशो रक्षेत्सर्वतो भुवनेश्वरी ॥४॥ ब्रह्मास्त्रस्मरणादेव वाचां सिद्धिः प्रजायते ॥ ब्रह्मदण्डश्च मे पातु सर्वशस्त्रास्त्रभक्षकः ॥५॥ ब्रह्मशीर्षस्तथा पातु शत्रूणां वधकारकः ॥ सप्त व्याहृतयः पांतु सर्वदा बिंदुसंयुताः ॥६॥ वेदमाता च मां पातु सरहस्या सदैवता ॥ देवीसूक्तं सदा पातु सहस्राक्षरदेवता ॥ ७ ॥ चतुःषष्टिकला विद्या दिव्याद्या पातु देवता ॥ बीजशक्तिश्च मे पातु पातु विक्रमदेवता ॥ ८ ॥ तत्पदं पातु मे पादौ जंघे मे सवितुः पदम् ॥ वरेण्यं कटिदेशं तु नाभिं भर्गस्तथैव च ॥ ९ ॥ देवस्य मे तु हृदयं धीमहीति गलं तथा ॥ धियो मे पातु जिह्वायां यः पदं पातु लोचने ॥ १० ॥ ललाटे नः पदं पातु मूर्द्धानं मे प्रचोदयात् ॥ तद्वर्णः पातु मूर्द्धानं सकारः पातु भालकम् ॥ ११ ॥ चक्षुषी मे विकारस्तु श्रोत्रं रक्षेत्तु कारकः ॥ नासापुटे वकारो मे रेकारस्तु कपोलयोः ॥ १२ ॥ णिकारस्तूर्ध्वं ओष्ठे च यकारस्त्वधरोष्ठके ॥ आस्यमध्ये भकारस्तु र्गोकारस्तु कपोलयोः ॥ १३ ॥ देकारः कंठदेशे च वकारः स्कंधदेशयोः ॥ स्यकारो दक्षिणं हस्तं धीकारो वामहस्तकम् ॥१४॥ मकारो हृदयं रक्षेद्धिकारो जठरं तथा ॥ धिकारो नाभिदेशं तु योकारस्तु कटिद्वयम् ॥ १५ ॥ गुह्यं रक्षतु योकार ऊरू मे नः पदाक्षरम् ॥ प्रकारो जानुनी रक्षेच्चोकारो जंघदेशयोः ॥ १६ ॥ दकारो गुल्फदेशं तु यात्कारः पादयुग्मकम् ॥ जातवेदेति गायत्री त्र्यंबकेति दशाक्षरा ॥ १७ ॥ सर्वतः सर्वदा पातु आपोज्योतीतिषोडशी ॥ इदं तु कवचं दिव्यं बाधाशतविनाशनम् ॥१८॥ चतुःषष्टिकलाविद्यासकलैश्वर्य्यसिद्धिदम् ॥ जपारंभे च हृदयं जपांते कवचं पठेत् ॥१९॥ स्त्रीगोब्राह्मणमित्रादिद्रोहाद्यखिलपातकैः ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यः परं ब्रह्माधिगच्छति ॥२०॥ पुष्पांजलिं च गायत्र्या मूलेनैव पठेत्सदा ॥

शतसाहस्रवर्षाणां पूजायाः फलमाप्नुयात् ॥ २१ ॥ भूर्जपत्रे लिखित्वैतत्स्वकंठे धारयेद्यदि ॥ शिखायां दक्षिणे बाहौ कंठे वा धारयेद्बुधः ॥ २२ ॥ त्रैलोक्यं क्षोभयेत्सर्वं त्रैलोक्यं दहति क्षणात् ॥ पुत्रवान्धनवाञ्छ्रीमान्नानाविद्यानिधिर्भवेत् ॥ २३ ॥ ब्रह्मास्त्रादीनि च सर्वाणि तदंगस्पर्शनात्ततः ॥ भवंति पुष्पतुल्यानि किमन्यत्कथयामि ते ॥ २४ ॥ अभिमंत्रितगायत्रीकवचं मानसं पठेत् ॥ तज्जलं पिबतो नित्यं पुरश्चर्याफलं भवेत् ॥ २ ॥ इति गायत्रीकवचं संपूर्णम् ॥ ॥ इति श्रीबीकानेरराज्यान्तर्गतश्रीरत्नगढनगरनिवासिना श्रीवसिष्ठगोत्रोद्भवपण्डितश्रीरामकृष्णामरचन्द्रपौत्रेण श्रीकस्तूरीचंद्रतनुजन्मना श्रीचतुर्भुजदत्तसूनुना गौडवंशावतंसश्रीमहादेवभक्तशुक्लयजुर्वेदीयमाध्यंदिनवाजसनेयिशाखानुयायिना पण्डितवैद्यश्रीचतुर्थीलालशर्म्मणा विरचिते अनुष्ठानप्रकाशे महानिबंधे पुरश्चरणकाण्डे देवीमंत्रानुष्ठानप्रकरणं तृतीयं समाप्तम् ॥ ॥ अथ विष्णुमंत्रानुष्ठानप्रकरणम् ॥ ४ ॥ उद्यत्कोटिदिवाकराभमनिशं शंखं गदां पंकजं चक्रं बिभ्रतमिंदिरावसुमतीसंशोभि पार्श्वद्वयम् ॥ कोटीरांगदहारकुण्डलधरं पीतांबरं कौस्तुभोद्दीप्तं विश्वधरं स्ववक्षसि लसच्छ्रीवत्सचिह्नं भजे ॥ १ ॥ अथ वक्ष्ये महामंत्रान् विष्णोः सर्वार्थसाधकान् ॥ येषां संस्मरणात्सन्तो भवाब्धेः पारमाश्रिताः ॥ २ ॥ तत्र तावद्विष्णोः सर्वमंत्रोपयोगिप्रयोगः ॥ पूर्वदिने प्रायश्चित्तमयुतगायत्रीजपं च कृत्वा उपवासादि विधाय प्रारंभदिने उषसि नद्यादौ स्नात्वा प्रातर्नित्याह्निकं समाप्य मंगलस्नानांते धौतशुक्लवाससी परिधाय यथायोग्यालंकृतो द्वादशांगेषु घृतचन्दनकेशरकुंकुमान्यतमतिलकः सपवित्रकुशः

स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य । मूलेनाचम्य प्राणानायम्य शांतिपाठं गणपत्यादिदेवतास्मरणं च कुर्य्यात् ॥ ततो देशकालौ संकीर्त्य ममात्मनः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तये इह जन्मनि जन्मान्तरे वा कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकमहापातकोपपातकादिसमस्तपातकनिवृत्तिद्वारा धर्मार्थकाममोक्षसिद्ध्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीविष्णोरमुकमंत्रपुरश्चरणं स्वयं ब्राह्मणद्वारा वा करिष्ये । तदंगत्वेन श्रीगणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धमाचार्यजापकवरणं च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य । पूर्वोक्तपद्धतिकाण्डमार्गेण दिग्रक्षणांतं सर्वं विधाय ॥ ' ॐ भद्रंकर्णेभिः ' इत्यादिवेदघोषेण जपस्थानसमीपमागत्य ॥ पूर्ववत् द्वारपूजां कृत्वा प्रविश्य कूर्म्मसंशोधिते स्वासने प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य । स्ववामे कर्म्मपात्रं यथाविधि संस्थापयेत् । ततः ' ॐ अपवित्रः० ' इत्यादिप्रोक्षणं विधाय । " पृथ्वि त्वया० " इत्यादिना भूमिं प्रार्थ्य । मूलेनाचम्य प्राणानायम्य । देशकालौ स्मृत्वा । मम (यजमानस्य वा) सर्वविधपातकनिवृत्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीविष्णोरमुकमन्त्रस्य अमुकसंख्यया जपं करिष्ये । तदंगत्वेन भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठामन्तर्मातृकाबहिर्मातृकान्यासं केशवादिकलान्यासं च करिष्ये । इति संकल्प्य । पद्धतिमार्गोक्तविधिना बहिर्न्यासांतं कृत्वा । केशवादिकलामातृकान्यासं कुर्य्यात् । अथ केशवादिकलान्यासः । ॐ केशवादिमातृकान्यासस्य साध्यनारायण ऋषिः । गायत्री छन्दः । लक्ष्मीनारायणो देवता । हलो बीजानि । स्वराः शक्तयः । विष्णोरमुकमंत्रजपांगत्वेन न्यासे विनियोगः । ॐ साध्यनारायणऋषये नमः शि

रसि ॥१॥ गायत्रीछंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ लक्ष्मीनारायणदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ हल्बीजेभ्यो नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्व
शक्तिभ्यो नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ ह्रीं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ
शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ ह्रीं कवचायहुं ॥ ४ ॥ ॐ श्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ क्लीं अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति षडंगन्यासं कुर्
ध्यायेत् ॥ "शङ्खचक्रगदापद्मकुंभाऽऽदर्शाब्जपुस्तकम् ॥ बिभ्रतं मेघचपलावर्णं लक्ष्मीहरिं भजे ॥१॥ (अथवा) विद्यारविंदमुकुराङ्
कुम्भपद्मकौमोदकीदरसुदर्शनशोभिहस्तम्॥सौदामिनीमकरकांति विभाति लक्ष्मीनारायणात्मकमखण्डितमादिमूर्ति ॥१॥ इति ध्यात्
न्यासं कुर्य्यात् । तद्यथा ॐ ह्रींश्रींक्लीं अंक्लींश्रींह्रीं ॐ केशवकीर्तिभ्यां नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींआंक्लींश्रींह्रीं ॐ नाराय
कांतिभ्यां नमः मुखवृत्ते ॥ २ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींइंश्रींह्रींक्लीं ॐ माधवतुष्टिभ्यां नमः दक्षनेत्रे ॥ ३ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींईंक्लींश्रींह्रीं ॐ
गोविंदपुष्टिभ्यां नमः वामनेत्रे ॥ ४ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लीं उं क्लींश्रींह्रीं ॐविष्णुधृतिभ्यां नमः दक्षकर्णे ॥ ५ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लीं ऊं क्लींश्रींह्रीं
ॐ मधुसूदनशांतिभ्यां नमः वामकर्णे ॥ ६ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींऋंक्लींश्रींह्रीं ॐ त्रिविक्रमक्रियाभ्यां नमः दक्षनासापुटे ॥ ७ ॥ ॐ ह्रीं
श्रींक्लींॠंक्लींश्रींह्रीं ॐ वामनदयाभ्यां नमः वामनासापुटे ॥ ८ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींऌंक्लींश्रींह्रीं ॐ श्रीधरमेधाभ्यां नमः दक्षगंडे
॥ ९ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींॡंक्लींश्रींह्रीं ॐ हृषीकेशहर्षाभ्यां नमः वामगंडे ॥ १० ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींएंक्लींश्रींह्रीं ॐ पद्मनाभश्रद्धाभ्यां नमः
ऊर्ध्वोष्ठे ॥ ११ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींऐंक्लींश्रींह्रीं ॐ दामोदरलज्जाभ्यां नमः अधरोष्ठे ॥ १२ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींओंक्लींश्रींह्रीं ॐ वासुदे

लक्ष्मीभ्यां नमः ऊर्ध्वदंतपंक्तौ ॥ १३ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींओंक्लींश्रींह्रीं ॐ संकर्षणसरस्वतीभ्यां नमः अधोदन्तपंक्तौ ॥ १४ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींअंक्लींश्रींह्रीं ॐ प्रद्युम्नप्रीतिभ्यां नमः मूर्ध्नि ॥ १५ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींअःक्लींश्रींह्रीं ॐ अनिरुद्धरतिभ्यां नमः मुखे ॥ १६ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींकंक्लींश्रींह्रीं ॐ चक्रिजयाभ्यां नमः दक्षबाहुमूले ॥ १७ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींखंक्लींश्रींह्रीं ॐ गदिदुर्गाभ्यां नमः दक्षकूर्परे ॥ १८ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींगंक्लींश्रींह्रीं ॐ शार्ङ्गिप्रभाभ्यां नमः दक्षमणिबंधे ॥ १९ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींघंक्लींश्रींह्रीं ॐ खड्गिसत्याभ्यां नमः दक्षहस्तांगुलिमूले ॥२०॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींङंक्लींश्रींह्रीं ॐ शंखचंडाभ्यां नमः दक्षहस्तांगुल्यग्रे ॥२१॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींचंक्लींश्रींह्रीं ॐ हलिवाणीभ्यां नमः वामबाहुमूले ॥२२॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींछंक्लींश्रींह्रीं ॐ मुसलिविलासिनीभ्यां नमः वामकूर्परे ॥ २३ ॥ ॐ ह्रीं श्रींक्लींजंक्लींश्रींह्रीं ॐ शूलिविजयाभ्यां नमः वाममणिबंधे ॥२४॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींझंक्लींश्रींह्रीं ॐ पाशविरजाभ्यां नमः वामांगुलिमूले ॥२५॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींञंक्लींश्रींह्रीं ॐ अङ्कुशिविश्वाभ्यां नमः वामांगुल्यग्रे ॥२६॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींटंक्लींश्रींह्रीं ॐ मुकुंदविनदाभ्यां नमः दक्षोरुमूले ॥२७॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींठंक्लींश्रींह्रीं ॐ नंदजसुनन्दाभ्यां नमः दक्षजानुनि ॥२८॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींडंक्लींश्रींह्रीं ॐ नंदि सत्याभ्यां नमः दक्षगुल्फे ॥२९॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींढंक्लींश्रींह्रीं ॐ नरऋद्धिभ्यां नमः दक्षपादांगुलिमूले ॥ ३० ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींणंक्लीं श्रींह्रीं ॐ नरकजित्समृद्धिभ्यां नमः दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥३१॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींतंक्लींश्रींह्रीं ॐ हरिशुद्धिभ्यां नमः वामोरुमूले ॥ ३२ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींथंक्लींश्रींह्रीं ॐ कृष्णबुद्धिभ्यां नमः वामजानुनि ॥३३॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींदंक्लींश्रींह्रीं ॐ सत्यभुक्तिभ्यां नमः वामगुल्फे ॥३४॥

ॐ ह्रींश्रींक्लींधंक्लींश्रींह्रीं ॐ सात्वतमतिभ्यां नमः वामपादांगुलिमूले ॥ ३५ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींनंक्लींश्रींह्रीं ॐ सौरिक्षमाभ्यां नमः वामपादांगुल्यग्रे ॥ ३६ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींपंक्लींश्रींह्रीं ॐ शूररमाभ्यां नमः दक्षपार्श्वे ॥३७॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींफंक्लींश्रींह्रीं ॐ जनार्दनोमाभ्यां नमः वामपार्श्वे ॥ ३८ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींबंक्लींश्रींह्रीं ॐ भूधरक्लेदिनीभ्यां नमः पृष्ठे ॥ ३९ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींभंक्लींश्रींह्रीं ॐ विश्वमूर्तिक्लिन्नाभ्यांनमः नाभौ ॥ ४० ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींमंक्लींश्रींह्रीं ॐ वैकुंठवसुधाभ्यां नमः जठरे ॥ ४१ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींयंक्लींश्रींह्रीं ॐ त्वगात्मभ्यां पुरुषोत्तमवसुधाभ्यां नमः हृदये ॥४२॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींरंक्लींश्रींह्रीं ॐ असृगात्मभ्यां वलीपराभ्यां नमः दक्षांसे ॥ ४३ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींलं क्लींश्रींह्रीं ॐ मांसात्मभ्यां बलानुजपरायणाभ्यां नमः ककुदि ॥४४॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींवंक्लींश्रींह्रीं ॐ मेदात्मभ्यां वालसूक्ष्माभ्यां नमः वामांसे ॥ ४५ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींशंक्लींश्रींह्रीं ॐ अस्थ्यात्मभ्यां वृषघ्नसंध्याभ्यां नमः हृदयादिदक्षकराग्रपर्यंतम् ॥ ४६ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींषंक्लींश्रींह्रीं ॐ मज्जात्मभ्यां वृषप्रज्ञाभ्यां नमः हृदयादिवामकराग्रपर्यंतम् ॥ ४७ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींसंक्लींश्रींह्रीं ॐ शुक्रात्मभ्यां हंसप्रभाभ्यां नमः हृदयादिदक्षपादाग्रपर्यंतम् ॥४८॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींहंक्लींश्रींह्रीं ॐ प्राणात्मभ्यां वराहनिशाभ्यां नमः हृदयादिवामपादाग्रपर्यंतम् ॥ ४९ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींळं क्लींश्रींह्रीं ॐ शक्त्यात्मभ्यां विमलमेधाभ्यां नमः हृदादिनाभ्यंतम् ॥ ५० ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लीं क्षंक्लींश्रींह्रीं ॐ परमात्मभ्यां नृसिंहविद्युताभ्यां नमः हृदादिमूर्धान्तं च न्यसेत् ॥ ५१ ॥ इति केशवादिकलामातृकान्यासः ॥ (अयं न्यासः विष्णोः सर्वमंत्रेष्वादौ ज्ञेयः) एवं न्यासं

कृत्वा मूलमंत्रन्यासं कुर्य्यात् ॥ तत्र तावद्विष्णोरष्टाक्षरमन्त्रप्रयोगः । (शारदातिलके) (मूलमन्त्रो यथा) " ॐ नमो नारायणाय " इति अष्टाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य श्रीविष्णोरष्टाक्षरमंत्रस्य साध्यो नारायण ऋषिः । गायत्री छंदः । विष्णुर्देवता धर्मार्थकाममोक्षसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ साध्यनारायणऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ विष्णुदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ क्रुद्धोल्काय अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ महोल्काय तर्ज्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ वीरोल्काय मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ द्युल्काय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ सहस्रोल्काय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिनेत्रहीनपंचाङ्गन्यासं कृत्वा मन्त्राङ्गन्यासं कुर्यात् ॥ तत्र क्रमः ॥ ॐ नमः हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ नं नमः शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ मों नमः शिखायै वषट् ॥३॥ ॐ नां नमः कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः नेत्राभ्यां वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ ॐ णं नमः कुक्षौ ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः पृष्ठे ॥ ८ ॥ ॐ नमः सुदर्शनायास्त्रायफडिति मन्त्रेण दिग्बंधं कुर्यात् ॥ इति प्रथमो न्यासः ॥ १ ॥ ॐ नमः मूलाधारे ॥ १ ॥ ॐ नं नमः हृदये ॥ २ ॥ ॐ मों नमः वक्त्रे ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः दक्षिणबाहुमूले ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः वामबाहुमूले ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः दक्षपादमूले ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः वामपादमूले ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः नाभौ ॥ इति द्वितीयो न्यासः ॥ २ ॥ ॐ नमः कंठे ॥ १ ॥ ॐ नं नमः नाभौ ॥ २ ॥ ॐ मों नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः दक्षस्तने ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः वामस्तने ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः दक्षपार्श्वे ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः वाम

पार्श्वे ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः पृष्ठे ॥ ८॥ इति तृतीयो न्यासः ॥ ३ ॥ ॐ नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ नं नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ मों
नमः दक्षनेत्रे ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः वामनेत्रे ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः दक्षकर्णे ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः वामकर्णे ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः
दक्षिणनासिकायाम् ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः वामनासिकायाम् ॥ ८ ॥ इति चतुर्थो न्यासः ॥ ४ ॥ ॐ नमः बाहुमूलयोः ॥ १ ॥ ॐ नं
नमः कूर्परयोः ॥ २ ॥ ॐ मों नमः मणिबंधयोः ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः हस्ताङ्गुलीषु ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः पादमूलयोः ॥ ५ ॥
ॐ यं नमः जानुनोः ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः गुल्फयोः ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः पादाङ्गुलीषु ॥ ८ ॥ इति पञ्चमो न्यासः ॥ ५ ॥ ॐ नमः
त्वचि ॥१॥ ॐ नं नमः रक्ते ॥ २ ॥ ॐ मों नमः मांसे ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः मेदसि ॥ ४ ॥ ॐ रां नमः अस्थ्नि ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः
मज्जायाम् ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः शुक्रे ॥ ७ ॥ इति सप्तधातून् हृदये न्यस्य ॐ यं नमः प्राणेषु इति गले न्यसेत् ॥ इति षष्ठो
न्यासः ॥ ६ ॥ ॐ नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ नं नमः नेत्रयोः ॥ २ ॥ ॐ मों नमः मुखे ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः हृदये ॥४॥ ॐ रां नमः
कुक्षिद्वये ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः ऊरुद्वये ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः जंघाद्वये ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः पादद्वये ॥८॥ इति सप्तमो न्यासः ॥७॥
ॐ नमः दक्षगंडे ॥ १ ॥ ॐ नं नमः वामगंडे ॥२॥ ॐ मों नमः दक्षांसे ॥३॥ ॐ नां नमः वामांसे ॥४॥ ॐ रां नमः दक्षोरौ ॥५॥
ॐ यं नमः वामोरौ ॥६॥ ॐ णां नमः दक्षपादे ॥७॥ ॐ यं नमः वामपादे ॥८॥ इत्यष्टमो न्यासः ॥८॥ एवं मूलमंत्रवर्णन्यासं कृत्वा
द्वादशमूर्त्तिपंजरन्यासं कुर्य्यात् ॥ ॐ अँ धातुसहिताय केशवाय नमः ललाटे ॥ १ ॥ ॐ नं आँ अर्यमसहिताय नारायणाय नमः

कुक्षौ ॥ २ ॥ ॐ मों इँ मित्रसहिताय माधवाय नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ भं ईं वरुणसहिताय गोविंदाय नमः कण्ठे ॥ ४ ॥ ॐ गं उँ अंशुमत्सहिताय विष्णवे नमः दक्षिणपार्श्वे ॥ ५ ॥ ॐ वं ऊँ भगसहिताय मधुसूदनाय नमः दक्षिणांसे ॥ ६ ॥ ॐ तें एँ विवस्वत्सहिताय त्रिविक्रमाय नमः गले ॥ ७ ॥ ॐ वां ऐं मित्रसहिताय वामनाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ सुं ओं पूषसहिताय श्रीधराय नमः वामांसे ॥ ९ ॥ ॐ दें आ पर्ज्जन्यसहिताय हृषीकेशाय नमः गले ॥ १० ॥ ॐ वां अँ त्वष्टसहिताय पद्मनाभाय नमः पृष्ठे ॥११॥ ॐ यँ अः विष्णुसहिताय दामोदराय नमः ककुदि ॥ १२ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलशंखचक्रगदांभोजहस्ताय पीतांबरधराय श्रीवत्सांकितवक्षस्थलाय श्रीभूमिसहिताय स्वात्मज्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमः ॥ १ ॥ इति व्यापकं च विन्यस्य नारायणं ध्यायेत् * ॥ अथ ध्यानम् ॥ उद्यत्कोटिदिवाकराभमनिशं शंखं गदां पंकजं चक्रं बिभ्रतमिंदिरावसुमतीसंशोभि पार्श्वद्वयम् ॥ कोटीरांगदहारकुंडलधरं पीतांबरं कौस्तुभोद्दीप्तं विश्वधरं स्ववक्षसि लसच्छ्रीवत्सचिह्नं भजे ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्य्यात् ॥ तत्रादौ पूर्ववत् मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताः संपूज्य (पूर्वादिषु केसरेषु) ॐ विमलायै नमः॥१॥ॐउत्कर्षिण्यै नमः॥२॥ ॐज्ञानायै नमः ॥३॥ ॐ क्रियायै नमः ॥४॥ ॐ योगायै नमः॥५॥ॐप्रह्व्यै नमः॥६॥ॐसत्यायै नमः ॥७॥ ॐ ईशानायै नमः॥८॥(मध्ये) ॐ अनुग्रहायै नमः ॥९॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ।

---

* अत्रत्यं श्रीनारायणमंत्रानुष्ठानपूजायंत्रम् पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

ततः ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्मपीठात्मने नमः । इति पुष्पांजलिनाऽऽसनं दत्त्वा तत्र मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य ॥ (अथवा स्वर्णादिनिर्मितं यंत्रं प्रतिमां वा संस्थाप्य) पूर्ववत् पाद्याद्यैः पुष्पांतैरुपचारैः पुरुषसूक्तेन मूलमंत्रेण च संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा–आग्नेयादिकोणेषु दिक्षु च ॐ क्रुद्धोल्काय हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ महोल्काय शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ वीरोल्काय शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ द्युल्काय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ हस्तोल्काय अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ तद्बाह्ये केसरेषु पूर्वादिक्रमेण ॐ नमः ॥ १ ॥ ॐ नं नमः ॥२॥ ॐ मों नमः ॥ ३ ॥ ॐ नां नमः ॥४॥ ॐ रां नमः ॥ ५ ॥ ॐ यं नमः ॥ ६ ॥ ॐ णां नमः ॥ ७ ॥ ॐ यं नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् । इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ तद्बहिरष्टदलेषु पूर्वादिचतुर्दिक्षु । ॐ वासुदेवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ संकर्षणाय नमः॥२॥ॐप्रद्युम्नाय नमः॥३॥ॐअनिरुद्धाय नमः॥४॥ (आग्नेयादिकोणेषु) ॐ शांत्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐश्रियै नमः ॥ ६ ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ रत्यैनमः ॥ ८ ॥ इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ ततो दलाग्रेषु ॥ ॐ शंखाय नमः ॥ १ ॥ ॐ चक्राय० ॥ २ ॥ ॐ गदायै० ॥ ३ ॥ ॐ पद्माय० ॥ ४ ॥ ॐ कौस्तुभाय० ॥ ५ ॥ ॐ मुशलाय० ॥ ६ ॥ ॐ खड्गाय० ॥ ७ ॥ ॐ वनमालायै नमः ॥ ८ ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥ ४ ॥ तद्बहिरग्रे ॐ गरुडाय नमः ॥ १ ॥ (दक्षिणे) ॐ शंखनिधये नमः ॥ २ ॥ (वामे) ॐ पद्मनिधये नमः ॥ ३ ॥ (पश्चिमे) ॐ ध्वजाय नमः ॥ ४ ॥ (अग्निकोणे) ॐ विघ्नाय नमः ॥५॥ (निर्ऋतिकोणे) ॐ आर्याय नमः ॥ ६ ॥

(वायुकोणे) ॐ दुर्गायै० ॥ ७ ॥ (ऐशान्याम्) ॐ सेनान्यै नमः ॥ ८ ॥ इति पंचमावरणम् ॥ ५ ॥ ततस्तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादि क्रमेण । ॐ इंद्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ कुबेराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानाय नमः ॥ ८ ॥ (ईशानपूर्वयोर्मध्ये) ॐ ब्रह्मणे नमः ॥९॥ (निर्ऋतिपश्चिमयोर्मध्ये) ॐ अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति षष्ठावरणम् ॥ ६ ॥ (पुनः पूर्वादिक्रमेण) ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शक्तये नमः ॥ २ ॥ ॐ दंडाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ खड्गाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ पाशाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंकुशाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ गदायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ त्रिशूलाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ पद्माय नमः ॥ ९ ॥ ॐ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इत्यायुधानि च पूजयेत् । इति सप्तमावरणम् ॥ ७ ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा मूलमंत्रेण पुरुषसूक्तेन च धूपदीपनैवेद्याचमनीयतांबूलदक्षिणानीराजनैर्नारायणं संपूज्य । " ॐ जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्य नमस्तेऽस्तु महापुरुष पूर्वज " इत्यादिमहापुरुषस्तवेन पूर्वोक्तेन स्तुत्वा साष्टांगं प्रणम्य । यथाविधि जपं कुर्य्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं षोडशलक्षात्मकम् ॥ ततो जपांते मधुराप्लुतैः कमलैर्दशांशहोमं कृत्वा तद्दशांशेन तर्पणं तद्दशांशेन मार्जनं तद्दशांशेन ब्राह्मणांश्च भोजयेत् ॥ तथा च (शारदातिलके) " विकारलक्षं प्रजपेन्मनुमेनं समाहितः ॥ तद्दशांशं सरसिजैर्जुहुयान्मधुराप्लुतैः ॥ १ ॥ एवं संपूजयेद्विष्णुं प्रोक्तैरावरणैः सह ॥ धर्मार्थकामाँल्लब्ध्वा वै विष्णोः सायुज्यमाप्नुयात् ॥ इति श्रीविष्णोरष्टाक्षरनारायणमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥

अथ विष्णोर्द्वादशाक्षरमंत्रप्रयोगः ॥ (मूलमंत्रो यथा) " ॐ नमो भगवते वासुदेवाय " इति द्वादशाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य प्रजापतिः ऋषिः । गायत्री छंदः । वासुदेवो देवता । धर्मार्थकाममोक्षार्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ प्रजापतिऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ वासुदेवदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ नमो तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ भगवते मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ वासुदेवाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिनेत्रवर्जपंचांगन्यासं कृत्वा मंत्रन्यासं कुर्यात् ॥ तद्यथा-ॐ नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ नं नमः ललाटे ॥ २ ॥ ॐ मों नमः नेत्रयोः ॥ ३ ॥ ॐ भं नमः मुखे ॥ ४ ॥ ॐ गं नमः गले ॥ ५ ॥ ॐ वं नमः बाह्वोः ॥ ६ ॥ ॐ तें नमः हृदये ॥ ७ ॥ ॐ वां नमः कुक्षौ ॥ ८ ॥ ॐ सुं नमः नाभौ ॥ ९ ॥ ॐ दें नमः लिंगे ॥ १० ॥ ॐ वां नमः जानुनोः ॥ ११ ॥ ॐ यं नमः पादयोः ॥ १२ ॥ इति मंत्रन्यासः ॥ अथ मूर्तिपंजरन्यासः ॥ ॐ अं केशवाय धात्रे नमः ललाटे ॥ १ ॥ ॐ नं आं नारायणाय अर्यम्णे नमः कुक्षौ ॥ २ ॥ ॐ मों इं माधवाय मित्राय नमः हृदि ॥ ३ ॥ ॐ भं ईं गोविंदाय वरुणाय नमः कंठे ॥ ४ ॥ ॐ गं उं विष्णवे अंशवे नमः कंठदक्षपार्श्वे ॥ ५ ॥ ॐ यं ऊं मधुसूदनाय भगाय नमो दक्षिणांसे ॥ ६ ॥ ॐ तें एं त्रिविक्रमाय विवस्वते नमः दक्षगले ॥ ७ ॥ ॐ वां ऐं वामनाय मित्राय नमः कंठवामपार्श्वे ॥ ८ ॥ ॐ सुं ओं श्रीधराय पूष्णे नमः वामांसे ॥ ९ ॥ ॐ दें औं हृषीकेशाय

पर्जन्याय नमः वामगले ॥ १० ॥ ॐ वां अं पद्मनाभाय त्वष्ट्रे नमः पृष्ठे ॥ ११ ॥ ॐ यं अः दामोदराय विष्णवे नमः ककुदि ॥ १२ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय नमः शिरसि ॥ १३ ॥ इति पंजरन्यासः । " ॐ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलधरशंखचक्रगदांभोजपीतांबरधरश्रीधरश्रीवत्सांकितवक्षःस्थलश्रीभूमिसहितआत्मज्योतिर्द्वयदीप्तकराय सहस्रादित्यतेजसे नमः । " इति मंत्रेण व्यापकं विन्यस्य ध्यायेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ विष्णुं शारदचंद्रकोटिसदृशं शंखं रथांगं गदामंभोजं दधतं सिताब्जनिलयं कांत्या जगन्मोहनम् ॥ आबद्धांगदहारकुंडलमहामौलिं स्फुरत्कंकणं श्रीवत्सांकमुदारकौस्तुभधरं वंदे मुनींद्रैः स्तुतम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा पीठपूजां कुर्य्यात् ॥ तत्रादौ पीठे पूर्वोक्तमंडूकादिपरतत्त्वांतदेवताः संपूज्य । पूर्वादिषु ॐ विमलायै नमः ॥ १ ॥ ॐ उत्कर्षिण्यै० ॥ २ ॥ ॐ ज्ञानायै० ॥ ३ ॥ ॐ क्रियायै० ॥ ४ ॥ ॐ योगायै० ॥ ५ ॥ ॐ प्रह्व्यै० ॥ ६ ॥ ॐ सत्यायै० ॥ ७ ॥ ॐ ईशानायै० ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ अनुग्रहायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः संपूज्य ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्मपीठात्मने नमः इत्यासनं दत्त्वा तत्र मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य (अथवा स्वर्णादिनिर्मितं यंत्रं प्रतिमां वा संस्थाप्य) पूर्ववत् पाद्याद्यैः पुष्पांतैरुपचारैः पुरुषसूक्तेन मूलमंत्रेण च संपूज्य आवरणपूजां कुर्य्यात् ॥ तद्यथा (आग्नेयादिकोणेषु दिक्षु च) ॐ हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ नमः शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ भगवते शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ वासुदेवाय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ इति नेत्रवर्जपञ्चाङ्गान्यभ्यर्च्य । (तद्बहिरष्टद

लेषु पूर्वादिक्रमेण) ॐ वासुदेवाय नमः ॥ १ ॥ (दक्षिणे) ॐ संकर्षणाय० ॥ २ ॥ (पश्चिमे) ॐ प्रद्युम्नाय० ॥ ३ ॥ (उत्तरे) ॐ अनिरुद्धाय नमः ॥ ४ ॥ (अग्निकोणे) ॐ शान्त्यै नमः ॥ ५ ॥ (नैर्ऋत्याम्) ॐ श्रियै नमः ॥६॥ (वायव्याम्) ॐ सरस्वत्यै० ॥ ७ ॥ (ऐशान्याम्) ॐ रत्यै नमः ॥ ८ ॥ (ततो दलाग्रेषु) ॐ शङ्खाय नमः ॥ १ ॥ ॐ चक्राय० ॥ २ ॥ ॐ गदायै० ॥ ३ ॥ ॐ पद्माय० ॥ ४ ॥ ॐ कौस्तुभाय० ॥ ५ ॥ ॐ मुसलाय० ॥ ६ ॥ ॐ खड्गाय० ॥ ७ ॥ ॐ वनमालायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् (तद्बहिर्देवाग्रे) ॐ गरुडाय नमः ॥ १ ॥ (दक्षिणे) ॐ शङ्खनिधये नमः ॥ २ ॥ (वामे) ॐ पद्मनिधये नमः ॥ ३ ॥ (पश्चिमे) ॐ ध्वजाय नमः ॥ ४ ॥ (अग्निकोणे) ॐ विघ्नाय नमः ॥ ५ ॥ (नैर्ऋत्याम्) ॐ आर्यायै नमः ॥ ६ ॥ (वायव्याम्) ॐ दुर्गायै नमः ॥ ७ ॥ (ऐशान्याम्) ॐ सेनान्यै नमः ॥ ८ ॥ इति संपूज्य तद्बहिः भूपुरे पूर्वादिषु पूर्ववत् इंद्रादिदशदिक्पालान् पूजयित्वा तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् । एवमावरणपूजां कृत्वा वासुदेवं धूपादिनीराजनांतैरुपचारैः संपूज्य स्तवेन स्तुत्वा साष्टांगं प्रणम्य जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणं द्वादशलक्षात्मकम् ॥ जपान्ते आज्यप्लुतैस्तिलैः पायसेन क्षीरद्रुमसमिद्भिश्च दशांशेन वा शतांशेन होमः । तद्दशांशेन तर्पणम् ॥ तद्दशांशेन मार्ज्जनम् ॥ तद्दशांशेन यथाशक्ति वा ब्राह्मणान् भोजयेत् । तथा च (शारदातिलके) " वर्णलक्षं जपेन्मंत्रं दीक्षितो विजितेन्द्रियः ॥ तत्सहस्रं प्रजुहुयात्तिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥ १ ॥ एवं सम्पूजितो विष्णुः प्रदद्यादिष्टमात्मनः ॥ पायसेन घृताक्तेन मंत्रवर्णसहस्रकम् ॥ २ ॥ जुहुयान्मानवः

सिद्ध्यै समिद्भिः क्षीरिभूरुहाम् ॥ तत्संख्यया पयोक्ताभिः सर्वपापविमुक्तये ॥ ३ ॥ इति वासुदेवमंत्रपुरश्चरणम् ॥ अथ लक्ष्मी नारायणमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः (शारदातिलके) भूतशुद्ध्यादिकेशवादिकलामातृकान्यासांतं पूर्ववत् ॥ मंत्रस्वरूपं यथा-"ॐ ह्रींह्रीं श्रींश्रींलक्ष्मीवासुदेवाय नमः ॥" इति चतुर्दशाक्षरो मन्त्रः ॥ अस्य मन्त्रस्य प्रजापतिः ऋषिः । गायत्री छन्दः । वासुदेवो देवता । धर्मार्थकाममोक्षसिद्ध्यर्थं जपे विनियोगः ॥ ॐ प्रजाप्रतिऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ वासुदेवदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति न्यस्य ॐ ह्रींह्रींअङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रींश्रींतर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ लक्ष्मींमध्यामाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ वासुदेवाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ नमः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति कर न्यासः ॥ एवमेव नेत्रवर्जंहृदयादिपञ्चाङ्गन्यासं कुर्य्यात् ॥ तद्यथा-ॐ ह्रींह्रीं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं श्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ लक्ष्मीशिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ वासुदेवाय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ नमः अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ एवं हृदयादिपञ्चा ङ्गन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ " विद्युच्चंद्रनिभं वपुः कमलजावैकुण्ठयोरेकतां प्राप्तं स्नेहवशेन रत्नविलसद्भूषाभरालंकृतम् ॥ विद्यापंकज दर्पणान्मणिमयं कुम्भं सरोजं गदां शंखं चक्रममूनि बिभ्रदमितां दिश्याच्छ्रियं वः सदा ॥ १ ॥ " इति ध्यानं कृत्वा पूर्वोक्तद्वादशा क्षरमन्त्रवत् पीठपूजामावरणपूजां च कृत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं चतुर्दशलक्षात्मकम् (तथा च) वर्णलक्षं जपेदेनं तत्सहस्रं सरोरुहैः ॥ होमं कुर्याद्विकसितैर्मधुरत्रयसंयुतैः ॥ १ ॥ पूजा स्याद्वैष्णवे पीठे द्वादशाक्षरवर्त्मना ॥ पायसेन कृतो होमो लक्ष्मीवश्य

प्रदायकः ॥ २ ॥ मधुराक्तैस्तिलैर्हुत्वा सर्वकार्याणि साधयेत् ॥ इति लक्ष्मीनारायणमंत्रपुरश्चरणम् ॥ अथ दधिवामनाख्यचम
त्कारिप्रयोगः ॥ भूतशुद्ध्यादिकेशवादिकलामातृकान्यासांतं पूर्ववत् । मंत्रो यथा-(शारदायाम्) "ॐ नमो विष्णवे सुरपतये
महाबलाय स्वाहा ॥" इत्यष्टादशाक्षरो मंत्रः । अस्य मंत्रस्य इन्दुः ऋषिः । विराट् छन्दः । दधिवामनो देवता । सर्वेष्टसिद्धये जपे
विनियोगः ॥ ॐ इन्दुऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ दधिवामनदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥
इति ऋष्यादिन्यासः ॥ १ ॥ ॐ अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ नमो तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ विष्णवे मध्यमाभ्यां नमः
॥ ३ ॥ ॐ सुरपतये अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ महाबलाय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां
नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ २ ॥ एवमेव हृदयादिषडंगन्यासं कुर्यात् ॥ ततः ॐ नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ नं नमः भाले ॥ २ ॥
ॐ मों नमः नेत्रयोः ॥ ३ ॥ ॐ विं नमः कर्णयोः ॥ ४ ॥ ॐ ष्णं नमः नासिकयोः ॥ ५ ॥ ॐ वें नमः ओष्ठयोः ॥ ६ ॥ ॐ
सुं नमः तालुके ॥ ७ ॥ ॐ रं नमः कंठे ॥ ८ ॥ ॐ पं नमः बाहुद्वये ॥ ९ ॥ ॐ तं नमः पृष्ठे ॥ १० ॥ ॐ यें नमः हृदये
॥ ११ ॥ ॐ मं नमः उदरे ॥ १२ ॥ ॐ हां नमः नाभौ ॥ १३ ॥ ॐ वं नमः गुह्ये ॥ १४ ॥ ॐ लां नमः ऊरुद्वये ॥ १५ ॥
ॐ यं नमः जानुद्वये ॥ १६ ॥ ॐ स्वां नमः जंघयोः ॥ १७ ॥ ॐ हां नमः पादयोः ॥ १८ ॥ इति मंत्रन्यासः ॥ ४ ॥ इति
न्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "मुक्तागौरं नवमणिलसद्भूषणं चंद्रसंस्थं भृंगाकारैरलकनिकरैः शोभि वक्त्रारविंदम् ॥ हस्ताब्जाभ्यां कन

ककलशं शुद्धतोयैस्सुपूर्णं दध्यान्नाढ्यं कनकचषकं धारयंतं भजामः ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा पीठे मंडूकादिचन्द्रमंडलांतपीठदेवताः पूर्ववत् संपूज्य द्वादशाक्षरमंत्रोदितविमलादिनवपीठशक्तीः संपूजयेत् ॥ ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्पीठात्मने नमः ॥ इत्यासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा अग्न्यादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च ॐ हृदयाय नमः ॥ १ ॥ इत्यादि षडंगान्यभ्यर्च्य तद्बहिरष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण पूर्ववत् वासुदेवादीन् शक्तिसहितान् पूजयेत् । ततो दलाग्रेषु ॐ केशवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ नारायणाय नमः ॥ २ ॥ ॐ माधवाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ गोविंदाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ विष्णवे नमः ॥ ५ ॥ ॐ मधुसूदनाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ त्रिविक्रमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ वामनाय नमः ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये ध्वजादीन् तद्बहिः भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिदिक्पालान् सायुधांश्च संपूज्य तद्बहिः ॐ ऐरावताय नमः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरीकाय नमः ॥ २ ॥ ॐ वामनाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ कुमुदाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ अंजनाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ पुष्पदंताय नमः ॥ ६ ॥ ॐ सार्वभौमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ सुप्रतीकाय नमः ॥८॥ इत्यष्टौ गजान् पूजयेत् ॥ एवं सप्तावरणपूजां कृत्वा धूपदीपादिनीराजनांतैरुपचारैर्देवं संपूज्य जपं कुर्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं लक्षत्रयात्मकम् । तथा च-"गुणलक्षं जपेन्मंत्रं तद्दशांशं घृतप्लुतैः ॥ पायसान्नैः प्रजुहुयाद्दध्यन्नैर्वा यथाविधि ॥ १ ॥ विधानमेतद्देवस्य कीर्तितं सुरपूजितम् ॥ पायसाज्येन जुहुयात्सहस्रं श्रियमाप्नुयात् ॥ २ ॥ धान्यहोमेन धान्याप्तिः शतपुष्पासमुद्भवैः ॥ बीजैः सह

स्वसंख्याकैर्होमो भयविनाशनः ॥ ३ ॥ दध्योदनेन शुद्धेन हुत्वा मुच्येत दुर्गतेः ॥ स्मृत्वा त्रैविक्रमं रूपं जपेन्मंत्रमनन्यधीः ॥ ४ ॥ मुक्तो बंधाद्भवेत्सद्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ पटे संपाद्य देवेशं भित्तौ वा पूजयेत्सुधीः ॥ ५ ॥ सुगंधकुसुमैर्नित्यं महतीं श्रियमश्नुते इति दधिवामनमंत्रप्रयोगः ॥ ॥ अथ राममंत्रपुरश्चरणप्रयोगः * ॥ मन्त्रो यथा—"ॐ रां रामाय नमः" (अथ षडक्षरो मंत्रः) (तंत्रसारे) अयं मंत्रः षड्विधः । तथा च—स्वकामशक्तिवाग्लक्ष्मीताराद्यः पंचवर्णकः ॥ षडक्षरः षड्विधः स्याच्चतुर्वर्गफलप्रदः ॥ १ ॥ ब्रह्मासंमोहनः शक्तिर्दक्षिणामूर्तिरव्ययः ॥ अगस्तिः श्रीशिवः प्रोक्तो मुनयोऽत्र क्रमादिमे ॥ २ ॥ अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः । श्रीरामो देवता सर्वेष्टसिद्धये जपे विनियोगः । ॐ ब्रह्मऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ गायत्रीछंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ श्रीरामदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ रां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ रूं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ रैं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिन्यासं कुर्यात् ॥ अथ मंत्रन्यासः ॥ ॐ रां नमः ब्रह्मरंध्रे ॥ १ ॥ ॐ रां नमः भ्रुवोर्मध्ये ॥ २ ॥ ॐ मां नमः हृदि ॥ ३ ॥ ॐ यं नमः नाभौ ॥ ४ ॥ ॐ नं नमः लिङ्गे ॥ ५ ॥ ॐ मं नमः पादयोः । इति न्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "कालांभोधरकांतिकान्तमनिशं वीरासनाध्यासिनं मुद्रां ज्ञानमयीं दधानमपरं हस्ता

* अत्रत्यं श्रीरामयन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

म्बुजं जानुनि ॥ सीतां पार्श्वगतां सरोरुहकरां विद्युन्निभां राघवं पश्यन्तीं मुकुटाङ्गदादिविविधाकल्पोज्ज्वलाङ्गं भजे ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा । पूर्वोक्ते द्वादशाक्षरे वैष्णवे पीठे पीठपूजां कृत्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पान्तैरुपचारैः संपूज्यावरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा (देववामपार्श्वे) श्रीं सीतायै नमः ॥१॥ (अग्रे) ॐ शार्ङ्गाय नमः ॥२॥ (दक्षपार्श्वे) ॐ सरेभ्यो नमः ॥ ३ ॥ (वामपार्श्वे) ॐ चापाय नमः ॥ ४ ॥ इति पूजयेत् ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ तद्बहिः केसरेषु अग्न्यादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च ॐ रां हृदयाय नमः ॥ १ ॥ इत्यङ्गानि पूर्ववत्संपूजयेत् ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ ततोऽष्टदलेषु पूर्वादिदिक्षु । ॐ हनुमते नमः ॥ १ ॥ ॐ सुग्रीवाय नमः ॥ २ ॥ ॐ भरताय नमः ॥ ३ ॥ ॐ विभीषणाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ लक्ष्मणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंगदाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ शत्रुघ्नाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ जाम्बवते नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ ततो दलाग्रेषु । ॐ सृष्टये नमः ॥ १ ॥ ॐ जयन्ताय नमः ॥ २ ॥ ॐ विजयाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ सुराष्ट्राय नमः ॥ ४ ॥ ॐ राष्ट्रवर्धनाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अकोपाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ धर्म्मपालाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ सुमंताय नमः ॥ ८ ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥ ४ ॥ ततो भूपुरे पूर्वादिदिक्षु इन्द्रादिदशदिक्पालान्सायुधांश्च संपूज्य । धूपादिनीराजनान्तैरुपचारैः श्रीरामं समर्च्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणं षड्लक्षात्मकम् । तथा च (शारदायाम्) " वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं सरोरुहैः ॥ जुहुयादर्चिते वह्नौ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ १ ॥ एवं पूजादि

मिः सिद्धे मनौ कर्म्माणि साधयेत् ॥ जातीप्रसूनैर्जुहुयाच्चंदनाम्भःसमुक्षितैः ॥ २ ॥ राज्यवश्याय कमलैर्धनधान्यादिसं पदे ॥ नीलोत्पलानां होमेन वशयेदखिलं जगत् ॥ ३ ॥ बिल्वप्रमाणैर्जुहुयादिंदिरावाप्तये नरः ॥ दूर्वाहोमेन दीर्घायुर्भवेन्मन्त्री निरामयः ॥ ४ ॥ रक्तोत्पलहुतान्मन्त्री धनमाप्नोति वाञ्छितम् ॥ मेधाकामेन होतव्यं पालाशकुसुमैर्नवैः ॥ ५ ॥ तज्जतमंभः प्रपिबे त्कविर्भवति वत्सरात् ॥ तन्मन्त्रितान्नं भुञ्जीत महदारोग्यमाप्नुयात् ॥ ६ ॥ इति षडक्षरश्रीराममन्त्रपुरश्चरणं समाप्तम् ॥ ॥

अथ दशाक्षररामंत्रप्रयोगः ॥ मंत्रो यथा–"ॐ जानकीवल्लभाय स्वाहा हुं" इति दशाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य वसिष्ठ ऋषिः । विराट् छंदः । जानकीवल्लभो रामो देवता । रां बीजम् । स्वाहा शक्तिः । सर्वेष्टसिद्धये विनियोगः ॥ ॐ वसिष्ठऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ रामदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ ॐ रां बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः॥५॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥१॥ ॐ क्लीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐ क्लीं तर्जनीभ्यां नमः॥२॥ॐ क्लीं मध्यमाभ्यां नमः ॥३॥ ॐ क्लीं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ क्लीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ २ ॥ एवं हृदयादिन्यासं कुर्यात् ॥ ३ ॥ ततः ॐ जां शिरसि ॥ १ ॥ ॐ नं ललाटे ॥ २ ॥ ॐ कीं भ्रुवोः ॥ ३ ॥ ॐ वं ताल्वोः ॥ ४ ॥ ॐ ल्लं कंठे ॥ ५ ॥ ॐ भां हृदि ॥ ६ ॥ ॐ यं नाभौ ॥ ७ ॥ ॐ स्वां ऊर्वोः ॥ ८ ॥ ॐ हां जानुनोः ॥ ९ ॥ ॐ हुं पादयोः ॥ १० ॥ इति न्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ "अयोध्यानगरे रम्ये रत्नसौन्दर्य्यमंडपे ॥ मंदारपुष्पैराबद्धवितानतोरणांचिते ॥ १ ॥ सिंहासन

समारूढं पुष्पकोपरि राघवम् ॥ रक्षोभिर्हरिभिर्देवैर्दिव्ययानगतैः शुभैः ॥ २ ॥ संस्तूयमानमुनिभिः सर्वतः परिसेवितम् ॥ सीता लंकृतवामांगं लक्ष्मणेनोपशोभितम् ॥३॥ श्यामं प्रसन्नवदनं सर्वाभरणभूषितम् ॥" इति ध्यात्वा पूर्वोक्तमंत्रवत् पीठपूजादिकं कृत्वा जपं कुर्यात् ॥ तथा च–'ध्यायेद्देवं जपेन्मंत्रं वर्णलक्षमनन्यधीः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥' इति दशाक्षररामंत्रप्रयोगः॥ अथ नरसिंहमंत्रप्रयोगः ॥ (शारदायाम्) मंत्रो यथा–"ॐउग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलंतं सर्वतोमुखम्॥नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् ॥१॥" इति द्वात्रिंशद्वर्णात्मको मंत्रः ॥ अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छंदः । श्रीनरसिंहो देवता। हं बीजम्।ईं शक्तिः।सर्वेष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐब्रह्मऋषये नमः शिरसि॥१॥ ॐअनुष्टुप्छंदसे नमः मुखे॥२॥ॐश्रीनृसिंहदेवतायै नमःहृदि॥३॥ॐहं बीजाय नमः गुह्ये ॥४॥ ॐ ईं शक्तये नमः पादयोः ॥५॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥१॥ॐउग्रं वीरम् अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐमहाविष्णुं तर्जनीभ्यां नमः ॥२॥ॐज्वलंतं सर्वतोमुखं मध्यमाभ्यां नमः ॥३॥ ॐ नृसिंहं भीषणम् अनामिकाभ्यां नमः ॥४॥ ॐ भद्रं मृत्युमृत्युं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ नमाम्यहं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिषडंगन्यासं कुर्य्यात् ॥ ३ ॥ ॐ उं नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ ग्रं नमः ललाटे ॥ २ ॥ ॐ वीं नमः नेत्रयोः ॥ ३ ॥ ॐ रं नमः मुखे ॥ ४ ॥ ॐ मं नमः दक्षिणबाहुमूले ॥ ५ ॥ ॐ हां नमः दक्षकूर्परे ॥ ६ ॥ ॐ विं नमः दक्षिणमणिबंधे ॥ ७ ॥ ॐ ष्णुं नमः दक्षहस्तांगुलिमूले ॥८॥ ॐ ज्वं नमः दक्षहस्तांगुल्यग्रे ॥ ९ ॥ ॐ लं नमः वामबाहुमूले ॥ १० ॥ ॐ तं नमः वामकूर्परे ॥ ११ ॥ ॐ सं

नमः वाममणिबंधे ॥१२॥ ॐ वृँ नमः वामहस्तांगुलिमूले ॥१३॥ ॐ तों नमः वामहस्तांगुल्यग्रे॥१४॥ॐ मं नमःदक्षपादमूले॥१५॥ ॐ खं नमः दक्षजानुनि ॥ १६ ॥ ॐ नृं नमः दक्षगुल्फे ॥ १७॥ ॐ सिं नमः दक्षपादांगुलिमूले ॥ १८ ॥ ॐ हं नमः दक्षपादांगुल्यग्रे ॥ १९ ॥ ॐ भीं नमः वामपादमूले ॥ २० ॥ ॐ षं नमः वामजानुनि ॥ २१ ॥ ॐ णं नमः वामगुल्फे ॥ २२ ॥ ॐ भं नमः वामपादांगुलिमूले ॥ २३ ॥ ॐ द्रं नमः वामपादांगुल्यग्रे ॥ २४ ॥ ॐ मृं नमः दक्षिणकुक्षौ ॥ २५ ॥ ॐ त्युं नमः वामकुक्षौ॥२६॥ ॐ मृं नमः हृदि ॥ २७ ॥ ॐ त्युं नमः गले ॥ २८ ॥ ॐ नं नमः दक्षिणपार्श्वे ॥ २९ ॥ ॐ मां नमः वामपार्श्वे ॥ ३० ॥ ॐ म्यं नमः लिंगे ॥ ३१ ॥ ॐ हं नमः ककुदि ॥ ३२ ॥ इति मंत्रन्यासः ॥ १ ॥ इति न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत् "माणिक्याद्रिसमप्रभं निजरुचा संत्रस्तरक्षोगणं जानुन्यस्तकराम्बुजं त्रिनयनं रत्नोल्लसद्भूषणम् ॥ बाहुभ्यां धृतशङ्खचक्रमनिशं दंष्ट्राग्रवक्त्रोल्लसज्ज्वालाजिह्वमुदग्रकेशनिचयं वन्दे नृसिंहं विभुम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा पूर्वोक्तविष्णोः पीठपूजादि कृत्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पांतैरुपचारैः नृसिंहं संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ (अग्न्यादिकोणकेसरेषु मध्ये दिक्षु च) ॐ उग्रं वीरं हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ महाविष्णुं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ ज्वलंतं सर्वतोमुखं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ नृसिंहं भीषणं कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ भद्रं मृत्युमृत्युं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ नमाम्यहम् अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इत्यंगानि सम्पूजयेत् ॥ ततोऽष्टदलेषु पूर्वादिचतुर्दिक्षु । ॐ । पक्षीन्द्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शङ्कराय नमः ॥ २ ॥ ॐ शेषाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ ब्रह्मणे नमः ॥ ४ ॥

(आग्नेयादिकोणेषु) ॐ श्रियै नमः ॥५॥ ॐ ह्रियै नमः ॥६॥ ॐ धृत्यै नमः ॥७॥ ॐ पुष्ट्यै नमः ॥८॥ इति पूजयेत् ॥ भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादीन् दशदिक्पालान् संपूज्य तदुपरि वज्राद्यस्त्राणि च पूजयेत् ॥ एवमावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारांतपूजां समाप्य जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं द्वात्रिंशल्लक्षात्मकम् । तथा च–" वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तत्सहस्रं घृतप्लुतैः ॥ पायसान्नैः प्रजुहुयाद्विधिवत्पूजितेऽनले ॥ १ ॥ एवंकृते भवेन्मंत्री सिद्धमन्त्रः प्रतापवान् ॥ श्रीपुष्ट्यै जुहुयान्मंत्री बिल्वकाष्ठैधितेऽनले ॥ २ ॥ सहस्रं श्रियमाप्नोति पत्रैर्वा बिल्वसंभवैः ॥ प्रसूनैर्वा फलैस्तद्वद्दूर्वाहोमादरोगताम् ॥ ३ ॥ मंत्रजप्तां वचां श्वेतां भक्षयेत्प्रातरन्वहम् ॥ वाक्सिद्धिं लभते मंत्री वाचस्पतिरिवापरः ॥ ४ ॥ सलिले देवमभ्यर्च्य गंधपुष्पादिभिः शुभैः ॥ दूर्वाभिस्तत्र जुहुयान्नित्यमष्टोत्तरं शतम् ॥ ५ ॥ उपसर्गा विनश्यन्ति क्षुद्रभूतज्वरादिभिः ॥ दुःस्वप्ने निशि संजाते स्नात्वा मंत्रमिमं जपेत् ॥ ६ ॥ अनिद्रो मंत्रवित्पश्चात्सुस्वप्नस्तस्य जायते ॥ व्याघ्रचौरमृगादिभ्यो महारण्ये भयाकुले ॥ ७ ॥ रक्षेन्मनुरयं जप्तो भयेष्वन्येषु मंत्रिणम् ॥ अनेन मंत्रितं भस्म विषग्रहमहाभयान् ॥ ८ ॥ नाशयेदचिरादेवं मन्त्रस्यास्य प्रभावतः ॥ घोराभिचारे सोन्मादे महोत्पाते महाभये ॥ ९ ॥ जपेन्मन्त्रं स्मरन्देवं दुःखान्मुक्तो भवेन्नरः ॥ सिंहरूपं महाभीमं महादंष्ट्रादिभीषणम् ॥ १० ॥ स्मृत्वात्मानं रिपुं पश्चाद्ध्यायन्मृगशिशुं रिपुम् ॥ गृहीत्वा गलदेशे तं पुनर्दिक्षु क्षिपेद्द्रुतम् ॥ ११ ॥ पुत्रमित्रकलत्राद्यैरुच्चाटो जायते रिपोः ॥ पूर्वमृत्युपदे साध्यनाम कृत्वा स्वयं हरिः ॥ १२ ॥ निशितैर्नखदंष्ट्राद्यैः खण्ड्यमानं रिपुं स्मरन् ॥ नित्यमष्टोत्तरशतं जपन्मंत्रमतंद्रितः ॥ १३ ॥ जायते मण्डलादर्वाक् शत्रुर्वैवस्वत

प्रियः॥ *यन्त्रं कुर्वीत विधिवच्छत्रुसेनानिवारणे ॥१४॥ विभीतकाष्ठैर्ज्वलिते पावके रिपुमर्दनम् ॥ विचिन्त्य देवं नृहरिं संपूज्य कुसुमादिभिः ॥ १५ ॥ समूलचूलैर्जुहुयाच्छरैर्दशशतं पृथक् ॥ रिपुं खादन्निव जपेत् त्रीनभिन्नदिवसान् क्षिपेत् ॥१६॥ हुत्वा सप्तदिनं सेनामिष्टां मंत्री महीपतेः ॥ प्रस्थापयेच्छुभे लग्ने परराष्ट्रजयेच्छया ॥ १७ ॥ तस्याः पुरस्तान्नृहरिं निघ्नन्तं रिपुमंडलम् ॥ ध्यात्वा प्रयोगं कुर्वीत यावदायाति सा पुनः ॥ १८ ॥ विजित्य निखिलाञ्छत्रून्सह वीरश्रिया सुखम् ॥ आगत्य विजयी राजा ग्रामक्षेत्रधनादिभिः ॥ १९ ॥ प्रीणयेन्मंत्रिणं सम्यक् विभवैः प्रीतमानसः ॥ मंत्री यदि न संतुष्येदनर्थः स्यान्महीपतेः ॥ २० ॥ इति नृसिंहस्य द्वात्रिंशद्वर्णमंत्रप्रयोगः ॥ अथ लक्ष्मीनृसिंहप्रयोगः ॥ मूलमंत्रो यथा–" ॐ श्रीं ह्रीं जयलक्ष्मीप्रियाय नित्यप्रमुदितचेतसे लक्ष्मीश्रितार्धदेहाय श्रीं ह्रीं नमः" इत्येकत्रिंशद्वर्णो मन्त्रः ॥ अस्य लक्ष्मीनृसिंहमंत्रस्य पद्मभवो ऋषिः । अतिजगती छन्दः । श्रीनरकेसरी देवता । श्रीं बीजम् । ह्रीं शक्तिः । ममाभीष्टसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ॐ पद्मभवऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ अतिजगतीछंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ श्रीनरकेसरिदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ श्रीं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ह्रींशक्तये नमः पादयोः ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ १ ॥ ॐ श्रां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐ श्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ श्रूं मध्यमाभ्यां नमः ॥३॥ ॐ श्रैं अनामिकाभ्यां नमः ॥४ ॥ ॐ श्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥५॥ ॐ श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः इति करन्यासः ॥२॥ एवं हृदयादिन्यासं कुर्यात् ॥ ३ ॥

* अत्रत्यं श्रीनृसिंहयन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

एवं न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत् ॥ क्षीराब्धौ वसुमुख्यदेवनिकरैरष्टादिसंवेष्टितः शंखं चक्रगदाम्बुजं निजकरैर्बिभ्रत्त्रिनेत्रः सितः ॥ सर्पाधीशफणातपत्रलसितः पीताम्बरालंकृतो लक्ष्म्याश्लिष्टकलेवरो नरहरिस्तान्नीलकंठो मुदे ॥ १ ॥ एवं ध्यात्वा पूर्वोक्ते विष्णोः पीठे मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्यादिपुष्पान्तैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ (षट्कोणे) ॐ श्रां हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ श्रीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ श्रूं शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ श्रैं कवचायहुं ॥ ४ ॥ ॐ श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ श्रः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ ततोऽष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण ॐ भास्वत्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ भास्कर्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ चिन्तायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ द्युतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ उन्मीलिन्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ रमायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ कान्त्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ रुचये नमः ॥ ८ ॥ इत्यष्टौ शक्तीः पूजयेत् ॥ ततो भूपुरे पूर्वादिषु इन्द्रादिदिक्पालान् तदस्त्राणि वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥ एवमावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तैरुपचारैः संपूज्य जपं कुर्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं षष्टिसहस्राधिकलक्षत्रयम् ॥ तथा च-"एवं ध्यात्वा जपेल्लक्षत्रयं षष्टिसहस्रकम् ॥ मध्वक्तैर्मल्लिकापुष्पैर्जुहुयाज्जातवेदसि ॥ १ ॥ (षट्शतं त्रिसहस्राणि आहुतीर्दद्यात्) इत्थं सिद्धे मनौ मन्त्री निग्रहानुग्रहक्षमः ॥ मल्लिकाकुसुमैर्होमादिष्टसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ २ ॥ अथ षडक्षरनृसिंहमंत्रप्रयोगः ॥ मन्त्रो यथा-"ॐ आं ह्रीं क्ष्रौं क्रौं हुं फट्" इति षडक्षरो मन्त्रः ॥ अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । पंक्तिश्छंदः । नरसिंहो देवता । सर्वेष्टसिद्धये जपे विनियोगः । ॐ ब्रह्मऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ पंक्तिच्छन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ नरसिंहदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादि

न्यासः ॥ १ ॥ आं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ क्ष्रौं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ क्रौं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ हुं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ फट् करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिषडङ्ग न्यासं कुर्यात् ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "कोपादालोलजिह्वं विवृतनिजमुखं सोमसूर्याग्निनेत्रं पादादानाभिरक्तप्रभमुप रि सितं भिन्नदैत्येंद्रगात्रम् ॥ शंखं चक्रासिपाशांकुशकुलिशगदादोरणान्युद्वहंतं भीमं तीक्ष्णोग्रदंष्ट्रं मणिमयविविधाकल्पमीडे नृसिं हम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा पूर्वोक्ते पीठे मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पान्तैरुपचारैः संपूज्य अवरणपूजां कुर्यात् ॥ षट्कोणे आग्नेयादि केसरेषु मध्ये दिक्षु च । ॐ आं हृदयाय नमः ॥१॥ ॐ ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥२॥ ॐ क्ष्रौं शिखायै वषट् ॥३॥ ॐ क्रौं कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ हुं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥५॥ ॐ फट् अस्त्रायफट् ॥६॥ इति पूजयेत् । तद्बहिः अष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ चक्राय नमः ॥१॥ ॐ शंखाय नमः ॥ २ ॥ ॐ पाशाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ अंकुशाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ वज्राय नमः ॥ ५ ॥ ॐ कौमोदक्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ खड्गाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ खेटाय नमः ॥८॥ इति संपूजयेत् ॥ ततो भूपुरे इन्द्रादीन् दिक्पालान् तद्बाह्ये वज्रा द्यायुधानि च पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा ॥ धूपादिनमस्कारान्तैरुपचारैरभ्यर्च्य जपं कुर्यात् । तथा च अस्य पुरश्चरणं पटल क्षम् ॥ "ऋतुलक्षं जपेदेनं घृतेन जुहुयान्नरः ॥ तत्सहस्रं समिद्धेऽग्नौ तोषयेद्द्रविणैर्गुरुम् ॥ १ ॥ एवं कृत्वा पुरश्चर्यां मंत्रेणानेन मंत्रवित् ॥ प्रयोगान्कल्पनिर्दिष्टान्कुर्यात्स्वस्य परस्य वा ॥ २ ॥ रक्तोत्पलैस्त्रिमध्वक्तैः सहस्रं जुहुयान्नवैः ॥ नित्यं मासाद्भवे

दिष्टं वत्सराद्धनधान्यवान् ॥ ३ ॥ रक्तैस्त्रिमधुरोपेतैः पद्मैर्भानुसहस्रकम् ॥ जुहुयान्महतीं लक्ष्मीमायुर्वश्यमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥ लाजांस्त्रिमधुरोपेतान्प्रातःकालेषु जुह्वतः ॥ कन्यासिद्धिर्भवेत्पक्षात्कन्यायाः सद्वरो भवेत् ॥ ५ ॥ दूर्वापयोघृताभ्यक्ता अष्टोत्तर शतं सुधीः ॥ अन्वहं जुहुयात्सम्यग्दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ६ ॥ तस्य रोगाः प्रणश्यंति कृत्याद्रोहादिभिः सह ॥ ७ ॥ सपंचगव्यं जुहुयादपामार्गस्य मंजरीम् ॥ नित्यं सहस्रमानेन सप्ताहं विजितेंद्रियः ॥ ८ ॥ होमोयं सर्वथा भूतकृत्यारोगान्प्रणाशयेत् ॥ पयो क्तैरमृताखंडैस्त्रिसहस्रं चतुर्दिनम् ॥ ९ ॥ अनेन विहितो होमो भ्रमज्वरविनाशनः ॥ समो नास्ति मनुः कश्चिच्छायानुग्रहसाधनः ॥ १० ॥ इति षडक्षरनृसिंहमंत्रप्रयोगः ॥ ॥ अथ गोपालमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥ (मंत्रमहोदधौ) भूतशुद्ध्यादिकेशवादि कलामातृकान्यासान्तं पूर्ववत् ॥ मूलमंत्रो यथा—"ॐ गोपीजनवल्लभाय स्वाहा" इति दशाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य श्रीगोपालमंत्रस्य नारदः ऋषिः । विराट् छंदः । कृष्णो देवता । क्लीं बीजम् । स्वाहा शक्तिः । ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ॐ नारदऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ विराट्छंदसे नमो मुखे ॥ २ ॥ ॐ कृष्णदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ आचक्राय अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ विचक्राय तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ सुचक्राय मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ त्रैलोक्यरक्षणचक्राय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ असुरांतकचक्राय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ ॐ आचक्राय हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ विचक्राय शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥

ॐ सुचक्राय शिखायै वषट् ॥३॥ ॐ त्रैलोक्यरक्षणचक्राय कवचाय हुम् ॥ ४ ॥ असुरांतकचक्राय अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ इति हृदयादिपंचांगन्यासं कृत्वा । मूलेन व्यापकं न्यस्य वर्णन्यासं कुर्य्यात् ॥ ॐ गों ॐ नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ पीं ॐ नमः नेत्रयोः ॥ २ ॥ ॐ जं ॐ नमः श्रोत्रयोः ॥३॥ ॐ नं ॐ नमः नासिकयोः ॥४॥ ॐ वं ॐ नमः वक्त्रे ॥५॥ ॐ ल्लं ॐ नमः हृदये ॥६॥ ॐ भां ॐ नमः जठरे ॥ ७ ॥ ॐ यं ॐ नमः लिंगे ॥ ८ ॥ ॐ स्वां ॐ नमः जानुनोः ॥ ९ ॥ ॐ हां ॐ नमः पादयोः ॥ १० ॥ इति वर्णन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ * ॥ अथ ध्यानम् ॥ "वृंदारण्यगकल्पपादपतले सद्रत्नपीठेम्बुजे शोणाभे वसुपत्रके स्थितमजं पीतांबरालंकृतम् ॥ जीमूताभमनेकभूषणयुतं गोगोपगोपीवृतं गोविंदं स्मरसुंदरं मुनियुतं वेणुं रणंतं स्मरेत् ॥ १ ॥ (तंत्रसारे तु) फुल्लेंदीवरकान्तिमिंदुवदनं बर्हावतंसप्रियं श्रीवत्सांकमुदारकौस्तुभधरं पीतांबरं सुंदरम् ॥ गोपीनां नयनोत्पलार्चिततनुं गोगोपसंघावृतं गोविंदं कलवेणुवादनपरं दिव्यांगभूषं भजे ॥ १ ॥ " एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्य्यात् ॥ तद्यथा–पीठे पूर्वोक्तमंडूकादिपरतत्त्वांतदेवताः संपूज्य । तत्र अष्टदलं कृत्वा । तेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ विमलायै नमः ॥ १ ॥ ॐ उत्कर्षिण्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ ज्ञानायै० ॥ ३ ॥ ॐ क्रियायै० ॥ ४ ॥ ॐ योगायै० ॥ ५ ॥ ॐ प्रह्व्यै नमः ॥ ६ ॥ ॐ सत्यायै० ॥ ७ ॥ ॐ ईशानायै० ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ अनुग्रहायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् । ततो मध्ये ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्व

* अत्रत्यं श्रीगोपालयंत्रं पूर्वं द्रष्टव्यम् ।

भूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्मपीठात्मने नमः ॥ इति पुष्पांजलिनासनं दत्त्वा । तत्र मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य । आवाहनादिपुष्पांतैरुपचारैः मूलेन संपूज्य आवरणपूजां कुर्य्यात् । तद्यथा-(षट्कोणे) आग्नेयादिचतुःकोणेषु दिक्षु च । ॐ आचक्राय हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ विचक्राय शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ सुचक्राय शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ त्रैलोक्यरक्षणचक्राय कवचाय हुम् ॥ ४ ॥ (दिक्षु) ॐ असुरांतकचक्राय अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ इति नेत्रवर्जं पंचांगानि संपूजयेत् ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ तद्बहिरष्टदलेषु प्राचीक्रमेण (पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राची) ॐ रुक्मिण्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ सत्यभामायै नमः ॥ २ ॥ ॐ नाग्नजित्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ कालिंद्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ मित्रविंदायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ लक्ष्मणायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ जांबवत्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ सत्यायै नमः ॥ ८ ॥ इति पूजयेत् ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ ततो दलाग्रेषु तेनैव क्रमेण । ॐ वसुदेवाय ॥ १ ॥ ॐ देवक्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ नंदाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ यशोदायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ बलभद्राय नमः ॥ ५ ॥ ॐ सुभद्रायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ गोपेभ्यो नमः ॥ ७ ॥ ॐ गोपिकाभ्यो नमः ॥ ८ ॥ इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादिषु । ॐ इंद्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ कुबेराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानाय नमः ॥ ८ (ईशानपूर्वयोर्मध्ये) ॐ ब्रह्मणे नमः ॥ ९ ॥ (इति निर्ऋतिपश्चिमयोर्मध्ये) ॐ अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति दश दिक्पालान् पूजयेत् ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥ ४ ॥ तद्बहिः पूर्वादिषु । ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शक्तये

नमः ॥ २ ॥ दंडाय० ॥ ३ ॥ ॐ खड्गाय० ॥ ४ ॥ ॐ पाशाय० ॥ ५ ॥ ॐ अंकुशाय० ॥ ६ ॥ ॐ गदायै० ॥ ७ ॥ ॐ त्रिशूलाय० ॥ ८ ॥ ॐ पद्माय० ॥ ९ ॥ ॐ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इत्यायुधानि पूजयेत् ॥ इति पंचमावरणम् ॥ ५॥ एवमावरणपूजां कृत्वा पुष्पांजलिं दत्त्वा धूपदीपनैवेद्यतांबूलदक्षिणानीराजनैः सांगं श्रीकृष्णं संपूज्य स्तुत्वा साष्टांगं प्रणम्य जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणं लक्षमंत्रात्मकम् ॥ तथा च—एवं ध्यात्वा जपेल्लक्षं दशांशं सरसीरुहैः ॥ जुहुयात्पूजयेत्पीठे वैष्णवे नंदनंदनम् ॥ ॥ १ ॥ एवं सिद्धे मनौ मंत्री साधयेत्स्वमनीषितम् ॥ गुडूचीशकलैरग्नौ जुहुयाज्ज्वरशान्तये ॥ २ ॥ कृष्णद्वेषं प्रकुर्वंतं बलदेवस्य रुक्मिणः ॥ द्यूतासक्तस्य संचिंत्य गोमयोद्भवगोलकान् ॥ ३ ॥ जुहुयाद्वेषसिद्ध्यर्थं नरयोः सुहृदोर्मिथः ॥ पिचुमंदफलोत्पन्नतैलाभ्यक्तैः समिद्वरैः ॥ ४ ॥ अक्षतैर्जुहुयाद्रात्रावयुतं शत्रुशांतये ॥ अयुतं प्रजपेन्मंत्रमात्मानं संस्मरन् हरिम् ॥ ५ ॥ मंचस्रस्तगतप्राणाकृष्टकंसं रिपुं सुधीः ॥ शत्रुजन्मर्क्षवृक्षोत्थसमिद्भिरयुतं निशि ॥ ६ ॥ जुहुयादित्थमुग्रोऽपि सपत्नो निधनं व्रजेत् ॥ पलाशकुसुमैर्लक्षं विद्यासिद्ध्यै जुहोतु ना ॥ ७ ॥ तंडुलैः सितपुष्पाद्यैराज्याक्तैः प्रत्यहं नरः ॥ हुत्वा सप्तदिनांतं तद्भस्मभाले च मूर्द्धनि ॥ ८ ॥ धारयन्वशयेत्सद्यो यौवनं तच्च पूरुषान् ॥ पुष्पं वासोंजनं वापि तांबूलमथ चंदनम् ॥ ९ ॥ सहस्रं मनुना जप्तं दद्याद्यस्मै नराय सः ॥ वशमेत्यचिरादेव सपुत्रपशुबांधवः ॥ १० ॥ वृंदावनस्थं गायंतं गोपीभिः संस्मरन्हरिम् ॥ अपामार्गसमिद्भियों जुहुयाद्वशयेज्जगत् ॥ ११ ॥ रासक्रीडागतं कृष्णं ध्यायन्योऽयुतमाजपेत् ॥ षण्मासाद्वांछितां कन्यामुद्वहेद्भक्तितत्परः

॥ १२ ॥ जपेत्सहस्रं ध्यायंती यावदेव स्थितं हरिम् ॥ कन्यकावाञ्छितं नाथं मंडलांतर्लभेत सा ॥ १३ ॥ पत्रैः फलैः समिद्भिर्वा बिल्वोत्थैर्मधुसंयुतैः ॥ कमलैः शर्करायुक्तैर्होमाल्लक्ष्मीपतिर्भवेत् ॥ १४ ॥ बहुना किमिहोक्तेन कृष्णः सर्वार्थदो नृणाम् ॥ इति दशाक्षरो गोपालकृष्णमंत्रपुरश्चरणम् ॥ ॥ अथाष्टादशवर्णात्मकश्रीकृष्णमन्त्रप्रयोगः । मन्त्रो यथा । "क्लीं कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा ॥" इति १८ अष्टादशाक्षरः ॥ तंत्रसारे त्वयं विंशत्यर्णोऽपि लिखितः स च "ह्रीं श्रीं क्लीं कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा" इति २० विंशत्यक्षरः॥ अस्य मन्त्रस्य नारद ऋषिः। गायत्री छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । क्लीं बीजम् । स्वाहा शक्तिः । सर्वेष्टसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ नारदऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछन्दसे नमः मुखे ॥२॥ ॐ श्रीकृष्णदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ क्लीं कृष्णाय अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ गोविन्दाय तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ गोपीजन मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ वल्लभाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहा कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ इति करन्यासः ॥ एवमेव हृदयादि नेत्रवर्जं पञ्चाङ्गन्यासं कुर्य्यात् । अथ मन्त्रवर्णन्यासः ॥ ॐ नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ क्लीं नमः ललाटे ॥ २ ॥ ॐ कृं नमः भ्रूमध्ये ॥ ३ ॥ ॐ ष्णां नमः दक्षिणकर्णे ॥ ४ ॥ ॐ यं नमः वामकर्णे ॥ ५ ॥ ॐ गों नमः दक्षनेत्रे ॥ ६ ॥ ॐ विं नमः वाम नेत्रे ॥ ७ ॥ ॐ दां नमः दक्षनासिकायाम् ॥ ८ ॥ ॐ यं नमः वामनासिकायाम् ॥ ९ ॐ गों नमः मुखे ॥ १० ॥ ॐ पीं नमः

ग्रीवायाम् ॥ ११ ॥ ॐ जं नमः हृदये ॥ १२ ॥ ॐ नं नमः नाभौ ॥ १३ ॥ ॐ वं नमः कट्याम् ॥ १४ ॥ ॐ ल्लं नमः लिंगे ॥ १५ ॥ ॐ भां नमः दक्षिणजानुनि ॥ १६ ॥ ॐ यं नमः वामजानुनि ॥ १७ ॥ ॐ स्वां नमः दक्षपादे ॥ १८ ॥ ॐ हां नमः वामपादे ॥ १९ ॥ इति वर्णन्यासः ॥ अथ पदन्यासः। ॐ क्लीं नमः नेत्रयोः ॥ १ ॥ ॐ कृष्णाय मुखे ॥ २ ॥ ॐ गोविन्दाय हृदये ॥ ३ ॥ ॐ गोपीजनवल्लभाय गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहा पादयोः ॥ ५ ॥ एवं न्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "स्मरेद्वृंदावने रम्ये मोहयन्तमनारतम् ॥ गोविंदं पुण्डरीकाक्षं गोपकन्यासहस्रशः ॥ १ ॥ आत्मनो वदनांभोजप्रेषिताक्षिमधुव्रताः ॥ पीडिताः कामबाणेन चिरमाश्लेषणोत्सुकाः ॥ २ ॥ मुक्ताहारलसत्पीनतुंगस्तनभरानताः ॥ स्रस्तधम्मिल्लवसना मदस्खलितभाषणाः ॥ ३ ॥ दंतपंक्तिप्रभोद्भासिस्पंदमानाधरांचिताः ॥ विलोभयंतीर्विविधैर्विभ्रमैर्भावगर्वितैः ॥ ४ ॥" अथ ध्यानम्। "फुल्लेंदीवरकांतिमिंदुवदनं बर्हावतंसप्रियं श्रीवत्सांकमुदारकौस्तुभधरं पीतांबरं सुंदरम् ॥ गोपीनां नयनोत्पलार्चिततनुं गोगोपसंघावृतं गोविन्दं कलवेणुवादनपरं दिव्यांगभूषं भजे ॥ १ ॥ एवं ध्यात्वा पूर्वोक्ते पीठे मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः श्रीकृष्णं संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात्। षट्कोणे आग्नेयादिकोणकेसरेषु दिक्षु च। ॐ क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः॥ १ ॥ ॐ गोविन्दाय शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ गोपीजनशिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ वल्लभाय कवचाय हुं ॥ ४ ॥ (दिक्षु) ॐ स्वाहा अस्त्राय फट् ॥ ५ ॥ इति पंचांगानि संपूजयेत् ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ तद्बहिरष्टदलेषु। ॐ कालिन्द्यै नमः ॥१॥ ॐ नाग्नजित्यै० ॥ २ ॥ ॐ मित्रविं

दायै० ॥ ३ ॥ ॐ चारुहासिन्यै० ॥ ४ ॥ ॐ रोहिण्यै० ॥ ५ ॥ ॐ जांबवत्यै० ॥ ६ ॥ ॐ रुक्मिण्यै०॥ ७ ॥ ॐसत्यायै नमः ॥ ८ ॥ इत्यष्टौ प्रियाः पूजनीयाः ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ तद्बाह्ये पूर्वादि । ॐ ऐरावताय नमः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरीकाय० ॥ २ ॥ ॐ वामनाय० ॥ ३ ॥ ॐ कुमुदाय० ॥ ४ ॥ ॐ अंजनाय० ॥ ५ ॥ ॐ पुष्पदन्ताय० ॥ ६ ॥ ॐ सार्वभौमाय० ॥ ७ ॥ ॐ सुप्रतीकाय नमः ॥ ८ ॥ इत्यष्टौ गजान्पूजयेत् ॥ इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ तद्बहिर्भूपुरे पूर्वादिक्रमेण । इंद्रादिदश दिक्पालान्संपूज्य तद्बहिः । वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा देवं धूपादिनीराजनांतैररभ्यर्च्य स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणमयुतद्वयम् । तथा चोक्तम्–मंत्रमेनं यथान्यायमयुतद्वितयं जपेत् ॥ जुहुयादरुणांभोजैर्दशांशं सुसमाहितः ॥ १ ॥ इति संपूज्य देवेशं गोविन्दं जगतां पतिम् ॥ कुर्वीत कल्पनिर्दिष्टान्प्रयोगान्निजवांछितान् ॥ २ ॥ लक्ष्मीप्रसूनैर्जुहुयाच्छ्रियमिच्छन्ननिंदिताम् ॥ साज्येनान्नेन जुहुयादाज्यान्नस्य समृद्धये ॥ ३ ॥ अरुणैः कुसुमैर्विप्राञ्जातीभिः पृथिवीपतीन् ॥ प्रसूनैरसितैर्वैश्यान्शूद्रान्नीलोत्पलैर्नवैः ॥ ४ ॥ वशयेल्लवणैः सर्वान्पंकजैर्वनिताजनान् ॥ गोशालासु कृतो होमः पायसेन ससर्पिषा ॥ ५ ॥ गवां शान्तिं करोत्याशु गोविन्दो गोकुलप्रियः ॥ शिशुवेषधरं देवं किंकिणीदामशोभितम् ॥ ६ ॥ स्मृत्वा प्रतर्पयेन्मंत्री दुग्धबुद्ध्या शुभैर्जलैः ॥ धनध्यान्यांशुकादीनि प्रीतस्तस्मै ददाति सः ॥ ७ ॥ इत्यष्टादशाक्षरकृष्णमंत्रप्रयोगः समाप्तः ॥ अथ अष्टाक्षरत्रैलोक्यमोहनमंत्रप्रयोगः ॥ मन्त्रस्वरूपं यथा–" क्लीं हृषीकेशाय नमः " इत्यष्टाक्षरो मन्त्रः (मन्त्रमहोदधौ) अस्य मन्त्रस्य सम्मोहन

नारद ऋषिः । गायत्री छंदः । त्रैलोक्यमोहनो देवता । ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ॐ संमोहननारदऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ गायत्रीछन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ त्रैलोक्यमोहनदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ क्लाँ अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ क्लीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ क्लूँ मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्लैं अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ क्लौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ क्लः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ अथ ध्यानम् ॥ कल्पानोरुहमूलसंस्थितवयोराजोन्नतांसस्थितं पौषं बाणमथेक्षुचापकमले पाशांकुशे बिभ्रतम् ॥ चक्रं शङ्ख गदे करैरुदधिजासंश्लिष्टदेहं हरिं नानाभूषणरक्तलेपकुसुमं पीताम्बरं संस्मरेत् ॥ १ ॥ एवं ध्यात्वा पूर्वोक्ते पीठे मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा—ॐ पक्षिराजाय स्वाहा इति सम्मुखे गरुडं पूजयेत् ॥ १ ॥ शिरसि ॐ मुकुटाय नमः ॥ २ ॥ कर्णे ॐ कुण्डलाय नमः ॥ ३ ॥ करे ॐ चक्राद्यस्त्राय नमः ॥ ४ ॥ हृदये ॐ श्रीवत्साय नमः ॥ ५ ॥ कण्ठे ॐ कौस्तुभाय नमः ॥ ६ ॥ गले ॐ वनमालायै नमः ॥ ७ ॥ नितंबे ॐ पीतांबराय नमः ॥८॥ वामांगे ॐ श्रीलक्ष्म्यै नमः ॥ ९ ॥ इति पूजयेत् ॥ ततः केसरेषु अग्न्यादिकोणे मध्ये दिक्षु च । ॐ क्लां हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ क्लीं शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ क्लूँ शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ क्लैं कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ क्लौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ॐ क्लः अस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति पूजयेत् । ततः पूर्वादिदिक्षु ॐ द्रां नमः ॥ १ ॥ ॐ द्रीं नमः ॥२॥ ॐ द्रूँ नमः ॥३॥ ॐ द्रैं नमः ॥ ४ ॥ इति संपूज्य कोणेषु ॐ द्रौं

नमः । इति पंचबाणान् पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ लक्ष्म्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ रत्यै नमः ॥ ३ ॥ ॐ प्रीत्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ कीर्त्यै नमः ॥ ५ ॥ ॐ कान्त्यै नमः ॥६॥ ॐ तुष्ट्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ पुष्ट्यै नमः ॥८॥ इत्यष्टौ शक्तीः पूजयेत् । तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिदशदिक्पालान् तद्बाह्ये वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् । इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारांतं संपूज्य जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं द्वादशलक्षजपः तथा च–" एवं ध्यात्वा जपेत्सूर्यलक्षं त्रिमधुरप्लुतैः ॥ पालाशपुष्पैर्जुहुयात्तत्सहस्रं हुताशने ॥ १ ॥ विजयापुष्पसंयुक्तैर्जलैः संतर्पयेच्छतम् ॥ प्रातः प्रत्यहमेतस्य वाञ्छितं मासतो भवेत् ॥ २ ॥ अयुतं तु घृतेनाग्नौ हुत्वा संपातजं घृतम् ॥ तावज्जप्तं प्रियाकांतं भोजयेद्वशमेति सः ॥ ३ ॥ कामबीजेपि विज्ञेया परिचर्य्योक्तमंत्रवत् ॥ विशेषात्कामिनीवर्गमोहको मनुनायकः ॥ ४ ॥ इति त्रैलोक्यमोहनकृष्णमंत्रपुरश्चरणम् ॥ अथ प्रसंगतः पुत्रप्रदसंतानगोपालमंत्रपुरश्चरणप्रयोगः ॥ तत्र तावत् पूर्वदिने नद्यादौ स्नात्वा । प्रातर्नित्यावश्यकं समाप्य । विदुषामुपदेशानुसारेण पूर्वोक्तपद्धतिकांडरीत्या प्रायश्चित्तं कृत्वा स्वयं ब्राह्मणद्वारा वा अयुतगायत्रीजपं च कृत्वा तद्दिने उपवासं नक्तव्रतं वा संपाद्य रात्रौ दंपती शुद्धासनयोर्भूमावेव स्वपेताम् ॥ ततः आरंभदिने उषसि स्नात्वा नित्यकर्म कृत्वा । मंगलस्नानं विधाय यथायोग्यालंकृतः सपवित्रकरः सपत्नीकः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य । शांतिपाठं पठित्वा श्रीगणेशादिस्मरणं कुर्य्यात् । ततो देशकालौ संकीर्त्य मम सभार्यस्यैतज्जन्मजन्मांतरार्जिताऽनपत्यत्वादिकारणीभूतबालघातविप्ररत्नापहारादिजन्यदु

रितसमूलप्रशमनार्थं दीर्घायुष्मद्बहुपुत्रादिसंततिप्राप्त्यर्थं मंत्रसिद्धिपूर्वकश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं च संतानगोपाललक्षमंत्रजपात्मकं पुरश्चरणं स्वयं ब्राह्मणद्वारा वाहं करिष्ये। तदंगत्वेन गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजां नांदीश्राद्धमाचार्यजापकवरणं च करिष्ये। इति च संकल्प्य। गणेशपूजनादिजापकवरणांतं पद्धतिकांडोक्तमार्गेण सर्व्वं कुर्य्यात्। ततः "ॐ भद्रं कर्णेभिः" इति वेदघोषेण जपस्थानसमीपमागत्य द्वारपूजां कृत्वा प्रविश्य कूर्म्मसंशोधिते स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य। आचम्य प्राणानायम्य। देशकालौ संकीर्त्य। मम सभार्यस्य (यजमानस्य) जन्मांतरार्जिताऽनपत्यत्वादिनिदानभूतबालघातादिजन्यदुरितशमनार्थं दीर्घायुष्मद्बहुपुत्रादिसंततिप्राप्त्यर्थं मंत्रसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं संतानगोपालमंत्रजपं यथासंख्यं करिष्ये। तदंगत्वेनादौ भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठामंतर्मातृकाबहिर्मातृकान्यासं केशवादिकलामातृकान्यासं च करिष्ये इति च प्रत्याहिकं संकल्प्य पूर्ववत् भूतशुद्ध्यादिबहिर्मा*तृकान्यासांतं कृत्वा विष्णोरष्टाक्षरोक्तक्रमेण केशवादिकलामातृकान्यासं च कुर्यात्॥ अथ मूलमंत्रन्यासादि (मंत्रमहोदधौ) मंत्रो यथा—"ॐ देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः॥" इति ३२ द्वात्रिंशदक्षरो मंत्रः॥ अस्य मंत्रस्य नारदऋषिः। अनुष्टुप्छंदः। सुतप्रदकृष्णो देवता। मम पुत्रप्राप्त्यर्थे जपे विनियोगः॥ ॐ नारदऋषये नमः शिरसि॥ १॥ ॐ अनुष्टुप्छंदसे नमः मुखे॥ २॥ ॐ सुतप्रदकृष्णदेवतायै नमः हृदये॥ ३॥ इति ऋष्यादिन्यासः॥ १॥ ॐ देव

* अत्रत्यं सन्तानगोपालमन्त्रपूजायन्त्रं पूर्वत्र द्रष्टव्यम्।

कीसुत गोविन्द इत्यंगुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐ वासुदेव जगत्पते इति तर्ज्जनीभ्यां नमः ॥२॥ ॐ देहि मे तनयं कृष्ण इति मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ त्वामहं शरणं गतः इत्यनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः इति कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ इति करन्यासः ॥ ॐ देवकीसुत गोविंद हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ वासुदेव जगत्पते शिरसे स्वाहा ॥२॥ ॐ देहि मे तनयं कृष्ण शिखायै वषट् ॥३॥ ॐ त्वामहं शरणं गतः कवचाय हुं ॥४॥ ॐ देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः अस्त्राय फट् ॥५॥ इति नेत्रहीनं पञ्चाङ्गन्यासं कुर्यात् ॥ अथ ध्यानम् ॥ " विजयेन युतो रथस्थितः प्रसमानीय समुद्रमध्यतः ॥ प्रददत्तनयान् द्विजन्मने स्मरणीयो वसुदेवनन्दनः ॥ १ ॥ " इति ध्यात्वा पीठपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा–ॐ मंडूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः । इति पीठदेवताः संपूज्य पूर्वादिदिक्षु । ॐ विमलायै नमः ॥ १ ॥ ॐ उत्कर्षिण्यै नमः ॥ २ ॥ ॐ ज्ञानायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ क्रियायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ योगायै नमः ॥५॥ ॐ प्रह्वयै नमः ॥ ६ ॥ ॐ सत्यायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ अनुग्रहायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः संपूजयेत् ॥ ततः ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगपदपीठात्मने नमः ॥ इत्यासनं दत्त्वा तत्र मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य (अथवा स्वर्णमूर्तिं यन्त्रं वा संस्थाप्य) मूलमंत्रेण पुरुषसूक्तेन च पाद्याद्यैः पुष्पान्तैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् ॥ तद्यथा–षट्कोणे आग्नेयादिकोणेषु दिक्षु च । ॐ देवकीसुत गोविंद हृदयाय

नमः ॥ १ ॥ ॐ वासुदेव जगत्पते शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ देहि मे तनयं कृष्ण शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ त्वामहं शरणं गतः कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ अस्त्राय फट् ॥ ॥ ५ ॥ इति पूजयेत् ॥ तद्बहिरष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ रुक्मिण्यै नमः ॥ १ ॥ ॐ सत्यभामायै नमः ॥ २ ॥ ॐ नाग्नजित्यै० ॥ ३ ॥ ॐ कालिंद्यै नमः ॥ ४ ॥ ॐ मित्रविन्दायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ लक्ष्मणायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ जाम्बवत्यै नमः ॥ ७ ॥ ॐ सत्यायै नमः ॥८॥ इत्यष्टौ महिषीः पूजयेत् ॥ ततो दलाग्रेषु । ॐ वासुदेवाय नमः ॥१॥ ॐ देवक्यै नमः ॥२॥ ॐ नंदगोपाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ यशोदायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ बलभद्रायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ सुभद्रायै नमः ॥ ६ ॥ ॐ गोपेभ्यो नमः ॥ ७ ॥ ॐ गोपिकाभ्यो नमः ॥ ८ ॥ इति संपूजयेत् ॥ तद्बाह्ये भूपुरे पूर्वादिदिक्षु । ॐ इन्द्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ अग्नये नमः ॥ २ ॥ ॐ यमाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ ॐ वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ वायवे नमः ॥ ६ ॥ ॐ कुबेराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानाय नमः ॥ ८ ॥ ईशानपूर्वयोर्मध्ये । ॐ ब्रह्मणे नमः ॥ ९ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये । ॐ अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति दशदिक्पालान् पूजयेत् ॥ तद्बाह्ये । ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शक्तये नमः ॥ २ ॥ ॐ दंडाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ खड्गाय नमः ॥४॥ ॐ पाशाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंकुशाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ गदायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ त्रिशूलाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ पद्माय नमः ॥ ९ ॥ ॐ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इति पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तां

यथाविधि पूजां विधाय वक्ष्यमाणसंतानगोपालस्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्यात् । अस्य पुरश्चरणं लक्षमंत्रात्मकम् ॥ जपान्त दशांशेन मधुशर्कराघृतमिश्रितैस्तिलैर्होमं कृत्वा तत्तद्दशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि कुर्यात् । एवं कृते सिद्धमंत्रो भवति । ततः प्रयोगान् साधयेत् ॥ तथा च—लक्षं जपोऽयुतं होमस्तिलैर्मधुरसंयुतैः ॥ अर्चा पूर्वोदिता चैवं मंत्रः पुत्रप्रदो नृणाम् ॥ १ ॥ इति मंत्रमहोदधिप्रोक्तसंतानगोपालप्रयोगः समाप्तः ॥ (ग्रंथांतरे सन्तानगोपालमंत्रप्रयोगः) मूलमंत्रो यथा—ॐ क्लींश्रींह्रींजींॐभूर्भुवः स्वः ॐ देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॐ स्वः भुवः भूः ॐ जींह्रींश्रींक्लीं ॐ इति चतुः पञ्चाशद्वर्णात्मको मंत्रः । ॐ अस्य श्रीसंतानगोपालमंत्रस्य नारायणऋषिः । अनुष्टुप् छंदः । श्रीगोपालो देवता । क्लीं बीजम् । श्रींह्रीं शक्तिः । जीं कीलकम् । संतानगोपालप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ नारायणऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ अनुष्टुप्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ श्रीगोपालदेवतायै नमः हृदि ॥ ३ ॥ ॐ क्लीं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ श्रीं ह्रीं शक्तये नमः पादयोः ॥५॥ ॐ जींकीलकाय नमः सर्वाङ्गे ॥६॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ देवकीसुत गोविंद अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥१॥ ॐवासुदेव जगत्पते तर्जनीभ्यां नमः ॥२॥ ॐ देहि मे तनयं कृष्ण मध्यमाभ्यां नमः ॥३॥ ॐ त्वामहं शरणं गतः अनामिकाभ्यां नमः ॥४॥ देवकीसुत गोविंद देवदेव जगत्पते कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥६॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिषडंगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "ॐ वैकुंठतेजसा दीप्तमर्जुनेन समन्वितम् ॥ समर्पयंतं विप्राय नष्टानानीय

बालकान् ॥ १ ॥ " इति ध्यात्वा जपं कुर्यात् ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ इति ग्रंथांतरोक्तं संतानगोपालविधानम् ॥ ॥ अथ संतान गोपालस्तोत्रं प्रारभ्यते ॥ "श्रीशं कमलपत्राक्षं देवकीनंदनं हरिम् ॥ सुतसंप्राप्तये कृष्णं नमामि मधुसूदनम् ॥ १ ॥ नमाम्यहं वासुदेवं सुतसंप्राप्तये हरिम् ॥ यशोदांकगतं बालं गोपालं नंदनंदनम् ॥ २ ॥ अस्माकं पुत्रलाभाय गोविंदं मुनिवंदितम् ॥ नमाम्यहं वासुदेवं देवकीनंदनं सदा ॥ ३ ॥ गोपालं डिंभकं वंदे कमलापतिमच्युतम् ॥ पुत्रसंप्राप्तये कृष्णं नमामि यदुपुंगवम् ॥ ४ ॥ पुत्रकामेष्टिफलदं कञ्जाक्षं कमलापतिम् ॥ देवकीनंदनं वंदे सुतसंप्राप्तये मम ॥ ५ ॥ पद्मापते पद्मनेत्र पद्मनाभ जनार्दन ॥ देहि मे तनयं श्रीश वासुदेव जगत्पते ॥ ६ ॥ यशोदांकगतं बालं गोविंदं मुनिवंदितम् ॥ अस्माकं पुत्रलाभाय नमामि श्रीशमच्युतम् ॥ ७ ॥ श्रीपते देवदेवेश दीनार्तिहरणाच्युत ॥ गोविंद मे सुतं देहि नमामि त्वां जनार्दन ॥ ८ ॥ भक्तकामद गोविंद भक्तरक्ष शुभप्रद ॥ देहि मे तनयं कृष्ण रुक्मिणीवल्लभ प्रभो ॥ ९ ॥ रुक्मिणीनाथ सर्वेश देहि मे तनयं सदा ॥ भक्तमंदार पद्माक्ष त्वामहं शरणं गतः ॥ १० ॥ देवकीसुत गोविंद देवदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ११ ॥ वासुदेव जगद्वंद्य श्रीपते पुरुषोत्तम ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ १२ ॥ कंजाक्ष कमलानाथ परकारुणिकोत्तम ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥१३॥ लक्ष्मीपते पद्मनाभ मुकुंद मुनिवंदित ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ १४ ॥ कार्यकारणरूपाय वासुदेवाय ते सदा ॥ नमोऽस्तु पुत्रलाभार्थं सुखदाय बुधाय ते ॥ १५ ॥ राजीवनेत्र

श्रीराम रावणारे हरे कवे ॥ तुभ्यं नमोऽस्तु देवेश तनयं देहि मे हरे ॥ १६ ॥ अस्माकं पुत्रलाभाय भजामि त्वां जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण वासुदेव रमापते ॥ १७ ॥ श्रीमानिनीमानचोर गोपीवस्त्रापहारक ॥ देहि मे तनयं कृष्ण वासुदेव जगत्पते ॥ १८ ॥ अस्माकं पुत्रसंप्राप्तिं कुरुष्व यदुनंदन ॥ रमापते वासुदेव मुकुंद मुनिवंदित ॥१९॥ वासुदेव सुतं देहि तनयं देहि माधव ॥ पुत्रं मे देहि श्रीकृष्ण वत्सं देहि महाप्रभो ॥ २० ॥ डिंभकं देहि श्रीकृष्ण ह्यात्मजं देहि राघव ॥ भक्तमंदार मे देहि तनयं नंदनंदन ॥ २१ ॥ नंदनं देहि मे कृष्ण वासुदेव जगत्पते ॥ कमलानाथ गोविंद मुकुंदमुनिवंदित ॥ २२ ॥ अन्यथा शरणं नास्ति त्वमेव शरणं मम ॥ सुतं देहि श्रियं देहि श्रियं पुत्रं प्रदेहि मे ॥ २३ ॥ यशोदास्तन्यपानज्ञं पिबंतं यदुनंदनम् ॥ वंदेऽहं पुत्रलाभार्थं कपिलाक्षं हरिं सदा ॥ २४ ॥ नंदनंदन देवेश नंदनं देहि मे प्रभो ॥ रमापते वासुदेव श्रियं पुत्रं जगत्पते ॥ २५ ॥ पुत्रं श्रियं श्रियं पुत्रं पुत्रं मे देहि माधव ॥ अस्माकं दीनवाक्यानि ह्यवधारय श्रीपते ॥ २६ ॥ गोपालडिंभ गोविंद वासुदेव रमापते ॥ अस्मभ्यं डिंभकं देहि श्रियं देहि जगत्पते ॥ २७ ॥ मद्वांछितफलं देहि देवकीनंदनाच्युत ॥ मां च पुत्रार्थिनं धन्यं कुरुष्व यदुनंदन ॥ २८ ॥ याचेऽहं त्वां श्रियं पुत्रं देहि मे पुत्रसंपदम् ॥ भक्तचिंतामणे राम कल्पवृक्ष महाप्रभो ॥ २९ ॥ आत्मजं नंदनं पुत्रं कुमारं डिंभकं सुतम् ॥ अर्भकं तनयं देहि मे सदा रघुनन्दन ॥३०॥ वन्दे सन्तानगोपालमाधवं भक्तकामदम् ॥ अस्माकं पुत्रसंप्राप्त्यै सदा गोविंदमच्युतम् ॥ ३१ ॥ अकारयुक्तं गोपालं श्रीयुक्तं यदुनन्दनम् ॥ क्लींयुक्तं देवकीपुत्रं नमामि यदुनायकम् ॥ ३२ ॥ वासुदेव मुकुन्देश गोविंद माधवाच्युत ॥

देहि मे तनयं कृष्ण रमानाथ महाप्रभो ॥ ३३ ॥ राजीवनेत्र गोविंद कपिलाक्ष हरे प्रभो ॥ समस्तकाम्यवरद देहि मे तनयं सदा ॥३४॥
अब्जपद्मनिभःपद्मावृंदरूप जगत्पते ॥ देहि मे वरसत्पुत्रं रमानायक माधव ॥३५॥ नंदपाल धरापाल गोविंद यदुनंदन ॥ देहि मे
तनयं कृष्ण रुक्मिणीवल्लभ प्रभो ॥३६॥ दासमंदार गोविंद मुकुंद माधवाच्युत ॥ गोपाल पुंडरीकाक्ष देहि मे तनयं श्रियम् ॥३७॥
यदुनायक पद्मेश नंदगोपवधूसुत ॥ देहि मे तनयं कृष्ण श्रीधर प्राणनायक ॥ ३८ ॥ अस्माकं वांछितं देहि देहि पुत्रं रमापते ॥
भगवन्कृष्ण सर्वेश वासुदेव जगत्पते ॥ ३९ ॥ रमाहृदयसंभार सत्यभामामनप्रिय ॥ देहि मे तनयं कृष्ण रुक्मिणीवल्लभ प्रभो
॥ ४० ॥ चन्द्रसूर्याक्ष गोविंद पुंडरीकाक्ष माधव ॥ अस्माकं भाग्यसत्पुत्रं देहि देव जगत्पते ॥ ४१ ॥ कारुण्यरूप पद्माक्ष पद्म
नाभ समर्चित ॥ देहि मे तनयं कृष्ण देवकीनन्दनन्दन ॥ ४२ ॥ देवकीसुत श्रीनाथ वासुदेव जगत्पते ॥ समस्तकामफलद देहि मे
तनयं सदा ॥ ४३ ॥ भक्तमन्दार गम्भीर शङ्कराच्युत माधव ॥ देहि मे तनयं गोपबाल वत्सक श्रीपते ॥ ४४ ॥ श्रीपते वासु
देवेश देवकीप्रियनन्दन ॥ भक्तमंदार मे देहि तनयं जगतां प्रभो ॥ ४५ ॥ जगन्नाथ रमानाथ भूमिनाथ दयानिधे ॥ वासुदेवेश
सर्वेश देहि मे तनयं प्रभो ॥ ४६ ॥ श्रीनाथ कञ्जपत्राक्ष वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ४७ ॥
दासमंदार गोविंद भक्तचिन्तामणे प्रभो ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ४८ ॥ गोविन्द पुंडरीकाक्ष रमानाथ महाप्रभो ॥
देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ४९ ॥ श्रीनाथ कमलपत्राक्ष गोविन्द मधुसूदन ॥ मत्पुत्रफलसिद्ध्यर्थं भजामि त्वां

जनार्दन ॥ ५० ॥ स्तन्यं पिबंतं जननीमुखांबुजं विलोक्य मंदस्मितमुज्ज्वलाङ्गम् ॥ स्पृशंतमन्यस्तनमंगुलीभिर्वंदे यशोदांकगतं मुकुन्दम् ॥ ५१ ॥ याचेऽहं पुत्रसन्तानं भवंतं पद्मलोचन ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ५२ ॥ अहं तु पुत्रसंपत्तिं चिंतयामि जगत्पते ॥ शीघ्रं मे देहि दातव्यं भवता मुनिवन्दित ॥ ५३ ॥ वासुदेव जगन्नाथ श्रीपते पुरुषोत्तम ॥ कुरु मां दत्तपुत्रं च कृष्ण देवेंद्रपूजित ॥ ५४ ॥ कुरु मां दत्तपुत्रं च यशोदाप्रियनन्दन ॥ मह्यं वै पुत्रसंतानो दातव्यो भवता हरे ॥ ५५ ॥ वासुदेव जगन्नाथ गोविंद देवकीसुत ॥ देहि मे तनयं राम कौशल्याप्रियनंदन ॥ ५६ ॥ पद्मापत्राक्ष गोविंद विष्णो वामन माधव ॥ देहि मे तनयं सीताप्राणनायक राघव ॥ ५७ ॥ कंजाक्ष कृष्ण देवेन्द्रमण्डित मुनिवन्दित ॥ लक्ष्मणाग्रज श्रीराम देहि मे तनयं सदा ॥ ५८ ॥ देहि मे तनयं राम दशरथप्रियनन्दन ॥ सीतानायक कंजाक्ष मुचुकुंदवरप्रद ॥ ५९ ॥ विभीषणस्य या लंका भवता दीयते पुरा ॥ अस्माकं तत्प्रकारेण तनयं देहि माधव ॥ ६० ॥ भवदीयपदांभोजे चिन्तयामि निरंतरम् ॥ देहि मे तनयं सीताप्राणवल्लभ राघव ॥ ६१ ॥ राम मत्काम्यवरद पुत्रोत्पत्तिफलप्रद ॥ देहि मे तनयं श्रीश कमलासनवंदित ॥ ६२ ॥ राम राघव सीतेश लक्ष्मणानुज देहि मे ॥ भाग्यमत्पुत्रसंतानं दशरथात्मज श्रीपते ॥ ६३ ॥ देवकीगर्भसंजात यशोदाप्रियनन्दन ॥ देहि मे तनयं राम कृष्ण गोपाल माधव ॥ ६४ ॥ कृष्ण माधव गोविन्द वामनाच्युत शंकर ॥ देहि मे तनयं श्रीश गोपबालकनायक ॥ ६५ ॥ गोपबाल महाधन्य गोविन्दाच्युत माधव ॥ देहि मे तनयं कृष्ण वासुदेव जगत्पते ॥ ६६ ॥ दिशतुदिशतु पुत्रं देवकी

नन्दनोऽयं दिशतुदिशतु शीघ्रं भाग्यवत्पुत्रलाभम् ॥ दिशतुदिशतु श्रीशो राघवो रामभद्रो दिशतुदिशतु पुत्रं वंशविस्तारहेतोः ॥ ६७ ॥ दीयतां वासुदेवेन तनयो मत्प्रियः सुतः ॥ कुमारो नन्दनो सीतानायकेन सदा मम ॥ ६८ ॥ राम राघव गोविन्द देवकीसुत माधव ॥ देहि मे तनयं श्रीश गोपबालकनायक ॥ ६९ ॥ वंशविस्तारकं पुत्रं देहि मे मधुसूदन ॥ सुतं देहि सुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ७० ॥ ममाभीष्टसुतं देहि कंसारे माधवाच्युत ॥ सुतं देहि सुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ७१ ॥ चन्द्रार्ककल्पपर्यंतं तनयं देहि माधव ॥ सुतं देहि सुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ७२ ॥ विद्यावंतं बुद्धिमन्तं श्रीमन्तं तनयं सदा ॥ देहि मे तनयं कृष्ण देवकीनन्दनः सदा ॥ ७३ ॥ नमामि त्वां पद्मनेत्र सुतलाभाय कामदम् ॥ मुकुन्दं पुंडरीकाक्षं गोविन्दं मधुसूदनम् ॥ ७४ ॥ भगवन्कृष्ण गोविन्द सर्वकामफलप्रद ॥ देहि मे तनयं स्वामिंस्त्वामहं शरणं गतः ॥ ७५ ॥ स्वामिंस्त्वं भगवन्राम कृष्ण माधव कामद ॥ देहि मे तनयं नित्यं त्वामहं शरणं गतः ॥ ७६ ॥ तनयं देहि गोविन्द कञ्जाक्ष कमलापते ॥ सुतं देहि सुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ७७ ॥ पद्मापते पद्मनेत्र प्रद्युम्नजनक माधव ॥ सुतं देहि सुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ७८ ॥ शंखचक्रगदाखड्गशार्ङ्गपाणे रमापते ॥ देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ७९ ॥ नारायण रमानाथ राजीवपत्रलोचन ॥ सुतं मे देहि मे देहि पद्मसद्मानुवंदित ॥ ८० ॥ राम राघव गोविन्द देवकीवरनन्दन ॥ रुक्मिणीनाथ सर्वेश नारदादिसुरार्चित॥८१॥ देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे तनयं श्रीश गोपबालकनायक ॥ ८२ ॥ मुनिवंदित गोविन्द रुक्मिणीवल्लभ

प्रभो ॥ देहि मे तनयं० ॥ ८३ ॥ गोपिकार्चित पंकेजमकरंदासक्तमानस ॥ देहि मे त० ॥ ८४ ॥ रमाहृदयपंकेजलोल माधव कामद ॥ ममाभीष्टसुतं देहि त्वामहं शरणं गतः ॥ ८५ ॥ वासुदेव रमानाथ दासानां मंगलप्रद ॥ देहि मे त० ॥ ८६ ॥ कल्याणप्रद गोविन्द मुरारे मुनिवंदित ॥ देहि मे त० ॥ ८७ ॥ पुत्रप्रद मुकुंदेश रुक्मिणीवल्लभ प्रभो ॥ देहि मे त० ॥ ८८ ॥ पुंडरीकाक्ष गोविंद वासुदेव जगत्पते ॥ देहि मे त० ॥ ८९ ॥ दयानिधे वासुदेव मुकुन्द मुनिवंदित देहि मे त० ॥ ९० ॥ पुत्रसंपत्प्रदातारं गोविन्दं देवपूजितम् ॥ वंदामहे सदा कृष्णं पुत्रलाभप्रदायकम् ॥ ९१ ॥ कारुण्यनिधये गोपीवल्लभाय मुरारये ॥ नमोऽस्तु पुत्रलाभार्थं देहि मे तनयं विभो ॥ ९२ ॥ नमस्तस्मै रमेशाय रुक्मिणीवल्लभाय ते ॥ देहि मे तनयं श्रीशगोपबालक नायक ॥ ९३ ॥ नमस्ते वासुदेवाय नित्यश्रीकामुकाय च ॥ पुत्रदाय च शेषेंद्रशायिने रंगशायिने ॥ ९४ ॥ रंगशायिन्रमानाथ मंगलप्रद माधव ॥ देहि मे तनयं श्रीश गोपबालकनायक ॥ ९५ ॥ दासाय मे सुतं देहि दीनमन्दार राघव ॥ सुतं देहि सुतं देहि पुत्रं देहि रमापते ॥ ९६ ॥ नमोऽस्तु ते ममाभीष्टपुत्रदानकृते सदा ॥ देहि मे त० ॥ ९७ ॥ मदिष्टदेव गोविन्द वासुदेव जनार्दन ॥ देहि मे त० ॥ ९८ ॥ नीतिमान्धनवान्पुत्रो विद्यावांश्च सुजायते ॥ भगवंस्त्वत्कृपायाश्च वासुदेवेंद्रपूजित ॥ ९९ ॥ यः पठेत्पुत्रशतकं सोपि सत्पुत्रवान्भवेत् ॥ श्रीवासुदेवकथितं स्तोत्ररत्नं सुखाय च ॥ १०० ॥ जपकाले पठेन्नित्यं पुत्रलाभं धनं श्रियम् ॥ ऐश्वर्यं राजसम्मानं सद्यो याति न संशयः ॥" इति लक्ष्मीकेशवसंवादे संतानगोपालस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥ ॥

अथ विष्णोः प्रसंगादन्यान्यपि संतानोपायविधानानि लिख्यन्ते। (महार्णवे कौस्तुभे च)—अरुण उवाच ॥ वृथा
धनं गृहं धान्यमपुत्रं जन्म निष्फलम् ॥ ममोपरि दयां कृत्वा प्रायश्चित्तं वदस्व मे ॥ १ ॥ श्रीसूर्य उवाच ॥ तीर्थ-
यात्रा प्रकर्तव्या रेवातापीससुद्भवा ॥ एकेनापि हि वस्त्रेण दंपतीस्नानमुत्तमम् ॥ २ ॥ श्रवणं हरिवंशस्य ब्राह्मणोद्वाहनं
खग ॥ अष्टोत्तरशतान्विप्रान्मिष्टान्नेन तु तर्पयेत् ॥ ३ ॥ ईशान इति मन्त्रेण जपं कुर्य्यात्सहस्रकम् ॥ दशांशहोमसंयुक्तं कुर्याच्च
विधिवत्ततः ॥ ४ ॥ पद्मैस्तु लक्षसंख्याकैः शिवं संपूज्य यत्नतः ॥ स्वर्णधेनुः प्रदातव्या सवत्सा सुरभिस्तथा ॥ ५ ॥ घृतकुम्भं
वैनतेय ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ एवं कृतेन वै तस्य ह्यपत्यं जायते कलौ ॥ ६ ॥ (महार्णवेऽपि) सुवर्णबालकं कृत्वा दद्याद्दोलास-
मन्वितम् ॥ अथवा वृषभं दद्याद्विप्रोद्वाहनमेव वा ॥ ७ ॥ महारुद्रजपो वापि लक्षपद्मैः शिवार्चनम् ॥ (गारुडे) हरिवंशकथां
श्रुत्वा शतचंडीविधानतः ॥ भक्त्या श्रीशिवमाराध्य पुत्रमुत्पादयेत्सुधीः ॥ ८ ॥ शातातपः—विप्ररत्नापहारी च सोऽनपत्यः प्रजा-
यते ॥ तेन कार्यं विशुद्ध्यर्थं महारुद्रजपादिकम् ॥ ९ ॥ (पद्मपुराणे) संतानगोपालमन्त्री महारुद्रजपस्तथा ॥ पूजनं पार्थिव-
स्यैव गणनाथमनुं जपेत् ॥ १० ॥ मृतपुत्रत्वहरोपायमपि (महार्णवे) बालघाती च पुरुषो मृतवत्सः प्रजायते ॥ ब्राह्मणोद्वाहनं
चैव कर्तव्यं तेन शुद्ध्यति ॥ ११ ॥ श्रवणं हरिवंशस्य कर्तव्यं च यथाविधि ॥ महारुद्रजपं चैव कारयेच्च यथाविधि ॥ १२॥ जुहुयाच्च
दशांशेन दूर्वामाज्यपरिप्लुताम् ॥ एकादशस्वर्णनिष्कं प्रदातव्याश्च दक्षिणाः॥१३॥ एकादशपशूंश्चैव दद्याद्वित्तानुसारतः ॥ अन्येभ्योपि

यथाशक्ति द्विजेभ्यो दक्षिणां दिशेत् ॥ १४ ॥ स्नापयेद्दंपती पश्चान्मंत्रैर्वरुणदैवतैः ॥ आचार्याय प्रदेयानि वस्त्रालङ्करणानि च ॥१५॥

॥ अथ हरिवंशश्रवणविधानम् ॥ तत्र तावत्पूर्वोक्तपद्धतिकाण्डोक्तप्रायश्चित्तविधिना प्राजापत्यचान्द्रायणादीनि कृत्वा तदशक्तौ तत्प्रतिनिधिरूपधेनुदानादिद्वारा वा प्रायश्चित्तं विधाय सूर्यारुणसंवादमहार्णवादिकर्मविपाकग्रंथोक्तहरिवंशश्रवणादि कर्म्म कुर्यात् ॥ तद्यथा—दंपत्योरनुकूले सुदिने प्रातः कृतनित्यक्रियो देवालयादिपुण्यस्थले स्वगृहे वा शुभे मंडपं विधाय गोमयोपलिप्ते देशे पीठे सर्वतोभद्रं विरच्य सपत्नीकः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य । आचम्य प्राणानाम्य । देशकालौ संकीर्त्य । अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं ममानेकजन्मार्जिताऽनपत्यत्वमृतापत्यत्वादिनिदानभूतबालघातनिक्षेपहरणविप्ररत्नापहरणादिजन्यदुरितसमूलनाशद्वारा दीर्घायुष्मद्बहुपुत्रादिसंततिप्राप्तिकामो हरिवंशश्रवणं करिष्ये । तदंगत्वेन निर्विघ्नतार्थं साङ्गतासिद्ध्यर्थं च गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नान्दीश्राद्धं च करिष्ये ॥ इति च संकल्प्य । गणपतिपूजनादि नान्दीश्राद्धान्तं पूर्ववत् कुर्य्यात् ॥ ततः श्रुताध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणमासने उदङ्मुखमुपवेश्य स्वयं प्राङ्मुख उपविश्य । विप्रस्य पादप्रक्षालनं कृत्वा गंधादिभिः संपूजयेत् । ततो विभवानुसारेण वरणद्रव्याणि गृहीत्वा । देशकालौ संकीर्त्य मम दीर्घायुष्मत्पुत्रप्राप्तये अमुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिर्गंधाक्षतपुष्पतांबूलस्वर्णमुद्रिकाकुंडलकमंडलुवासोभिर्हरिवंशश्रवणार्थं वाचकत्वेन श्रावयितारं त्वामहं वृणे । इति वृत्वा । ॐ वृतोस्मीति प्रतिवचनानन्तरं वस्त्रालङ्कारादिभिः संपूजयेत् ॥ ततः कथाभङ्गनिवृत्तये साङ्गतासिद्ध्ये

च विष्णोर्द्वादशाक्षरसंतानगोपालमहारुद्रजपपार्थिवपूजागणेशमंत्रजपकरणार्थं पंच ब्राह्मणान् वृणुयात् ॥ तथा च (पाद्मे) वरणं पंचविप्राणां कथाभङ्गनिवृत्तये ॥ कर्तव्यं तैर्हरेर्जाप्यं द्वादशाक्षरविद्यया ॥ १ ॥ संतानगोपालमन्त्रो महारुद्रजपस्तथा ॥ पूजनं पार्थिवस्यैव गणनाथमनुं जपन् ॥ २ ॥ आसूर्योदयमारभ्य सार्धं त्रिप्रहरार्धकम् । वाचनीया कथा सम्यग्धीरकण्ठं सुधीमता ॥३॥ कथाविरामः कर्तव्यो माध्याह्ने घटिकाद्वयम् ॥ नवरात्रं यथाशक्त्या उपोष्य शृणुयात्तदा ॥ ४ ॥ (द्वादशाक्षरमंत्रादीनि तत्तद्देवानुष्ठाप्रकरणे द्रष्टव्यानि) ततो वाचयिता प्रतिदिनम् । ॐ नारायणाय नमः ॥ ॐ नराय नमः ॥ ॐ नरोत्तमाय नमः ॥ ॥ ॐ देव्यै नमः ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ ॐ व्यासाय नमः ॥ " ॐ नमस्ते भगवन् व्यास सर्वशास्त्रार्थकोविद ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानमूर्ते सत्यवतीसुत ॥ १ ॥ " इति नमस्कृत्य स्वगुरून्प्रणम्य स्पष्टपदाक्षरं सार्थकं वाचयेत् ॥ श्रोता प्रतिदिनं शालिग्रामप्रतिमादौ श्रीविष्णुं पुरुषसूक्तेन षोडशोपचारैः संपूज्य वाचकं पुस्तकं च गंधपुष्पादिभिः पूजयेत् ॥ दंपतीप्रतिदिनम् "ॐत्रायंताम्" इत्यादिवैदिकैर्मंत्रैः 'सुरास्त्वाम्' इत्यादिपौराणमंत्रैश्च सुस्नातावलंकृतौ कृतविश्वासौ आस्तिकौ तदेकचित्तौ शृणुयाताम् । तैलतांबूलक्षौरमैथुनखट्वाशयनानि यावत्समाप्ति वर्जयंतौ हविष्यं भुंजीयाताम् ॥ वाचकादीनपि प्रत्यहं पायसादिना भोजयेत् ॥ ग्रंथसमाप्तौ वाचकाय स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवत्सां सोपस्करां सुवर्णाभरणादिदक्षिणां च दत्त्वा गायत्रीमंत्रेण सहस्रं तिलाज्यं हुत्वा न्यूनं संपूर्णतां वाचयित्वा शतं विप्रान् चतुर्विंशतिमिथुनानि च पायसान्नेन भोजयेत् ॥ इति हरिवंशश्रवणप्रयोगः ॥ अथ हरि

वंशश्रवणमाहात्म्यम् (पाद्मे) " बालघाती च पुरुषो मृतवत्सः प्रजायते ॥ श्रवणं हरिवंशस्य कर्तव्यं च यथाविधि ॥ १ ॥ गुरुचंद्राग्निसूर्याणां संमुखे मेहते च यः ॥ बीजमुत्सृज्यते तेन त्यक्तरेता नरो भवेत् ॥ २ ॥ योषित्पुष्पफलानां च बालानां घातिनी तथा ॥ फलानां कर्तनकरी मातापितृवियोगिनी ॥ ३ ॥ स्राविणी परगर्भाणां तत्तत्प्रायोपयोषिणी ॥ ईदृग्विधा भविष्यंति पंचदोषयुताः स्त्रियः ॥ ४ ॥ अपुष्पा मृतवत्सा च काकवंध्या तथैव च ॥ कन्याप्रजात्वं च तथा स्रावयुक्ता स्वपातकैः ॥ ५ ॥ तासां दोषापहारार्थं हरिवंशोऽभिगर्जति ॥ तदीयश्रवणात्सद्यो दोषा नश्यंति सत्वरम् ॥ ६ ॥ नरः सुवर्णं सर्पिश्च पददानैः समन्वितम् ॥ दशावृत्तीः शृणोत्येवं बीजसाफल्यमाप्नुयात् ॥ ७ ॥ दशावृत्तीरपुष्पार्थं मृतवत्सा तु सप्त वै ॥ पंचावृत्तीः स्रवद्गर्भा काकवंध्या त्रयं तथा ॥ ८ ॥ कन्याप्रसूश्चैकावृत्तिं श्रुत्वा पुत्रमवाप्नुयात् ॥ जीवितावधिकं श्राव्यं सर्वदोषोपशांतये ॥ ९ ॥ भविष्यं जन्म संप्राप्य न भवेत्तादृशी पुनः ॥ उत्तमं सार्थपाठं च मध्यमं च निरर्थकम् ॥ १० ॥ विनार्थं शुद्धपाठश्चेदुत्तमेन समं भवेत् ॥ नवाहमुत्तमं प्रोक्तमेकविंशाहं मध्यमम् ॥ ११ ॥ निकृष्टमेकत्रिंशाहं सुखसाध्यं समाचरेत् ॥ बहुभिर्दिवसै राजन् साध्यानां साधनं कलौ ॥ १२ ॥ तेन पारायणं साध्यं प्रोक्तं नारायणात्मना ॥ नवाहो गर्जति कलौ चैकविंशाहिकस्तथा ॥ १३ ॥ एकत्रिंशाहिको यज्ञो वंध्यादोषविनाशकः ॥ गोव्रतं तु स्त्रिया कार्यं पारणं पुरुषेण च ॥ १४ ॥ श्रवणारंभणे राजन्यथावत्कथमामि ते ॥ अवसायांतपर्यन्तं कार्यं मासव्रतं शुभम् ॥ १५ ॥ चतुर्थ्यां प्रातरुत्थाय स्त्रिया हृष्टेन

चेतसा ॥ गोव्रतं नियतं कार्यं निराहारं निरौदकम् ॥ १६ ॥ सूर्यास्तकालपर्यंतं यावद्गोरागमो भवेत् ॥ आगतां च सवत्सां
हि पूजयित्वा यथाविधि ॥ १७ ॥ यवसं पुष्कलं दत्त्वा यवान्नं कुरुते स्वयम् ॥ एवं मासे चतुर्थ्यां सा शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥
॥ १८ ॥ स्त्रीव्रतं कथितं राजन् पुरुषस्य तथैव च ॥ एवं मासव्रतं कृत्वा सुपुत्रं लभते ध्रुवम् ॥ १९ ॥ दरिद्रः क्षयरोगी च
निर्भाग्यः पापकर्मवान् ॥ अनपत्यो मोक्षकामः शृणुयात्स कथामिमाम् ॥ २० ॥ अपुष्पा काकवंध्या च वंध्या या च मृतार्भका॥
स्रवद्गर्भा च या नारी तया श्राव्या प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ सुपुत्रं लभते राजन् व्यासस्य वचनं यथा ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति कथां
श्रुत्वा हरेरिमाम् ॥ २२ ॥ समाप्तौ विधिवद्वस्त्रं क्षौमं दद्याच्च वाचके ॥ हिरण्यमन्यद्द्रव्यं च दक्षिणां तत्र दापयेत् ॥ २३ ॥
हरिवंशं लिखित्वा यो वाचकाय प्रदापयेत् ॥ यत्फलं भूमिदानस्य तत्फलं लभते हि सः ॥ २४ ॥ राजसूयेन तेनेष्टमश्व
मेधेन वै नृप ॥ दत्तानि सर्वदानानि हरिवंशे श्रुतेऽखिले ॥ २५ ॥ राजसूयाश्वमेधाद्या यज्ञाश्चैव युगेयुगे ॥ श्रवणं हरिवंशस्य
कलौ यज्ञफलप्रदम् ॥ २६ ॥ हवनं च तथा राजन्कर्तव्यं कर्मशांतये ॥ प्रतिश्लोकं च जुहुयाद्दशांशेनैव वा पुनः ॥ २७ ॥
पायसं मधुसर्पिश्च तिलान्नादिकसंयुतम् ॥ अथवा हवनं कुर्याद्गायत्र्या सुसमाहितः ॥ २८ ॥ होमाशक्तौ बुधो हेम दद्यात्त
त्फलसिद्धये ॥ नानाच्छिद्रनिरोधार्थं न्यूनताधिकताख्ययोः ॥ २९ ॥ दोषयोः प्रशमार्थं च पठेन्नामसहस्रकम् ॥ तेन स्यात्स
फलं सर्वं नास्त्यस्मादधिकं यतः ॥ ३० ॥ भोजयेन्मिथुनान्येव चतुर्विंशतिरादरात् ॥ अनेन विधिना राजन् यः पुराणं समा

पयेत् ॥ ३१ ॥ तस्य स्त्री लभते गर्भं मासैकेन च भारत ॥ तत्कृत्वा लभते नारी पुत्रं भास्करतेजसम् ॥ ३२ ॥
तथा वंध्या लभेद्गर्भं व्यासस्य वचनं यथा ॥ इति पद्मपुराणे संतानोत्पादकश्रीहरिवंशश्रवणविधानं समाप्तम् ॥ ॥
अथ पुत्रोत्पादकविधानांतराणि ॥ शिवमंत्रानुष्ठानप्रकरणोक्तां पार्थिवशिवपूजां प्रत्यहं कृत्वा अभिलाषाष्टकजपं संवत्सरं कुर्यात् ॥
तद्यथा-विश्वानर उवाच ॥ एकं ब्रह्मैवाद्वितीयं समस्तं सत्यं सत्यं नेह नानास्ति किंचित् ॥ एको रुद्रो न द्वितीयोऽवतस्थे तस्मादेकं
त्वां प्रपद्ये महेशम् ॥ १ ॥ एकः कर्ता त्वं हि विश्वस्य शंभो नानारूपेष्वेकरूपोऽस्य रूपः ॥ यद्वत्तपत्यर्क एकोऽप्यनेकस्तस्मान्ना
न्यं त्वां दिनेशं प्रपद्ये ॥ २ ॥ रज्जौ सर्पः शुक्तिकायां च रौप्यं नैरे पूरस्तन्मृगाख्ये मरीचौ ॥ यद्वत्तद्वद्विष्वगेष प्रपंचो यस्मिन्
ज्ञाते तं प्रपद्ये महेशम् ॥ ३ ॥ तोये शैत्यं दाहकत्वं च वह्नौ तापो भानौ शीतभानौ प्रसादः ॥ पुष्पे गंधो दुग्धमध्ये च सर्पिर्यत्तच्छं
भो त्वं ततस्त्वां प्रपद्ये ॥ ४ ॥ शब्दं गृह्णास्यश्रवास्त्वं हि जिघ्रस्यघ्राणस्त्वं व्यंघ्रिरायासि दूरात् ॥ व्यक्षः पश्येस्त्वं रसज्ञोऽप्यजिह्वः
कस्त्वां सम्यग्वेत्त्यतस्त्वां प्रपद्ये ॥ ५ ॥ नो वेदस्त्वामीश साक्षाद्धि वेद नो वा विष्णुर्नो विधाताखिलस्य ॥ नो योगींद्रा नेंद्रमुख्याश्च
देवा भक्तो वेद त्वामतस्त्वां प्रपद्ये ॥ ६ ॥ नो ते गोत्रं नापि जन्मापि नाख्या नो वा रूपं नैव शीलं न देशः ॥ इत्थंभूतोऽपीश्वरस्त्वं
त्रिलोक्याः सर्वान्कामान्पूरयेस्तद्भजे त्वाम् ॥ ७ ॥ त्वत्तः सर्वं त्वं हि सर्वं स्मरारे त्वं गौरीशस्त्वं च नग्नोऽतिशांतः ॥ त्वं वै वृद्धस्त्वं युवा
त्वं च बालस्तत्किं यत्त्वं नास्यतस्त्वां नतोऽस्मि ॥ ८ ॥ स्तुत्वेति भूमौ निपपात विप्रः स दंडवद्यावदतीव हृष्टः ॥ तावत्स बालोऽखिल

वृद्धवृद्धः प्रोवाच भूदेव वरं वृणीहि ॥ ९ ॥ तत उत्थाय हृष्टात्मा मुनिर्विश्वानरः कृती ॥ प्रत्यब्रवीत्किमज्ञातं सर्वज्ञस्य
॥ १० ॥ सर्वांतरात्मा भगवान् शर्वः सर्वप्रदो भवान् ॥ याच्ञा प्रतिनियुंक्ते मामयशोदैन्यकारिणी ॥ ११ ॥
वचस्तस्य देवो विश्वानरस्य ह ॥ शुचे शुचिव्रतस्याथ शुचिः स्मित्वाब्रवीच्छिवः ॥ १२ ॥ बाल उवाच ॥ त्वया शुचे
त्यां योऽभिलाषः कृतो हृदि ॥ अचिरेणैव कालेन स भविष्यत्यसंशयः ॥ १३ ॥ तव पुत्रत्वमेष्यामि शुचिष्मत्यां
ख्यातो गृहपतिर्नाम्ना शुचिः सर्वामरप्रियः ॥ १४ ॥ अभिलाषाष्टकं पुण्यं स्तोत्रमेतत्त्वयेरितम् ॥ अब्दं त्रिकालप
शिवसन्निधौ ॥ १५ ॥ एतत्स्तोत्रस्य पाठं तु पुत्रपौत्रधनप्रदम् ॥ सर्वशांतिकरं वापि सर्वापत्त्यरिनाशनम् ॥ १६ ॥
सम्पत्तिकारकं नात्र संशयः ॥ प्रातरुत्थाय सुस्नातो लिंगमभ्यर्च्य शांभवम् ॥ १७ ॥ वर्षं जपन्निदं स्तोत्रमपुत्रः पुत्र
वैशाखे कार्त्तिके माघे विशेषनियमैर्युतः ॥ १८ ॥ यः पठेत्स्नानसमये लभते सकलं फलम् ॥ कार्तिकस्य तु मासस्य
दहमव्ययः ॥ १९ ॥ तव पुत्रत्वमेष्यामि यस्त्वन्यस्तत्पठिष्यति ॥ अभिलाषाष्टकमिदं न देयं यस्य कस्य चित् ॥ २०
नीयं प्रयत्नेन एवं वंध्याप्रसूतिकृत् ॥ स्त्रिया वा पुरुषेणापि नियमाल्लिंगसन्निधौ ॥ २१ ॥ अब्दं जप्तमिदं स्तोत्रं पुत्रदं नाः
इत्युक्त्वांतर्दधे बालः सोपि विप्रो गृहं गतः ॥ २२ ॥ इति स्कन्दपुराणे काशीखण्डे अभिलाषाष्टकाख्यं विश्वेश्वरस्तो
अथवा यथाशक्तिद्रव्येण विप्रस्य विवाहः कार्यस्तेनापि पुत्रो भविता ॥ अथवा रेवातापीयात्रा कर्तव्या तत्र दंपती एकैव

स्नाताम् ॥ अथवा अष्टोत्तरशतान् विप्रान् पायसान्नादिना भोजयेत् । अथवा–"ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥ १ ॥ इति मंत्रेण सहस्रमयुतं लक्षं वा जपं कृत्वा तद्दशांशेन तिलपायसान्नैर्होमं कुर्यात् । अथवा–लक्षसंख्याकैः कमलैः शिवपंचाक्षरेण शिवपूजा कार्या । अथवा–दानकल्पोक्तविधिना स्वर्णधेनुः सवत्सा सुरभिर्वा दातव्या । अथवा–घृतपूर्णं ताम्रकलशं दद्यात् । अथवा–सुवर्णमयं बालकं कृत्वा दोलायां संस्थाप्य यथाविधि दानं कार्यम् । अथवा–वृषभदानमेकादशधेनुदानं च कार्यम् । अथवा–रुद्रानुष्ठानप्रकरणोक्तं महारुद्रजपं कुर्यात् । अथवा–देवीमंत्रानुष्ठानप्रकरणोक्तं पूर्ववत् शतचंडीविधानं कार्यम् । अथवा–गयायात्रा कार्या । अथवा–सूर्याराधनं कुर्यात् । एषामन्यतमेनापि फलाऽप्राप्तौ विष्णुयागं कुर्यात् ॥ अथ विष्णुयागः (बृहत्पाराशरे) "अथान्यं संप्रवक्ष्यामि विधिं पावनमुत्तमम् ॥ अस्मत्तातप्रभावोयं रघुपौत्रस्य धीमतः ॥ १ ॥ अनपत्यस्य पुत्रार्थं चक्रे वैभांडकस्तु यम् ॥ सहस्रशीर्षसूक्तस्य विधानं चरुपाककृत् ॥ २ ॥ यैर्यैर्नृपैः कृतः पूर्वमन्यैरपि द्विजोत्तमैः ॥ सिध्यंति सर्वमंत्राणि विधिविद्भिर्द्विजोत्तमैः ॥ ३ ॥ उपासितानि सद्भक्त्या श्रोत्रियैः श्रुतिपारगैः ॥ आत्मविद्भिर्निराहारैर्व्रतिभिर्मंत्रवित्तमैः ॥ ४ ॥ क्रियमाणाः क्रियाः सर्वाः सिध्यंति व्रतचारिभिः ॥ न पाठान्न धनात्स्नानान्नात्मनः प्रतिपादनात् ॥ ५ ॥ प्राक्तनात्कर्मणः पुंसां सर्वाः सिध्यंति सिद्धयः ॥ शुक्लपक्षे शुभे वारे शुभनक्षत्रगोचरे ॥ ६ ॥ द्वादश्यां पुत्रकाम य चरुं कुर्वीत वैष्णवम् ॥ दंपत्योरुपवासः स्यादेकादश्यां सुरालये ॥ ७ ॥ ऋग्भिः षोडशभिः सम्यगर्च्चयित्वा जनार्दनम् ॥

चरुं पुरुषसूक्तेन श्रपयेत्पुत्रकाम्यया ॥ प्राप्नुयाद्वैष्णवं पुत्रं चिरायुः संततिक्षमम् ॥ ८ ॥ द्वादश्यां द्वादशचरून्विधिवन्निर्वपेद्विज
यः करोति महायागं विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ९ ॥ हुत्वाज्यं विधिवत्पूर्वमृग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ समिधोऽश्वत्थवृक्षस्य हुत्
जुहुयात्पुनः ॥ १० ॥ उपस्थानं ततः कुर्याद्ध्यात्वा तु मधुसूदनम् ॥ हविर्होमं ततः कृत्वा दद्यात्पञ्च घृताहुतीः ॥ ११ ॥ का
नमस्कृत्य नारी नारायणं प्रति ॥ संप्राप्य च हविःशेषं वसेल्लघ्वशनी गृहे ॥ १२ ॥ विधिमेतं ततः कृत्वा कर्त्तव्यं द्विजतर्पण
अन्यस्त्रीषु निवर्तेत यावद्गर्भं न विन्दति ॥ १३ ॥ अप्रसूता मृतापत्या या च कन्याप्रसूर्भवेत् ॥ क्षिप्रं सा जनयेत्पुत्रं पाराशर
यथा ॥१४॥ होमांते दक्षिणां दद्याद्धेम वासस्तिलान्वसु ॥ भूमिं हिरण्यं रत्नानि यथासंभवमेव च ॥१५॥ यः सिद्धमंत्रः सततं
द्रः सम्पूज्य विष्णुं विधिवत्सुतार्थी ॥ इदं विधानं विदधाति सम्यक्स पुत्रमाप्नोति हरिप्रसादात् ॥ १६ ॥ इति बृहत्पाराशरीये पु
पुरुषसूक्तविधानम् ॥ ॥ अथ विष्णुयागप्रयोगः ॥ विष्णुयागं चिकीर्षुः पूर्वोक्तविधिना चांद्रायणधेनुदानादिद्वारा प्राया
संपाद्य कृतपापक्षयो मलमासशुक्रास्तादिवर्जिते कार्त्तिकमार्गशिरमाघान्यतमे मासि पूर्वोक्तमंडपादिसंभारान् विधाय शुक्लैकाद
श्यां प्रातर्नद्यादौ स्नात्वा संध्यादि नित्यकर्म्म कृत्वा चन्द्रतारादिबलान्विते सुमुहूर्त्ते सपत्नीकः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य ।
आचम्य प्राणानायम्य । देशकालौ संकीर्त्य । अमुकगोत्रोऽमुकशर्म्मा मम अनपत्यत्वमृतापत्यत्वदोषनिदानदुरितक्षयद्वारा तथा
अस्याश्च भार्य्यायाश्चतुर्विधवंध्यात्वनिदानदुरितविनाशार्थं बहुदीर्घायुःसुपुत्रप्राप्तिकामनया श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमनया भार्य

सह पुरुषसूक्तेन जपपूजाहोमात्मकं स्वयं ब्राह्मणद्वारा वा विष्णुयागं करिष्ये । तदंगत्वेन निर्विघ्नतासिद्ध्ये श्रीगणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य। गणेशपूजनादि नांदीश्राद्धांतं सर्व्वं पूर्ववत्कुर्य्यात्। ततः श्रोत्रियं ब्राह्मणमाचार्यत्वेन वृत्वा पुष्पमण्डपे वक्ष्यमाणविधिना न्यासादिपूर्विकां स्तोत्रांतां च यथाविधि विष्णुपूजां कुर्यात् तद्यथा—आत्मनो बहुसद्वृत्तदीर्घायुःपुत्रलब्धये गर्भदोषापहृतये विष्णुयागं समारभे ॥१॥ इति पठित्वा व्रतं प्रगृह्य (तद्दिने सुरालये दंपत्योरुपवासः) देशकालौ स्मृत्वा मम सभार्य्यस्य जन्मान्तरार्जितपापजन्याऽनपत्यत्वदोषविनाशार्थं सत्पुत्रप्राप्त्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं च पुरुषसूक्तेन विष्ण्वाराधनम् (होमं) जपं च करिष्ये। तदंगत्वेन न्यासध्यानादि कर्म्म करिष्ये। इति संकल्पं कुर्यात् ।ॐ सहस्रशीर्षेति षोडशर्चस्य पुरुषसूक्तस्य नारायणऋषिः। अनुष्टुप्छंदः। अन्त्यायास्त्रिष्टुप्छंदः। पुरुषो नारायणो देवता। न्यासे पूजायां होमे च विनियोगः ।ॐ नारायणऋषये नमः शिरसि। ॐ अनुष्टुप्छंदसे नमो मुखे। ॐ पुरुषपरमात्मदेवतायै नमः हृदये। इति ऋष्यादिन्यासः। ॐ सहस्रशीर्षा० इति वामकरे ॥ १ ॥ ॐ पुरुषऽएवेदꣳसर्वमिति दक्षिणकरे ॥ २ ॥ ॐ एतावानस्यमहिमेति वामपादे ॥ ३ ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वमिति दक्षिणपादे ॥ ४ ॥ ॐ ततोविराडिति वामजानुनि ॥ ५ ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत इति दक्षिणजानुनि ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋच इति वामकटौ ॥ ७ ॥ ॐ तस्मादश्वा इति दक्षिणकटौ ॥ ८ ॥ ॐ तंयज्ञमिति नाभौ ॥

॥ ९ ॥ ॐ यत्पुरुषं व्यदधुरिति हृदये ॥ १० ॥ ॐ ब्राह्मणोस्य मुखमिति कंठे ॥ ११ ॥ ॐ चंद्रमामनस इति वामबाहौ ॥१२॥ ॐ नाभ्याऽआसीदिति दक्षिणबाहौ ॥ १३ ॥ ॐ यत्पुरुषेणेति मुखे ॥ १४ ॥ ॐ सप्तास्यासन्निति अक्ष्णोः ॥ १५ ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञमिति मूर्ध्नि ॥ १६ ॥ अथ पंचांगन्यासः ॥ ॐ अद्भ्यःसम्भृतमिति हृदये ॥ १ ॥ ॐ व्वेदाहमेतमिति शिरसि ॥ २ ॥ ॐ प्रजापतिश्च इति शिखायाम् ॥ ३ ॥ ॐ योदेवेभ्यऽआतपतीति कवचाय हुं ॥ ४ ॥ ॐ रुचं ब्राह्ममिति अस्त्राय फट् ॥ ॥ ५ ॥ अथवा-ॐ ब्राह्मणोस्य० हृदयाय नमः ॥ १ ॥ ॐ चन्द्रमामनस० शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ नाभ्या आसीत्० शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ॐ सप्तास्यासन्० कवचाय हुम् ॥ ४ ॥ ॐ यज्ञेन यज्ञ० अस्त्राय फट् इति पंचांगन्यासः ॥ एवं न्यासं मूर्तौ स्वात्मनि च कृत्वा ध्यायेत् ॥ " नमस्कृत्य महाविष्णुं संस्मरेत्क्षीरसागरम् ॥ क्षीरसागरमध्यस्थं श्वेतद्वीपं विचिंतयेत् ॥ १ ॥ कोटियोजनविस्तीर्णं भानुकोटिसमप्रभम् ॥ तन्मध्ये तु महादिव्यं प्रासादं रत्ननिर्मितम् ॥ २ ॥ प्रासादमध्ये चन्द्राभं सिंहासनमनुत्तमम् ॥ तस्योपरि महानागं शेषाख्यं मणिमण्डितम् ॥ ॥ ३ ॥ तदासने महाविष्णुं तत्फणाव्याप्तमस्तकम् ॥ वेदसूक्तैः स्तूयमानं नानारत्नविभूषितम् ॥ ४ ॥ घननीलतनुं देवमप्सरोगणसेवितम् ॥ तृणादिब्रह्मपर्यंतं विश्वगं विश्वसाक्षिणम् ॥ ५ ॥ चराचरगुरुं देवं घनश्यामं चतुर्भुजम् ॥ ब्रह्माद्यैरर्चितं विष्वक्

सर्वाभरणभूषितम् ॥ ६ ॥ एवं ध्यायेन्महाविष्णुं गदाब्जासिसुशङ्खकम् ॥ वामभागे स्थितां देवीं नीलकुञ्चितमूर्द्धजाम् ॥ ७ ॥ हेमारविन्दप्रतिमां मौक्तिकाभरणोज्ज्वलाम् ॥ दाडिमं सव्यहस्ते तु दक्षिणालिङ्ग्य संततिम् ॥ ८ ॥ श्रीविष्णवभिमुखां ध्यायेद्भक्ताभीष्टफलप्रदाम् ॥" इति ध्यानं कृत्वा स्ववामे कलशं पुरतः शंखं घंटां च संपूज्य शालिग्रामप्रतिमादौ देवं ध्यायन् पूजयेत् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० इत्यावाहनम् ॥ १ ॥ पुरुषऽएवेदꣳ इत्यासनम् ॥ २ ॥ ॐ एतावानस्य० इति पाद्यम् ॥ ३ ॥ ॐ त्रिपादूर्द्ध्व० इत्यर्घ्यम् ॥ ४ ॥ ॐ ततोविराडजायत० इत्याचमनम् ॥५॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्स० इति स्नानम् ॥ ६ ॥ (स्नानांते पुनराचमनम्) तत्तन्मंत्रैः पंचामृतस्नानं कार्यं ततः (पुरुषसूक्तेनाऽभिषेकः कार्यः) ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्व्वहुत० इति वस्त्रम् ॥७॥ (वस्त्रांते आचमनम्) ॐ तस्मादश्वा० इति यज्ञोपवीतम् ॥ ८ ॥ (आचमनम्) ॐ तं यज्ञं बर्हिषि० इति गंधम् ॥ ९ ॥ ॐ यत्पुरुषं० इति पुष्पम् ॥ ॥ १० ॥ ॐ ब्राह्मणोस्य० इति धूपम् ॥ ११ ॥ ॐ चंद्रमामनसो इति दीपम् ॥ १२ ॥ ॐ नाभ्याऽआसीत्० इति नैवेद्यम् ॥ ॥ १३ ॥ (आचमनम्) ॐ यत्पुरुषेण० इति नमस्कारम् ॥ १४ ॥ ॐ सप्तास्या० इतिप्रदक्षिणाम् ॥ १५ ॥ ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त० इति पुष्पांजलिम् ॥ १६ ॥ (दद्यात्पुरुषसूक्तेन यः पुष्पाण्यप एव वा ॥ अर्चितं तेन वै सर्वं त्रैलोक्यं सचरा

चरम् ॥ १ ॥ एवं द्वादशमासेषु शुक्लैकादश्यां तत्तद्विष्णुनाम्ना पूजां कुर्य्यात् ॥ प्रतिमासं विष्णुनामानि (ऋग्विधाने) केशवं मार्गशीर्षे तु पौषे नारायणं विदुः ॥ माधवं माघमासे च गोविंदं फाल्गुने तथा ॥१॥ चैत्रे चैव तथा विष्णुं वैशाखे मधुसूदनम् ॥ ज्येष्ठे त्रिविक्रमं विद्यादाषाढे वामनं विदुः ॥२॥ श्रवणे श्रीधरं विद्याद्धृषीकेशं ततः परम् ॥ आश्विने पद्मनाभं तु दामोदरं च कार्तिके ॥३॥ द्वादशैतानि नामानि प्रतिमासं तु पूजयेत् । एवं षोडशोपचारपूजां कृत्वा यथाशक्ति पुरुषसूक्तं जपित्वा देवाय निवेद्य तां रात्रिं देवालये जागरित्वा द्वादश्यां प्रभाते पुरुषसूक्तेन स्नात्वा कृतनित्यक्रियः पूर्वोक्तन्यासादिपूर्वकं विष्णुं संपूज्य देवदक्षिणभागे कुंडे स्थंडिले वा पंचभूसंस्कारपूर्वकं स्वगृह्योक्तविधिना अग्निं स्थापयेत् ॥ तद्यथा-ॐ सहस्रशीर्षा० इति कुंडं कृत्वोपलेपनोल्लेखनांतं कर्म कुर्य्यात् । ॐ पुरुषऽएवेदꣳ इति प्रोक्षणम् ॥ २ ॥ ॐ एतावानस्य० इत्यग्निस्थापनम् ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वम्० इति समित्प्रक्षेपेण समिध्य ॥ स्वगृह्योक्तविधिनाऽग्नौ चरुस्थापनांतं कर्म कृत्वा ॥ ४ ॥ ॐ ततो विराडिति मंत्रेणाज्यसंस्कारश्चरुश्रपणं च कुर्य्यात् ॥ ५ ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वं० इति वह्नेर्मध्ये पद्मासनकल्पनम् ॥ ६ ॥ (चिंतयेत्तत्र देवेशं कालानलसमप्रभम् ॥ विवृत्तास्यं वाहशीर्षं रक्तास्यं रक्तलोचनम् ॥ १ ॥) इति ध्यात्वा । ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्व्वहुतऽऋच० इति गंधम् ॥७॥ ॐ तस्मादश्वा० इति पुष्पम् ॥ ८ ॥ ॐ तंयज्ञंबर्हिषि० इति धूपम्० ॥ ९ ॥ ॐ यत्पुरुषं० इति दीपम् ॥ १० ॥ ॐ ब्राह्मणो

स्य० इति नैवेद्यं च दद्यात् ॥ ११ ॥ एवमग्निं संपूज्य पुरुषसूक्तेन प्रार्थयेत् ॥ अथ पुरुषसूक्तम् ॥ हरिः ॐ सहस्रशीर्षा
पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ स भूमिꣳ सर्वतस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥ पुरुष एवेदꣳ सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम् ॥
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एतावानस्य महिमातो ज्यायाꣳश्च पूरुषः ॥ पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपाद
स्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ॥ ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥ ४ ॥
ततो विराडजायत विराजो अधि पूरुषः ॥ स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्व
हुतः सम्भृतं पृषदाज्यम् ॥ पशूꣳस्ताꣳश्चक्रे वायव्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि
जज्ञिरे ॥ छन्दाꣳसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ७ ॥ तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ॥ गावो ह जज्ञिरे तस्मात्त
स्माज्जाता अजावयः ॥ ८ ॥ तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः ॥ तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥ ९ ॥ य
त्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्यासीत्किं बाहू किमूरू पादा उच्येते ॥ १० ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राज
न्यः कृतः ॥ ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याꣳ शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥ चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ॥ श्रोत्राद्वायु

श्चंप्प्राणश्च्च्मुखांदुग्निरंजायत ॥ १२ ॥ नाब्भ्यांऽआसीदुन्तरिक्षर्ठ्शीर्ष्णोद्यौः समंवर्त्तत ॥ पुद्भ्याम्भूमिर्द्दिशुः श्रोत्रात्तथांलोकाँ ॥ २ ॥ऽअंकल्प्ययन् ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेणहुविषांदेवायुज्ञमतंन्वत ॥ व्वसन्तोस्यासीदाज्ज्यंङ्ग्रीष्म्मऽइुध्मश्शुरद्धुविः ॥१४॥ सुप्तास्यांसन्परिधयुस्त्रिः सुप्तसमिधंः कृताः ॥देवायद्युज्ञन्तंन्वानाऽअबंध्नन्पुरुषम्पुशुम् ॥ १५ ॥ यज्ञेनंयुज्ञमंयजन्तदेवास्तानिधर्म्माणि प्प्रथुमान्यांसन् ॥ तेहनाकम्महिमानंः सचन्तुयत्रपूर्व्वेसाद्ध्याः सन्तिदेवाः ॥ १६ ॥ इति पुरुषसूक्तम् ॥ ॥ ततो घृतेनाघारावाज्यहोमं कृत्वा शुचिः वाग्यतः पूर्ववत् षोडशभिः ऋग्भिः प्रत्यृचं घृताक्ताऽश्वत्थसमिधो हुत्वा तैरेव षोडशभिश्चरुहोमं च कुर्य्यात् इदं जगद्बीजाय पुरुषाय इति त्यागः ॥ ततः पुनराज्यहोमं कृत्वा मधुसूदनं ध्यात्वा प्रार्थयेत् ॥ " जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ॥ नमस्तेस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ १ ॥ नमोहिरण्यगर्भाय प्रधानव्यक्तरूपिणे ॥ ॐ नमो वासुदेवाय शुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ २ ॥ देवानां दानवानां च सामान्यमधिदैवतम् ॥ सर्वदा चरणद्वंद्वं व्रजामि शरणं तव ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसि लोकस्य स्रष्टा संहारकस्तथा ॥ अध्यक्षश्चानुमंता च गुणमायासमावृतः ॥ ४ ॥ संसारसागरं घोरमनंतं क्लेशभाजनम् ॥ त्वामेव शरणं प्राप्य निस्तरंति मनीषिणः ॥ ५ ॥ न ते रूपं न चाकारो नायुधानि नचास्पदम् ॥ तथापि पुरुषाकारो भक्तानां त्वं प्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैव किंचित्परोक्षं ते प्रत्यक्षोऽसि न कस्यचित् ॥ नैव किंचिदसाध्यं ते न च साध्योऽसि कस्यचित् ॥ ७ ॥

कार्य्याणां कारणं पूर्वं वचसां वाच्यमुत्तमम् ॥ योगिनां परमां सिद्धिं परमं ते परं विदुः ॥ ८ ॥ अहं भीतोस्मि देवेश संसारेस्मि न्महाभये ॥ त्राहि मां पुण्डरीकाक्ष न जाने शरणं परम् ॥ ९ ॥ कालेष्वपि च सर्वेषु दिक्षु सर्वासु वाच्युत ॥ शरीरेपि गतौ चासि वर्त्तते मे महद्भयम् ॥ १० ॥ त्वत्पादकमलादन्यन्न मे जन्मान्तरेष्वपि ॥ निमित्तं कुशलस्यास्ति येन गच्छामि सद्गतिम् ॥ ११ ॥ विज्ञानं यदिदं प्राप्य यदिदं स्थानमर्जितम् ॥ जन्मान्तरेऽपि मे देव माभूदस्य परिक्षयः ॥ १२ ॥ दुर्गतावपि जातायां त्वं गतिस्त्वं मतिर्मम ॥ यदि नाथश्च विज्ञेयस्तावतास्यां कृती सदा ॥ १३ ॥ आकामकलुषं चित्तं मम ते पादयोः स्थितम् ॥ कामये वैष्णवत्वं च सर्वजन्मसु केवलम् ॥ १४ ॥ इत्येवमनया स्तुत्या स्तुत्वा देवं दिनेदिने ॥ किंकरोमीति चात्मानं देवायैव निवेद येत् ॥" इत्युपस्थाय प्रदक्षिणानमस्कारौ कृत्वा । आज्येन पंचवारुणहोमं कृत्वा होमशेषं समाप्य आचार्याय धेनुं भूमिं हिरण्यं च दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ ततः कामप्रदं नारायणं नमस्कृत्य वैष्णवचरुशेषमितराऽऽहारपरिहारपूर्वकं दंपती पवित्रौ भूत्वा भुंजीयाताम् । रात्रौ च पत्नी पतिं नारायणरूपतया मनसा ध्यात्वा तेन सह उपसंगम्य वामपार्श्वशायिनी भवेत् । पतिश्च याव द्गर्भाधानमन्यां स्वस्त्रियं परिहरेत् । एवं मासिमासि शुक्लद्वादश्यां द्वादशमासपर्य्यंतं कृत्वा संवत्सरांते मासांते वा जपशांशहोमं कुर्य्यात् ॥ एवं कृते निःसंदेहेन पुत्रो भविता । सहस्रसंख्याचरुहोमेन विष्णोः परं पदं प्राप्नुयात् (तथा च महार्णवे ऋग्विधाने) "अथाभिधीयते कर्म पुत्रकामस्य वैष्णवम् ॥ शुक्लपक्षे शुभे वारे सुनक्षत्रे सुगोचरे ॥ १ ॥ द्वादश्यां पुत्रकामस्तु चरुं कुर्वीत वैष्ण

वम् ॥ दंपत्योरुपवासः स्यादेकादश्यां सुरालये ॥ २ ॥ ऋग्भिः षोडशभिः सम्यगर्चयित्वा जनार्दनम् ॥ चरुं पुरुषसूक्तेन श्रपयेत्पुत्रकाम्यया ॥ ३ ॥ प्राप्नुयाद्वैष्णवं पुत्रमचिरात्संततिक्षमम् ॥ द्वादशद्वादशीष्वेवं पयसा निर्वपेच्चरुम् ॥ ४ ॥ यः करोति सहस्रं तु याति विष्णोः परं पदम् ॥ हुत्वाग्निं विधिवत्सम्यगृग्भिः षोडशभिर्बुधः ॥ ५ ॥ कृतांजलिपुटो भूत्वा स्तवं ताभिः प्रयोजयेत् ॥ समिधोश्वत्थवृक्षस्य हुत्वाज्यं जुहुयात्पुनः ॥ ६ ॥ उपस्थानं हुताशस्य ध्यात्वा तु मधुसूदनम् ॥ हविर्होमं ततः कुर्य्यात्प्रत्यृचं वाग्यतः शुचिः ॥ ७ ॥ सूक्तेन जुहुयादाज्यमादावंते च पूर्ववत् ॥ हविःशेषं नमस्कृत्य नारी नारायणं पतिम् ॥ ८ ॥ भक्षयित्वा हविःशेषं लघ्वाशी सविशेत्क्षणम् ॥ ततः कृत्वा त्विदं कर्म्म कर्त्तव्यं द्विजतर्पणम् ॥ ९ ॥ द्वितीयां स्त्रीं निवर्तेत यावद्गर्भं न विंदति ॥ अपुत्रा मृतपुत्रा वा या च कन्या प्रसूयते ॥ १० ॥ क्षिप्रं सा जनयेत्पुत्रमृष्यशृंगो यथाब्रवीत् ॥" अथ होमात्मकप्रयोगः ॥ पूर्वोक्तचंद्रतारादिबलान्वितं सुमुहूर्त्ते कृष्णैकादश्यामुपक्रम्य ब्राह्मणद्वारा अयुतपुरुषसूक्तजपं विष्णोः सहस्रनामसहस्रजपं च समाप्य शुक्लैकादश्यां दंपती उपोष्य द्वादश्यां प्रातर्नद्यादौ स्नात्वा कृतनित्यक्रियो मंडपमागत्य देशकालौ संकीर्त्य । ममानपत्यत्वदोषनिवृत्तिद्वारा तथास्या भार्य्यायाश्च चतुर्विधवंध्यत्वनिदानदोषदुरितक्षयद्वारा दीर्घायुष्मत्सत्पुत्रप्राप्त्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं च ब्राह्मणद्वारा कारितजपदशांशसंख्यया पुरुषसूक्तकरणकहोमात्मकं वैष्णवयागं सहस्रमखं विष्णुसहस्रनामशतसंख्यहोमसहितं सनवग्रहमखं करिष्ये । इति संकल्प्य पूर्ववत् गणपतिपूजनादि नांदीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यादिवरणं दिग्रक्षणं च कुर्य्यात् ॥ ततः कुंडे स्थं

डिले वा पुत्रप्रदनामानं वैश्वानरं यथाविधि संस्थाप्य । तदीशान्यां नवग्रहवेद्यां तत्तन्मंत्रैः पूर्वोक्तपद्धतिकांडवद्ग्रहमण्डलदेवताः संपूज्य तदीशान्यां कलशं संस्थापयेत् ॥ ततो मध्यपीठे सर्वतोभद्रमंडले ब्रह्मादिदेवानावाह्य पूजयित्वा । तन्मध्ये ताम्रकलशम् । "ॐ महीद्यौ०" इत्यादि पूर्ववत्पूर्णपात्रनिधानांतं संस्थाप्य । तत्वायामीति वरुणं संपूज्य । 'कलशस्य मुखे' इत्याद्यभिमंत्र्य । 'देव दानव०' इति प्रार्थयेत् । ततः कलशोपरि पट्टवस्त्रं प्रसार्य तत्र विष्णोर्गंधाष्टकेन अष्टदलं विलिख्य तन्मध्ये निष्केण तदर्द्धेन वा सुवर्णेन निर्मितं सगरुडासनं सलक्ष्मीकं विष्णुमग्न्युत्तारणपूर्वकं संस्थाप्य तस्य वामभागे सौवर्णं रुद्रं दक्षिणभागे ब्रह्माणं च स्थापयेत् ॥ ततः पूर्वोक्तप्राणप्रतिष्ठां कृत्वा तेषां पुरत ईशानादितंडुलपुञ्जेषु वक्ष्यमाणदेवताः स्थापयेत ॥ तद्यथा–ॐ ध्रुवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ स्कन्दाय नमः ॥ २ ॥ ॐ बलये नमः ॥ ३ ॥ ॐ व्यवसाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ स्वयंभुवे नमः ॥ ५ ॥ ॐ औशनसे नमः ॥ ६ ॥ ॐ क्रतवे नमः ॥७॥ ॐ दक्षाय० ॥८॥ ॐ प्रजापतये० ॥९॥ ॐ भीष्माय० ॥१०॥ ॐ कपिलाय० ॥११॥ ॐ च्यवनाय नमः ॥ १२ ॥ ॐ अर्जुनाय नमः ॥ १३ ॥ ॐ पुलस्त्याय नमः ॥ १४ ॥ पुलहाय नमः ॥ १५ ॥ ॐ अगस्त्याय नमः ॥ १६ ॥ ॐ वसिष्ठाय नमः ॥१७॥ ॐ आथर्वणाय० ॥१८॥ ॐ रुक्मांगदाय नमः ॥१९॥ ॐ भरताय० ॥२०॥ ॐ धौम्याय० ॥२१॥ ॐ सुनंदाय नमः ॥ २२ ॥ ॐ नंदवर्द्धनाय नमः ॥ २३ ॥ ॐ प्रह्लादाय नमः ॥ २४ ॥ ॐ नारदाय नमः ॥ २५ ॥ ॐ वैन्याय नमः ॥ २६ ॥ ॐ नंदनाय नमः ॥ २७ ॥ ॐ वायुनंदनाय नमः ॥ २८ ॥ ॐ विष्वक्सेनाय नमः ॥ २९ ॥ ॐ जयाय नमः ॥ ३० ॥

ॐ भद्राय नमः ॥ ३१ ॥ ॐ सुग्रीवाय नमः ॥ ३२ ॥ ॐ हनुमते नमः ॥ ३३ ॥ ॐ विभीषणाय नमः ॥ ३४ ॥ इति स्थापयेत् ॥ ततः पूर्वादिदिक्षु इंद्रादिदशदिक्पालान् । (पुनरुत्तरस्याम्) ॐ दुर्गायै नमः । ॐ क्षेत्रपालाय नमः । ॐ गणपतये नमः ॥ इति संस्थाप्य ॥ विष्णोः पुरतः ॥ ॐ गरुडाय नमः ॥ इति गरुडं स्थापयेत् ॥ ततः पूर्ववत् पुरुषसूक्तन्यासं ध्यानं च कृत्वा पुरुषसूक्तेन षोडशोपचारैः श्रीविष्णुं संपूज्य पायसान्नं निवेद्य । ॐ त्र्यंबकमिति मंत्रेण रुद्रम् ॐ ब्रह्मयज्ञानमिति ब्रह्माणं चावाह्य पूजयेत् ॥ ततः स्कंदादिपरिवारदेवतापूजां कृत्वा प्रार्थयेत्–" कृष्णाय गोकुलेशाय वंशरक्षाकराय च ॥ यशोदानन्दभद्राय नमोऽस्तु गुणसिंधवे ॥ १॥ सुतान् देहि सुतान् देहि त्वं पूजाऽक्षयपुण्यतः ॥ वासुदेव जगन्नाथ कृपालो भक्तवत्सल ॥२॥" इति प्रार्थ्य । पुरुषसूक्तेन प्रणमेत् ॥ ततः स्थापितवह्नौ स्वगृह्योक्तविधिना विष्णुमुद्दिश्य पूर्ववत् पृथक् पयसि वैष्णवं चरुं श्रपयित्वा आज्यभागान्ते अर्कादिसमिच्चरुतिलाज्यद्रव्यैर्ग्रहहोमं कृत्वा सर्वतोभद्रमंडलदेवताभ्यश्च हुत्वा प्रधानदेवहोमं कुर्य्यात् ॥ तद्यथा–वैष्णवचरुणाश्वत्थवृक्षसमिद्भिस्तिलाज्येन च पूर्वोक्तपुरुषसूक्तेन सहस्रहोमं कुर्य्यात् होमान्ते । इदं विश्वरूपाय नारायणाय न मम इति त्यागः (होमस्तु सकलसूक्तेन एकाहुतिरेवं सहस्रहोम इति महार्णवः) ततः ॐ त्र्यंबकंयजामहे० इति मंत्रेण रुद्राय । ॐ ब्रह्मयज्ञानमिति ब्रह्मणे चाष्टोत्तरशतहोमः कार्य्यः । ततो ध्रुवादीनामपि प्रणवादिस्वाहांतैर्नाममंत्रैः यथाशक्ति होमं कृत्वा विष्णुसहस्रनामभिः शतावृत्त्या पायसं जुहुयात् । ॐ विश्वाय स्वाहा॥ १॥ इत्यादिनामभिर्होमः । ततः स्विष्टकृदादिहोमांतं समाप्य बलि

दानं कृत्वा पुरुषसूक्तेन एव पूर्णाहुतिं दत्त्वा तेनैव वैश्वानरं प्रार्थ्य शेषं समापयेत् ॥ तत आचार्याय सवत्सां पयस्विनीं गां दत्त्वा कर्मपूर्णतां वाचयित्वा शतब्राह्मणान् चतुर्विंशतिमिथुनानि च पायसान्नेन भोजयेत् । ततो वैष्णवं चरुशेषं दंपती पवित्रौ भूत्वा भुञ्जीयाताम्॥ यः सिद्धमंत्रः सततं द्विजेंद्रः संपूज्य विष्णुं विधिवत्सुतार्थी ॥ इदं विधानं विदधाति सम्यक् स पुत्रमाप्नोति हरिप्रसादात्॥१॥(ऋग्विधाने विशेषः) पुरुषस्य हरेः सूक्तं स्वर्ग्यं धन्यं यशस्करम् ॥ आत्मज्ञानमिदं पुण्यं योगज्ञानमिदं परम् ॥ फलाहारो जपेन्नित्यं पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ फलानि भुक्त्वोपवसेन्मासमद्भिश्च वर्तयेत् ॥ अरण्ये निवसेन्नित्यं जपन्निममृषिं सदा ॥ ऋग्भिस्त्रिषवणं काले स्नायादप्सु समाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेत सूक्तेनानेन नित्यशः ॥ आज्याहुतिरनेनैव हुत्वैवं चिन्तयेदृषिम् ॥ ऊर्ध्वं मासात्फलाहारस्त्रिभिर्वर्षैर्जपेदिदम् ॥ तद्भक्तस्तन्मना युक्तो दश वर्षाण्यनन्यभाक् ॥ साक्षात्पश्यति तं देवं नारायणमनामयम् ॥ ज्ञानगम्यं परं सूक्ष्मं व्याप्यं सर्वमवस्थितम् ॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेन स्रष्टारं जगतोऽव्ययम् ॥ अनायासाद्यमाप्नोति भक्तं न परिहापयेत् ॥ भक्तानुकम्पी भगवाञ्जायते पुरुषोत्तमः ॥ येनयेन च कामेन जपेत प्रयतः सदा ॥ प्राप्तकामः समृद्धः स्याच्छ्रद्दधानस्य कुर्वतः ॥ होमं वाप्यथवा जाप्यमुपहारमथो चरुम् ॥ कुर्वीत येन कामेन तत्सिद्धिमुपधारयेत् ॥ ज्ञातिश्रैष्ठ्यं महद्वित्तं यशो लोके परां गतिम् ॥ पापेन विप्रमोक्षश्च भवेत्सर्वं न संशयः ॥ इति पुरुषसूक्तविधानं समाप्तम् ॥ ॥ अथ गर्भिण्या गर्भस्रावहरणविधानं (महार्णवे सूर्य्यारुणसंवादे च) श्रीअरुण उवाच ॥ स्रवद्गर्भा भवेत्सा तु बालकं हंति या विषैः ॥ प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् सत्यं वद ममाग्रतः॥१॥

श्रीसूर्य उवाच॥ एकवासो विधिं चैव कुर्याच्च विधिवत्ततः ॥ चन्द्रसूर्योपरागे तु स्वर्णधेनुं प्रदापयेत् ॥ २॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्प्राजा
पत्यचतुष्टयम् ॥ सारस्वतजपं लक्षं दशांशहोमसंयुतम् ॥ ३ ॥ श्रवणं हरिवंशस्य एकचित्तेन मानद ॥ शतपत्रैः शिवं पूज्य षण्मा
साद्रविवासरे॥४॥कुंभस्ताम्रमयश्चैव घृतेन परिपूरितः ॥ दातव्यो ब्राह्मणायैव सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ ५ ॥ एवं कृते वैनतेय गर्भो नि
श्चलतां व्रजेत् ॥ इति गर्भस्रावहरणविधानम् ॥ एवं गर्भस्थैर्येपि कन्यानामेवोत्पत्तौ पुत्रार्थं पुत्रकामेष्टिं कुर्यात् ॥ तत्प्रयोगस्तु
कौस्तुभादौ ज्ञेयः ॥ इति सन्तानोपायविधानानि समाप्तानि ॥ अथ सूर्यारुणसंवादोक्तमेकवस्त्रस्नानम् ॥ अरुण उवाच ॥ यत्त्वया
कथितं स्वामिन्नेकवस्त्राभिषेचनम् ॥ दंपत्योरनपत्यादिदौर्भाग्यशमनं परम् ॥ १ ॥ विधिं तस्याखिलं ब्रूहि यथा श्रुतिनिरूपित
म् ॥ कीदृग्वस्त्रं कथं धार्यमुभाभ्यामेव तत्पुनः ॥ २ ॥ श्रीसूर्य उवाच ॥ शुभे मासे सिते पक्षे सानुकूले ग्रहे दिने ॥ नदनद्योः
समायोगे महानद्योर्द्वयोरपि ॥ ३ ॥ प्रत्यूषे सिद्धिमास्थाय शरीरस्य यथाविधि ॥ विधिं विविधमाधाय पत्न्या सह ममार्हणम् ॥४॥
विधाय श्रद्धया युक्तो मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ कर्मसाक्षिञ्जगन्नाथ यन्मया पूर्वजन्मना ॥ ५ ॥ पंचधापत्यदुःखाख्यं दौर्भाग्यमतुलं
भवेत् ॥ प्राप्तं तस्य विनाशाय विधिं वद ममोत्तमम् ॥ ६ ॥ सह पत्न्या दिवानाथ तत्र सिद्धिं प्रयच्छ मे ॥ एवमुच्चार्य तद्वस्त्रमहतं
द्विदशात्मकम् ॥ ७ ॥ सार्द्धद्वयकरायामं पंचविंशकरोन्मितम् ॥ विततं तंतुभिः श्लक्ष्णैस्तन्मध्ये तदभूतं वनैः ॥ ८ ॥ युवा सुवासा
मन्त्रेण मंत्रितं दैववेदिना ॥ सम्यग्दत्तं तदादाय परिदध्यात्सवस्त्रकम् ॥ ९ ॥ दृढनीवीरभिन्नानि देशे त्रिद्विगुणीकृतम् ॥ तच्छेषदक्षि

णांगस्था सपत्नीकं सुपुत्रिका ॥ १० ॥ परिदध्यात्प्रयत्नेन संवृत्तममस्तका ॥ केशान्संमृज्य संगोप्य पतिपृष्ठानुगामिनी ॥ ११ ॥ उपविश्य जलस्थाने तावुभावपि दंपती ॥ प्रक्षाल्य पाणिपादौ च स्वाचांतौ मम सम्मुखौ ॥ १२ ॥ वैदिकाँल्लौकिकांश्चापि सावधानौ जितेंद्रियौ ॥ आपस्त्वमसि सर्वेषां देवानामग्रणीः प्रभो ॥ १३ ॥ जीवनं सर्वजंतूनां गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ यानि यानीह पापानि अनपत्यकराणि नौ ॥ १४ ॥ हत्वा तान्यखिलानीश गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ यदावाभ्यां महत्पापं पुरा जन्मनि दुःखकृत् ॥ १५ ॥ कृतं तन्मे विनिर्धूय गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ त्वयैवाधिष्ठिताः सर्वे नदीनदजलाशयाः ॥ १६ ॥ पुनंति पापिनः सर्वान्गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ त्वमावाभ्यां प्रयत्नाभ्यां शरणं दुःखशांतये ॥ १७ ॥ प्रार्थितः परमेशान गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ आशास्महे महाभाग संततिं लोकपावनीम् ॥ १८ ॥ प्रसन्नाद्भवतः स्वामिन्गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्या ये नौ संततिकारकाः ॥ १९ ॥ पाशेनाहत्य तान्सर्वान्गर्भं धेहि मम प्रभो ॥ एवं संप्रार्थ्य ता आपो दंपती तौ जलाद्बहिः ॥ २० ॥ सुनाय्य प्राङ्मुखस्तिष्ठेन्मंत्रं सुश्रावयेदिति ॥ इमांगिरस आदित्येभ्यो द्वयमिमं शुभम् ॥ २१ ॥ श्रावयन्भुवि विन्यस्य पात्रं तत्प्रणमेच्च माम् ॥ ततोऽन्ये वाससी शुभ्रे शुचिनी परिधाय तौ ॥ २२ ॥ उपविश्यासने शुभ्रे पुष्पस्रक्चन्दनान्वितौ ॥ ततः सकनकं सर्पिः स्पृशेत सुरभीं द्विजान् ॥ २३ ॥ प्रणिपत्य ततः शेषं कर्म सर्वं समापयेत् ॥ आचार्यः स्वविधानेन दैवज्ञेनानुमोदितः ॥ २४ ॥ हस्तमात्रे ततस्तत्र स्थंडिलेष्टांगुलोच्छ्रये ॥ स्थापयेद्विधिवद्वह्निं निजशाखाविधानतः ॥ २५ ॥ पायसं निर्वपेत्तत्र वैधे

यविधिवत्ततः ॥ तस्मादीशानभागे तु स्थंडिले कलशं न्यसेत् ॥ २६ ॥ अव्रणं पयसा पूर्णं स्त्रग्गंधपुष्पौषधैर्युतम् ॥ पूर्णपात्रं
न्यसेत्तत्र पूर्णं पुष्पफलाक्षतैः ॥ २७ ॥ स्वस्वमंत्रैः प्रतिष्ठाप्य महेशमुमया सह ॥ तस्याग्रे प्रजपेयुस्ते ब्राह्मणा मंत्रकोविदाः ॥ २८ ॥
पंचांगान्विधिवन्मंत्रान् रुद्रसूक्तैश्च याजुषैः ॥ उद्धास्याथ चरून्सम्यगाचार्यः स्वविधानतः ॥२९॥ आघारावाज्यभागौ च हुत्वा बा
ह्यविभावसुम् ॥ दिक्पतीन् परितः पूज्य स्वस्वमंत्रैः समाहितः ॥ ३० ॥ प्रजापते तथाग्नेय्यां गर्भं धेहीति चापराम् ॥ अपां
पृष्ठं तथा होता इमंमे सप्तवारुणम् ॥ ३१ ॥ ततः स्विष्टकृतं हुत्वा कर्मशेषं समापयेत् ॥ होमांते शिवमभ्यर्च्य सशिवं विधि
पूर्वकम् ॥ ३२ ॥ जपं होमं निवेद्यास्मै विधिवद्द्विजकोविदः ॥ ततो विप्राय विदुषे सुशांताय पयस्विनीम् ॥ ३३ ॥ वस्त्रस्रग्दक्षि
णोपेतां सवत्सां धेनुमुत्तमाम् ॥ तथालंकृतसर्वांगं वृषभं शुभलक्षणम् ॥ ३४ ॥ दत्त्वा तौ दंपती पश्चाद्दैवज्ञेनानुमोदितौ ॥ मंत्रमु
च्चारयेयातां विधिवद्विहिताहर्णैः ॥ ३५ ॥ देवदेव जगन्नाथ सर्वपापौघनाशन ॥ कर्मणानेन दानेन तथा गोयुगलस्य तु ॥ ३६ ॥
संतुष्टः सततं भूत्वा संततिं देहि मे प्रभो ॥ ततस्तु वैणवं पात्रं शिवस्याग्रे निवेदयेत् ॥ ३७ ॥ आचार्याय प्रदेयानि दानानि
निजशक्तितः ॥ गुरवे वाससी दत्त्वा कर्मशेषं समापयेत् ॥ ३८ ॥ प्रणम्य देवतास्ताश्च विसृज्य च विधानतः ॥ ततः कुंभाम्भसा
विप्रा अभिषिंचेयुरादृताः ॥ ३९ ॥ मंत्रैश्च वारुणैः सौरैः शांतिस्वस्त्ययनादिभिः ॥ पौराणैरागमोक्तैस्तु नानाफलविधायिभिः
॥ ४० ॥ नांदीमुखेन विधिना ततः श्राद्धं समारभेत् ॥ नमो व इति मंत्रेण नमस्कारमुदीरयेत् ॥ ४१ ॥ सप्त ते तांत्रिका मंत्रा

श्छांदसाः पंच वारुणाः ॥ त्वन्नः प्रभृतयो द्वौ च वारुणौ चापरावपि ॥ ४२ ॥ एवं तज्जलमामंत्र्य स्तुत्वा मंत्रैः प्रणम्य च ॥ निम ज्योन्मज्य च पुनस्तत्र स्नानं समाचरेत् ॥ ४३ ॥ प्रयोगं विधिवत्कृत्वा पुत्रकामसमृद्धये ॥ स्नास्यामहे स भगवान् प्रचेता नौ प्रसीदतु ॥ ४४ ॥ स्नापयीयातां ततः स्नानं द्रव्यैर्मंत्राभिमंत्रितैः ॥ मृत्स्नागोमयगोमूत्रैर्द्रव्यैर्दधिपयोघृतैः॥ ४५ ॥ तिलामलकपिष्टैश्च सर्वौषधिकुशोदकैः ॥ निवृत्त्य विधिवत्स्नानं दंपती तावुभावपि ॥ ४६ ॥ स्नापितैव ततः पत्नी एकैकद्रव्यसंचयैः ॥ औदुंबरं बहुफलं बिभ्रती निजमूर्द्धनि ॥ ४७ ॥ मंत्रपूर्वं स्वपतिना दत्तां शाखां स्रजान्विताम् ॥ सप्तौषधिसुसंपूर्णैः कलशैश्चैव सप्तभिः ॥ ४८ ॥ मंत्रपूतैः स दैवज्ञः स्नापयेत्तां विधानतः ॥ वर्धाकरश्च रास्ना च सहदेवी शतावरी ॥ ४९ ॥ पंचैला लक्ष्मणा चेति सप्तौषध्योऽभिषेचने ॥ या ओषध्यनुवाकेन सप्तौषध्यभिषेचने ॥ ५० ॥ ततस्तु वैणवं पात्रं सप्तधान्योपसंभृतम् ॥ मुद्गतंडुलगोधूमयवशालिसमन्वितैः ॥ ५१ ॥ सकंगुसहमाषैश्च धान्यैरिति च सप्तभिः ॥ फलानि विन्यसेत्तत्र याः फलिनीरिति मंत्रतः ॥ ५२ ॥ नालिकेरं च नारिंगं दाडिमं बीजपूरकम् ॥ उत्तथीमथ पूगं च जंबीरं चात्र सप्तमम् ॥५३॥ वैदिकैर्लौकिकैर्मंत्रैः पूर्वोक्तैरेव सप्तभिः ॥ शिरोमेत्यनुवाकेन स्नानं दौर्भाग्यनाशनम् ॥ ५४ ॥ समाप्य विधिवत्पश्चान्मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ शिशुमृत्युकरं यन्मे दौर्भाग्यं प्रागुपस्थितम् ॥ ५५ ॥ पादांगुष्ठादानखाग्रादाकेशांतं समुत्सृजन् ॥ स्नानेनानेन मे देव तान्सर्वानपसारय ॥ ५६ ॥ इति विज्ञाप्य वरुणं मां च कर्मादिसाक्षिणम् ॥ एकचित्तः स्मरेद्देवमुमया सहितं शिवम् ॥ ५७ ॥ नांदीमुखेन विधिना संतर्प्य पितॄदे

वताः ॥ विभ्राडित्यनुवाकेन फलपुष्पाक्षतांजलिः ॥ ५८ ॥ उपस्थाय ततः पश्चात्कर्मशेषं समापयेत् ॥ ततस्तद्रौणवं पात्रं शिर स्याधाय योषितः ॥ ५९ ॥ कुशाग्रेण समालभ्य पठेन्मंत्रान्सुशांतिकान् ॥ स्वस्त्ययनाय च तथा शांतये च मुहुर्मुहुः ॥ ६० ॥ मध्यमं पिंडमश्नाति पत्नी दैवज्ञनोदिता ॥ आधत्त पितरो गर्भमिति मंत्रेण मंत्रितम् ॥ ६१ ॥ आचम्य विधिवत्पश्चात्कर्मशेषं समापयेत् ॥ शतं च भोजयेदन्यान् द्विजान्संतोष्य शक्तितः ॥ ६२ ॥ कृतकृत्यौ च तौ स्यातां पुत्रपौत्रसुखान्वितौ ॥ इति सूर्यारुणसंवादोक्तमेकवस्त्रस्नानविधानम् ॥ अथ रुद्रस्नानविधानम् (हेमाद्रौ भविष्योत्तरे)–"युधिष्ठिर उवाच ॥ रुद्रस्नानं विधानेन कथयस्व जनार्द्दन ॥ सर्व्वदोषोपशमनं सर्व्वशान्तिप्रदं नृणाम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ देवसेनापतिं स्कंदं रुद्रपुत्रं षडाननम् ॥ अगस्त्यो मुनिशार्दूलः सुखासीनमुवाच ह ॥ २ ॥ सर्वज्ञोऽसि कुमार त्वं प्रसादाच्छंकरस्य वै ॥ स्नानं रुद्रविधानेन ब्रूहि कस्य कथं भवेत् ॥ ३ ॥ स्कन्द उवाच ॥ मृतवत्सा तु या नारी दुर्भगा ऋतुवर्ज्जिता ॥ या सूते कन्यकां वंध्या स्नानमासां विधीयते ॥ ४ ॥ अष्टम्यां वा चतुर्द्दश्यामुपवासपरायणा ॥ ऋतौ शुद्धे चतुर्थेऽह्नि प्राप्ते सूर्यदिनेऽथवा ॥ ५ ॥ नद्योस्तु संगमे कुर्यान्महानद्योर्विशेषतः ॥ शिवालये तथा गोष्ठे विविक्ते वा गृहांगणे ॥ ६ ॥ आहिताग्निं द्विजं शांतं धर्मज्ञं सत्यशीलिनम् ॥ स्नानार्थं प्रार्थयेदेनं निपुणं रुद्रकर्मणि ॥ ७ ॥ ततस्तु मंडपं कुर्याच्चतुरस्रमुदक्प्लवम् ॥ बद्धचंदनमाल्यं च गोमयेनानुलेपितम् ॥ ८ ॥ तन्मध्ये श्वेतरजसा संपूर्णं पद्ममालिखेत् ॥ मध्ये तस्य महादेवं स्थापयेत्कर्णिकोपरि ॥ ९ ॥ दद्याद्दलेषु नंद्यादींश्चतुर्षु विधिपूर्वकम् ॥ इंद्रादिलोकपालांश्च दलेष्वन्येषु विन्य

सेत् ॥ १० ॥ देवीं विनायकं चैव स्थापयेत्तत्र पार्थिव ॥ दत्त्वार्घ्यं गन्धपुष्पं च धूपं दीपं गुडौदनम् ॥ ११ ॥ भक्ष्यान्नानाविधा
न्दद्यात्फलानि विविधानि च ॥ चतुष्कोणेषु भृंगारमश्वत्थदलभूषितम् ॥ १२ ॥ एकैकं विन्यसेद्ब्रह्मन्सर्वौषधिसमन्वितम् ॥ चतु
र्दिक्षु मंडपस्य दद्याद्भूतबलिं ततः ॥ १३ ॥ आग्नेय्यां दिशि कर्त्तव्यं मंडलस्य समीपतः ॥ अग्निकार्यं शुभे कुण्डे पत्रपुष्पैरलंकृते
॥ १४ ॥ लवणं सर्पिषा युक्तं घृतेन मधुना सह ॥ मानस्तोकेन जुहुयात्कृतहोमे नवग्रहे ॥ १५ ॥ द्वितीयस्याग्निकार्यस्य कर्त्ता च
ब्राह्मणो भवेत् ॥ रुद्रजाप्यकृदाचार्यं सितचंदनचर्चितम् ॥ १६ ॥ सितवस्त्रपरीधानं सितमाल्यविभूषितम् ॥ शोभयेत्कंकणैः कंठचैः
कर्णवेष्टाङ्गुलीयकैः ॥ १७ ॥ मंडपस्य समीपस्थो जपेद्रुद्रान्विमत्सरः ॥ यावदेकादशगताः पुनरेव जपेच्च तान् ॥ १८ ॥ देवमं
डलवत्कार्य्यं द्वितीयं मंडलं शुभम् ॥ तस्य मध्ये तु सा नारी श्वेतपुष्पैरलंकृता ॥ १९ ॥ श्वेतवस्त्रपरीधाना श्वेतगन्धानुलेपना ॥
सुखासनोपविष्टांतामाचार्य्यो रुद्रजापकः ॥ २० ॥ अभिषिञ्चेत्ततश्चैनामर्कपत्रपुटाम्बुना ॥ चतुःषष्टिऋचेनैव रुद्रेणैकादशेन तु ॥ श
तानि सप्तवर्णानां चतुर्भिरधिकानि तु ॥२१॥(चतुःषष्टिसंख्यानामेकादशकृत्वः) पवित्रांसिंद्धकीटाजगृहगोदावरीमृदम् ॥ सर्वौषधी रोच
नां च नदीतीर्थोदकानि च ॥ २२ ॥ अश्वस्थानाद्गजस्थानाद्वल्मीकात्संगमाद्ध्रदात् ॥ राजद्वाराच्च गोष्ठाच्च मृदमानीय संक्षिपेत् ॥२३॥
एतत्प्रक्षिप्य कलशे शिवसंज्ञे सुपूजिते ॥ आपादतलकेशांतं कुक्षिदेशे विशेषतः ॥ २४ ॥ सर्वांगं लेपयेद्भक्त्या सुशीला काचिदंगना ॥
रुद्राभिजप्तेन ततः स्नापयेत्कलशेन ताम् ॥२५॥ तोयपूर्णाष्टकलशैरश्वत्थदलपूरितैः॥ सर्वतो दिक्स्थितैः पश्चात्स्थापयेत्कलशाक्षतैः ॥

॥२६॥ एवं स्नाता स्नापकाय दद्याद्गां कांचनं तथा ॥ होतुरेवात्र निर्दिष्टा दक्षिणा गौः पयस्विनी॥२७॥ ब्राह्मणानामथान्येषां स्वशक्त्या मुनिपुंगव ॥ गोवस्त्रकांचनादीनि दत्त्वा सर्वान्क्षमापयेत् ॥ २८ ॥ कृतेनानेन विप्रेंद्र रुद्रस्नानेन भामिनी ॥ सुभगा कांतिसंयुक्ता बहुपुत्रा प्रजायते ॥ २९ ॥ सर्वेष्वपि हि मासेषु ब्राह्मणानुमतौ शुभम् ॥ तस्मादवश्यं कर्तव्यं पुत्रात्स्त्री सुखमिच्छती ॥ ३० ॥ या स्नानमाचरति रुद्रमिति प्रसिद्धं श्रद्धान्विता द्विजवरानुमता नतांगी ॥ दोषान्निहत्य सकलांश्च शरीरभाजो भर्तुः प्रिया भवति भारत जीववत्सा ॥ ३१ ॥ इति भविष्योत्तरोक्तं रुद्रस्नानम् ॥ अथ रुद्रस्नानप्रयोगः विधानपारिजाते–यस्यां कस्याञ्चिदष्टम्यां चतुर्दश्यां वा संभारान् संभृत्य चतुर्थेऽह्नि ऋतुस्नातायां सूर्यवारे वा नदीसंगमं गत्वा तदभावे शिवालयादिकमुपेत्य पुण्याहं वाचयित्वा आहिताग्न्यादिगुणविशिष्टं द्विजमाचार्यत्वेन वृत्वा ब्रह्माणं च वृणुयात् । अथाचार्योऽष्टहस्तं चतुरस्रं मंडपं कृत्वा तन्मध्ये श्वेतरजसा अष्टदलपद्ममालिख्य ब्रह्मादीन्मण्डलदेवांस्तत्रावाह्य पूजयित्वा कर्णिकायां रुद्रकलशं मंत्रवत् स्थापयित्वा दध्यक्षतादिभिः शोभयित्वा तत्र महादेवमावाह्य पूर्वादिचतुर्षु दलेषु नंदिनं भृङ्गिरिटिं कालं महाकालं च क्रमेणावाह्य तेष्वेव अष्टदलेषु इन्द्रादीनष्टदिक्पालांश्चावाह्य महादेवस्य वामभागे पार्वतीदक्षिणभागे विनायकं चावाह्य षोडशोपचारैः पूजयित्वा पद्मचतुष्कोणेषु कुंभचतुष्टयं यथाविधि स्थापयित्वा उदकमासिच्य अश्वत्थपल्लवादीनि निक्षिप्य वरुणमावाह्य कलशं प्रार्थ्य ततो मण्डपस्य अष्टदिक्षु कुंभाष्टकं स्थापयित्वा इंद्रादीन् संपूज्य तेभ्यो बलीन् दत्त्वा कुंभान् संस्पृशन्नेकादशावृत्त्या रुद्रान् जपेत् ॥ तस्मिन्काले ब्रह्मा पद्मादाग्नेय्यां दिशि कुंडे

स्थंडिले वा अग्निमुपसमाधाय दधिमधुघृतोपेतं लवणमाहुतिपरिमितं ॐ मानस्तोके इति मंत्रेण अष्टोत्तरशतवारं नवग्रहहोमपूर्वकं जुहुयात् ॥ तत आचार्यो देवमण्डलवत् मण्डलान्तरं कृत्वा तत्र यजमानदंपती श्वेतवस्त्रावृतौ उपवेश्य पूर्वादिकलशोदकेन रुद्राध्यायस्य एकैकमंत्रमुक्त्वा अर्कपत्रपुटगृहीतेनाभिषिंचेत् ॥ चतुःषष्टिमंत्रविभागेन ॥ एवमेकादशावृत्तौ चतुरधिकसप्तशतानि भवंति ॥ अथ रुद्रकलशोदकेन सप्तमृत्तिकासर्वौषधिगोरोचनादियुतेन आपादतलकेशांतं विशेषतः कुक्षिदेशे अभिषिंचेत् ॥ ततो मंडपस्य अष्टदिक्स्थापितकलशोदकैरभिषिञ्चेत् ॥ एवं स्नात्वा स्नानवस्त्रं परित्यज्य वस्त्रांतरं परिधाय आचार्याय सुवर्णादि दक्षिणात्वेन दत्त्वा होमकर्त्रे पयस्विनी गौर्देया। अन्येषाञ्च भूयसी दक्षिणा देया ततो यथा शक्ति ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ इति अनुष्ठानप्रकाशे रुद्रस्नानप्रयोगः समाप्तः॥

अथ हरिप्रसंगात्तद्वाहनगरुडमंत्रपुरश्चरणम् ॥ (मंत्रमहोदधौ) मन्त्रो यथा-" क्षिपः ॐ स्वाहा " इति पंचाक्षरो मंत्रः ॥ अस्य गरुडमंत्रस्य अनंत ऋषिः । पंक्तिश्छंदः। पक्षींद्रो देवता । ॐ बीजम् ॥ स्वाहा शक्तिः। ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ अनंतऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ पंक्तिश्छंदसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ पक्षींद्रदेवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॥ ॐ ज्वलज्वलमहामतिस्वाहा इति हृदयाय नमः ॥ १ ॥ गरुडचूडाननस्वाहा इति शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ गरुडशिखे स्वाहा इति शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ गरुडप्रभञ्जनजय जयप्रभेदय २ वित्रासय २ विमर्दय २ स्वाहा इति कवचायहुं ॥ ४ ॥ उग्ररूपधर सर्वविषहर भीषय २ सर्वं दह २ भस्मीकुरु २

स्वाहा इति नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ अप्रतिहतबलाप्रतिहतशासन हुंफट् स्वाहा इत्यस्त्राय फट् ॥ ६ ॥ इति हृदयादिषडं
न्यासः ॥ ॥ अथ वर्णन्यासः ॥ ॐ क्षिं नमः पादयोः ॥ १ ॥ ॐ पं नमः कटौ ॥ २ ॥ ॐ नमः हृदये ॥ ३ ॥
स्वां नमः मुखे ॥ ४ ॥ ॐ हां नमः मूर्ध्नि ॥ ५ ॥ इति वर्णन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ " तप्तस्वर्णनिभं फणींद्रनिकरैर्क्लृप्तांगभूषं प्र
स्मर्तॄणां शमयंतमुग्रमखिलं नृणां विषं तत्क्षणात् ॥ चंच्वग्रप्रचलद्भुजंगमभयं पाण्योर्वरं बिभ्रतं पक्षोच्चारितसामगीतममलं श्रीप
राजं भजे ॥ १ ॥" एवं ध्यात्वा पूर्वोक्ते वैष्णवे पीठे मातृकायंत्रं विलिख्य तन्मध्ये ॐ पक्षिराजाय स्वाहा इति मंत्रेण मू
प्रकल्प्य मूलेन पाद्यादिपुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्य्यात् ॥ तद्यथा—षट्कोणे आग्नेयादिकोणेषु मध्ये दिक्षु
पूर्वोक्तहृदयादिमंत्रषडंगपूजां कृत्वा तद्बहिरष्टपत्रेषु पूर्वादिक्रमेण । ॐ अनंताय नमः ॥ १ ॥ ॐ वासुकये० ॥ २ ॥ ॐ त
काय० ॥ ३ ॥ ॐ कर्कोटकाय० ॥ ४ ॥ ॐ पद्माय० ॥ ५ ॥ ॐ महापद्माय० ॥ ६ ॥ शंखपालाय० ॥ ७ ॥ ॐ कु
काय नमः ॥ ८ ॥ इत्यष्टौ नागान् पूजयेत् । ततो भूपुरे पूर्वादिदिक्षु इंद्रादिदशदिक्पालान् (तद्बहिः) वज्राद्यायुधानि
पूजयेत् ॥ इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनीराजनांतपूजां कृत्वा जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणं पंचलक्षात्मकं ततो जपांते दशां
शहोमं तत्तद्दशांशेन तर्पणमार्ज्जनब्राह्मणभोजनानि च कुर्य्यात् । तथा च—पंचलक्षं जपेन्मंत्रान्दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ एवं सिद्धे
मनौ मंत्री नाशयेद्गरलद्वयम् ॥ १ ॥ विष्णुभक्तिपरो नित्यं यो भजेत्पक्षिनायकम् ॥ शत्रून्सर्वान्पराभूय सुखी भोगसम

न्वितः ॥ २ ॥ जीवेदनेकवर्षाणि सेवितो धरणीधवैः ॥ कलेवरांते श्रीनाथसायुज्यं लभते तु सः ॥ ३ ॥ इति गरुडमन्त्रपुरश्च रणम् ॥ ॥ अथ श्रीहनुमन्मंत्रविधानम् ॥ तत्र तावद्द्वादशाक्षरहनुमन्मंत्रप्रयोगः । (मंत्रमहोदधौ) सुमुहूर्त्ते कृतनित्यक्रियः शुचिः स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य मूलेनाचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ममामुककामनासिद्धिद्वारा श्रीहनुमद्देवताप्रीत्यर्थं द्वादशसहस्रमन्त्रजपात्मकं पुरश्चरणं करिष्ये । इति संकल्प्य तदंगतया गणपतिपूजनादिनांदीश्राद्धांतं कृत्वा (ब्राह्मणद्वारा कारिते) आचार्यजापकवरुणं च कुर्य्यात् । ततो जपस्थाने हनुमत्प्रतिमासंमुखो दर्भासनादौ प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य आचम्य प्राणायामं कृत्वा देशकालौ संकीर्त्य अमुककामनासिद्धिपूर्वकश्रीहनुमत्प्रीतये अमुकसंख्यापरिमितहनुमन्मन्त्रजपं करिष्ये इति संकल्प्य भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठामंतर्मातृकाबहिर्मातृकान्यासं च पूर्ववत् कृत्वा शिवपञ्चाक्षरोदितं श्रीकंठादिकलान्यासं च कुर्य्यात् ॥ अथ श्रीहनुमन्मंत्रन्यासादिप्रयोगः ॥ मूलमन्त्रो यथा–"ॐ ह्रौं ह्स्फ्रेंख्फ्रें ह्स्रौंह्स्ख्फ्रेंह्सौंहनुमते नमः इति द्वादशाक्षरो मन्त्रः ॥ अस्य श्रीहनुमन्मन्त्रस्य श्रीरामचन्द्र ऋषिः । जगती छंदः । हनुमान् देवता । ह्रौं बीजम् । ह्स्फ्रें शक्तिः । हनुमते कीलकम् इष्टसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ॐ श्रीरामचन्द्रऋषये नमः शिरसि ॥ १ ॥ ॐ जगतीछन्दसे नमः मुखे ॥ २ ॥ ॐ हनुमद्देवतायै नमः हृदये ॥३॥ ॐ ह्रौं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ ह्स्फ्रें शक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥ ॐ हनुमते कीलकाय नमः नाभौ ॥ ६ ॥ ॐ इष्टार्थे विनियोगाय नमः अञ्जलौ ॥ ७ ॥ इति ऋष्यादिन्यासः ॐ ह्रौं अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ ह्स्फ्रें तर्जनीभ्यां

नमः ॥ २ ॥ ॐ ख्फ्रें मध्यमाभ्यां नमः ॥ ३ ॥ ॐ ह्सौं अनामिकाभ्यां नमः ॥४॥ ह्स्ख्फ्रें कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥५॥ ॐ ह्सौं करत
लकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥६॥ इति करन्यासः ॥ एवं हृदयादिन्यासं कुर्य्यात् ॥ ॐ ह्रौं नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ ह्स्फ्रें नमः ललाटे ॥ २ ॥
ॐ ख्फ्रें नमः नेत्रयोः ॥ ३ ॥ ॐ ह्स्रौं नमः मुखे ॥४॥ ॐ ह्स्ख्फ्रें नमः कंठे ॥५॥ ॐ ह्सौं नमः बाह्वोः ॥६॥ ॐ हं नमः हृदि ॥७॥
ॐ नु नमः कुक्षौ ॥ ८ ॥ ॐ मं नमः नाभौ ॥ ९ ॥ ॐ ते नमः लिंगे ॥ १० ॥ ॐ नं नमः जानुनोः ॥ ११ ॥ ॐ मं नमः
पादयोः ॥ १२ ॥ इति वर्णन्यासः ॥ ॐ ह्रौं नमः मूर्ध्नि ॥ १ ॥ ॐ ह्स्फ्रें नमः ललाटे ॥ २ ॥ ॐ ख्फ्रें नमः मुखे ॥ ३ ॥ ॐ
ह्सौं नमः हृदि ॥ ४ ॥ ॐ ह्स्ख्फ्रें नमः नाभौ ॥ ५ ॥ ॐ ह्सौं नमः ऊर्वोः ॥ ६ ॥ ॐ हनुमते नमः जंघयोः ॥ ७ ॥ ॐ
नमः नमः पादयोः ॥ ८॥ इति पदन्यासः ॥ मूलेन व्यापकं कुर्यात् ॥ इति न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेत् ॥ "बालार्कायुततेजसं त्रिभुवनप्रक्षोभकं सुन्दरं सुग्रीवादिसमस्तवानरगणैः संसेव्यपादाम्बुजम् ॥ नादेनैव समस्तराक्षगणान्संत्रासयंतं प्रभुं
श्रीमद्रामपदांबुजस्मृतिरतं ध्यायामि वातात्मजम् ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य पीठपूजां कुर्यात् । तद्यथा–
पीठे ॐ मण्डूकादिपरतत्त्वांतपीठदेवताभ्यो नमः इति संपूज्य पूर्वादिदिक्षु । ॐ विमलायै नमः ॥ १ ॥ ॐ उत्कर्षिण्यै
नमः ॥ २ ॥ ॐ ज्ञानायै नमः ॥ ३ ॥ ॐ प्रियायै नमः ॥ ४ ॥ ॐ योगायै नमः ॥ ५ ॥ ॐ प्रह्वयै नमः ॥ ६ ॥
ॐ सत्यायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ ईशानायै नमः ॥ ८ ॥ (मध्ये) ॐ अनुग्रहायै नमः ॥ ९ ॥ इति पीठशक्तीः पूजयेत् ॥ ॐ ह्रीं

नमो भगवते सकलगुणात्मशक्तियुक्ताय अनंताय योगपीठात्मने नमः इत्यासनं दत्त्वा मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पुष्पाद्यै
रुपचारैः संपूज्य आवरणपूजां कुर्यात् । तद्यथा–षट्कोणे आग्नेयादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च । ॐ ह्रौं हृदयाय नमः ॥ १ ॥
ह्स्फ्रें शिरसे स्वाहा ॥ २ ॥ ख्फ्रें शिखायै वषट् ॥ ३ ॥ ह्स्रौं कवचाय हुम् ॥ ४ ॥ ह्स्ख्फ्रें नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ ५ ॥ ह्सौं अस्त्राय
फट् ॥ ६ ॥ इति षडङ्गानि पूजयेत् ॥ इति प्रथमावरणम् ॥ १ ॥ तद्बहिः पूर्वाद्यष्टदलेषु । ॐ रामभक्ताय नमः ॥ १ ॥
ॐ महातेजसे नमः ॥ २ ॥ ॐ कपिराजाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ महाबलाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ द्रोणाद्रिहारकाय नमः
॥ ५ ॥ ॐ मेरुपीठकार्चनकारकाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ दक्षिणाशाभास्कराय नमः ॥ ७ ॥ ॐ सर्वविघ्ननिवारकाय नमः
॥ ८ ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥ २ ॥ ततो दलाग्रेषु ॐ सुग्रीवाय नमः ॥ १ ॥ ॐ अङ्गदाय नमः ॥ २ ॥ ॐ नीलाय नमः
॥ ३ ॥ ॐ जाम्बवते नमः ॥ ४ ॥ ॐ नलाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ सुषेणाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ द्विविदाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ
मैन्दाय नमः ॥ ८ ॥ इति तृतीयावरणम् ॥ ३ ॥ (ततो दलसंधिषु) ॐ रक्षोघ्नाय नमः ॥ १ ॥ ॐ विषघ्नाय० ॥ २ ॥ ॐ रिपुघ्नाय०
॥ ३ ॥ ॐ व्याधिघ्नाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ चौरघ्नाय० ॥ ५ ॥ ॐ भूतघ्नाय० ॥ ६ ॥ ॐ परशस्त्रास्त्रमन्त्रघ्नाय० ॥ ७ ॥ ॐ भय
घ्नाय नमः ॥ ८ ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥ ४ ॥ ततो भूपुरप्रथमरेखायां पूर्वादिक्रमेण । ॐ ऐरावताय नमः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरी
काय नमः ॥ २ ॥ ॐ वामनाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ कुमुदाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ अञ्जनाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ पुष्पदंताय नमः ॥ ६ ॥

ॐ सार्वभौमाय नमः ॥ ७ ॥ ॐ सुप्रतीकाय नमः ॥ ८ ॥ इति पंचमावरणम् ॥ ५ ॥ ततो भूपुरद्वितीयरेखायाम् । लं इन्द्राय नमः ॥ १ ॥ रं अग्नये नमः ॥ २ ॥ मं यमाय नमः ॥ ३ ॥ क्षं निर्ऋतये नमः ॥ ४ ॥ वं वरुणाय नमः ॥ ५ ॥ यं वायवे नमः ॥ ६ ॥ सं कुबेराय नमः ॥ ७ ॥ हं ईशानाय नमः ॥ ८ ॥ (ऊर्ध्वम्) ह्रीं ब्रह्मणे नमः ॥ ९ ॥ (अधः) अं अनंताय नमः ॥ १० ॥ इति पूजयेत् ॥ इति षष्ठावरणम् ॥ ६ ॥ ततो भूपुरे तृतीयरेखायाम् । ॐ वज्राय नमः ॥ १ ॥ ॐ शक्तये नमः ॥ २ ॥ दंडाय नमः ॥ ३ ॥ ॐ खड्गाय नमः ॥ ४ ॥ ॐ पाशाय नमः ॥ ५ ॥ ॐ अंकुशाय नमः ॥ ६ ॥ ॐ गदायै नमः ॥ ७ ॥ ॐ त्रिशूलाय नमः ॥ ८ ॥ ॐ पद्माय नमः ॥ ९ ॥ ॐ चक्राय नमः ॥ १० ॥ इति पूजयेत् । इति सप्तमावरणम् ॥ ७ ॥ एवमावरणपूजां विधाय * । ॐ सांगाय सपरिवाराय श्रीहनुमते नमः । इति धूपदीपनैवेद्यतांबूलदक्षिणानीराजनैः स्तुतिपाठैश्च संपूज्य यथाविधि जपं कुर्य्यात् ॥ अस्य पुरश्चरणं द्वादशसहस्रजपः ॥ तथा च–" एवं ध्यात्वा जपेदर्कसहस्रं जितमानसः ॥ दशांशं जुहुयाद्व्रीहीन्पयोदध्याज्यसंयुतान् ॥ १ ॥ एवं सिद्धे मनौ मंत्री स्वपरेष्टं प्रसाधयेत् ॥ कदलीबीजपूराम्रफलैर्हुत्वा सहस्रकम् ॥ २ ॥ द्वाविंशतिं ब्रह्मचारिविप्रान्संभोजयेदथ ॥ एवं कृते महाभूतविषचौराद्युपद्रवाः ॥ ३ ॥ नश्यन्ति क्षणमात्रेण विद्वेषिग्रहदानवाः ॥ अष्टोत्तरशतैर्वारि मंत्रितं विषनाशनम् ॥ ४ ॥ रात्रौ नवशतं मंत्रं जपेद्दशदिनावधि ॥ यो नरस्तस्य नश्यंति राजशत्रूत्थभीतयः

* श्रीहनुमन्मन्त्रपूजायन्त्रमिदं पूर्वत्र द्रष्टव्यम् ।

॥ ५ ॥ अभिचारोत्थभूतोत्थज्वरे तन्मंत्रितैर्जलैः ॥ भस्मभिः सलिलैर्वापि ताडयेज्ज्वरिणः क्रुधा ॥ ६ ॥ दिनत्रयाज्ज्वरान्मुक्तः स सुखं लभते नरः ॥ तन्मंत्रितौषधं जग्ध्वा नीरोगो जायते ध्रुवम् ॥ ७ ॥ तन्मंत्रितं पयः पीत्वा योद्धुं गच्छेन्मनुं जपन् ॥ तज्जप्तभस्मलिप्तांगः शस्त्रसंघैर्न बाध्यते ॥ ८ ॥ शस्त्रक्षतं व्रणः शोफो लूता स्फोटोऽपि भस्मना ॥ त्रिमंत्रितेन संस्पृष्टाः शुष्यंत्यचिरतो नृणाम् ॥ ९ ॥ सूर्यास्तमयमारभ्य जपेत्सूर्य्योदयावधि ॥ कीलकं भस्म चादाय सप्ताहावधिसंयुतः ॥ १० ॥ निखनेद्भस्मकीलौ तौ विद्विषां द्वार्य्यलक्षितः ॥ विद्वेषं मिथ आपन्नाः पलायन्तेऽरयोऽचिरात् ॥११॥ अभिमंत्रितभस्मांबु देहचंदनसंयुतम् ॥ खाद्यादियोजितं यस्मै दीयते स तु दासवत् ॥ १२॥ क्रूराश्च जंतवोऽनेन भवंति विधिना वशाः ॥ ईशानदिक्स्थले मूलभूतां कुशतरोः शुभाम् ॥ १३ ॥ अङ्गुष्ठमात्रां प्रतिमां प्रविधाय हनूमतः ॥ प्राणसंस्थापनं कृत्वा सिंदूरैः परिपूज्य च ॥ १४ ॥ गृहस्याभिमुखो द्वारे निखनेन्मंत्रमुच्चरन् ॥ भूताभिचारचौराग्निविषरोगनृपोद्भवाः ॥ १५ ॥ संजायंते गृहे तस्मिन्न कदाचिदुपद्रवाः ॥ प्रत्यहं धनपुत्राद्यैरेधते तद्गृहं चिरम् ॥ १६ ॥ वश्यार्थं सर्षपैर्होमो विद्वेषे करवीरजैः ॥ कुसुमैरिध्मकाष्ठैर्वा जीरकैर्मरिचैरपि ॥ १७ ॥ ज्वरे दूर्वागुडूचीभिर्दध्ना क्षीरेण वा घृतैः ॥ शूले होमः कुबेराक्षैरेरंडसमिधा तथा ॥ १८॥ तैलाक्ताभिश्च निर्गुंडीसमिद्भिर्वा प्रयत्नतः ॥ सौभाग्यं चंदनैश्चंद्रै रोचनैलालवंगकैः ॥ १९ ॥ सुगंधपुष्पैर्वस्त्राद्यैस्तत्तद्धान्यैस्तदाप्तये ॥ तत्पादरजसा राजीलवणाक्तेन मृत्यवे ॥ २० ॥ किं बहूक्तैर्विषे व्याधौ शांतौ मोहे च मारणे ॥ विवादे स्तंभने द्यूते भूतभीतौ च संकटे ॥ २१ ॥

वश्ये युद्धे नृपद्वारे समरे सौरसंकटे ॥ मंत्रोऽयं साधितो दद्यादिष्टसिद्धिं ध्रुवं नृणाम् ॥ २२ ॥ इति द्वादशाक्षरश्रीहनुमन्मंत्रपुरश्चर
णम् ॥ अथाष्टादशाक्षरहनुमन्मंत्रप्रयोगस्तत्रैव । (भूतशुद्ध्यादि श्रीकंठकलामातृकान्तो न्यासः पूर्ववत्) मूलमंत्रो यथा-" ॐ
"नमो भगवते आंजनेयाय महाबलाय स्वाहा" इत्यष्टादशाक्षरो मंत्रः॥ अस्य मंत्रस्य ईश्वर ऋषिः। अनुष्टुप् छंदः। हनुमान् देवता। हूं
बीजम् । स्वाहा शक्तिः । ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ ईश्वरऋषये नमः शिरसि ॥१॥ ॐ अनुष्टुप्छंदसे नमः मुखे ॥
॥ २ ॥ ॐ हनुमद्देवतायै नमः हृदये ॥ ३ ॥ ॐ हूं बीजाय नमः गुह्ये ॥ ४ ॥ ॐ स्वाहाशक्तये नमः पादयोः ॥ ५ ॥
ॐ आंजनेयाय अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ १ ॥ ॐ रुद्रमूर्त्तये तर्जनीभ्यां नमः ॥ २ ॥ ॐ वायुपुत्राय मध्यमाभ्यां० ॥ ३ ॥ ॐ
अग्निगर्भाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ ४ ॥ ॐ रामदूताय कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ५ ॥ ॐ ब्रह्मास्त्रनिवारणाय करतलकरपृष्ठाभ्यां
नमः ॥ ६ ॥ इति करन्यासः। एवमेव हृदयादिषडंगन्यासं च कृत्वा ध्यायेत् ॥ " दहनतप्तसुवर्णसमप्रभं भयहरं हृदये विहितांज
लिम् ॥ श्रवणकुंडलशोभिमुखांबुजं नमत वानरराजमिहाद्भुतम् " ॥१ ॥ इति ध्यात्वा पूर्वोक्ते पीठे । मूलेन मूर्तिं प्रकल्प्य पाद्याद्यैः
पुष्पांतैरुपचारैः संपूज्य पूर्ववदावरणपूजान्ते धूपादिनीराजनान्तं संपाद्य । स्तवेन स्तुत्वा जपं कुर्य्यात् । अस्य पुरश्चरणमयुतमंत्राः
तथा च-अयुतं प्रजपेन्मंत्रान्दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ वैष्णवे पूजयेत्पीठे पूर्ववत्कपिनायकम् ॥ १ ॥ जितेंद्रियो नक्तभोजी प्रत्यहं
साष्टकं शतम् ॥ जपित्वा क्षुद्ररोगेभ्यो मुच्यते दिवसत्रयात् ॥ २ ॥ भूतप्रेतपिशाचादिनाशायैवं समाचरेत् ॥ महारोगनिवृत्त्यै तु

सहस्रं प्रत्यहं जपेत् ॥ ३ ॥ यत्ताशनोऽयतं नित्यं जपन्ध्यायन्कपीश्वरम् ॥ राक्षसौघं विनिघ्नंतमचिराज्जयति द्विषम् ॥ ४ ॥ सुग्रीवेण समं रामं संदधानं स्मरन्कपिम् ॥ प्रजप्यायुतमेतस्य संधिं कुर्य्याद्विरुद्धयोः ॥ ५ ॥ लङ्कां दहन्तं तं ध्यायन्नयुतं प्रजपेन्मनुम् ॥ शत्रूणां प्रदहेद्ग्रामानचिरादेव साधकः ॥ ६ ॥ प्रयाणसमये ध्यायन्हनूमंतं मनुं जपन् ॥ यो याति सोऽचिरात्स्वेष्टं साधयित्वा गृहं व्रजेत् ॥ ७ ॥ यः कपीशं सदा गेहे पूजयेज्जपतत्परः ॥ आयुर्लक्ष्म्यौ प्रवर्द्धेते तस्य नश्यंत्युपद्रवाः ॥ ८ ॥ शार्दूलतस्करादिभ्यो रक्षेन्मनुरयं स्मृतः ॥ प्रस्वापकाले चौरेभ्यो दुष्टस्वप्नादपि ध्रुवम् ॥ ९ ॥ इत्यष्टादशाक्षरहनुमन्मंत्रप्रयोगः ॥ अथ तंत्रसारोक्तद्वादशाक्षरहनुमन्मंत्रविधानम् ॥ " देव्युवाच ॥ शैवानि गाणपत्यानि शाक्तानि वैष्णवानि च ॥ साधनानि च सौराणि चान्यानि यानि कानि च ॥ १ ॥ श्रुतानि देवदेवेश त्वद्वक्त्रान्निःसृतानि च ॥ किंचिदन्यत्तु देवानां साधनं यदि कथ्यताम् ॥ २ ॥ शंकर उवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ हनुमत्साधनं पुण्यं महापातकनाशनम् ॥ ३ ॥ एतद्गुह्यतमं लोके शीघ्रसिद्धिकरं परम् ॥ जयो यस्य प्रसादेन जितलोकत्रयो भवेत् ॥ ४ ॥ तत्साधनविधिं वक्ष्ये नृणां सिद्धिकरं द्रुतम् ॥ वियत्सलवकं हनूमते च तदनंतरम् ॥ रुद्रात्मकाय कवचं फडिति द्वादशाक्षरः ॥५॥ एतन्मंत्रं समाख्यातं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ तव स्नेहेन भक्त्या च दासोऽस्मि तव सुन्दरि ॥ ६ ॥ एतन्मंत्रमर्जुनाय पुरा दत्तं तु शौरिणा ॥ जपेन साधनं कृत्वा जितं सर्वं चराचरम् ॥ ७ ॥ नदीकूले विष्णुगेहे निर्जने पर्वते वने ॥ एकाग्रचित्तमाधाय साधयेत्साधनं महत् ॥ ८ ॥ " तत्र प्रयोगः ॥ प्रातः